

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ
ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΑΘΗΝΩΝ

Π.Μ.Σ. Πολιτική Επιστήμη και Κοινωνιολογία

Διπλωματική Εργασία

Θέμα: “Κοινωνική κινητικότητα και οικονομική ταυτότητα: οι λογοτεχνικές αφηγήσεις για την κοινωνία της γαλλικής παλινόρθωσης ως πηγές κοινωνιολογικής ανάλυσης”

Παναγιώτης Γ. Τζινιέρης

Επιβλέπων:

Αλέξανδρος Ανδρέας Κύρτσης

Παντελής Λέκκας

Παναγής Παναγιωτόπουλος

Σεπτέμβριος 2017

Αθήνα

Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Π.Μ.Σ. Πολιτική Επιστήμη και Κοινωνιολογία

Διπλωματική Εργασία

Θέμα: *“Κοινωνική κινητικότητα και οικονομική ταυτότητα: οι λογοτεχνικές αφηγήσεις για την κοινωνία της γαλλικής παλινόρθωσης ως πηγές κοινωνιολογικής ανάλυσης”*

Παναγιώτης Γ. Τζινιέρης

A.M. 15520

Κριτική Επιτροπή

Επιβλέπων: Αλέξανδρος-Ανδρέας Κύρτσης, καθηγητής στον τομέα Κοινωνικής Θεωρίας και Κοινωνιολογίας, Τμήμα Πολιτικών Επιστημών και Δημόσιας Διοίκησης, Ε. Κ. Π. Α.

Παντελής Λέκκας, καθηγητής στον τομέα Πολιτικής Επιστήμης, Τμήμα Πολιτικών Επιστημών και Δημόσιας Διοίκησης, Ε. Κ. Π. Α.

Παναγιώτης- Γεώργιος Παναγιωτόπουλος, επίκουρος καθηγητής στον τομέα Κοινωνικής Θεωρίας και Κοινωνιολογίας, Τμήμα Πολιτικών Επιστημών και Δημόσιας Διοίκησης, Ε. Κ. Π. Α.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Στο σημείο αυτό κατά το οποίο η παρούσα εργασία έχει ολοκληρωθεί, θα ήθελα καταρχάς να εκφράσω τις θερμές ευχαριστίες μου στον επιβλέποντα καθηγητή Αλέξανδρο- Ανδρέα Κύρτση, διότι χωρίς την υποστήριξη, τις παρατηρήσεις αλλά και τα ερευνητικά ερεθίσματα και ενδιαφέροντα τα οποία μου μετέφερε κατά την διάρκεια της φοίτησής μου στην σχολή και το μεταπτυχιακό, αλλά και της αποδοχής του ερευνητικού μου σχεδίου και της δομημένης πλαισίωσης των διαδικασιών συγγραφής, δεν θα ήταν δυνατή η εκπλήρωση της παρούσας εργασίας.

Παράλληλα, θέλω να ευχαριστήσω τον Παντελή Λέκκα και τον Παναγή Παναγιωτόπουλο, αφενός επειδή δέχθηκαν να συμμετάσχουν στην τριμελή κριτική επιτροπή και αφετέρου, επειδή έτυχε και οι δύο, σε διαφορετικές χρονικές περιόδους, κατά την διάρκεια της φοίτησής μου στην σχολή και στο μεταπτυχιακό να συμβάλουν σημαντικά στην διαμόρφωση ερευνητικών ενδιαφερόντων μου.

Θα ήθελα ακόμη να ευχαριστήσω την οικογένεια μου, Γιώργο και Ηρώ Τζινιέρη και Χαρά Παρθένη, για την κατανόηση, υποστήριξη και υπομονή την οποία έδειξαν κατά αγχώδεις στιγμές της συγγραφής. Τέλος, ευχαριστώ την Ευτυχία και την Σεβαστή Βαρδούλη και τον Διονύση Γιατρά για όλες τις σχετικές συζητήσεις, τις πρακτικές συμβουλές και τις κριτικές παρατηρήσεις.

Πίνακας Περιεχομένων

- i. Εισαγωγή σελ. 5
- ii. Σύνοψη των αναλυόμενων λογοτεχνικών κειμένων σελ. 5
- iii. Σκοπός της ανάλυσης σελ. 11
- iv. Πλαίσιο Ανάλυσης σελ. 13
- v. Διευκρινιστικές ιστορικές και πολιτικές διαστάσεις της κοινωνίας της Παλινόρθωσης όπως περιγράφεται στα λογοτεχνικά κείμενα σελ. 14

Κεφάλαιο Πρώτο: Θεωρητικό πλαίσιο

- 1.11. Η έννοια του habitus κατά τον Pierre Bourdieu σελ. 20
- 1.12. Ταξικές προδιαθέσεις-έξεις σελ. 21
- 1.13. Έξεις και Δράση σελ. 23
- 1.14. Margaret S. Archer: Η λειτουργία του αναστοχασμού και η σημασία του εσωτερικού διαλόγου στην σχέση μεταξύ του δρώντος και των κοινωνικών δομών σελ. 25
- 1.21. Άξονας Επιθυμιών, Πεποιθήσεων, Ευκαιριών: Η D.B.O. Theory του Peter Hedstrom ως επεξηγηματικός μηχανισμός της κοινωνικής δράσης σελ. 27
- 1.22. Η Θεωρία Επιθυμιών, Πεποιθήσεων και Ευκαιριών (D.B.O. Theory) σελ. 28
- 1.23. Αλληλεπίδραση επιθυμιών, πεποιθήσεων, ευκαιριών εντός του ατόμου και σε σχέση με άλλους δρώντες σελ. 29
- 1.24. Μηχανισμοί διαμεσολάβησης πεποιθήσεων, επιθυμιών και ευκαιριών σελ. 30
- 1.31. Κοινωνικά Πεδία Δράσης σελ. 33
- 1.32. Μορφή της πάλης, θέσεις και στρατηγικές δράσης σελ. 34
- 1.41. Πολιτιστικό Κεφάλαιο σελ. 37
- 1.42. Εσωτερικευμένη μορφή πολιτιστικού κεφαλαίου σελ. 37
- 1.43. Αντικειμενοποιημένη μορφή πολιτιστικού κεφαλαίου σελ. 39
- 1.44. Θεσμοθετημένη μορφή πολιτιστικού κεφαλαίου σελ. 40
- 1.51. Κοινωνικό κεφάλαιο σελ. 42
- 1.52. Το κοινωνικό κεφάλαιο όπως προσεγγίζεται από τις θεωρίες δικτύων σελ. 44
- 1.53. Παροχή πληροφόρησης, επιρροής, και ενίσχυσης μέσω κοινωνικών διαπιστευτηρίων ως επενδυτικό κίνητρο σελ. 45
- 1.54. Πρόσβαση και κινητοποίηση: Χαρακτηριστικά των δικτύων και μορφές μέτρησης του κοινωνικού κεφαλαίου εντός τους σελ. 46
- 1.55. Πιθανά οφέλη από εκτελεστικές και εκφραστικές μορφές δράσης σελ. 49

Κεφάλαιο Δεύτερο: Η σύνθεση μεταξύ αντικειμενικών κοινωνικών δομών, προδιαθέσεων-έξεων του υποκειμένου και επιλεγόμενων μορφών δράσης όπως αποτυπώνονται στο Κόκκινο και το Μαύρο: Αρχική παρουσίαση του δρώντος στην Βεριέρ

- 2.1. Πρώιμες κοινωνικοποιητικές αναφορές και προδιαθέσεις- έξεις του δρώντος σελ. 52

- 2.2. Η πρόσληψή του ως παιδαγωγού των παιδιών του δημάρχου ντε Ρενάλ. Πως οι παραστάσεις του νέου κοινωνικού περιβάλλοντος προκαλούν την αντίδραση των αμυντικών μηχανισμών των προδιαθέσεων-έξεων του δρώντος σελ. 55
- 2.3. Η στάση του δρώντος στο ερωτικό παίγνιο με την ντε Ρενάλ ως αντανάκλαση των προδιαθέσεων-έξεων που αυτός φέρει σελ. 58
- 2.4. Πως η κοινωνική και ερωτική αλληλεπίδραση με την κα ντε Ρενάλ επηρεάζει σημαντικά τις προδιαθέσεις του δρώντα σελ. 61
- 2.5. Τιμητικός σωματοφύλακας στην επίσκεψη του βασιλιά στην κωμόπολη: κοινωνική παράσταση και κινητοποίηση εναντίον του ισχυρότερων δρώντων σελ. 62
- 2.6. Παραμονή στην Βεριέρ: Η επίτευξη αποδοχής και κοινωνικού κύρους μέσω στρατηγικών κοινωνικής υποκρισίας από τον δρώντα συναντάει την αντίδραση των προδιαθέσεων-έξεων του σελ. 66
- 2.7. Συμπεράσματα σελ. 67

Κεφάλαιο Τρίτο: Η φοίτηση στο Σεμινάριο της Μπεζανσόν

- 3.1. Είσοδος μέσω της συστατικής επιστολής του αβά Σελάν και των ιδιαίτερων δεξιοτήτων του δρώντος σελ. 71
- 3.2. Άγνοια των απαραίτητων προδιαθέσεων-έξεων, αίσθηση υστέρησης σελ. 72
- 3.3. Αλλαγή μοτίβων δράσης ως αποτέλεσμα κριτικού αναστοχασμού σελ. 73
- 3.4. Η υποστήριξη του δρώντος από τον αβά Πιράρ σελ. 74
- 3.5. Συμπεράσματα σελ. 76

Κεφάλαιο Τέταρτο: Γραμματέας και προστατευόμενος του μαρκήσιου ντε Λα Μολ

- 4.1. Πρόσκληση στο Παρίσι μέσω του αβά Πιράρ σελ. 79
- 4.2. Υποστήριξη και προστασία από τον μαρκήσιο, σταδιακή κατανόηση των αναγκαίων προδιαθέσεων-έξεων που σχετίζονται με την ανώτατη αριστοκρατική τάξη σελ. 80
- 4.3. Αφομοίωση πολιτιστικού κεφαλαίου, στάσεων και αντιλήψεων της ανώτατης κοινωνικής τάξης και αίσθηση περιφρόνησης σελ. 81
- 4.4. Επιθυμίες, πεποιθήσεις, ευκαιρίες και δράση: Ο Ζυλιέν Σορέλ ως κοινωνικά μετέωρος τυχοδιώκτης σελ. 84
- 4.5. Η ερωτική σχέση με την Ματθίλδη ντε Λα Μολ ως αποπροσανατολισμός των δομημένων σχημάτων επιθυμιών, πεποιθήσεων, ευκαιριών και δράσης του δρώντος αλλά και ως απρόβλεπτος παράγοντας κοινωνικής ανόδου σελ. 87
- 4.6. Η επίτευξη της επιθυμίας κοινωνικής ανόδου, διάγνωση και κατάρρευση του δρώντος σελ. 92
- 4.7. Συμπεράσματα σελ. 96
- 4.8. Η σημασία του πολιτιστικού και κοινωνικού κεφαλαίου και των κοινωνικών δικτύων στην πορεία του δρώντος σελ. 100
- 4.9. Συνοπτική αποτύπωση των κοινωνικών δικτύων εντός του λογοτεχνικού έργου σελ. 105

Κεφάλαιο Πέμπτο: Κοινωνικά πεδία δράσης εντός του Κόκκινου και του Μαύρου

- 5.1. Η οπτική της Βεριέρ ως κοινωνικό πεδίο δράσης σελ. 108

5.2. Η μορφή της πάλης εντός του κοινωνικού πεδίου- στρατηγικές δράσης σελ. 109

5.3. Η δραστηριοποίηση του δρώντος εντός του πεδίου σελ. 111

5.4. Παρουσίαση του Σεμιναρίου της Μπεζανσόν ως κοινωνικού πεδίου δράσης σελ. 113

5.5. Η πάλη εντός του πεδίου: Διαμάχη με βάση την ορθοδοξία και την ετεροδοξία σελ. 114

5.6. Ο κεντρικός δρών εντός του πεδίου σελ. 116

5.7. Υστέρηση και προσπάθεια εκμάθησης και ενσωμάτωσης των αναγκαίων έξεων του πεδίου, εμφανής διαφοροποίηση προδιαθέσεων κοινωνικών τάξεων σελ. 117

5.8. Η παροχή στρατηγικής υποστήριξης στον κυρίαρχο του πεδίου, τελική επίτευξη της κοινωνικής αναγνώρισης και διακινδύνευση του δρώντος σελ. 119

Κεφάλαιο Έκτο: Η σύνθεση μεταξύ αντικειμενικών κοινωνικών δομών, προδιαθέσεων-έξεων του υποκειμένου και επιλεγόμενων μορφών δράσης όπως αποτυπώνονται στο στο Μπάρμπα- Γκοριό: Η περίπτωση του Ευγένιου ντε Ραστινιάκ

6.1. Παρουσίαση του δρώντος, πρώιμες προδιαθέσεις –έξεις και στρατηγικές δράσης σελ. 123

6.2. Αποτυχία των στρατηγικών δράσης και επαναπροσαρμογή τους μέσω της αλληλόδρασης και της υποστήριξης που του παρέχει η υποκόμισσα ντε Μποζεάν σελ. 125

6.3. Κατανόηση και σταδιακή αφομοίωση των αναγκαίων προδιαθέσεων-έξεων της ανώτατης κοινωνικής τάξης και πρόσβαση σε κοινωνικό και πολιτιστικό κεφάλαιο σελ. 128

6.4. Η επίτευξη της ερωτικής σχέσης με την Ντελφίν ντε Νισενγκέν ως μια αφετηρία στην πορεία οικονομικής εξασφάλισης και κοινωνικής καταξίωσης του δρώντος σελ. 134

Κεφάλαιο Έβδομο: Γενικά Συμπεράσματα- Συζήτηση

7.1. Η πορεία του δρώντος στο *Κόκκινο και το Μαύρο* σελ. 138

7.2. Η πορεία του δρώντος στο *Μπαρμπα Γκοριό* σελ. 142

7.3. Συζήτηση: Η σύνθεση λογοτεχνικής καταγραφής και κοινωνιολογικής θεωρίας σελ. 145

Βιβλιογραφία σελ. 147

i) Εισαγωγή

Στην παρούσα ερευνητική εργασία θα επιχειρηθεί μια ανάλυση δύο επιλεγμένων λογοτεχνικών καταγραφών, με σκοπό την σκιαγράφηση συγκεκριμένων στοιχείων της πορείας των δύο κεντρικών λογοτεχνικών ηρώων με κοινωνιολογικούς όρους. Στόχος είναι η αποτελεσματική κοινωνιολογική αποτύπωση δύο κοινωνικά ανερχόμενων υποκειμένων τα οποία ακολουθούν διαφορετικές κοινωνικές τροχιές με συνδεδετικά και διαφοροποιητικά στοιχεία. Στο επίκεντρο θα βρεθούν ζητήματα κοινωνικής δράσης, πεδίων, κεφαλαίου και δικτυώσεων τα οποία είναι σε θέση να παράγουν συγκεκριμένα ευνοϊκά ή δυσμενή αποτελέσματα στις εξεταζόμενες κοινωνικές τροχιές. Πριν όμως αναλυθεί το πλαίσιο και ο σκοπός της ανάλυσης, πληρέστερα, κρίνεται απαραίτητη η συνοπτική παράθεση της υπόθεσης των δύο λογοτεχνικών καταγραφών.

ii) Σύνοψη των αναλυόμενων λογοτεχνικών κειμένων

Το Κόκκινο και το Μαύρο, το οποίο εκδόθηκε το 1830 από τον Ανρί Σταντάλ (Henri Stendhal) πρόκειται για μυθιστόρημα το οποίο πραγματεύεται την μικροϊστορία του Ζυλιέν Σορέλ, ο οποίος, εκκινώντας από την φανταστική επαρχιακή κωμόπολη Βεριέρ, προσπαθεί να επιτύχει την κοινωνική καταξίωση εντός της γαλλικής κοινωνίας της περιόδου της Παλινόρθωσης και πιο συγκεκριμένα κατά την βασιλεία του Καρόλου 10^{ου}, μεταξύ 1826 και 1830. Μέσω της πορείας του αυτή, η οποία διαδραματίζεται κατά κύριο λόγο σε τρία διαφορετικά χωροταξικά κοινωνικά περιβάλλοντα, την Βεριέρ, την πρωτεύουσα του νομού του, Μπεζανσόν και το Παρίσι, καταγράφονται, διαφορετικά κοινωνικά περιβάλλοντα, πεδία δράσης και εξουσίας, διαφορετικές κοινωνικές, πολιτικές και οικονομικές τάξεις και ομαδώσεις. Μέσω της αλληλόδρασης του λογοτεχνικού ήρωα με αυτά, διαφωτίζονται αποτελεσματικά οι διαφορετικές αποχρώσεις τους, τόσο σε επίπεδο υλικών ιστορικών και κοινωνικών συνθηκών ύπαρξης όσο και σε επίπεδο στάσεων, αντιλήψεων και πρακτικών. Κάθε πρόσωπο το οποίο ενεργοποιείται εντός αυτού του λογοτεχνικού φανταστικού πεδίου φέρει τα χαρακτηριστικά, λιγότερο ή περισσότερο, ατόμων τα

οποία υπάγονται σε χαρακτηριστικές κοινωνικές κατηγορίες της κοινωνίας της περιόδου.

Η πλοκή του λογοτεχνικού έργου εμφανίζει τον Ζυλιέν Σορέλ ως ένα νέο 19 χρονών, ο οποίος εργάζεται στην οικογενειακή επιχείρηση, ένα ξυλουργείο. Εμφανίζεται αποκομμένος από την φυσική του οικογένεια και το μόνο πρόσωπο το οποίο εκτιμούσε εντός της γενέτειράς του ήταν ένας στρατιωτικός χειρουργός, ο οποίος έχοντας πολεμήσει στους Ναπολεόντειους Πολέμους, του μεταδίδει τον θαυμασμό για τα επιτεύγματα του Ναπολέοντα Βοναπάρτη αλλά και την Γαλλική Επανάσταση. Με αυτές τις παραστάσεις και εξιδανικεύσεις, ο νεαρός Σορέλ επιθυμεί να ακολουθήσει την στρατιωτική καριέρα. Όταν όμως συνειδητοποιήσει την δύναμη της εκκλησιαστικής εξουσίας, αλλά και τις δυσκολίες κοινωνικής ανέλιξης μέσω του στρατιωτικού επαγγέλματος στην Γαλλία της Παλινόρθωσης καθώς πρωτίστως επιθυμεί την κοινωνική καταξίωση και τον πλουτισμό, αποφασίζει να ακολουθήσει την εκκλησιαστική σταδιοδρομία, παρά την απουσία θρησκευτικής πίστης. Για να το επιτύχει, μελετάει λατινικά και ιερατικά κείμενα με τον εφημέριο της κωμόπολης αββά Σελάν. Καθώς η πρόοδος που σημειώνει είναι σημαντικότερη, όταν ο δήμαρχος της Βεριέρ, ντε Ρενάλ επιθυμεί να προσλάβει έναν παιδαγωγό για την μόρφωση των παιδιών του, ο αββάς Σελάν τον προτείνει ανεπιφύλακτα. Όταν εγκαθίσταται οικότροφος στο σπίτι των ντε Ρενάλ, που αντιπροσωπεύουν την επαρχιακή ανώτερη αριστοκρατία, νιώθει ταπεινωμένος και περιφρονημένος λόγω της κοινωνικής του καταγωγής γεγονός που σε συνδυασμό με την διαφορά των πολιτικών του πεποιθήσεων του προκαλεί μίσος απέναντί τους. Οι συνθήκες αλλάζουν άρδην όταν συνδέεται ερωτικά με την νεαρή σύζυγο του δημάρχου Λουίζ ντε Ρενάλ. Μέσω της ερωτικής σχέσης αυτής βιώνει τον έρωτα, αλλά και κατανοεί τις κοινωνικές οικονομικές και πολιτικές συνθήκες της περιόδου ενώ παράλληλα μέσω του θαυμασμού που νιώθει για την κα ντε Ρενάλ αρχίζει να θέλγεται με ιδιόμορφο τρόπο από την αριστοκρατική κοινωνική τάξη. Στην συνέχεια, καθώς έχει βιώσει κοινωνική καταξίωση εντός της γενέτειράς του, αναγκάζεται να αποχωρήσει αιφνίδια λόγω της αποκάλυψης της ερωτικής του σχέσης με την κα ντε Ρενάλ από τον Βαλενό, συνεργάτη του κ. ντε Ρενάλ, μελλοντικού δημάρχου και επίδοξου εραστή της στο παρελθόν.

Όταν ο Ζυλιέν Σορέλ αναγκάζεται να αποχωρήσει από την Βεριέρ ο αββάς Σελάν τον στέλνει στην Μπεζανσόν, ώστε να φοιτήσει σε Σεμινάριο, δηλαδή

ιεροδιδασκαλείο. Το συγκεκριμένο περιβάλλον είναι απωθητικό για αυτόν αφενός λόγω της έλλειψης θρησκευτικής πίστης και αφετέρου λόγω των υπολοίπων σπουδαστών σε αυτό με τους οποίους η αντίληψή για την κοινωνική πραγματικότητα διαφέρει και μοιράζονται αμοιβαία αισθήματα περιφρόνησης. Σημαντική σε αυτό το σημείο είναι η σταδιακή υποστήριξη που του παρέχει ο διευθυντής του Σεμιναρίου αβάς Πιράρ. Ο τελευταίος, όταν πρόκειται να αποχωρήσει από το Σεμινάριο τον επιφορτίζει με ορισμένα καθήκοντα και ενέργειες τις οποίες ο Ζυλιέν Σορέλ φέρει αποτελεσματικά σε πέρας, ενισχύοντας την μεταξύ τους υποστήριξη, αλλά και επιτυγχάνοντας την καταξίωση από τους υπόλοιπους συμφοιτητές του. Τέλος, όταν ο αβάς Πιράρ αποχωρεί, καθώς ο προστατευόμενος του έχει εκτεθεί έναντι ισχυρότερων δρώντων λόγω της υποστήριξης που του παρείχε, φροντίζει να τον απομακρύνει από το Σεμινάριο και να τον προσκαλέσει στο Παρίσι, για να εργαστεί ως γραμματέας του μαρκησίου ντε Λα Μολ, με τον οποίο συνδέονται.

Ο Ζυλιέν Σορέλ εργαζόμενος στην υπηρεσία του μαρκησίου, βρίσκεται σε ένα ριζικά διαφορετικό κοινωνικό περιβάλλον, αυτό της ανώτατης αριστοκρατικής κοινωνικής τάξης. Σύντομα, κερδίζει την υποστήριξη του εργοδότη του λόγω των γνώσεών του και κυρίως των σημαντικότερων υπηρεσιών που του προσφέρει. Με την πάροδο του χρόνου, η σχέση μεταξύ τους γίνεται πιο στενή και η εκτίμηση προς το πρόσωπό του αυξάνεται σε τέτοιο βαθμό ώστε να υπερβαίνει τις κοινωνικές αποστάσεις και ο μαρκήσιος ντε Λα Μολ να εμφανίζεται ως ένα σχεδόν πατρικό πρότυπο. Παράλληλα, ο Ζυλιέν Σορέλ εξοικειώνεται με το κοινωνικό περιβάλλον όπου ζει και εργάζεται αλλά και τον τρόπο ζωής στο Παρίσι και εμφανίζεται πλέον ως ένας δανδής.

Η ανατροπή των υπάρχουσών συνθηκών πραγματοποιείται με το αιφνίδιο ερωτικό παίγνιο το οποίο εκτυλίσσεται μεταξύ εκείνου και της κόρης του προστάτη του, Μαθίλδης ντε Λα Μολ. Ο απρόβλεπτος αυτός παράγοντας αφενός μονοπωλεί τον ενδιαφέρον του και αφετέρου, όταν εκείνη μένει έγκυος γίνεται η αιτία να διαρραγούν οι σχέσεις με τον εργοδότη του. Στην πορεία, ύστερα από διαπραγματεύσεις μεταξύ εκείνης και του πατέρα της, συμφωνείται ο Ζυλιέν Σορέλ να λάβει τίτλο ευγενείας, σημαντικό εισόδημα από έγγειες προσόδους, αλλά και τον στρατιωτικό βαθμό του υπολοχαγού σε σύνταγμα ιππικού. Καθώς θεωρεί ότι η μεγάλη του επιθυμία έχει ικανοποιηθεί, απρόβλεπτα μαθαίνει ότι ο μαρκήσιος αναιρεί τα συμφωνηθέντα λόγω ενός συκοφαντικού γράμματος σχετικά με τον Ζυλιέν Σορέλ

το οποίο λαμβάνει από την κα ντε Ρενάλ. Ο τελευταίος, καθώς βιώνει την απόλυτη μορφή ματαίωσης της επιθυμίας του, μεταβαίνει στην Βεριέρ όπου και την πυροβολεί για να την εκδικηθεί. Παρά τις ενέργειες της ερωμένης του με σκοπό να τον σώσει, δεν επιθυμεί να αποφύγει την εκτέλεση ενώ στην πτώση του θεωρεί ότι βρίσκεται απέναντί του όλο το κοινωνικό σύνολο, το οποίο και επιθυμεί την καταδίκη του. Με αυτές τις σκέψεις, αγνοώντας και αδιαφορώντας για την κοινωνική πραγματικότητα, ουσιαστικά καταδικάζει ο ίδιος τον εαυτό του σε θάνατο όταν κατηγορεί κατά την απολογία του τους ενόρκους του δικαστηρίου. Τέλος, πριν εκτελεστεί αδιαφορώντας πλέον για την Ματθίλδη, αισθάνεται και πάλι σφοδρό έρωτα για την κα ντε Ρενάλ ή οποία δεν είχε τραυματιστεί θανάσιμα και βιώνουν μαζί την τελευταία περίοδο πριν την εκτέλεσή του, ενώ εκείνη πεθαίνει αμέσως μετά.

Η υπόθεση του μπαρμπα-Γκοριό διαδραματίζεται το 1819 στο Παρίσι, όμως το μυθιστόρημα εκδίδεται από τον Μπαλζάκ το 1835. Στο επίκεντρο της πλοκής τοποθετείται η ιστορία του γέροντα μπαρμπα- Γκοριό, ο οποίος κατά την περίοδο της Γαλλικής Επανάστασης, ξεκινώντας από απλός εργάτης σε εργοστάσιο μακαρονιών, μέσω των πολιτικών και κοινωνικών ανακατατάξεων γίνεται ιδιοκτήτης του και σε σύντομο χρονικό διάστημα, επιδεικνύοντας εξαιρετικές επιχειρηματικές ικανότητες γίνεται πλουσιότατος. Μοναδική του αδυναμία αποδεικνύεται η άνευ όρων αγάπη η οποία τρέφει για τις δυο του κόρες, οι οποίες νιώθουν μεταξύ τους αντιζηλία. Θέλοντας να τους ικανοποιήσει κάθε τους επιθυμία και φιλοδοξία, τις μεγαλώνει σαν ευγενείς, ενώ φροντίζει να προσφέρει ως προίκα στην κάθε μια την μισή του περιουσία. Καθώς δεν αισθάνεται αποδεκτός από τους συζύγους τους λόγω της χαμηλής κοινωνικής καταγωγής του αλλά και της οικονομικής δραστηριοποίησής του την περίοδο της Επανάστασης, αποσύρεται από το εργοστάσιο και με τα κέρδη από την πώληση διαμένει ως εύπορος αστός στον ξενώνα Βοκέ.

Όταν ξεκινάει η αφήγηση έχουν παρέλθει ορισμένα χρόνια από τότε. Ο μπαρμπα-Γκοριό παραμένει στον ξενώνα, αλλά αναγκάζεται μονίμως να περικόψει τα έξοδά του, λόγω των συνεχών οικονομικών αναγκών των θυγατέρων του, ζώντας σε συνθήκες όλο και μεγαλύτερης ανέχειας, απαξίωσης και περιφρόνησης από τους υπόλοιπους ενοίκους και την ιδιοκτήτρια του ξενώνα, κα Βοκέ. Στον ξενώνα αυτό διαμένουν άτομα πολύ διαφορετικά μεταξύ τους, τόσο σε επίπεδο κοινωνικών διαφοροποιήσεων όσο και στο επίπεδο των μικροϊστοριών. Κεντρικό πρόσωπο όσον αφορά την εξέλιξη της πλοκής είναι ο Ευγένιος ντε Ραστινιάρ, γόνος της κατώτερης

αριστοκρατίας από την επαρχία της Γαλλίας, ό οποίος με μεγάλες οικονομικές θυσίες από πλευράς της οικογένειάς του έρχεται στο Παρίσι ως φοιτητής στην Νομική σχολή. Ως ιδεαλιστής η κύρια επιθυμία του είναι να προοδεύσει στις σπουδές του ώστε να επιτύχει την κοινωνική και οικονομική καταξίωση μέσω σκληρής προσωπικής εργασίας. Οι πεποιθήσεις του αυτές ανατρέπονται όταν έρχεται σε επαφή με τον παρισινό τρόπο ζωής, όπου αρχίζει να νιώθει ένα θαυμασμό για την ανώτατη αριστοκρατία του Παρισιού. Επιθυμώντας να αποκτήσει πρόσβαση εντός του συγκεκριμένου κοινωνικού περιβάλλοντος, προσπαθεί να ανακαλύψει συγγενικούς δεσμούς τους οποίους θα μπορούσε να χρησιμοποιήσει. Μέσω της αναζήτησης αυτής μέσω της θείας του, η οποία διαθέτει ισχυρότερες κοινωνικές διασυνδέσεις λόγω ανώτερης αριστοκρατικής καταγωγής από τον ίδιο, έρχεται σε επαφή με την συγγενή του υποκόμισσα ντε Μποζεάν, από τις πιο εξέχουσες φιγούρες της ανώτατης αριστοκρατίας. Όταν τον προσκαλεί τυπικά σε ένα χορό τον οποίο διοργανώνει, ο Ευγένιος ντε Ραστινιάκ εντυπωσιάζεται από την μεγαλοπρέπεια και τον πλούτο που συναντά αλλά και από την ομορφιά της Ανασταζί ντε Ρεστό την οποία γνωρίζει στον χορό και επιθυμεί να γίνει η ερωμένη του. Η τελευταία είναι κόρη του μπαρμπα-Γκοριό, αλλά ο Ραστινιάκ δεν το γνωρίζει, ούτε καμία άλλη πληροφορία για αυτόν, με αποτέλεσμα, όταν επισκέπτεται την Ανασταζί στο σπίτι της να εκτεθεί ανεπανόρθωτα όταν αναφέρει το όνομά του μπροστά στον σύζυγό της.

Κατανοώντας ότι έχει κάνει κάποιο μεγάλο σφάλμα και σταθερός όσον αφορά την επιθυμία του να εισχωρήσει στην ανώτατη κοινωνική τάξη, επισκέπτεται την συγγενή του κα ντε Μποζεάν και με ειλικρίνεια της εκθέτει τις σκέψεις του, τις επιθυμίες και τους προβληματισμούς του ζητώντας την προστασία της. Η κα ντε Μποζεάν τον συμπαθεί και λειτουργεί με τρόπο υποστηρικτικό ως προς τις επιδιώξεις του, συστήνοντας τον εφεξής ως εξάδελφό της και παρέχοντάς του την αναγκαία πληροφόρηση γύρω από συνήθειες, αναγκαίους τρόπους συμπεριφοράς όπου οφείλει να υιοθετήσει, αλλά και λεπτομέρειες σχετικά με την κατανομή ισχύος και των πεδίων εξουσίας εντός των ανώτατων κοινωνικών στρωμάτων. Τέλος του υποδεικνύει ότι είναι προτιμότερο να αναθεωρήσει σχετικά με την Ανασταζί ντε Ρεστό καθώς διαθέτει ήδη εραστή αλλά και είναι ασύμφορη οικονομικά καθώς επωμίζεται χρέη του τα οποία πληρώνει ο πατέρας της. Είναι προτιμότερο να επιδιώξει να γίνει ερωμένη του η Ντελφίν ντε Νισενγκέν, την άλλη κόρη του μπαρμπα-Γκοριό η οποία επιθυμεί να έχει πρόσβαση στην ανώτατη αριστοκρατική

τάξη, όπως η αδελφή της. Ο Ευγένιος ντε Ραστινιάκ, λόγω της συγγενικής σχέσης του με την κα ντε Μποζεάν θα είναι σε θέση να της προσφέρει την πρόσβαση αυτή.

Το επόμενο χρονικό διάστημα εκείνος συνδέεται με στενή φιλική σχέση τόσο με τον μπαρμπα-Γκοριό όσο και με την υποκόμισσα ντε Μποζεάν, ενώ παράλληλα ζητώντας επιπλέον χρήματα από την οικογένειά του, εναρμονίζεται πλήρως με το πρότυπο του δανδή, ενώ αποκτάει μεγάλη κοινωνικοποιητική εμπειρία εντός των αριστοκρατικών κύκλων στους οποίους έρχεται σε επαφή μέσω της συγγενή του. Όταν γνωρίζει την Ντελφίν ντε Νισενγκέν εκείνη όντως κολακεύεται από το ενδιαφέρον του και επιδιώκει την συναναστροφή μαζί του λόγω της συγγενειάς του με την κα ντε Μποζεάν. Στην συνέχεια όμως, όταν εκείνη βρίσκεται σε μια ιδιαίτερα δύσκολη οικονομική κατάσταση και ο Ραστινιάκ μέσω της διακινδύνευσης της προσφέρει ανέλπιστη υποστήριξη, ξεκινάει ένα πραγματικό ερωτικό παίγνιο μεταξύ τους. Το προσεχές χρονικό διάστημα όμως, το οικονομικό κόστος του τρόπου ζωής που ακολουθεί είναι δυσβάσταχτο για τον φοιτητή και τα χρήματα τα οποία έχει στην διάθεσή μέσω της οικογένειάς του ελάχιστα για να ικανοποιήσουν τις ανάγκες κοινωνικής παράστασης που επιθυμεί. Απελπισμένος σκέφτεται την πρόταση του Βοτρέν, ενός άλλου ενοίκου του ξενώνα Βοκέ ο οποίος αφού του παραθέτει το πολύ μεγάλο κόστος του τρόπου ζωής που επιθυμεί, του εξηγεί ότι αυτό δεν είναι δυνατόν να καλυφθεί από την εργασία του, αλλά καλύπτεται μόνο μέσω κληρονομημένης περιουσίας ή προίκας. Είναι προτιμότερο να επιδιώξει να γίνει ερωμένη του η Βικτορίν Ταγιεφέ, κόρη ενός ιδιαίτερα πλούσιου τραπεζίτη ο οποίος την έχει αποκληρώσει για χάρη του αδελφού της. Ο Βοτρέν, ο οποίος στην πραγματικότητα είναι κατάδικος ο οποίος έχει αποδράσει, του προτείνει με ένα ορισμένο μερίδιο επί της προίκας, να μεθοδεύσει την δολοφονία του αδελφού της Βικτορίν σε μονομαχία ώστε να καταστεί αυτή η κληρονόμος της περιουσίας του πατέρα της και να παντρευτεί τον Ραστινιάκ.

Αντιμέτωπος με την παραπάνω διλημματική κατάσταση και αμφιβάλλοντας για το ερωτικό ενδιαφέρον της Ντελφίν, εμφανίζεται σχεδόν έτοιμος να συναινέσει στο σχέδιο του Βοτρέν. Την τελευταία στιγμή όμως, βεβαιώνεται αφενός για τα αισθήματα της Ντελφίν απέναντί του και αφετέρου η τελευταία με την βοήθεια του πατέρα της του παρουσιάζουν ένα πολυτελές διαμέρισμα που προορίζεται για αυτόν, σύμφωνα με τις επιταγές της κοινωνικής θέσης την οποία θέλει να αποκτήσει. Στο σημείο αυτό, ο Βοτρέν παρά την θέληση του Ραστινιάκ, πιθανότατα και σε μια

λογική απονομής δικαιοσύνης όπως έχει διακηρύξει, θέτει σε εφαρμογή το σχέδιό του και ο αδελφός της Βικτορίν πεθαίνει μετά την μονομαχία, καθιστώντας την κληρονόμο τεράστιας περιουσίας. Παράλληλα όμως, ο Βοτρέν αναγνωρίζεται από την μυστική αστυνομία και συλλαμβάνεται, ενώ ο μπαρμπα- Γκοριό αρρωσταίνει και τελικά πεθαίνει εγκαταλελειμμένος από τις κόρες του. Εντέλει, ο Ραστινιák είναι ο μόνος ο οποίος ενδιαφέρεται για αυτόν όσο είναι ετοιμοθάνατος και τελικά παρίσταται στην κηδεία του. Ύστερα από αυτήν και καθώς αντικρίζει το Παρίσι και σκέφτεται τα σχέδιά του για κοινωνική καταξίωση και πλουτισμό αναφωνεί: «Και τώρα οι δυο μας!»¹

iii) Σκοπός της ανάλυσης

Στο πλαίσιο της κοινωνιολογικής ανάλυσης του λογοτεχνικού έργου “*Το Κόκκινο και το Μαύρο*” του Henri Stendhal και του “*Μπαρμπα- Γκοριό*” του Honore de Balzac, θα επιχειρηθεί η δόμηση για τις ανάγκες του παρόντος πονήματος μια οπτική της κοινωνικής δράσης, η οποία θα βασίζεται κατά κύριο λόγο στην οπτική του *habitus* σύμφωνα με τον Bourdieu², με ορισμένη έμφαση να αποδίδεται στον πιθανό βαθμό διαφοροποίησης των αποφάσεων ενός δρώντος μέσω του κριτικού αναστοχασμού.

Με βάση και τα ευρήματα στα λογοτεχνικά κείμενα στα οποία θα εξεταστούν, πρόκειται, με βάση την θεωρία του *habitus* να σκιαγραφηθεί η λογική της δράσης του κοινωνικά ανερχόμενου ανθρώπου, ως μια κατά τρόπον τινά διαλεκτική σχέση ανάμεσα στις κοινωνικές δομές, τις συνήθειες ή κοινωνικά αποδεκτές πρακτικές, παραστάσεις, τρόπους σκέψης και δράσης, την σημασία της κοινωνικής αλληλεπίδρασης στον σχηματισμό των προδιαθέσεων-έξεων του δρώντος, εν ολίγοις την κοινωνική επιρροή στις δράσεις του, αλλά και σε ποιο βαθμό δύνανται να

¹Μπαλζάκ, Ονορέ ντε (2009), “*Ο Μπαρμπα-Γκοριό*”, Σ.Ι. Ζαχαρόπουλος, Αθήνα, σελ. 476

²Bourdieu Pierre (1987) “*Outline of a Theory of Practice*”, Cambridge University Press, Cambridge,

Bourdieu Pierre (2006), “*Η αίσθηση της Πρακτικής*”, Αλεξάνδρεια, Αθήνα,

Bourdieu Pierre (2002), “*Η διάκριση, Κοινωνική κριτική της καλαισθητικής κρίσης*”, Πατάκης, Αθήνα

προκύψουν σκέψεις ή δράσεις οι οποίες διαθέτουν στοιχεία διαφοροποίησης ή πρωτοτυπίας ως προϊόν αναστοχασμού³.

Όπως γίνεται κατανοητό, οι προδιαθέσεις-έξεις βρίσκονται σε μια λεπτή, ενδιάμεση θέση αφενός ανάμεσα στην τάση για σημαντική τυποποίηση, χωρίς κάποιο στοιχείο διαφοροποίησης, των αποδεκτών μοτίβων κοινωνικής δράσης από πλευράς του υποκειμένου, του οποίου οι δράσεις ενίοτε και ασυνείδητα εντέλει τείνουν να επιβεβαιώνουν και να αναπαράγουν την ισχύουσα κοινωνική κατασκευή, τις δομές και πρωτίστως τους συσχετισμούς ισχύος. Αφετέρου, απέναντι σε ένα πιο ορθολογιστικό μοτίβο δράσης, σύμφωνα με το οποίο το υποκείμενο είναι σε θέση να διαφοροποιηθεί από τους άλλους δρώντες και τις ισχύουσες πρακτικές. Εν ολίγοις, ζητούμενο είναι να σκιαγραφηθούν τα όρια μεταξύ του κριτικού αναστοχασμού από πλευράς του δρώντος, ο οποίος δύναται να οδηγήσει στην επιλογή καινοτόμων μορφών δράσης και των κοινωνικοποιητικών προδιαθέσεων -έξεων οι οποίες μπορεί να προκρίνουν με την σειρά τους συγκεκριμένες μορφές δράσης, ενίοτε και ανεξάρτητα από την κοινωνική- ιστορική πραγματικότητα και αναγκαιότητες του δρώντος.

Για αυτούς του λόγους, ο σχηματισμός των προδιαθέσεων -έξεων και η δομημένη λειτουργία εντός του δρώντος θα προσεγγισθεί με όρους μιας δομής η οποία είναι σε θέση να παράγει στάσεις και δράσεις από πλευράς του λιγότερο άμεσων και όχι πάντα απόλυτα συνειδητών ή κατανοητών σε αυτόν. Παράλληλα, κρίνεται ότι η συγκεκριμένη συνθήκη δεν σχετίζεται με την μηχανική αναπαραγωγή δεδομένων πρακτικών και ότι ο δρώντας, παρ' ότι όχι πάντα, είναι σε θέση να αναστοχαστεί και να κατανοήσει, σε έναν βαθμό ορθολογικά, το περιεχόμενο και τα αποτελέσματα ορισμένων μορφών δράσης του. Για να γίνουν κατανοητές οι σκόπιμες, συνειδητές μορφές δράσης και αλληλεπίδρασης των κεντρικών δρώντων στην παρούσα ερευνητική εργασία, εκτός από την θεωρία της δράσης του Bourdieu η οποία σχετίζεται με το *habitus*, επίσης αναγκαία και διαφωτιστική θεωρείται η θεωρία των πεποιθήσεων, επιθυμιών και ευκαιριών (D.B.O. Theory), όπως περιγράφεται στο βιβλίο του Peter Hedstrom *Dissecting The Social*⁴. Εκτός από την

³ Archer Margaret S. (2003), *“Structure, Agency and the Internal Conversation”*, Cambridge University Press, Cambridge και Archer Margaret S. (2007) *“Making our Way through the World: Human Reflexivity and Social Mobility”*, Cambridge University Press, Cambridge

⁴ Hedstrom Peter, (2005) *“Dissecting The Social: On the Principles of Analytical Sociology”*, Cambridge University Press, Cambridge

σκιαγράφιση της δράσης, σημαντική θεωρείται η αποτύπωση της δυναμικής των κοινωνικών δικτύων⁵ εντός των λογοτεχνικών καταγραφών ειδικά σε ότι αφορά την δυνατότητα πρόσβασης σε μορφές οικονομικού, πολιτιστικού και κοινωνικού κεφαλαίου⁶ μέσω αυτών. Τέλος, ολοκληρώνοντας την κοινωνιολογική καταγραφή θα επιχειρηθεί με την μορφή συζήτησης, η έκφραση κάποιων προσωπικών θέσεων σχετικά με τις θεωρούμενες ως προκλήσεις σε επίπεδο κοινωνιολογικής θεωρίας από την λογοτεχνική καταγραφή.

iv) Πλαίσιο Ανάλυσης

Πιο συγκεκριμένα, κρίνεται σκόπιμο να σκιαγραφηθούν και να αναλυθούν οι μορφές κοινωνικής δράσης τις οποίες ο κεντρικός ήρωας-δρών στοχάζεται ή επιλέγει. Η αποτύπωση των σκέψεων και των πρακτικών του κεντρικού δρώντα με όρους κοινωνιολογικής ανάλυσης, έναντι των επιλεγόμενων μορφών δράσης άλλων σημαντικών προσώπων-δρώντων εντός του λογοτεχνικού έργου κρίνεται σημαντικότερη καθώς μέσω αυτής προσεγγίζεται πληρέστερα η λογοτεχνική αποτύπωση της κοινωνιολογίας του κοινωνικά ανερχόμενου υποκειμένου. Ενώ, εντός του έργου δραστηριοποιούνται και λοιπές φιγούρες κοινωνικά ανερχόμενων ατόμων οι οποίοι επιζητούν την απόκτηση ή την μεγέθυνση της κοινωνικής καταξίωσης, κρίνεται ότι τα στοιχεία τα οποία παρέχονται δεν είναι αρκετά ώστε η ανάλυσή της δράσης τους να αξιώνει σημαντικό κοινωνιολογικό βάθος. Ακολούθως, όσον αφορά τους εξωτερικούς δρώντες η ανάλυσή τους θα περιοριστεί κυρίως στον ρόλο τους εντός των κοινωνικών πεδίων δράσης⁷, και εντός των κοινωνικών δικτύων με τα οποία έρχεται σε επαφή ο κεντρικός δρώντας. Τα κύρια υποκείμενα, οι μονάδες της κοινωνιολογικής ανάλυσής επομένως θα είναι ο Julien Sorel στο *“Κόκκινο και το Μαύρο”* και αντίστοιχα ο Eugene de Rastigniac στο *“Μπαρμπά-Γκοριό”* του Honore de Balzac.

⁵Lin Nan (1999), *“Building a network theory of Social Capital”*, Connections: 22(1): 28-51
INSNA
Burt Ronald S. (1997), *“A note on social capital and network content”*, Social Networks 19, pp. 355-373
Burt Ronald S. (1992), *“Structural Holes: The Social Structure of Competition”*, Harvard University Press, Cambridge Massachusetts, and London England

⁶Bourdieu Pierre (1986), *“The Forms of Capital”*, Richardson, J., Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education, Westport, CT: Greenwood, pp. 241-58

⁷Bourdieu, Παναγιωτόπουλος & Στεργίου (1991), *“Μερικές Ιδιότητες των Πεδίων”*.
Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών, 80, 3-10

Η κοινωνιολογική ανάλυση θα κινηθεί σε δύο νοητούς άξονες. Αφενός κρίνεται ότι ο τρόπος γραφής των λογοτεχνικών έργων και ιδιαίτερα η ύπαρξη εσωτερικού διαλόγου διαφωτίζει αποτελεσματικά το πώς ο δρών αντιλαμβάνεται την κοινωνική πραγματικότητα, τις στερεοτυπικές του οπτικές, τις προδιαθέσεις και ενστικτώδεις στάσεις. Ακολούθως, ο πρώτος άξονας με όρους κοινωνιολογικής θεωρίας θα αναφέρεται και θα επιχειρεί να αποτυπώσει τις προδιαθέσεις -έξεις⁸ (habitus) του κεντρικού δρώντος και πώς αυτές επηρεάζουν τόσο την εικόνα του για το κοινωνικό γίγνεσθαι όσο και την αίσθηση του υποκειμένου για τον εαυτό του.

Κύρια κοινωνιολογική θεωρητική αναφορά, όπως προαναφέρθηκε, σε αυτό το σημείο αποτελεί η έννοια του *habitus* όπως ορίζεται από τον κοινωνιολόγο Pierre Bourdieu, όρος που θα αποδίδεται στο εξής ως προδιαθέσεις έξεις. Παράλληλα με την αποτύπωση των προδιαθέσεων έξεων ως δομώσεων δομών οι οποίες τείνουν να υπαγορεύουν στον δρώντα συγκεκριμένες μορφές δράσης ή πρακτικής, θα επιχειρηθεί να διερευνηθεί σε ποιο βαθμό οι οπτικές οι οποίες υπαγορεύονται από τις προδιαθέσεις έξεις μπορούν να τροποποιηθούν ή να ενισχυθούν μέσω της επαφής και πορείας του υποκειμένου με διαφορετικά κοινωνικά περιβάλλοντα, κοινωνικά δίκτυα ή της αλληλεπίδρασης με άλλους δρώντες.

Ο δεύτερος άξονας ανάλυσης θα αφορά την κοινωνική δράση αυτή καθ' αυτή. Θα αναδεικνύει πώς οι επιθυμίες, οι δομημένες πεποιθήσεις και η υποκειμενική αίσθηση των ευκαιριών από πλευράς του δρώντος τον καθοδηγεί, εντός ενός ρεπερτορίου επιλογών, στην επιλογή συγκεκριμένων μορφών δράσης. Οι διλημματικές καταστάσεις, ο εσωτερικός μονόλογος και η αλληλεπίδραση με άλλα άτομα, εκτός από τις ήδη δομημένες ,λιγότερο ή περισσότερο, προδιαθέσεις- έξεις του δρώντος κρίνεται ότι αποτυπώνουν αποτελεσματικά αυτή την διαδικασία επιλογής μορφών δράσης στην οποία αναφέρεται η θεωρία των Επιθυμιών, Πεποιθήσεων και των Ευκαιριών του κοινωνιολόγου Peter Hedstrom⁹.

ν) Διευκρινιστικές ιστορικές και πολιτικές διαστάσεις της κοινωνίας της Παλινόρθωσης όπως περιγράφεται στα λογοτεχνικά κείμενα

⁸Bourdieu Pierre (2006), “Η αίσθηση της Πρακτικής”, Αλεξάνδρεια, Αθήνα Σελ. 88

⁹Hedstrom Peter (2005) “Dissecting the Social: On the principles of Analytical Sociology”, Cambridge University Press, Cambridge

Λόγω της παρουσίας συγκεκριμένων ιστορικών και πολιτικών αναφορών στο “*Κόκκινο και το Μαύρο*” και στο “*μπαρμπα- Γκοριό*” για την γαλλική κοινωνία της χρονικής περιόδου που εξετάζεται, κρίνεται αναγκαία μια σύντομη ιστορική παρουσίαση ορισμένων κεντρικών πολιτικών και κοινωνικών εξελίξεων. Αφενός, το πρώτο μέρος κρίνεται ότι διαδραματίζεται εντός της βασιλείας του Καρόλου 10^{ου} της δυναστείας των Βουρβόνων (1824-1830), με αφετηρία το 1826 ή το 1827. Αφετέρου, με βάση την τεταμένη πολιτικά και κοινωνικά γαλλική κοινωνία της Παλινόρθωσης, οι αναφορές στο δεύτερο μέρος του λογοτεχνικού έργου για την πολιτική σκηνή σκιαγραφούν την περίοδο περί του 1830, ακριβώς πριν και κατά την διάρκεια της δυναστικής αλλαγής του οίκου των Βουρβόνων (1815-1830) από τον οίκο της Ορλεάνης (1830-1848), αποτέλεσμα της Ιουλιανής επανάστασης (27-29 Ιουλίου 1830) με την παραίτηση του Κάρολου 10^{ου} (2 Αυγούστου 1830) και την αντικατάστασή του από τον Λουδοβίκο Φίλιππο (9 Αυγούστου 1830) .

Μετά την πτώση του Ναπολέοντα και την δυναστική Παλινόρθωση των Βουρβόνων βασιλέων (1815), οι τελευταίοι, κυβερνώντας σαν απόλυτοι μονάρχες στα πρότυπα των πολιτικών και κοινωνικών ρυθμίσεων που επικρατούσαν επί Παλαιού Καθεστώτος (Ancien Regime) πριν την Γαλλική Επανάσταση (1789) είχαν σταδιακά απολέσει σημαντικό κομμάτι της δημοφιλίας τους και οι κύριοι υποστηρικτές τους ήταν οι λεγόμενοι υπερβασιλόφρονες, αντιτιθέμενοι σε οποιοδήποτε κοινωνικό και πολιτικό μέτρο θεωρείτο ως φιλελεύθερο. Σημειώνεται ότι λόγω της υποστήριξης από την συγκεκριμένη πολιτικό-κοινωνική ομάδα, ακόμη και η εφαρμογή μεταρρυθμίσεων στις οποίες ενδέχεται να συναινούσαν οι ίδιοι οι μονάρχες ήταν προβληματική. Ακολούθως, αρχικά ο Λουδοβίκος Φίλιππος υποστηρίχθηκε στην ανερχόμενη μεσαία αστική τάξη η οποία προωθούσε και πέτυχε, την υιοθέτηση της συνταγματικής μοναρχίας. Οι παραπάνω πολιτικές εξελίξεις διατρέχουν ανάγλυφα την λογοτεχνική αφήγηση.

Αναφορές στο πρώτο μέρος του *Κόκκινου και του Μαύρου* όπως η βασιλική επίσκεψη στην φανταστική κωμόπολη Βεριέρ, τα σκληρά μέτρα καταστολής της ελευθερίας του τύπου, οι διώξεις των φιλελεύθερων, θεωρείται ότι αποτυπώνουν την περίοδο της βασιλείας του Καρόλου 10^{ου} και δεδομένης της αναφοράς της ηλικίας του δρώντος τοποθετούνται μεταξύ 1826-27. Επρόκειτο για μια περίοδο¹⁰ κατά την οποία η Εκκλησία της Γαλλίας υποστηρίζει ανοιχτά την δυναστική Παλινόρθωση και

¹⁰TudesqA-J, (1999) “LaFranceRomantiqueet Bourgeoise 1815-1848” Σελ. 586-588 ,ed. DubyGeorges, “*HistoiredelaFrance, des origines a nos jours*”, Larousse, Paris

την επιστροφή των κοινωνικών και πολιτικών ρυθμίσεων που παρέπεμπαν στο Παλαιό Καθεστώς. Παράλληλα, μέσω των δικτύων της Ιησουιτικής Αδελφότητας, μετέχουν ενεργά έμμεσα και άμεσα με παρεμβάσεις στην πολιτική ζωή της Γαλλίας, στηρίζοντας κατά κανόνα θέσεις συντηρητικές και αντιφιλελεύθερες, όπως καταγράφεται παραδείγματος χάριν στο λογοτεχνικό έργο αναφορικά με την μεγάλη επιρροή του μέγα βικάριου αβά ντε Φριλαίρ, επικεφαλής της Ιησουιτικής Αδελφότητας στην Μπεζανσόν. Η Εκκλησία της Γαλλίας δημιουργεί μια καινούργια τάξη νέων κληρικών οι οποίοι επανδρώνουν τα Σεμινάρια και άλλες θέσεις και οι κοινωνικές διεργασίες αυτές¹¹. όπως η εντύπωση της παροχής ευκαιριών μέσω της εκκλησιαστικής σταδιοδρομίας, αποτυπώνονται εντός του βιβλίου. Παράλληλα, όσον αφορά την αριστοκρατική κοινωνική τάξη, προκύπτουν οι εξής διαφοροποιήσεις: ως συνέπεια της Γαλλικής Επανάστασης αλλά και την αποκατάσταση των τίτλων ευγενείας από τον Ναπολέοντα, με την Παλινόρθωση πέρα από τις παλαιές οικογένειες, απαντώνται πολλοί νέοι ευγενείς, χαμηλής κοινωνικής καταγωγής χωρίς αριστοκρατικό παρελθόν, και άλλοι οι οποίοι εκμεταλλευόμενοι τις συνθήκες, σφετερίζονται το όνομα κάποιας παλαιάς οικογένειας ευγενών η οποία έχει πλέον εκλείψει, όπως στο έργο ο έπαρχος ντε Μωζιρόν¹². Εκείνη την περίοδο προκύπτει και η παραπλανητική χρήση του “de” μπροστά στο όνομα, το οποίο εσφαλμένα αποδίδει στον φέροντα αριστοκρατική κοινωνική καταγωγή, όπως ο Βαλενό ο οποίος αλλάζει το όνομά του σε ντε Βαλενό όταν γίνεται βαρόνος. Οι παλαιοί κάτοχοι τίτλων ευγενείας στις παρούσες συνθήκες, περιχαράκωνονται κατά κύριο λόγο στην οικογενειακή παράδοση για να επιδείξουν έναντι των κοινωνικών σφετεριστών την διαφοροποίησή τους. Εξιδανικεύουν το παρελθόν και επιχειρούν ανεπιτυχώς να επαναφέρουν τους κοινωνικό-πολιτικούς περιορισμούς του Παλαιού Καθεστώτος στις παρούσες κοινωνικές συνθήκες¹³.

Παράλληλα, φοβούνται πάντα μια καινούργια, δεύτερη Γαλλική Επανάσταση, η οποία θα είναι σε θέση να επαναφέρει τις διώξεις, τις εκτελέσεις και τους εκπατρισμούς αλλά και τις απώλειες των περιουσιακών στοιχείων οι οποίες χαρακτήρισαν την Γαλλική Επανάσταση μέχρι το τέλος της Βασιλείας του Τρόμου

¹¹ Στο ίδιο, σελ. 587, 594

¹² “τον έπαρχο, τον κύριο Σαρκό, που έβαζε να τον αποκαλούν ντε Μωζιρόν, γιατί δεν υπήρχε πια οικογένεια ντε Μωζιρόν” Stendhal H. (2009), “Το Κόκκινο και το Μαύρο, Χρονικό του 19^{ου} αιώνα” , Πάπυρος, Αθήνα σελ. 396

¹³ Tudesq A.-J., (1999) “La France Romantique et Bourgeoise 1815-1848” σελ. 587-88, ed. Duby Georges, “Histoire de la France, des origines a nos jours”, Larousse, Paris

και την πτώση του Ροβεσπιέρου (1795). Χαρακτηριστικός είναι ο εσωτερικός μονόλογος της κυρίας ντε Ρενάλ η οποία παρατηρώντας τον Ζυλιέν Σορέλ και έχοντας πίστη στις ικανότητές του, αναρωτιέται εάν πρόκειται για έναν νέο Ροβεσπιέρο¹⁴ ή ο κύκλος του κόμη ντε Λα Μολ, υιού του μαρκήσιου, προστάτη του Σορέλ, ο οποίος όταν η αδερφή του τον εγκωμιάζει αντιδρά, θεωρώντας τον απειλή¹⁵. Τέλος, η μυστική συνάντηση στην οποία ο Ζυλιέν Σορέλ λαμβάνει μέρος και απεργάζεται τις πιθανές κινήσεις της ανώτατης αριστοκρατίας και της εκκλησίας της Γαλλίας απέναντι σε μια πιθανή επανάσταση, θεωρείται ότι αποτυπώνει γλαφυρά τους φόβους της πολιτικής μερίδας των υπερβασιλόφρωνων, των λεγόμενων ultras, οπαδών των Βουρβόνων οι οποίοι και αγωνιούν μπροστά στις πολιτικές εξελίξεις, οι οποίες τελικά οδήγησαν μέσω της Ιουλιανής Επανάστασης στην βασιλεία του Λουδοβίκου Φίλιππου του οίκου της Ορλεάνης¹⁶.

Κρίνεται αναγκαίο να επισημανθεί ότι η χρονική στιγμή κατά την οποία γράφτηκαν και εκδόθηκαν τα δύο μυθιστορήματα, το πρώτο τον Νοέμβριο του 1830 και το δεύτερο τον Μάρτιο του 1835, είναι ουσιωδώς διαφορετική όχι τόσο σε επίπεδο χρονικό όσο σε επίπεδο πολιτικών κοινωνικών και οικονομικών μεταβολών. Το κρίσιμο χρονικό διάστημα το οποίο μεσολάβησε από την έκδοση του *Κόκκινου και του Μαύρου* μέχρι την έκδοση του *Μπαρμπα Γκοριό*, η βασιλεία στην Γαλλία του Λουδοβίκου Φίλιππου του οίκου της Ορλεάνης από τον Αύγουστο του 1830 έχει προκαλέσει σημαντικές μεταβολές στην γαλλική κοινωνία της περιόδου. Οι περιορισμοί της κοινωνικής κινητικότητας στα πρότυπα του προεπαναστατικού Παλαιού Καθεστώτος τις οποίες προσπαθούν να επιβάλουν οι ultras, υπερβασιλόφρονες οπαδοί της βασιλικής δυναστείας των Βουρβόνων σταδιακά μειώνονται, ως αποτέλεσμα της μειωμένης πολιτικής επιρροής τους κατόπιν της δυναστικής αλλαγής. Ο Λουδοβίκος Φίλιππος στα πρώτα στάδια της βασιλείας του αντιστοίχως υποστηρίζεται από ανερχόμενους κοινωνικά και οικονομικά αστούς αλλά και μετριοπαθείς φιλελεύθερους. Οι ιδιαίτερες αυτές ανακατατάξεις κρίνεται ότι υπονοούνται στο τελευταίο μέρος του *Κόκκινου και το Μαύρου* όπου ο αβάς ντε

¹⁴ “Η κυρία Ρενάλ είχε ξαφνιαστεί από τα λόγια του Ζυλιέν γιατί οι άνθρωποι που σύχναζαν στο σαλόνι της έλεγαν κάθε τόσο πως ένας Ροβεσπιέρος μπορεί να ξανάρθει και να στηριχθεί σε αυτούς τους πολύ μορφωμένους νέους των κατώτερων τάξεων.” Stendhal H. (2009), “*Το Κόκκινο και το Μαύρο, Χρονικό του 19^{ου} αιώνα*”, Πάπυρος, Αθήνα σελ. 109

¹⁵ “Προσοχή σε αυτόν τον νεαρό, τον τόσο δυναμικό αναφώνησε ο αδερφός της. Αν ξαναρχίσει η επανάσταση, θα μας στείλει όλους στην λαίμητόμο.” Στοίδιο, σελ. 373

¹⁶ Tudesq A.-J., (1999) “La France Romantique et Bourgeoise 1815-1848” σελ. 595-599, ed. Duby Georges, “*Histoire de la France, des origines a nos jours*”, Larousse, Paris

Φριλαίρ, επικεφαλής της Αδελφότητας του Ιησού στην Μπεζανσόν και κοινωνικά ανερχόμενο υποκείμενο με ταπεινή καταγωγή καταγράφεται ότι διαθέτει πλέον περισσότερη ισχύ από τον μαρκήσιο ντε Λα Μολ, υποστηρικτή των Βουρβόνων και ultra¹⁷. Οι περιορισμοί της κοινωνικής κινητικότητας σταδιακά ελαττώνονται με αποτέλεσμα την οικονομική και κοινωνική άνοδο μιας νέας τάξης αστών επιχειρηματιών-βιομηχάνων και τραπεζιτών οι οποίοι επιζητούν την ενίσχυση της οικονομικής κοινωνικής και πολιτικής τους επιρροής. Οι παραπάνω κοινωνικές διεργασίες κρίνεται ότι έχουν επηρεάσει σημαντικά την κοινωνική οπτική του συγγραφέα. Ακολούθως, παρότι το περιεχόμενο της λογοτεχνικής καταγραφής τοποθετείται χρονικά νωρίτερα από το *Κόκκινο και το Μαύρο* (1826-1830), το 1819, οι κοινωνικές συνθήκες τις οποίες περιγράφει θυμίζουν έντονα την δεύτερη περίοδο της Παλινόρθωσης με την βασιλεία του Λουδοβίκου Φίλιππου (1830-1848).

Αναγκαία τέλος θεωρείται μια αναφορά στο μέσο εισόδημα της περιόδου ώστε να γίνεται κατανοητή η σημασία των αναφερόμενων χρηματικών ποσών εντός της λογοτεχνικής καταγραφής. Το μέσο εισόδημα στην Γαλλία μεταξύ 1810-1820 ήταν περίπου 400 με 500 φράγκα¹⁸. Λόγω του σημαντικού κόστους των υπηρεσιών, μεταφορικών μέσων, αγαθών η πραγματική αγοραστική αξία των χρημάτων αυτών πρέπει να υποτιμηθεί περισσότερο, καθώς κατά προσέγγιση η αγοραστική αξία του εισοδήματος την περίοδο της Παλινόρθωσης αντιπροσώπευε περί του 1/10 της σημερινής¹⁹. Επομένως είναι αναγκαίο ένα εισόδημα πολλές φορές πολλαπλάσιο του μέσου ώστε κάποιος να είναι σε θέση να απολαμβάνει ορισμένες ανέσεις. Σύμφωνα με τον Thomas Piketty: *“Ο Μπαλζάκ μας περιγράφει έναν κόσμο όπου χρειάζεται είκοσι ή τριάντα φορές το ποσό αυτό για να ζήσει κάποιος αξιοπρεπώς: με ετήσιο εισόδημα μικρότερο από δέκα ή είκοσι χιλιάδες φράγκα ο ήρωας του Μπαλζάκ νιώθει εξαθλιωμένος”*²⁰ Όταν ο Σταντάλ ή ο Μπαλζάκ αναφέρονται σε ένα ετήσιο εισόδημα είκοσι πέντε χιλιάδων φράγκων, όπως αυτό που δέχεται να δώσει ο μαρκήσιος ντε Λα Μολ από κοινού στην κόρη του και στο Σορέλ, ή ο μπαρμπα Γκοριό στις κόρες του,

¹⁷ “Επεισα τέλος τον κ. ντε Λα Μολ να συμβιβαστεί μ’ εκείνον τον αβά ντε Φριλαίρ τον αρχιεπισκόπο. Η επιρροή του είναι φάνηκε πια πιο ισχυρή από την δική μας. (...) τον άνθρωπο που κυβερνά την Μπεζανσόν” Stendhal H. (2009), *“Το Κόκκινο και το Μαύρο, Χρονικό του 19^{ου} αιώνα”*, Πάπυρος, Αθήνα σελ. 530

¹⁸ Piketty T. (2014), *“Το κεφάλαιο τον 21^ο αιώνα”*, Πόλις, Αθήνα σελ. 137-139 (σημ. αναφέρεται σε μέσο εθνικό εισόδημα ανά ενήλικα, όχι σε μέσο εθνικό εισόδημα κατά κεφαλήν)

¹⁹ Piketty T. (2014), *“Το κεφάλαιο τον 21^ο αιώνα”*, Πόλις, Αθήνα σελ. 513-14 (σημ. αναφέρεται στην Γαλλία του 2010)

²⁰ Στο ίδιο, σελ. 138-39

αντιστοιχεί σε πάνω από πενήντα φορές το μέσο εισόδημα της εποχής, ένα ποσό το οποίο μπορεί να εξασφαλίσει λιγότερο από το 1% των ατόμων της κοινωνίας της εποχής²¹.

²¹PikettyT. (2014), *“Το κεφάλαιο τον 21^ο αιώνα”*, Πόλις, Αθήνα σελ. 513-14 (σημ. αναφέρεται στην Γαλλία του 2010) σελ. 508-509

1. Κεφάλαιο Πρώτο: Θεωρητικό πλαίσιο

1.11. Η έννοια του *habitus* κατά τον Pierre Bourdieu

Σημαντική έννοια για την κατανόηση της κοινωνικής δράσης, όπως αποτυπώνεται στα λογοτεχνικά κείμενα που θα εξεταστούν στην παρούσα ανάλυση είναι το θεωρητικό σχήμα του κοινωνιολόγου Pierre Bourdieu, “*habitus*”. Το “*habitus*” σύμφωνα με τον ίδιο ορίζεται ως “*συστήματα διαρκών και μεταθέσιμων προδιαθέσεων, ως δομημένες δομές προδιατεθειμένες να λειτουργούν ως δομούσες δομές, ως γενεσιουργές και οργανωτικές αρχές των πρακτικών και των αναπαραστάσεων οι οποίες μπορεί να προσαρμόζονται αντικειμενικά στον σκοπό τους δίχως να χρειάζεται να στοχεύουν συνειδητά σε αυτούς και να ελέγχουν ρητά τις αναγκαίες για την επίτευξή τους ενέργειες*”²².

Το *habitus* μπορεί να οριστεί ως προδιάθεσις – έξις, ως συστήματα δομημένων προδιαθέσεων, προορισμένες να λειτουργούν με μεγάλη χρονική διάρκεια, οι οποίες είναι σε θέση να δομούν με την σειρά τους, δημιουργώντας και κατευθύνοντας, τις δράσεις και τις μετέπειτα κοινωνικές εμπειρίες ενός ατόμου.

Σύμφωνα με τον Bourdieu, μέσω των παραστάσεων της οικογενειακής σφαίρας εντός της οποίας το άτομο μεγαλώνει, έρχεται σε επαφή για πρώτη φορά με τις αντανakλάσεις εντός της, της εξωτερικής αντικειμενικής κοινωνικής και οικονομικής δομής²³. Οι δομές των προδιαθέσεων-έξεων, οι οποίες προκύπτουν από την διευθέτηση της οικογενειακής ζωής, μέσω των κοινωνικών και οικονομικών αναγκαιοτήτων, λειτουργούν σαν αρχικές δομές πρόσληψης και εκτίμησης, σαν ένα φίλτρο μέσω του οποίου κατανοούνται και νοηματοδοτούνται οι μεταγενέστερες εμπειρίες²⁴. Η κομβική σημασία των πρώτων κοινωνικοποιητικών παραστάσεων ενισχύεται περαιτέρω από το γεγονός ότι οι πρώτες δομημένες προδιαθέσεις, λειτουργούν οι ίδιες ως δομούσες δομές των μεταγενέστερων εμπειριών²⁵. Στο μέτρο του δυνατού, επιδιώκεται η σταθερότητα των προσλαμβανόμενων παραστάσεων και η ενίσχυση των ήδη δομημένων προδιαθέσεων μέσω της αποφυγής πληροφοριών οι

²² Bourdieu Pierre (2006), “*Η αίσθηση της Πρακτικής*”, Αλεξάνδρεια, Αθήνα σελ.88

²³ Στο ίδιο, σελ. 90

²⁴ Στο ίδιο σελ. 90

²⁵ Στο ίδιο σελ. 100

οποίες τις αμφισβητούν μέσω της έντονης διαφοροποίησης τους²⁶. Για αυτό τον λόγο επιλέγεται ένα κοινωνικό περιβάλλον όπου τα πρόσωπα προς συναναστροφή, οι τόποι και τα γεγονότα τείνουν να ενισχύουν τις υπάρχουσες προδιαθέσεις²⁷.

Στην περίπτωση κατά την οποία οι πρώτες προδιαθέσεις - έξεις οι οποίες έχουν σχηματισθεί βρίσκονται σε αναντιστοιχία με τις μετέπειτα παραστάσεις ως αποτέλεσμα της έκθεσης σε κοινωνικά περιβάλλοντα για τα οποία δεν είναι επαρκώς προσαρμοσμένες το άτομο βιώνει “υστέρηση”²⁸. Καθώς η ισχύς των πρώτων προδιαθέσεων σαν ένα φίλτρο κατανόησης και νοηματοδότησης είναι πάντα σημαντική, καθώς λειτουργούν παραχρονισμένα υπάρχει σημαντική πιθανότητα οι πρακτικές να είναι ελλιπώς προσαρμοσμένες στο κοινωνικό περιβάλλον εφαρμογής τους καθώς αναφέρονται σε συνθήκες διαφορετικές²⁹.

1.12.Ταξικές προδιαθέσεις-έξεις

Ο Bourdieu υποστηρίζει ότι οι προδιαθέσεις -έξεις είναι σε θέση να ομογενοποιηθούν σε επίπεδο ομαδικό/ταξικό γεγονός το οποίο προκύπτει με βάση την ομοιογένεια των όμοιων ή παραπλήσιων όρων ύπαρξης³⁰. Σύμφωνα με αυτόν, τα υποκείμενα τα οποία βρίσκονται σε εγγύτερες κοινωνικές θέσεις είναι πιθανότερο να έχουν σχηματιστεί μέσω των παρόμοιων ερεθισμάτων που λαμβάνουν , ένα σύστημα προδιαθέσεων έξεων κοινό ως αποτέλεσμα της έκθεσής τους στις ίδιες ή παραπλήσιες συνθήκες, όπως τα μέλη της ίδιας κοινωνικής τάξης³¹.

Πιο συγκεκριμένα, πρόκειται για “ένα υποκειμενικό, αλλά όχι ατομικό, σύστημα εσωτερικευμένων δομών, κοινών σχημάτων αντίληψης, κατανόησης και δράσης που αποτελούν την προϋπόθεση της κάθε εξαντικειμενίκευσης και κάθε πρόσληψης.(...) Αυτό που ενοποιεί τις μεμονωμένες έξεις των διαφορετικών μελών της ίδιας τάξης είναι μια σχέση ομολογίας, ποικιλομορφίας δηλαδή στην ομοιογένεια, που χαρακτηρίζει τις κοινωνικές συνθήκες παραγωγής τους. Κάθε σύστημα ατομικών προδιαθέσεων αποτελεί μια δομική παραλλαγή των άλλων, όπου εκφράζεται η μοναδικότητα της θέσης στο εσωτερικό της τάξης και της τροχιάς που έχει διανύσει”³²

²⁶ Bourdieu Pierre (2006), “Η αίσθηση της Πρακτικής”, Αλεξάνδρεια, Αθήνα σελ. 101

²⁷ Στο ίδιο, σελ. 101

²⁸ Στο ίδιο, σελ. 103

²⁹ Στο ίδιο, σελ. 103

³⁰ Στο ίδιο, σελ. 97, 99

³¹ Στο ίδιο, σελ. 99

³² Στο ίδιο, σελ. 100

Όπως γίνεται κατανοητό με βάση την παραπάνω θεώρηση, οι προδιαθέσεις - έξεις των επιμέρους μελών μιας συγκεκριμένης κοινωνικής τάξης, μπορεί να έχουν το στοιχείο της μοναδικότητας αλλά παράλληλα εναρμονίζονται και ομογενοποιούνται σε γενικούς κοινούς τόπους, ως αποτέλεσμα κοινών ερεθισμάτων. Ανεξάρτητα όμως από την όποια απόκλιση μεταξύ τους, λόγω της ανάγκης των πρώτων προδιαθέσεων για σταθερότητα η επιλογή ενός κοινωνικού περιβάλλοντος, μέσω των κοινωνικών συναναστροφών και των ερεθισμάτων, του σχολείου, του τόπου κατοικίας, το οποίο απαρτίζεται από άτομα τα οποία ενισχύουν τις ήδη υπάρχουσες έξεις, όπως τα μέλη της ίδιας κοινωνικής τάξης³³.

Ο ορισμός της έξεως από τον PierreBourdieu που απαντάται στην “Διάκριση” αναφέρεται πιο συγκεκριμένα στις ταξικές έξεις: “Δομούσα δομή, που οργανώνει πρακτικές και την αντίληψη των πρακτικών, η έξη είναι επίσης δομημένη δομή: η αρχή διαίρεσης σε λογικές τάξεις η οποία οργανώνει την αντίληψη του κοινωνικού κόσμου είναι και η ίδια προϊόν της ενσωμάτωσης της διαίρεσης σε κοινωνικές τάξεις”³⁴. Εισάγεται παράλληλα το στοιχείο της κοινωνικής ταυτότητας, το οποίο δηλώνει και ορίζει την διαφορά και διάκριση μιας ορισμένης ταξικής έξεως έναντι των άλλων ταξικών έξεων, ανάλογα με την θέση που καταλαμβάνει εντός της κοινωνικής δομής³⁵. Καθώς σχηματίζονται οι πρώιμες προδιαθέσεις- έξεις, προϊόντα των συστατικών συνθηκών ύπαρξης, δομούν, αντιλαμβάνονται και ταξινομούν τις μετέπειτα προσλήψεις και πρακτικές δράσης ενσωματώνοντας το στοιχείο της διαφοράς και της διάκρισης³⁶.

Με αυτό τον τρόπο, η κοινωνική κατανομή ισχύος την στιγμή της δημιουργίας επηρεάζοντας την δομή των πρώτων προδιαθέσεων, τείνει να συντονίζει τα μέλη τις ίδιας κοινωνικής τάξης στην εναρμόνιση των πρακτικών τους με τέτοιο τρόπο ώστε να επιβεβαιώνουν μέσω των δράσεων τους τις κοινωνικές συνθήκες δημιουργίας τους³⁷. Η οπτική του συντονισμού των πρακτικών σαν ένα σύστημα αμοιβαίας προσαρμογής μέσω της κοινωνικής αλληλεπίδρασης μεταξύ των δρώντων σε κοντινές κοινωνικές θέσεις δεν λαμβάνει υπόψιν της ότι η τελευταία λαμβάνει

³³ BourdieuPierre (2006), “Η αίσθηση της Πρακτικής”, Αλεξάνδρεια, Αθήνα σελ. 100-101

³⁴ BourdieuPierre (2002), “Η διάκριση, Κοινωνική κριτική της καλαισθητικής κρίσης”, Πατάκης, Αθήνα σελ. 217

³⁵ Στο ίδιο, σελ. 217

³⁶ Στο ίδιο, σελ. 218

³⁷ Στο ίδιο, σελ. 217-18

χώρα χάρη στις ίδιες τις κοινωνικές δομές οι οποίες γεννούν και τις προδιαθέσεις - έξεις τους³⁸.

Παράλληλα με τον συντονισμό των δράσεων και πρακτικών, παράλληλα μέσω της κοινωνικοποίησης το άτομο αρχικά μιμείται και κατόπιν ενσωματώνει αποτελεσματικά τις “σωματικές έξεις”³⁹. Σύμφωνα με τον Bourdieu, ως σωματικές έξεις ορίζονται οι τρόποι συμπεριφοράς, ένδυσης, σωματικής και προφορικής στάσης και έκφρασης οι οποίοι ενδοβάλλονται από το άτομο μέσω των οικογενειακών παραστάσεων και συναφείς με τις πολιτιστικές νοηματοδοτήσεις της κοινωνικής τάξης καταγωγής⁴⁰. Επομένως, το υλικό κοινωνικό και συμβολικό περιβάλλον στο οποίο το άτομο κοινωνικοποιείται, δημιουργεί προδιαθέσεις- έξεις οι οποίες με την σειρά τους τείνουν να προκρίνουν συγκεκριμένες μορφές δράσης.

1.13. Έξεις και δράση

Ως δράση ορίζουμε τις “στρατηγικές ρητά προσανατολισμένες προς κάποιους ρητά διαμορφωμένους σκοπούς”⁴¹. Οι προδιαθέσεις-έξεις αφορούν παράλληλα μια αίσθηση από πλευράς του ατόμου των αντικειμενικών δυνατοτήτων, όπως διαμορφώνονται από τις κοινωνικές συνθήκες και δομές, και εν γένει τα ισχύοντα πλαίσια, σκέψης, αντίληψης, έκφρασης και δράσης σε μια ορισμένη κοινωνία σε μια επίσης ορισμένη ιστορική δεδομένη στιγμή⁴². Σύμφωνα με τον Bourdieu: “η έξη είναι μια άπειρη ικανότητα ελεύθερης (ελεγχόμενα ελεύθερης) παραγωγής προϊόντων - σκέψεων, αντιλήψεων, εκφράσεων, πράξεων- που έχουν πάντα ως όρια τις ιστορικά και κοινωνικά καθορισμένες συνθήκες παραγωγής της, η εξωτερικά καθορισμένη και δυνητική ελευθερία που εξασφαλίζει, βρίσκεται τόσο μακριά από την απρόβλεπτη, πρωτότυπη δημιουργία όσο και η απλή μηχανική αναπαραγωγή των αρχικών καθορισμών.”⁴³

³⁸ Bourdieu Pierre (1987) “Outline of a Theory of Practice”, Cambridge University Press, Cambridge, σελ81

³⁹ Στο ίδιο, σελ. 87

⁴⁰ Στο ίδιο, σελ. 94

⁴¹ Bourdieu Pierre (2006), “Η αίσθηση της Πρακτικής”, Αλεξάνδρεια, Αθήνα σελ 71

⁴² Στο ίδιο, σελ. 89, 92-93

⁴³ Το ίδιο, σελ. 92

Οι έξεις λειτουργούν σαν ένα σύστημα γνωστικών και κινητήριων δομών μέσω των οποίων το άτομο κατανοεί και νοηματοδοτεί τον πρακτικό κόσμο⁴⁴. Η λογική της δράσης επηρεάζεται άμεσα, καθώς η ανάπτυξη των προδιαθέσεων-έξεων ενός ατόμου δύναται να προσδώσει σε αυτό μια πεπερασμένη δυνατότητα συνειδητού, στρατηγικού υπολογισμού του οφέλους ή του κόστους μιας μορφής δράσης, μέσω της εκτίμησης των πιθανοτήτων επίτευξης ενός επιθυμητού αποτελέσματος σε έναν ορισμένο στόχο με βάση τις αντικειμενικές δυνατότητες επιτυχίας οι οποίες σχετίζονται με την κοινωνική δομή⁴⁵. Εφόσον ανάλογα με την κοινωνική του θέση ή την ιστορική στιγμή, ορισμένες πρακτικές αποκλείονται ως αδιανόητες, οι προδιαθέσεις-έξεις τείνουν να λειτουργούν ως ένα σύστημα το οποίο είναι σε θέση να αναπαράγει την υπάρχουσα κοινωνική δομή, όταν ακολουθεί σχήματα αντίληψης, σκέψης και δράσης τα οποία σχετίζονται με τις παρελθοντικές κοινωνικοποιητικές εμπειρίες αναπαράγει την συνέχεια και την τακτικότητα των κοινωνικών πρακτικών⁴⁶.

Ο δρων τείνει σε ένα ελεύθερο πλαίσιο να επιλέγει συμπεριφορές και πρακτικές οι οποίες κινούνται εντός του πλαισίου του κοινωνικά αποδεκτού και προσανατολίζονται σε στόχους οι οποίοι θεωρεί ότι είναι πραγματοποιήσιμοι ή αρμόζουν με βάση την κοινωνική του θέση⁴⁷. Η σύνδεση μεταξύ προδιαθέσεων-έξεων που φέρει το άτομο και η επιλογή μορφών δράσης, παράγει μια θεωρία της δράσης ιδωμένη σαν ένα ρυθμιζόμενος αυτοσχεδιασμός, η οποία διαφοροποιείται αφενός από την λογική του προκαθορισμού της δράσης μέσω της μηχανικής αναπαραγωγής των κοινωνικών συνθηκών γέννησης των αρχικών προδιαθέσεων - έξεων και αφετέρου από την απολύτως απρόβλεπτη πρωτότυπη έκφραση και δράση κατά την οποία το άτομο είναι σε θέση να σχεδιάσει ορθολογικά την στρατηγική του⁴⁸.

⁴⁴ Bourdieu Pierre (2006), *“Η αίσθηση της Πρακτικής”*, Αλεξάνδρεια, Αθήνα σελ. 89

⁴⁵ Στο ίδιο, σελ. 89-90

⁴⁶ Στο ίδιο, 90-91

⁴⁷ Στο ίδιο, σελ. 92

⁴⁸ Κύρτσης Αλέξανδρος Ανδρέας (1994) *“Ίχνη μιας Θεωρίας της Εγκλωβισμένης Δράσης”* 96-112 επιμ. Δημάκη-Λαμπίρη Ιωάννα, Παναγιωτόπουλος Νίκος *“Pierre Bourdieu Κοινωνιολογία της Παιδείας, 10 Ανακοινώσεις”* Καρδαμίτσας, Αθήνα σελ. 98

1.14. Margaret S. Archer: Η λειτουργία του αναστοχασμού και η σημασία του εσωτερικού διαλόγου στην σχέση μεταξύ του δρώντος και των κοινωνικών δομών

Η Margaret Archer επιχειρώντας να περιγράψει την σχέση μεταξύ του δρώντος και της κοινωνικής δομής, εισάγει ορισμένες μορφές αναστοχασμού οι οποίες μεσολαβούν ανάμεσα τους⁴⁹.

ΟΑ. Giddens ορίζει την αναστοχαστικότητα ως: *“βασικό χαρακτηριστικό γνώρισμα κάθε ανθρώπινης δραστηριότητας. Όλα τα ανθρώπινα όντα διατηρούν στην μνήμη τις αιτίες όσων κάνουν, ως αναπόσπαστο μέρος των πράξεών τους. (...) Με την έλευση της νεωτερικότητας η αναστοχαστικότητα παίρνει διαφορετικό χαρακτήρα. Εισάγεται στην βάση των συστημάτων αναπαραγωγής κι έτσι σκέψη και δράση αλληλοαντανακλώνται διαρκώς⁵⁰.”* Η οπτική της M. Archer συμφωνεί με το επιχείρημα του A. Giddens⁵¹, κατά το οποίο η σύγχρονη εποχή χαρακτηρίζεται από μια ολοένα μεγαλύτερη αναστοχαστική δραστηριότητα από πλευράς των δρώντων, μέσω της οποίας η μορφή και το περιεχόμενο των κοινωνικών πρακτικών εξετάζονται συνεχώς, αναθεωρούνται και επαναρυθμίζονται, μέσω της αυξανόμενης παρεχόμενης πληροφόρησης σχετικά με αυτές τις πρακτικές, με συνέπεια να τροποποιείται ριζικά ο χαρακτήρας τους⁵².

Στόχος της M. Archer είναι να σκιαγραφήσει τα όρια αυτής της αναστοχαστικής διαδικασίας⁵³. Θεωρεί ότι ο ρόλος της *εσωτερικής συζήτησης ή διαλόγου* (internal conversation) είναι κομβικός για την διαμεσολάβηση μεταξύ των κοινωνικών δομών και του δρώντος⁵⁴. Η κοινωνική δομή σύμφωνα με την οπτική της δημιουργεί αντικειμενικές κοινωνικές αποστάσεις μεταξύ των δρώντων ανεξάρτητα από την υποκειμενική του θέληση, παράγοντας ταυτόχρονα περιορισμούς αλλά και δυνατότητες⁵⁵. Στο πλαίσιο αυτών των πλεγμάτων διαθέσιμων συνθηκών και αγαθών που δημιουργούνται μέσω των κοινωνικών δομών, η κοινωνική αλληλεπίδραση μέσω των δρώντων είτε επιβεβαιώνει είτε μεταβάλλει τις ίδιες τις κοινωνικές δομές

⁴⁹ Mutch Alistair (2004), *“Constraints on the Internal Conversation: Margaret Archer and the Structural Shaping of Thought”*, Journal for the Theory of Social Behaviour 34: (4) 429-445 σελ. 429

⁵⁰ Giddens Anthony (2001), *“Οι συνέπειες της νεωτερικότητας”*, Κριτική, Αθήνα, σελ. 55-56

⁵¹ Mutch Alistair (2004), *“Constraints on the Internal Conversation: Margaret Archer and the Structural Shaping of Thought”*, Journal for the Theory of Social Behaviour 34: (4) 429-445 σελ. 430

⁵² Giddens Anthony (2001), *“Οι συνέπειες της νεωτερικότητας”*, Κριτική, Αθήνα, σελ. 57

⁵³ Mutch Alistair (2004), *“Constraints on the Internal Conversation: Margaret Archer and the Structural Shaping of Thought”*, Journal for the Theory of Social Behaviour 34: (4) 429-445 σελ. 430

⁵⁴ Στοιχείο, σελ. 432

⁵⁵ Στοιχείο, σελ. 433

θέτοντας σε εφαρμογή μια διαδικασία δομικών κοινωνικών διεργασιών που μπορεί να έχουν ως αποτέλεσμα την μεταβολή των συνθηκών και την μεγαλύτερη ελευθερία δράσης από πλευράς του δρώντος⁵⁶.

Η σημασία του εσωτερικού διαλόγου έγκειται σύμφωνα με την Archer στο ότι είναι η διαδικασία μέσω της οποίας, διαμεσολαβείται ο αναστοχασμός του δρώντος, απέναντι στο ίδιο του τον εαυτό, την κοινωνία αλλά και την σχέση μεταξύ τους⁵⁷. Σε αυτή την προσέγγιση, η κοινωνική αλληλεπίδραση, μέσω της επικοινωνίας με άλλους δρώντες είναι σημαντική στο επίπεδο που συμπληρώνει την παροχή πληροφορίας, ώστε το υποκείμενο να είναι σε θέση να προχωρήσει στον εσωτερικό διάλογο. Ο τελευταίος είναι σημαντικός για τον δρώντα διότι διαθέτει την δυνατότητα της εσωτερικής διερεύνησης και απερίσπαστου αναστοχασμού αποτελώντας τον συνδυασμό τριών μορφών αναστοχαστικής διαδικασίας, των επικοινωνιακών αναστοχασμών, όπου το άτομο λαμβάνει πληροφορίες από το περιβάλλον, τον αυτόνομο αναστοχασμό όπου απερίσπαστο από τρίτους προβαίνει στον αναστοχασμό και του μετά- αναστοχασμού που σχετίζεται με τις αξίες και τις σκέψεις γύρω από την κοινωνική δομή⁵⁸. Ο ίδιος ο εσωτερικός διάλογος θεωρείται πιο ειλικρινής, καθώς συχνά ένα άτομο δεν θα εκθέσει σε έναν συνομιλητή του, ανεξάρτητα από τον βαθμό εγγύτητας της σχέσης τους, το εύρος και το σύνολο των σκέψεων που θα αναλύονταν στον εσωτερικό διάλογο⁵⁹.

⁵⁶Mutch Alistair (2004), *“Constraints on the Internal Conversation: Margaret Archer and the Structural Shaping of Thought”*, Journal for the Theory of Social Behaviour 34: (4) 429-445σελ. 433

⁵⁷Archer Margaret S. (2003), *“Structure, Agency and Internal Conversation”*, Cambridge University Press, Cambridge, σελ. 9

⁵⁸Mutch Alistair (2004), *“Constraints on the Internal Conversation: Margaret Archer and the Structural Shaping of Thought”*, Journal for the Theory of Social Behaviour 34: (4) 429-445σελ. 434

⁵⁹Archer Margaret S. (2007), *“Making our way through the world, Human Reflexibility and Social Mobility”*, Cambridge University Press, Cambridgeσελ. 270-71

1.21.Άξονας Επιθυμιών, Πεποιθήσεων, Ευκαιριών: Η D.B.O. Theory του Peter Hedstrom ως επεξηγηματικός μηχανισμός της κοινωνικής δράσης

Σύμφωνα με τον Peter Hedstrom, ο ρόλος των θεωριών της κοινωνικής δράσης και αλληλεπίδρασης είναι κρίσιμος για την επεξήγηση των κοινωνικών φαινομένων⁶⁰. Ακολουθώντας προτείνει το μοντέλο μιας θεωρίας η οποία εξηγεί την συνειδητή δράση του ατόμου αναφορικά με τις δομημένες επιθυμίες του, πεποιθήσεις του και τις διαθέσιμες ευκαιρίες⁶¹. Παράλληλα, αναγνωρίζει και σκιαγραφεί με ποιο τρόπο η κοινωνική αλληλεπίδραση επιδρά στην διαμόρφωση των επιθυμιών, πεποιθήσεων και ευκαιριών του δρώντος⁶².

Πιο συγκεκριμένα, οι ενέργειες και η συμπεριφοράς εκ μέρους άλλων δρώντων είναι δυνατόν είτε να επηρεάσουν διαμεσολαβητικά τον τρόπο σκέψης του, καθορίζοντας τις επιθυμίες και πεποιθήσεις του είτε να επηρεάσουν το μέγεθος, την διαθεσιμότητα, των πιθανών ευκαιριών για λοιπούς δρώντες⁶³. Οι τρεις τύποι διαμεσολάβησης επιθυμιών, πεποιθήσεων, ευκαιριών διαχωρίζονται αλλά και είναι δυνατόν να εμπλέκονται μεταξύ τους δημιουργώντας συνδυασμούς και επεξηγηματικά μοντέλα κοινωνικής δράσης.

Ο πυρήνας του επιχειρήματος του Hedstrom ανιχνεύεται στο αξίωμα ότι το δρων υποκείμενο ενεργεί σκόπιμα, ενώ οι επιθυμίες του, οι πεποιθήσεις του και οι ευκαιρίες επηρεάζουν τον τρόπο που δρα⁶⁴. Αναλογιζόμενος πως θα δράσει λαμβάνει υπόψιν του νοητά τις πιθανές συνέπειες από τις πράξεις του ιδίου και άλλων, υπολογίζοντας και με βάση συνέπειες αντίστοιχων ενεργειών στο παρελθόν, είτε

⁶⁰ Hedstrom Peter, (2005) *Dissecting The Social: On the Principles of Analytical Sociology*, Cambridge University Press, Cambridge σελ. 37

⁶¹ Στο ίδιο, σελ. 37,

⁶² Στο ίδιο, σελ. 40, 47

⁶³ Στο ίδιο, σελ. 40, 44, 47

⁶⁴ Στο ίδιο, σελ. 67

άλλων είτε του ιδίου και λογίζοντας τα θετικά ή αρνητικά αποτελέσματα μιας συγκεκριμένης δράσης ώστε να αποφασίσει τι είναι το δέον να πράξει⁶⁵.

1.22.Η Θεωρία Επιθυμιών, Πεποιθήσεων και Ευκαιριών (D.B.O. Theory)

Το κύριο θεωρητικό εργαλείο προσέγγισης της κοινωνικής δράσης για τον Peter Hedstrom αποτελεί η θεωρία επιθυμιών (desires), πεποιθήσεων (beliefs) και ευκαιριών (opportunities) ως πρωταρχικά στοιχεία γύρω από τα οποία δομείται η κοινωνική δράση και αλληλεπίδραση/αλληλόδραση⁶⁶. Σε αυτό το πλαίσιο, το υποκείμενο δρα και μόνο εάν η ενέργειά του είναι για το ίδιο συνειδητή, κατανοητή και εξηγήσιμη με βάση τις σχηματισμένες του επιθυμίες, τις πεποιθήσεις του και αξιακούς του κώδικες, αλλά και τις διαθέσιμες πιθανές ευκαιρίες.

Σύμφωνα με τον Hedstrom, οι επιθυμίες συνίστανται στα αγαθά αυτά τα οποία τα υποκείμενα επιθυμεί, ποθεί ή εύχεται να αποκτήσει⁶⁷, είτε πρόκειται για υλικά αγαθά, είτε για θέσεις και ιδιότητες, κοινωνικό στάτους ή συμβολικά αγαθά. Οι πεποιθήσεις μπορούν πρωτίστως να κατανοηθούν σαν την πρόταση του δρώντος για το κοινωνικό περιβάλλον⁶⁸. Αφορούν αφενός τις κυρίαρχες πιθανές μορφές δράσης αλλά αφετέρου και τις τυχόν εναλλακτικές επιλογές που μπορεί να θεωρεί διαθέσιμες σε συνδυασμό με τις εικαζόμενες διαφορετικές συνέπειες των διαθέσιμων επιλογών δράσης τις οποίες ο δρών έχει ιεραρχήσει, τυπικά ή άτυπα, με βάση το πόσο επιθυμητό είναι το προεξοφλούμενο αποτέλεσμα⁶⁹. Τέλος, οι ευκαιρίες στην προκειμένη περίπτωση περιγράφουν κυρίως αυτό καθαυτό το σύνολο διαθέσιμων μορφών δράσης, ανεξάρτητα από τις σχετικές επιθυμίες ή πεποιθήσεις του δρώντος⁷⁰.

Οι πεποιθήσεις και οι επιθυμίες του δρώντος θεωρούνται σημαντικές, διότι είναι σε θέση να παράγουν λόγους και κίνητρα για δράση, συγκροτώντας ένα πλέγμα προσωπικής ταυτότητας, ενώ παράλληλα επιτρέπουν την κατανόηση και ερμηνεία

⁶⁵ Hedstrom Peter (2005), *"Dissecting The Social: On the Principles of Analytical Sociology"*, Cambridge University Press, Cambridge σελ. 64

⁶⁶ Στο ίδιο, σελ. 38

⁶⁷ Στο ίδιο, σελ. 38

⁶⁸ Στο ίδιο, σελ. 38

⁶⁹ Στο ίδιο, σελ. 38

⁷⁰ Στο ίδιο, σελ. 38-39

της δράσης, λειτουργώντας σαν αιτιολόγηση⁷¹. Δεν είναι αναγκαίο ότι και οι τρεις παράγοντες λειτουργούν ως αυτόνομοι εσωτερικοί μηχανισμοί αλλά σαν αρχέτυπα υπόκεινται και σε εσωτερικές αιτιακές συνδέσεις και σχέσεις μεταξύ τους⁷².

1.23.Αλληλεπίδραση επιθυμιών, πεποιθήσεων, ευκαιριών εντός του ατόμου και σε σχέση με άλλους δρώντες

Τρεις μορφές αιτιακών σχέσεων μεταξύ των πεποιθήσεων, επιθυμιών και πεποιθήσεων θεωρούνται σημαντικές προς αναφορά. *Οι προσαρμόσιμες προτιμήσεις* (adaptive preferences) ιδωμένες σαν εσωτερικές αιτιακές σχέσεις μεταξύ πεποιθήσεων και επιθυμιών, οι οποίες είναι σε θέση να ωθήσουν τους δρώντες να επιθυμήσουν ό,τι πιστεύουν ότι είναι δυνατό ή εύκολο να αποκτήσουν⁷³. *Οι αντιθετικά προσαρμόσιμες προτιμήσεις* (counter adaptive preferences) οριζόμενες ως αιτιακές σχέσεις μεταξύ πεποιθήσεων και επιθυμιών οι οποίες δύνανται να ωθήσουν τους δρώντες στο αντίστροφο αποτέλεσμα, δηλαδή να επιθυμήσουν μόνο ό,τι θεωρούν ότι είναι αδύνατο ή δύσκολο να αποκτήσουν⁷⁴. Τέλος *ο ευσεβής πόθος* (wishful thinking) δηλαδή οι αιτιακές σχέσεις μεταξύ επιθυμιών και πεποιθήσεων οι οποίες στρέφουν τους δρώντες να σχηματίζουν τις πεποιθήσεις τους με βάση τις επιθυμίες τους, το τι δηλαδή θα ήθελαν να συμβεί⁷⁵.

Όπως προαναφέρθηκε, η θεωρία επιθυμιών πεποιθήσεων και ευκαιριών θεωρεί ότι οι επιμέρους δρώντες διαδρώντας μεταξύ τους εντός ενός κοινωνικού περιβάλλοντος, διαμορφώνουν τις επιθυμίες, πεποιθήσεις και ευκαιρίες σε συνθήκες αλληλεπίδρασης με άλλους δρώντες⁷⁶. Κρίσιμο είναι πως οι δράσεις ορισμένων είναι δυνατόν να επηρεάσουν τον άξονα επιθυμιών πεποιθήσεων και ευκαιριών άλλων, συχνά ως αποτέλεσμα αιτιακών σχέσεων οι οποίες δεν υπόκεινται άμεσα στις συνειδητές προθέσεις του ατόμου⁷⁷. Οι πράξεις άλλων δρώντων, είτε σε κοινωνικό επίπεδο μέσω πιο απρόσωπων σχέσεων, είτε με την μορφή προσωπικών σχέσεων σε

⁷¹⁷¹ Hedstrom Peter (2005), *“Dissecting The Social: On the Principles of Analytical Sociology”*, Cambridge University Press, Cambridge σελ. 39

⁷² Στο ίδιο, σελ. 39

⁷³ Στο ίδιο, σελ. 40

⁷⁴ Στο ίδιο, σελ. 40

⁷⁵ Στο ίδιο, σελ. 40

⁷⁶ Στο ίδιο, σελ. 44

⁷⁷ Στο ίδιο, σελ. 43

οικογενειακό ή φιλικό επίπεδο καθορίζουν άμεσα ή έμμεσα, συνειδητά ή ασυνείδητα τις πράξεις και τις συμπεριφορές του ατόμου⁷⁸

1.24. Μηχανισμοί διαμεσολάβησης πεποιθήσεων, επιθυμιών και ευκαιριών

Ο ρόλος της κοινωνικής αλληλεπίδρασης σύμφωνα με τον Hedstrom συγκεκριμενοποιείται σε τρεις *μηχανισμούς διαμεσολάβησης* (mediated interaction) σε σχέση με τους τρεις κυρίαρχους άξονες της θεωρίας, την διαμεσολάβηση επιθυμίας, πεποιθήσεων και ευκαιριών⁷⁹. Ως μηχανισμός *διαμεσολάβησης πεποίθησης* μέσω της κοινωνικής αλληλεπίδρασης ορίζεται όταν η πεποίθηση που σχηματίζει ένας δρων για την αξία ή την αναγκαιότητα να προβεί σε μια συγκεκριμένη πράξη είναι επηρεασμένη από άλλους δρώντες οι οποίοι έχουν δράσει ανάλογα⁸⁰.

Στην περίπτωση της *διαμεσολάβησης επιθυμίας*, κρίσιμη είναι η δυνατότητα διάκρισης από πλευράς του δρώντος μεταξύ της κύριας και των δευτερευουσών επιθυμιών⁸¹. Η κύρια επιθυμία είναι η πλέον σημαντική, ο κύριος επιθυμητός στόχος, ενώ η δευτερεύουσα μια λιγότερο σημαντική που μπορεί να καταδεικνύει είτε έναν ενδιάμεσο στόχο, μέσω του οποίου η εκπλήρωση της κύριας επιθυμίας είναι πιο πιθανή, ή μια ξεχωριστή επιθυμία κατώτερα αξιολογημένη από το άτομο⁸².

Τρία πιθανά μοτίβα δράσης είναι δυνατόν να ανιχνευτούν μέσω της διαμεσολάβησης επιθυμίας. Η *αλληλόδραση ως αιτία επιθυμίας*, όπου άλλα άτομα πράττοντας με έναν συγκεκριμένο τρόπο υπενθυμίζουν σε έναν τρίτο την επιθυμία του να πράξει και αυτός με τον ίδιο τρόπο⁸³. Η δράση ενός ή περισσότερων δρώντων σε αυτή την περίπτωση είναι η αιτία της δημιουργίας ή της ενίσχυση της επιθυμίας ενός άλλου δρώντος⁸⁴.

Η *αλληλόδραση ως αντικείμενο επιθυμίας προς μίμηση* συναντάται όταν ορισμένα άτομα, δρώντας με έναν συγκεκριμένο τρόπο υπενθυμίζουν σε έναν άλλο δρώντα πόσο επιθυμεί είτε να είναι σαν και αυτούς είτε να διαφοροποιηθεί σε σχέση

⁷⁸ Hedstrom Peter (2005), *Dissecting The Social: On the Principles of Analytical Sociology*, Cambridge University Press, Cambridge σελ. 44

⁷⁹ Στο ίδιο, σελ. 47

⁸⁰ Στο ίδιο, σελ. 48-49

⁸¹ Στο ίδιο, σελ. 52

⁸² Στο ίδιο, σελ. 52

⁸³ Στο ίδιο, σελ. 52

⁸⁴ Στο ίδιο, σελ. 52

με αυτούς⁸⁵. Η δράση των άλλων στην περίπτωση αυτή συνδέεται με την επιθυμία ενός δρώντος να εμφανίζεται όμοιος ή όχι με άλλους και να σχετίζεται μαζί τους. Επομένως, η ίδια η δράση καθίσταται το αντικείμενο της επιθυμίας λειτουργώντας είτε συνδετικά είτε διαφοροποιητικά⁸⁶.

Η αλληλόδραση ως αντικείμενο δευτερεύουσας επιθυμίας προς μίμηση έγκειται όταν άλλα άτομα δρώντας με ένα συγκεκριμένο τρόπο επηρεάζουν έναν άλλον δρώντα ο οποίος και θεωρεί ότι πράττοντας με τον ίδιο τρόπο με εκείνους μπορεί να αυξήσει ή να μειώσει τις πιθανότητες να επιτύχει ένα άλλο αποτέλεσμα το οποίο και στην πραγματικότητα, παρότι συντονίζει την δράση του με βάση αυτήν άλλων δρώντων, ο ίδιος προσωπικά επιθυμεί⁸⁷. Στην περίπτωση αυτή η επιθυμία θέτει επίσης τους άλλους δρώντες ως αντικείμενο επιθυμίας με την μορφή μίμησης της δράσης αλλά εδώ η επιθυμία είναι δευτερογενής⁸⁸. Το παραπάνω μοτίβο συνδέεται με την κοινωνική υποκρισία καθώς αφορά έναν δρώντα ο οποίος δημοσίως υποκρίνεται ότι διαθέτει τις ίδιες πεποιθήσεις και επιθυμίες με την πλειοψηφία, ενώ στην πραγματικότητα αντιτίθεται και απεχθάνεται αυτές τις επιθυμίες και πεποιθήσεις⁸⁹.

Σύμφωνα με τον Hedstrom, στις παραπάνω κατηγορίες προκύπτουν ζητήματα ανταγωνισμού και υπερβολικού συνωστισμού μέσω δεδομένων, αναμενόμενων μοτίβων δράσης με πιθανές αρνητικές επιπτώσεις στην αξία μιας δράσης με έναν συγκεκριμένο τρόπο⁹⁰. Ο ίδιος ο σχηματισμός της επιθυμίας του δρώντος συνδέεται άμεσα με κοινωνικές νόρμες και κατεστημένες μορφές σκέψης και τρόπους δράσης που θεωρείται ότι επιφέρουν ένα δεδομένο αποτέλεσμα, επομένως σχετίζεται άμεσα με το τι ορίζεται ως μέσο και αποδεκτό, με το τι πρακτικές ισχύουν και είναι σύνηθες η τυπικό⁹¹. Παράλληλα, παρατηρούνται φαινόμενα όπου ένας δρων είναι δυνατόν να πιστεύει ότι οι υπόλοιποι που πράττουν με έναν δεδομένο τρόπο διαθέτουν καλύτερη, ασύμμετρη πληροφόρηση⁹², μέσω π.χ. μιας ορισμένης κοινωνικής θέσης ή της συντήρησης ενός πεδίου κοινωνικών δικτύωσης που τους το επιτρέπει.

⁸⁵ Hedstrom Peter (2005), *“Dissecting The Social: On the Principles of Analytical Sociology”*, Cambridge University Press, Cambridge σελ. 52-53

⁸⁶ Στο ίδιο, σελ. 52

⁸⁷ Στο ίδιο, σελ. 52

⁸⁸ Στο ίδιο, σελ. 52

⁸⁹ Στο ίδιο, σελ. 54

⁹⁰ Στο ίδιο, σελ. 53

⁹¹ Στο ίδιο, σελ. 54

⁹² Στο ίδιο, σελ. 53-54

Τέλος, η διαμεσολάβηση ευκαιριών μέσω της κοινωνικής αλληλεπίδρασης συνίσταται στο γεγονός ότι η δράση ενός δρώντος επηρεάζει την δράση ενός άλλου άμεσα και έμμεσα, καθώς έχει θετική ή αρνητική επίδραση στις διαθέσιμες για αυτόν ευκαιρίες, διαφοροποιώντας την δομή των ευκαιριών και την δυνατότητα ή μη κοινωνικής κινητικότητας μέσω της προσφοράς εργασίας ή των διαφοροποιημένων ευκαιριών οικονομικής και κοινωνικής ανέλιξης που αυτή προσφέρει⁹³. Επομένως, αφενός η μεμονωμένη δράση ενός δρώντος και αφετέρου οι διαθέσιμες πιθανές ευκαιρίες άλλων δρώντων χαρακτηρίζονται από μια δυναμική σχέση αλληλεπίδρασης⁹⁴. Οι δρώντες ως φορείς υπολογιστικής σκέψης καλούνται να προβούν σε υπολογισμούς σχετικά με το πως μια συγκεκριμένη δράση είναι δυνατόν να τους ωφελήσει έναντι μιας άλλης εναλλακτικής μορφής δράσης⁹⁵.

⁹³ Hedstrom Peter (2005), *“Dissecting The Social: On the Principles of Analytical Sociology”*, Cambridge University Press, Cambridge, σελ. 55

⁹⁴ Στο ίδιο, σελ. 55

⁹⁵ Στο ίδιο, σελ. 58

1.31. Κοινωνικά Πεδία Δράσης

Σύμφωνα με τον Pierre Bourdieu, τα κοινωνικά πεδία ορίζονται ως: *“δομημένοι χώροι θέσεων (ή πόστων) των οποίων οι ιδιότητες εξαρτώνται από την θέση τους μέσα σε αυτούς τους χώρους και οι οποίες μπορούν να αναλυθούν ανεξάρτητα από τα χαρακτηριστικά των κατόχων τους.”*⁹⁶ Ο Bourdieu εισάγει την έννοια των πεδίων ως μια προσπάθεια επαναπροσδιορισμού της σχέσης μεταξύ του δρώντα και των αντικειμενικών κοινωνικών δομών ως δύο κύριες όψεις του κοινωνικού⁹⁷. Όπως έγινε κατανοητό και στο παραπάνω υποκεφάλαιο, η έξις πρόκειται για μια μορφή ενσώματης και υποκειμενικής αφομοίωσης στο επίπεδο του δρώντος της αντικειμενικής κοινωνικής δομής, ενώ το πεδίο (champ) αναφέρεται σε έναν αντικειμενοποιημένο κοινωνικό χώρο αυτόν καθ’αυτόν, στην δομή των κοινωνικών σχέσεων και εξουσίας που το συγκροτούν, αλλά και την μορφή όπου λαμβάνει η αλληλεπίδραση εντός του και πως αυτή νοηματοδοτείται⁹⁸. *“το πεδίο τίθεται με σαφήνεια ως αυτό που είναι, μια κοινωνική κατασκευή, ένα τέχνημα, η αυθαίρετη και τεχνική φύση του οποίου υπογραμμίζεται σε όλα όσα ορίζουν την αυτονομία του: ρητοί και ειδικοί κανόνες, αυστηρά καθορισμένος και έκτακτος χρόνος και χώρος.”*⁹⁹

Κύριο στοιχείο το οποίο πάντοτε χαρακτηρίζει ένα κοινωνικό πεδίο είναι η ύπαρξη μιας μορφής πάλης μεταξύ αυτών που κατέχουν την εξουσία, ή την ανώτερη ιεραρχική θέση εντός του και των νεοεισερχόμενων διεκδικητών της¹⁰⁰. Για να ορισθεί ένα κοινωνικό πεδίο κρίσιμο είναι να αναζητηθεί το είδος της πάλης ανάμεσα στους συμμετέχοντες σε αυτό παράλληλα με την καταγραφή των διακυβευμάτων του, αλλά και του ειδολογικού κεφαλαίου (specific capital)¹⁰¹. Η δομή του πεδίου είναι η κατανομή και συσσώρευση του ειδολογικού κεφαλαίου ανάμεσα στους συμμετέχοντες όπως αυτή αποκρυσταλλώθηκε μέσω της παρελθοντικής πάλης¹⁰². Η δομή ή ο δεδομένος συσχετισμός ισχύος είναι αυτός ο οποίος ωθεί τους δρώντες που μετέχουν εντός του πεδίου, ανάλογα με την θέση τους εντός του να υιοθετούν

⁹⁶ Bourdieu, Παναγιωτόπουλος & Στεργίου (1991), *“Μερικές Ιδιότητες των Πεδίων”*. Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών, 80, 3-10 σελ. 3

⁹⁷ Στο ίδιο, σελ. 9

⁹⁸ Στο ίδιο, σελ. 9

⁹⁹ Bourdieu Pierre (2006), *“Η αίσθηση της Πρακτικής”*, Αλεξάνδρεια, Αθήνα σελ. 109

¹⁰⁰ Bourdieu, Παναγιωτόπουλος & Στεργίου (1991), *“Μερικές Ιδιότητες των Πεδίων”*. Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών, 80, 3-10 σελ. 3

¹⁰¹ Στο ίδιο, σελ. 3-4

¹⁰² Στο ίδιο, σελ. 4

συγκεκριμένες στρατηγικές δράσης¹⁰³. Τέλος, οι συμμετέχοντες εντός του πεδίου πρέπει να φέρουν την ανάλογη συγκροτημένη έξη η οποία να είναι συμβατή με αυτό ώστε να είναι σε θέση να κατανοήσουν τα ιδιαίτερα διακυβεύματα, την μορφή της πάλης και τους κανόνες που το χαρακτηρίζουν¹⁰⁴.

1.32.Μορφή της πάλης, θέσεις και στρατηγικές δράσης

Στο πλαίσιο του παιγνίου κατανομής ειδολογικού κεφαλαίου οι στρατηγικές οι οποίες ακολουθούν οι συμμετέχοντες είναι πάντοτε προσανατολισμένες είτε στην διατήρηση είτε στην ανατροπή της ισχύουσας δομής του κεφαλαίου εντός του¹⁰⁵. Οι κυρίαρχοι, όσοι δηλαδή με βάση την ισχύουσα δομή του πεδίου κατέχουν την μεγαλύτερη ποσότητα του ειδολογικού κεφαλαίου και το αντίστοιχο ειδολογικό κύρος που διακυβεύεται εντός του, προκρίνουν στρατηγικές διατήρησης, ενώ εκείνοι οι οποίοι επιδιώκουν την μεταβολή των συσχετισμών ισχύος και επομένως της δομής του πεδίου ώστε να αποκτήσουν περισσότερο ειδολογικό κεφάλαιο και κύρος μηχανεύονται στρατηγικές ανατροπής¹⁰⁶.

Είτε πρόκειται για κυρίαρχους είτε για νεοεισερχόμενους επίδοξους ανατροπείς, η είσοδος και η πάλη σε ένα κοινωνικό πεδίο προϋποθέτει έναν ελάχιστο έστω βαθμό συμφωνίας γύρω από την αξία του πεδίου, τα διακυβεύματά του, την σημασία του ειδολογικού κεφαλαίου το οποίο κατανέμεται εντός του, ώστε ανεξάρτητα από τον ανταγωνισμό μεταξύ τους να διασφαλίζεται η αναπαραγωγή του¹⁰⁷. Η επιδίωξη της εισόδου σε ένα κοινωνικό πεδίο από έναν δρώντα διασφαλίζει ρητά ή άρρητα την σημασία που αποδίδει και την αναγνώριση που παρέχει στην δομή και στα παραγόμενα διακυβεύματα του¹⁰⁸. Η πάλη εντός του μπορεί να λάβει τα χαρακτηριστικά διαμάχης μεταξύ *πίστεων*. Εφόσον η *δόξα*, η πίστη για την σημασία και την αξία του πεδίου, αναγνωρίζεται από όσους συμμετέχουν σε αυτό, οι μεν

¹⁰³ Bourdieu, Παναγιωτόπουλος & Στεργίου (1991), “*Μερικές Ιδιότητες των Πεδίων*”. Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών, 80, 3-10 σελ. 4

¹⁰⁴ Στο ίδιο, σελ. 4

¹⁰⁵ Στο ίδιο, σελ. 4

¹⁰⁶ Στο ίδιο, σελ. 5

¹⁰⁷ Στο ίδιο, σελ. 5

¹⁰⁸ Στο ίδιο, σελ. 5

κυρίαρχοι προσανατολίζονται σε στρατηγικές υπεράσπισης της ορθοδοξίας, ενώ όσοι δρουν με βάση στρατηγικές ανατροπής, *αίρεσης ή ετεροδοξίας*¹⁰⁹.

Οι στρατηγικές ανατροπής που απεργάζονται οι δρώντες οι οποίοι κατέχουν σε λιγότερο βαθμό ειδολογικό κεφάλαιο, καθώς αναγνωρίζουν την σημασία του, κινούνται εντός κάποιων συγκεκριμένων ορίων, διασφαλίζοντας την επιβίωση του, παρά την σφοδρότητα της πάλης κατανομής¹¹⁰. Ο Bourdieu ονομάζει αυτή την μορφή πάλης *επιμέρους επαναστάσεις* εντός των πεδίων και *ολικές επαναστάσεις* τις σπανιότερες περιπτώσεις όπου η σφοδρότητα της διαμάχης είναι σε θέση να καταστρέψει το κοινωνικό πεδίο¹¹¹. Η σημασία της επένδυσης στην οποία έχουν προβεί, ώστε να εισέλθουν στο πεδίο μέσω της *τελετής διαβιβάσεως/διαβατήριας τελετουργίας* (rite of passage) αποτρέπει τους δρώντες από ολικές στρατηγικές ανατροπής, επικίνδυνες για την επιβίωση του¹¹². Σημαντικό στοιχείο είναι ακόμη, ότι το ειδολογικό κεφάλαιο το οποίο είναι στο επίκεντρο της πάλης κυριαρχίας εντός ενός πεδίου εμφανίζεται μόνο υπό συνθήκες μετατρέψιμο σε ειδολογικό κεφάλαιο ή κύρος εντός ενός άλλου¹¹³. Ως λογική συνέπεια αυτών, η καταστροφή του δεν είναι συμφέρουσα για τους συμμετέχοντες ανεξάρτητα από την θέση την οποία καταλαμβάνουν σε αυτό καθώς αποτελεί σημαντικό στοιχείο της ταυτότητάς τους.

Κατά συνέπεια, η ειδολογική επένδυση στα διακυβεύματα, λειτουργώντας ταυτόχρονα και ως προϋπόθεση εισόδου και ως κεφαλαιακή πρόσοδος από την παρουσία εντός του πεδίου, καθώς και η ανάλογη έξις με την οποία είναι εφοδιασμένοι όσοι εισέρχονται σε αυτό ωθεί τον κάθε συμμετέχοντα να συμβάλλει στην αναπαραγωγή του¹¹⁴. Ο Bourdieu σε μια περαιτέρω διευκρίνηση της λειτουργίας της έξεως εντός του πεδίου την ορίζει ως: *“Η έξις, σύστημα διαθέσεων που αποκτήθηκαν από άρρητη ή ρητή μαθητεία που λειτουργεί σαν ένα σύστημα γενετήριων σχημάτων, γεννά στρατηγικές που μπορεί να είναι αντικειμενικά σύμφωνες προς τα*

¹⁰⁹ Bourdieu, Παναγιωτόπουλος & Στεργίου (1991), *“Μερικές Ιδιότητες των Πεδίων”*. Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών, 80, 3-10 σελ. 5

¹¹⁰ Στο ίδιο, σελ. 5-6

¹¹¹ Στο ίδιο, σελ. 5-6

¹¹² Στο ίδιο, σελ. 6

¹¹³ Στο ίδιο, σελ. 4

¹¹⁴ Στο ίδιο, σελ. 8

αντικειμενικά συμφέροντα των δημιουργών τους, χωρίς να έχουν γίνει σαφώς αντιληπτές με αυτόν τον σκοπό¹¹⁵.”

¹¹⁵ Bourdieu, Παναγιωτόπουλος & Στεργίου (1991), “Μερικές Ιδιότητες των Πεδίων”.
Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών, 80, 3-10 σελ. 8

1.41. Πολιτιστικό Κεφάλαιο

Το πολιτιστικό κεφάλαιο, σύμφωνα με τον Pierre Bourdieu, από κοινού με το οικονομικό και το κοινωνικό, συνιστούν τις τρεις κύριες μορφές κεφαλαίου. Πρόκειται για μια μορφή κεφαλαίου, καθώς υπό προϋποθέσεις μπορεί να μετατραπεί σε άλλες μορφές κεφαλαίου ανάλογα με το κοινωνικό πεδίο στο οποίο χρησιμοποιείται αλλά και το κόστος της μετατροπής¹¹⁶. Απαντάται σε τρεις μορφές: η *εσωτερικευμένη μορφή* (embodied state), η *αντικειμενοποιημένη μορφή* (objectified state) και η *θεσμοθετημένη μορφή* (institutionalized state)¹¹⁷.

1.42. Εσωτερικευμένη μορφή πολιτιστικού κεφαλαίου

Η εσωτερικευμένη μορφή σχετίζεται με μακράς διάρκειας προδιαθέσεις σε επίπεδο νοητικό και σωματικό, ενώ είναι η πρωταρχική μορφή πολιτιστικού κεφαλαίου, καθώς οι υπόλοιπες προϋποθέτουν την κατοχή μιας ορισμένης ποσότητας εσωτερικευμένου πολιτιστικού κεφαλαίου¹¹⁸. Πιο συγκεκριμένα, πρόκειται για μια διαδικασία ενσώματης απόκτησης πολιτιστικής καλλιέργειας για την οποία αναγκαία είναι η προσωπική εργασία κατανόησης, εγχάραξης και αφομοίωσης και συνεπάγεται και ένα ορισμένο χρονικό κόστος για το άτομο, ώστε η διαδικασία εσωτερίκευσης να είναι πλήρης¹¹⁹. Ακολούθως, η διαδικασία απόκτησης ενσώματου πολιτιστικού κεφαλαίου πρόκειται για μια μορφή προσωπικής επένδυσης με προσωπικό κόστος για το άτομο¹²⁰. Δεν είναι δυνατόν να μεταβιβαστεί άμεσα, όπως το οικονομικό κεφάλαιο, αλλά έγκειται σε μια μορφή ενσωματωμένου εξωτερικού πλούτου ο οποίος αποτελεί στην συνέχεια αναπόσπαστο συνεκτικό κομμάτι του φέροντα ως έξις¹²¹.

¹¹⁶ Bourdieu Pierre (1986), *“The Forms of Capital”*, Richardson, J., Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education, Westport, CT: Greenwood, pp. 241-58σελ. 16

¹¹⁷ Στο ίδιο, σελ. 17

¹¹⁸ Στο ίδιο, σελ. 17

¹¹⁹ Στο ίδιο, σελ. 18

¹²⁰ Στο ίδιο, σελ. 18

¹²¹ Στο ίδιο, σελ. 18

Όπως και η έξις, το εσωτερικευμένο πολιτιστικό κεφάλαιο μπορεί να αποκτηθεί χωρίς εξωτερική ενθάρρυνση λιγότερο ή περισσότερο συνειδητά μέσω των πρώτων κοινωνικοποιητικών παραστάσεων, οι οποίες λειτουργούν σαν δομούσες δομές, σε ένα εύρος που ποικίλει ανάλογα με τις ιστορικές συνθήκες, την κοινωνία και την κοινωνική τάξη του φέροντα, εκτελώντας και ρόλο διαφοροποιητικό¹²². Εφόσον το πολιτιστικό κεφάλαιο δεν μπορεί να μεταβιβαστεί άμεσα, όπως το οικονομικό κεφάλαιο με την μορφή της κληρονομιάς, και παύει να υφίσταται μετά τον θάνατο του κατόχου του, η σχέση διαγενεακής μεταβίβασης μεταξύ των κατόχων είναι ασαφής χωρίς να είναι πάντα δυνατή η διάκριση μεταξύ των έμφυτων στοιχείων που σχετίζονται με την οικογένεια, τις παραστάσεις εντός της και την κοινωνική τάξη και αυτών που καλλιεργούνται στην πορεία¹²³.

Σύμφωνα με τον Bourdieu, εφόσον το ενσώματο πολιτιστικό κεφάλαιο αυτόνομα δεν αναγνωρίζεται ως μορφή κεφαλαίου, μέσω της συμβολικής σημασίας του, ως *συμβολικό κεφάλαιο* είναι σε θέση να προσδώσει κύρος και αναγνώριση μέσω της *διάκρισης*(distinction) έναντι άλλων δρώντων¹²⁴. Η σημασία του πολιτιστικού κεφαλαίου έγκειται εν πολλοίς στην συμβολική λειτουργία της διάκρισης, με τα παραγόμενα κέρδη από αυτό, αλλά και την δυνατότητα μετατροπής του σε άλλες μορφές κεφαλαίου να είναι μεγαλύτερη όσο αυξάνεται η σπανιότητα κατοχής του¹²⁵. Τα υλικά οφέλη από την κατοχή του καθορίζονται σε μια κοινωνία με ταξική διαστρωμάτωση από το γεγονός ότι υπάρχει άνιση κατανομή των οικονομικών και των πολιτιστικών μεσών¹²⁶. Οι οικογενειακές στρατηγικές προτεραιότητες, η ανάγκη προσωπικής επένδυσης σε ένα ορισμένο βάθος χρόνου, αλλά και οι πολιτιστικές προσλαμβάνουσες, δεν είναι σε θέση να διασφαλίσουν το ίδιο επίπεδο και την χρονική διάρκεια της παιδαγωγικής διαδικασίας και εκπαίδευσης ώστε να εσωτερικευθεί αποτελεσματικά ένας δεδομένος όγκος πολιτιστικού κεφαλαίου¹²⁷.

Ως κεφάλαιο καθώς ο κάτοχος του ιδιοποιείται το προϊόν μιας συσσωρευμένης εργασίας, η απόκτηση και η αποτελεσματικότητά του εξαρτάται από

¹²² Bourdieu Pierre (1986), *“The Forms of Capital”*, Richardson, J., Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education, Westport, CT: Greenwood, pp. 241-58σελ. 18

¹²³ Στο ίδιο, σελ. 18

¹²⁴ Στο ίδιο, σελ. 18

¹²⁵ Στο ίδιο, σελ. 19

¹²⁶ Στο ίδιο, σελ. 19

¹²⁷ Στο ίδιο, σελ. 19

την κατανομή των ιδιοποιημένων και συσσωρευμένων πόρων¹²⁸. Επομένως, η σχέση οικειοποίησης και πιθανού κέρδους μεταξύ ενός δρώντος και των διαθέσιμων πόρων, συνδέεται αφενός με την κατανομή διαφορετικών μορφών κεφαλαίου όπου θέτουν διαφορετικές δυνατότητες και αναγκαιότητες για τους δρώντες στο πλαίσιο της προσπάθειας οικειοποίησης των διαθέσιμων πόρων και αφετέρου με τον ανταγωνισμό του με άλλους δρώντες για την κατοχύρωση των διαθέσιμων πόρων η οποία, ιδωμένη ως μια πάλη, παράγει την σπάνη και ακολούθως την κοινωνική αξία των αγαθών αυτών¹²⁹. Η δομή του πεδίου, μέσω την ανισοκατανομής κεφαλαίου, δίνει το δικαίωμα στους κυρίαρχους να επιβάλλουν τους νόμους της λειτουργίας σε αυτό, οικειοποιούμενοι τα κέρδη και ορίζοντας τις συνθήκες αναπαραγωγής του κεφαλαίου¹³⁰.

Όπως γίνεται κατανοητό, ο ρόλος της οικογένειας του κατόχου στην καλλιέργεια των πολιτιστικών προσλαμβάνουσων και της ενστάλαξης της ανάλογης έξεως είναι κομβικός, καθώς η αφομοίωση του πολιτιστικού κεφαλαίου ευνοείται και διευρύνεται ασύμμετρα όταν η οικογένεια του διαθέτει και η ίδια σημαντική ποσότητα εσωτερικευμένου πολιτιστικού κεφαλαίου¹³¹. Μέσω της λειτουργίας της έξεως, οι κοινωνικές παραστάσεις που προέρχονται από την πρώιμη κοινωνικοποίηση λειτουργώντας ως δομούσες ταξινομητικές δομές ελαχιστοποιούν το χρονικό κόστος για όλες τις μελλοντικές προσλήψεις¹³². Σύμφωνα με τον Bourdieu, λόγω αυτού του δεδομένου, η ασύμμετρη κληροδότηση πολιτιστικού κεφαλαίου πρόκειται για μια μορφή διαγενεακής κληρονομικής μετάδοσης κεφαλαίου η οποία όμως δεν είναι εμφανής¹³³.

1.43. Αντικειμενοποιημένη μορφή πολιτιστικού κεφαλαίου

Η συγκεκριμένη μορφή πολιτιστικού κεφαλαίου αποκτά μια σειρά από ιδιότητες και χρήσεις μόνο σε συνάρτηση με το εσωτερικευμένο πολιτιστικό

¹²⁸ Bourdieu Pierre (1986), *“The Forms of Capital”*, Richardson, J., Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education, Westport, CT: Greenwood, pp. 241-58σελ. 19

¹²⁹ Στο ίδιο, σελ. 19

¹³⁰ Στο ίδιο, σελ. 19

¹³¹ Στο ίδιο, σελ. 19

¹³² Στο ίδιο, σελ. 19

¹³³ Στο ίδιο, σελ. 19

κεφάλαιο¹³⁴. Πρόκειται για υλικές εκφράσεις του, για πολιτιστικά αγαθά, όπως πίνακες, μνημεία, γραπτά. Τα αντικειμενοποιημένα πολιτιστικά αγαθά είναι δυνατόν να αποκτηθούν υλικά, γεγονός το οποίο προϋποθέτει την κατοχή οικονομικού κεφαλαίου, αλλά για να έχουν συμβολική αξία, πρέπει ο κάτοχος τους να φέρει εξίσου και εσωτερικευμένο πολιτιστικό κεφάλαιο¹³⁵.

Το πολιτιστικό κεφάλαιο στην αντικειμενοποιημένη του μορφή διαθέτει όλα τα χαρακτηριστικά ενός ιδιαίτερου, αυτόνομου και συνεκτικού συνόλου πεδίων, ενός κόσμου ο οποίος διαθέτει ξεχωριστή δομή και εσωτερικούς νόμους οι οποίοι υπερβαίνουν τις επιθυμίες των δρώντων εντός του και κατά πολύ ευρύτερος, σε όγκο πληροφορίας, από τις δυνατότητες αφομοίωσης τους¹³⁶. Η υλική και συμβολική του διάσταση όμως επιτρέπει την επιστράτευση του ως μια επένδυση από πλευράς των δρώντων ικανή να προσφέρει πλεονεκτήματα, κέρδη και αναγνώριση στους αγώνες των πεδίων, αφενός της πολιτιστικής παραγωγής και αφετέρου των κοινωνικών τάξεων, μέσω της ταυτόχρονης κατοχής εσωτερικευμένου και αντικειμενοποιημένου-εξωτερικευμένου πολιτιστικού κεφαλαίου¹³⁷.

1.44. Θεσμοθετημένη μορφή πολιτιστικού κεφαλαίου

Το θεσμοθετημένο πολιτιστικό κεφάλαιο, σύμφωνα με τον Bourdieu πρόκειται για μια μορφή πολιτιστικού κεφαλαίου η οποία συνδυασμένη με την ακαδημαϊκή πιστοποίηση, επιτελεί διακριτικό ρόλο μεταξύ του κατόχου που τηρεί τις ορισμένες προδιαγραφές εισόδου ώστε το πολιτιστικό κεφάλαιο το οποίο φέρει να είναι εμπορεύσιμο και ανταλλάξιμο, και του αυτοδίδακτου φέροντα εσωτερικευμένου πολιτιστικού κεφαλαίου¹³⁸. Ο ακαδημαϊκός τίτλος λειτουργεί σαν ένα επίσημο πιστοποιητικό κατοχής πολιτιστικού κεφαλαίου το οποίο προσδίδει στον φέροντα μια τυπική και σταθερή αξία, μια κοινωνική διάκριση ικανή να προσφέρει μια σχετική αυτονομία στον ίδιο και στο κατεχόμενο από αυτόν πολιτιστικό κεφάλαιο¹³⁹.

¹³⁴ Bourdieu Pierre (1986), *"The Forms of Capital"*, Richardson, J., Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education, Westport, CT: Greenwood, pp. 241-58σελ. 19

¹³⁵ Στο ίδιο, σελ. 20

¹³⁶ Στο ίδιο, σελ. 20

¹³⁷ Στο ίδιο, σελ. 20

¹³⁸ Στο ίδιο, σελ. 20

¹³⁹ Στο ίδιο, σελ. 20

Με αυτόν τον τρόπο, το θεσμοθετημένο κεφάλαιο, λειτουργεί σαν μια μορφή θεσμοθετημένης αναγνώρισης η οποία επενδύει τον φέροντα με συμβολικό κεφάλαιο, δημιουργώντας δυνατότητες μετατροπής του σε οικονομικό κεφάλαιο και παύει να υφίσταται μετά τον θάνατο του φέροντα¹⁴⁰. Παράλληλα, ως μια μορφή επένδυσης, μέσω της θεσμοθετημένης αναγνώρισης των δεξιοτήτων, κάνει την κατοχή του μετρήσιμη ώστε να είναι σε θέση να χρησιμοποιηθεί ως προσόν από τον κάτοχο του ακαδημαϊκού τίτλου στην αγορά εργασίας έναντι άλλων δρώντων¹⁴¹. Η σημασία της επένδυσης και ο βαθμός αποδοτικότητας της σε άλλες μορφές κεφαλαίου για τον φέροντα σχετίζεται πάντα με την σπανιότητα, επομένως εξαρτάται άμεσα από την μεταβλητή δομή των ευκαιριών κέρδους οι οποίες προσφέρονται από την εκάστοτε μορφή κεφαλαίου¹⁴².

¹⁴⁰ Bourdieu Pierre (1986), *“The Forms of Capital”*, Richardson, J., Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education, Westport, CT: Greenwood, pp. 241-58σελ. 21

¹⁴¹ Στο ίδιο, σελ. 21

¹⁴² Στο ίδιο, σελ. 21

1.51. Κοινωνικό κεφάλαιο

Σύμφωνα με τον Bourdieu, το κοινωνικό κεφάλαιο, η τρίτη κύρια μορφή κεφαλαίου ορίζεται ως: *“Το άθροισμα των υπαρκτών και των πιθανών αγαθών τα οποία συνδέονται με την κυριότητα ενός ανθεκτικού δικτύου λιγότερο ή περισσότερο θεσμοθετημένων σχέσεων γνωριμίας και αναγνώρισης η οποία παρέχει σε κάθε μέλος του την υποστήριξη ενός συλλογικού κεφαλαίου, ένα διαπιστευτήριο το οποίο έχουν δικαίωμα να χρησιμοποιήσουν-πιστωθούν¹⁴³”*. Το κοινωνικό κεφάλαιο πρόκειται επομένως για την συμμετοχή σε μια ομάδα, ενώ η συντήρηση των κοινωνικών σχέσεων μπορεί να περιλαμβάνει υλικές και συμβολικές ανταλλαγές μεταξύ των συμμετεχόντων¹⁴⁴. Το ποσό του κοινωνικού κεφαλαίου που ένας δρών κατέχει, εξαρτάται αφενός από το δίκτυο των επαφών τις οποίες μπορεί να κινητοποιήσει και αφετέρου το μέγεθος του κεφαλαίου (οικονομικό, πολιτιστικό, συμβολικό) κατέχει από πλευράς του κάθε άτομο με το οποίο συνδέεται¹⁴⁵. Το κοινωνικό κεφάλαιο, εφόσον απαιτεί και εξαρτάται, λιγότερο ή περισσότερο, από την ύπαρξη ενεργών κοινωνικών σχέσεων, δηλαδή είναι αναγκαίος ένας βαθμός αλληλεπίδρασης με άλλους δρώντες, δεν είναι μια μορφή κεφαλαίου του οποίου η κυριότητα, η χρήση και η μεγέθυνση αφορά αποκλειστικά ένα άτομο¹⁴⁶.

Το δίκτυο των σχέσεων είναι το αποτέλεσμα ατομικών και συλλογικών επενδυτικών στρατηγικών, λιγότερο ή περισσότερο συνειδητά στοχευμένων, με σκοπό την δημιουργία και την αναπαραγωγή ενός συνόλου κοινωνικών σχέσεων, οι οποίες βραχυπρόθεσμα ή μακροπρόθεσμα διαθέτουν έναν ορισμένο βαθμό χρησιμότητας¹⁴⁷. Η ομοιογένεια της ομάδας και τα κέρδη από την συμμετοχή σε αυτή συσπειρώνει αποτελεσματικά τους δρώντες με βάση την αρχή της αλληλεγγύης¹⁴⁸. Η ύπαρξη αυτών των κοινωνικών σχέσεων επισημαίνεται από τελετουργίες θεσμοποίησης (*institution rites*) μια συμβολική επένδυση ιδιαίτερων στιγμών, όπως η διαβατήρια τελετουργία (*rite of passage*) η λειτουργία των οποίων είναι να συσφίξουν

¹⁴³ Bourdieu Pierre (1986), *“The Forms of Capital”*, Richardson, J., Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education, Westport, CT: Greenwood, pp. 241-58σελ. 21

¹⁴⁴ Στο ίδιο, σελ. 21

¹⁴⁵ Στο ίδιο, σελ. 21

¹⁴⁶ Στο ίδιο, σελ. 21

¹⁴⁷ Στο ίδιο, σελ. 22

¹⁴⁸ Στο ίδιο, σελ. 22

τους δεσμούς του μεμονωμένου δρώντος με την ομάδα¹⁴⁹. Πιο συγκεκριμένα, μέσω αυτών παράγονται και αναπαράγονται σχέσεις διαρκείας οι οποίες μπορεί να εγγυηθούν υλικά και συμβολικά κέρδη¹⁵⁰.

Αναγκαίο σε αυτή την διαδικασία είναι η μετατροπή ενδεχομενικών σχέσεων σε εγγύτερες, αναγκαστικές σχέσεις αλλά κατ' επιλογή του δρώντος¹⁵¹. Το αποτέλεσμα αυτό επιτυγχάνεται μέσω της καλλιέργειας διαρκούντων δεσμευτικών συναισθημάτων, όπως ευγνωμοσύνης, σεβασμού, φιλίας, τα οποία ενισχύουν τις σχέσεις αυτές ή μέσω της παροχής θεσμικών εγγυήσεων, των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων εντός μιας ομάδας¹⁵². Σχέσεις ανάμεσα σε θέσεις κοινωνικά θεσμοθετημένες, όπως αυτή του συγγενή ή του κληρονόμου, αποκτούν συμβολικό περιεχόμενο, το οποίο αναπαράγεται μέσω της ανταλλαγής, δηλαδή της καλλιέργειας της μεταξύ των δρώντων η οποία προϋποθέτει και ενισχύει την γνωριμία, την φυσική και κοινωνική αλληλεπίδραση και παράγει την αμοιβαία αναγνώριση¹⁵³. Η διαδικασία της ανταλλαγής αγαθών επενδύεται συμβολικά καθιστώντας τα σύμβολα αναγνώρισης, αφενός μέσω της επισήμανσης της αμοιβαίας αναγνώρισης μεταξύ του δότη και του δέκτη, της επισήμανσης της κοινωνικής τους σχέσης και αφετέρου μέσω του υπαινιγμού της συμμετοχής τους σε μια κοινή κοινωνική ομάδα, ενισχύοντας την δυνατότητα αναπαραγωγής της τελευταίας¹⁵⁴. Το είδος, η αξία και το μέγεθος αυτών των ανταλλαγών που λαμβάνουν χώρα μεταξύ των μελών μιας ομάδας, είναι σε θέση να αναδείξει και ποια είναι τα όρια της ομάδας αυτής αφενός σε επίπεδο ισχύος και αφετέρου σε επίπεδο μεγέθους¹⁵⁵.

Για την αναπαραγωγή του κοινωνικού κεφαλαίου είναι αναγκαία μια διαρκής προσπάθεια συντήρησης και ενίσχυσης των κοινωνικών σχέσεων μέσω ανταλλαγών που τις επισημαίνουν¹⁵⁶. Για να είναι επικερδές και μετατρέψιμο σε άλλες μορφές κεφαλαίου, προϋποθέτει ένα προσωπικό κόστος από πλευράς του δρώντος σε χρόνο,

¹⁴⁹ Bourdieu Pierre (1986), *"The Forms of Capital"*, Richardson, J., Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education, Westport, CT: Greenwood, pp. 241-58σελ. 22

¹⁵⁰ Στο ίδιο, σελ. 22

¹⁵¹ Στο ίδιο, σελ. 22

¹⁵² Στο ίδιο, σελ. 22

¹⁵³ Στο ίδιο, σελ. 22

¹⁵⁴ Στο ίδιο, σελ. 22

¹⁵⁵ Στο ίδιο, σελ. 22

¹⁵⁶ Στο ίδιο, σελ. 22

ενέργεια και οικονομικό κεφάλαιο αλλά και την κατοχή συγκεκριμένων δεξιοτήτων και γνώσεων καθώς και των προδιαθέσεων ορθής χρήσης τους¹⁵⁷.

Όσο μεγαλύτερο κοινωνικό κεφάλαιο κατέχει ένας δρων τόσο πιο επικερδής τείνει να είναι και η διαδικασία δημιουργίας και συντήρησης κοινωνικών σχέσεων¹⁵⁸. Αυτοί που κατέχουν ήδη αναγνωρισιμότητα λόγω του κοινωνικού τους κεφαλαίου, με την μορφή ενός διάσημου ονόματος όπως οι κληρονόμοι κοινωνικού κεφαλαίου, έχουν μεγαλύτερη ευχέρεια να προσδώσουν σε μια περιστασιακή κοινωνική σχέση διάρκεια, αλλά και να έχουν μεγαλύτερα οφέλη μέσω της διαδικασίας κοινωνικότητας (sociability)¹⁵⁹. Ένας τίτλος ευγενείας επιτελεί τον ίδιο ρόλο, καθιστά τον κάτοχο του διακριτό και αναγνωρίσιμο ενώ παράλληλα προσδίδει σε αυτόν μια συμβολική εξουσία¹⁶⁰.

1.52.Το κοινωνικό κεφάλαιο όπως προσεγγίζεται από τις θεωρίες δικτύων

Σε επίπεδο κοινωνιολογικής συζήτησης, υπάρχει ασυμφωνία σχετικά με το αν το κέρδος από το κοινωνικό κεφάλαιο εντοπίζεται και αφορά κατά κύριο λόγο το άτομο ή κοινωνικές ομάδες και οργανώσεις¹⁶¹. Ο Lin επιχειρεί να ορίσει το κοινωνικό κεφάλαιο ανεξάρτητα από τις θεωρητικές διαφορές και την μονάδα ανάλυσης, ως “*μία επένδυση σε κοινωνικές σχέσεις από άτομα μέσω των οποίων αποκτούν πρόσβαση σε ενσωματωμένους πόρους ώστε να αυξήσουν το προσδοκώμενο κέρδος από εκτελεστικές ή εκφραστικές μορφές δράσης*”¹⁶².

Στο ατομικό επίπεδο ανάλυσης, κύριο σημείο έμφασης αποτελεί στο πώς ένας δρων χρησιμοποιεί το κοινωνικό κεφάλαιο, αποκτώντας πρόσβαση και χρησιμοποιώντας για λογαριασμό του πόρους οι οποίοι εσωκλείονται εντός κοινωνικών δικτύων. Κρίσιμο είναι με ποιο τρόπο τα άτομα επενδύουν στις κοινωνικές σχέσεις ώστε να εξασφαλίσουν κέρδη και πως προσλαμβάνουν τους

¹⁵⁷ Bourdieu Pierre (1986), “*The Forms of Capital*”, Richardson, J., Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education, Westport, CT: Greenwood, pp. 241-58 σελ. 23

¹⁵⁸ Στο ίδιο, σελ. 23

¹⁵⁹ Στο ίδιο, σελ. 23

¹⁶⁰ Στο ίδιο, σελ. 24

¹⁶¹ Lin Nan (1999), “*Building a network theory of Social Capital*”, Connections: 22(1): 28-51 INSNAσελ.

31

¹⁶² Στο ίδιο, σελ. 39

εσωκλειόμενους πόρους εντός των κοινωνικών σχέσεων ώστε να δημιουργήσουν τις κατάλληλες συνθήκες κερδοφόρας ανταπόδοσης της επένδυσής τους¹⁶³.

Σε συλλογικό επίπεδο ανάλυσης, ζητούμενο είναι με ποιο τρόπο συγκεκριμένες ομάδες αναπτύσσουν και συντηρούν περισσότερο ή λιγότερο κοινωνικό κεφάλαιο σαν συλλογικό τους ενεργητικό (collective asset) κατεχόμενων πόρων, και πώς αυτό είναι σε θέση να επηρεάσει και να ενισχύσει τις πιθανές προοπτικές ευκαιριών για τα μέλη της ομάδας¹⁶⁴.

1.53. Παροχή πληροφόρησης, επιρροής, και ενίσχυσης μέσω κοινωνικών διαπιστευτηρίων ως επενδυτικό κίνητρο

Σύμφωνα με αυτή την οπτική, τα οφέλη από την επένδυση, κατοχή και χρήση του κοινωνικού κεφαλαίου, κατανοητού ως πόροι οι οποίοι εσωκλείονται εντός κοινωνικών δικτύων, επεξηγούνται και εξαρτώνται από τρεις παράγοντες για τους οποίους η επένδυση σε κοινωνικό κεφάλαιο μπορεί να είναι συμφέρουσα¹⁶⁵. Αυτοί είναι η *πληροφόρηση* (information) , η *επιρροή* (influence) και η *ενίσχυση* (reinforce) της κοινωνικής ταυτότητας μέσω των παρεχόμενων *κοινωνικών διαπιστευτηρίων* (social credentials)¹⁶⁶.

Σύμφωνα με τον Lin, η σημασία της *πληροφόρησης* έγκειται στο ότι ένα άτομο είναι σε θέση, μέσω της καλλιέργειας κοινωνικών δεσμών, να αποκτήσει πρόσβαση σε σημαντικές και χρήσιμες πληροφορίες σχετικά με πιθανές επιλογές και ευκαιρίες προερχόμενες από άλλα άτομα τα οποία βρίσκονται σε στρατηγικές και ιεραρχικές θέσεις ¹⁶⁷ . Πιο συγκεκριμένα, μέσω της ύπαρξης κοινωνικών σχέσεων και κατάλληλων δικτυώσεων μπορεί να πληροφορηθεί μια ομάδα, οργανισμός ή κοινότητα το ενδιαφέρον και την διαθεσιμότητα ενός ατόμου το οποίο υπό άλλες συνθήκες θα αγνοούσε, δημιουργώντας συνθήκες για μια πιθανή συνεργασία¹⁶⁸. Με αυτή την έννοια, πρόκειται για ένα παίγνιο αμοιβαίου κέρδους, καθώς το άτομο είναι

¹⁶³ Lin Nan (1999), *“Building a network theory of Social Capital”*, Connections: 22(1): 28-51 INSNAσελ.

32

¹⁶⁴ Στο ίδιο, σελ. 32

¹⁶⁵ Στο ίδιο, σελ. 32

¹⁶⁶ Στο ίδιο, σελ. 31

¹⁶⁷ Στο ίδιο, σελ. 31

¹⁶⁸ Στο ίδιο, σελ. 31

πιθανόν να αξιοποιήσει καλύτερα τις δεξιότητες ή το πολιτιστικό κεφάλαιο που διαθέτει, ενώ οι οργανώσεις από πλευράς τους είναι σε θέση να διαθέτουν πληρέστερη πληροφόρηση για τις δεξιότητες των εργαζόμενων όπου προσλαμβάνουν¹⁶⁹.

Η σημασία της *επιρροής* αφορά το γεγονός ότι η ύπαρξη κοινωνικών σχέσεων και δικτυώσεων είναι δυνατόν να αυξήσουν την επιρροή ενδιάμεσων δρώντων εντός των ομάδων¹⁷⁰, όπως όσοι προσλαμβάνουν προσωπικό ή οι επιβλέποντες. Ως εκ τούτου, ο ρόλος τους αναβαθμίζεται και η γνώμη τους αποκτά σημαντική βαρύτητα, γεγονός το οποίο τους επιτρέπει να διαδραματίσουν ένα πιο κρίσιμο ρόλο στην διαδικασία της λήψης των αποφάσεων εντός ομάδας¹⁷¹. Τέλος, η γνώση και η χρήση από πλευράς του υποκειμένου κοινωνικών σχέσεων και δικτυώσεων οι οποίες προστίθενται στο κοινωνικό του κεφάλαιο αυξάνουν αφενός την αναγνωρισιμότητα του και την δυνατότητα εκμετάλλευσης πιθανών ευκαιριών, ενώ αφετέρου τα *κοινωνικά διαπιστευτήρια ενισχύουν* την προσωπική και κοινωνική του ταυτότητα¹⁷².

1.54. Πρόσβαση και κινητοποίηση: Χαρακτηριστικά των δικτύων και μορφές μέτρησης του κοινωνικού κεφαλαίου εντός τους

Σύμφωνα με τον Lin, ο Bourdieu μέσω της ανάλυσης του για το κοινωνικό κεφάλαιο υποδεικνύει την διαδικασία αναπαραγωγής της κυρίαρχης κοινωνικής τάξης και κατόχων τίτλων ευγενείας ως την κύρια εξήγηση για το κοινωνικό κεφάλαιο, το οποίο αντιπροσωπεύει το άθροισμα του μεγέθους του δικτύου ή της ομάδας και τον όγκο του κατεχόμενου κεφαλαίου από τα μέλη του¹⁷³. Παράλληλα, περιγράφει πως τα άτομα αλληλεπιδρούν ενισχύοντας την αμοιβαία γνώση και αναγνώριση ως μέλη ενός δικτύου ή ομάδας¹⁷⁴. Για τον Lin, η οπτική του Bourdieu για το κοινωνικό κεφάλαιο προϋποθέτει την συντήρηση ισχυρών και αμοιβαίων σχέσεων μεταξύ των μελών του δικτύου ή της ομάδας, δηλαδή την δημιουργία ενός

¹⁶⁹ Lin Nan (1999), *“Building a network theory of Social Capital”*, Connections: 22(1): 28-51 INSNAσελ.

31

¹⁷⁰ Στο ίδιο, σελ. 31

¹⁷¹ Στο ίδιο, σελ. 31

¹⁷² Στο ίδιο, σελ. 31

¹⁷³ Στο ίδιο, σελ. 33

¹⁷⁴ Στο ίδιο, σελ. 33

θεσμοθετημένου δικτύου προσώπων, *περιφραγμένο* (closure) και με μεγάλη *πυκνότητα* (density)¹⁷⁵.

Ο Lin θεωρεί ότι αυτά τα χαρακτηριστικά της δομής του δικτύου δεν είναι ούτε αναγκαία ούτε ρεαλιστικά, καθώς ερευνητές σχετιζόμενοι με τις θεωρίες των δικτύων, ανέδειξαν την σημασία των συνδέσμων επικοινωνίας δηλαδή *γεφυρών* (bridges), *δομικών τρυπών* (structural holes) και *ασθενέστερων δεσμών* (weaker ties) ανάμεσα στα επιμέρους κοινωνικά δίκτυα διευκολύνοντας την ροή της πληροφορίας και της επιρροής¹⁷⁶. Περιφραγμένα και πυκνά κοινωνικά δίκτυα μπορεί να είναι αποτελεσματικά μόνο σε περιπτώσεις διατήρησης και προστασίας ήδη αποκτημένων αγαθών, δηλαδή στο πλαίσιο μιας εκφραστικής μορφής δράσης¹⁷⁷. Με αυτό τον τρόπο, μπορεί όντως στην περίπτωση της ανώτατης κοινωνικής τάξης να είναι αποτελεσματικά διευκολύνοντας τα μέλη της να προστατεύσουν και να αναπαράγουν τα κατεχόμενα αγαθά¹⁷⁸. Αντιθέτως, σε περιπτώσεις εκτελεστικών πράξεων, κατά τις οποίες το άτομο επιζητεί να αποκτήσει αγαθά τα οποία δεν κατέχει, η πρόσβαση και η επέκταση γεφυρών ανάμεσα στα δίκτυα μπορεί να αποβεί ιδιαίτερα χρήσιμη¹⁷⁹.

Για την πληρέστερη ανάδειξη της αποτελεσματικότητας του κοινωνικού κεφαλαίου είναι αναγκαία για τον Lin η ανάδειξη δύο επιμέρους όψεων του σχετικά με τα κοινωνικά δίκτυα¹⁸⁰. Σύμφωνα με την πρώτη, σημαντικός είναι ο *υπολογισμός του όγκου των ενσωματωμένων πόρων εντός κοινωνικών δικτύων*¹⁸¹. Πρόκειται για μια δυαδική σχέση αφενός μεταξύ του εύρους και του μεγέθους των αναγνωρισμένων πόρων, όπως πλούτος, ισχύς ή κοινωνικό κύρος που κατέχει μια ομάδα ή δίκτυο και αφετέρου των αντίστοιχων πόρων τους οποίους κατέχει ο δρών που αποκτά επαφή με το δίκτυο, ικανή να επηρεάσει σημαντικά το αποτέλεσμα εκτελεστικών δράσεων όπως η αναζήτηση εργασίας¹⁸². Η αξιολόγηση των ενσωματωμένων πόρων σε ένα κοινωνικό δίκτυο μπορεί να γίνει με τον υπολογισμό του εύρους μεταξύ των πόρων των επιμέρους συνδέσμων σε ένα κοινωνικό δίκτυο δηλαδή την απόσταση μεταξύ της

¹⁷⁵ Lin Nan (1999), "*Building a network theory of Social Capital*", Connections: 22(1): 28-51 INSNAσελ. 33-34

¹⁷⁶ Στο ίδιο, σελ. 34

¹⁷⁷ Στο ίδιο, σελ. 34

¹⁷⁸ Στο ίδιο, σελ. 34

¹⁷⁹ Στο ίδιο, σελ. 34

¹⁸⁰ Στο ίδιο, σελ. 37

¹⁸¹ Στο ίδιο, σελ. 37

¹⁸² Στο ίδιο, σελ. 37

υψηλότερης και της χαμηλότερης τιμής, την καλύτερη δυνατή τιμή τους, την μέση τιμή τους, την ποικιλία ή την ετερογένεια τους¹⁸³.

Η άλλη όψη επικεντρώνεται στον υπολογισμό των θέσεων των κοινωνικών δικτύων, δηλαδή την χαρτογράφηση των γεφυρώσεων μεταξύ των επιμέρους δικτύων¹⁸⁴. Η λειτουργία ενός δρώντος ως γεφύρωση μεταξύ διαφορετικών κοινωνικών δικτύων, ή η πρόσβαση του σε μια δικτυακή γέφυρα, είναι σε θέση διευκολύνει τα πιθανά κέρδη των δράσεων¹⁸⁵. Σύμφωνα με τον Lin, άλλες μονάδες υπολογισμού των χαρακτηριστικών των κοινωνικών δικτύων, όπως το μέγεθος (size), η πυκνότητα (density), η συνοχή (cohesion), η εγγύτητα (closeness) δεν είναι ιδιαίτερα ευκρινή ως δείκτες για την αποτελεσματική μέτρηση του κοινωνικού κεφαλαίου το οποίο διακυβεύεται εντός κοινωνικών δικτύων¹⁸⁶.

1.55. Πιθανά οφέλη από εκτελεστικές και εκφραστικές μορφές δράσης

Σύμφωνα με τον Lin, τα αναμενόμενα αποτελέσματα τα οποία μπορεί να αποκομίσει ένας δρων από την επιστράτευση κοινωνικού κεφαλαίου εντός δικτύων αφορούν δύο κύριες μορφές κερδών είτε μέσω εκτελεστικής, είτε μέσω εκφραστικής δράσης¹⁸⁷. Ως *εκτελεστική δράση* (instrumental action) ορίζεται αυτή που λαμβάνεται με σκοπό την απόκτηση πόρων οι οποίοι δεν βρίσκονται στην κατοχή του δρώντος¹⁸⁸. Ως *εκφραστική δράση* (expressive action) ορίζεται αυτή που λαμβάνεται με σκοπό την διατήρηση ή συντήρηση πόρων οι οποίοι βρίσκονται ήδη στην κατοχή του¹⁸⁹.

Στην περίπτωση μιας μορφής *εκτελεστικής δράσης*, είναι πιθανά τρία διαφορετικά είδη κέρδους για τον δρώντα, αυτά του οικονομικού, του πολιτικού και του κοινωνικού¹⁹⁰. Το οικονομικό κέρδος έγκειται στο να μπορεί να αποκομίσει άμεσα οικονομικά κέρδη, ενώ το πολιτικό σχετίζεται με κέρδη που αφορούν την

¹⁸³ Lin Nan (1999), "Building a network theory of Social Capital", Connections: 22(1): 28-51 INSNAσελ.

37

¹⁸⁴ Στο ίδιο, σελ. 38

¹⁸⁵ Στο ίδιο, σελ. 38

¹⁸⁶ Στο ίδιο, σελ. 38

¹⁸⁷ Στο ίδιο, σελ. 39-40

¹⁸⁸ Στο ίδιο, σελ. 40

¹⁸⁹ Στο ίδιο, σελ. 40

¹⁹⁰ Στο ίδιο, σελ. 40

ιεραρχική του θέση εντός μιας ομάδας ή δικτύου¹⁹¹. Το κοινωνικό κέρδος για τον δρώντα προσεγγίζεται ως η αποκόμιση φήμης, η οποία έγκειται σε ευνοϊκές ή δυσμενείς κρίσεις σχετικά με ένα άτομο στο πλαίσιο ενός κοινωνικού δικτύου¹⁹². Το κοινωνικό κέρδος, ως μια ασύμμετρη συναλλαγή κοινωνικού κεφαλαίου μεταξύ δύο πλευρών, διαθέτει σύμφωνα με τον Lin, δύο διαφορετικές όψεις, αυτή που σχετίζεται με τον δέκτη της εύνοιας και αυτή σχετικά με τον δότη¹⁹³. Ο δέκτης ευνοείται άμεσα μέσω της ασύμμετρης αυτής συναλλαγής, δημιουργώντας όμως κοινωνική οφειλή στον δότη ο οποίος ωφελείται από το δεδουλευμένο χρέος του απέναντι του¹⁹⁴. Σε αυτό το πλαίσιο, η χάρη προς τον δέκτη κοινολογείται δημόσια ώστε αφενός η σχέση να γίνει πιο δεσμευτική και να συντηρηθεί, ενώ αφετέρου να προσδώσει στον δότη θετική φήμη και περαιτέρω κοινωνικό κύρος και αναγνωρισιμότητα¹⁹⁵. Όσο μεγαλύτερη είναι η χάρη την οποία φέρει σε πέρας ο δότης για λογαριασμό του δέκτη, τόσο μεγαλύτερο είναι η αίσθηση οφειλής και η ανάγκη συντήρησης της σχέσης τους από πλευράς του¹⁹⁶.

Σχετικά με τις μορφές *εκφραστικής δράσης* κύριο ζητούμενο σύμφωνα με τον Lin είναι η κατοχύρωση των κατεχόμενων πόρων και η επιτυχής υπεράσπιση τους απέναντι σε πιθανές απώλειες¹⁹⁷. Σημαντική σε αυτή την προσπάθεια λογίζεται η δυνατότητα πρόσβασης και κινητοποίησης άλλων δρώντων οι οποίοι έχουν τις ίδιες προθέσεις αλλά και διαθέτουν παρόμοια αγαθά, ώστε οι ενσωματωμένοι πόροι εντός του κοινωνικού δικτύου να είναι σε θέση να προστατευτούν και να συντηρηθούν με τρόπο αποτελεσματικό, ενισχύοντας τις δυνατότητές συνολικά των δρώντων και αναπτύσσοντας ένα αίσθημα δυναμικής αλληλοϋποστήριξης μεταξύ τους¹⁹⁸. Τα κέρδη από τις εκφραστικές δράσεις συνίστανται στην διατήρηση της σωματικής και πνευματικής υγείας αλλά και στην αίσθηση ικανοποίησης από την ζωή τους¹⁹⁹. Πιο συγκεκριμένα, ενώ η σωματική υγεία έγκειται πρωτίστως στην διατήρηση της ευεξίας και αντίστοιχα η ψυχική στην επιτυχή διαχείριση των στρεσογόνων συνθηκών, και της διασφάλισης της αντιληπτικής και συναισθηματικής ισορροπίας, η αίσθηση

¹⁹¹ Lin Nan (1999), *"Building a network theory of Social Capital"*, Connections: 22(1): 28-51 INSNAσελ.

40

¹⁹² Στο ίδιο, σελ. 40

¹⁹³ Στο ίδιο, σελ. 40

¹⁹⁴ Στο ίδιο, σελ. 40

¹⁹⁵ Στο ίδιο, σελ. 40

¹⁹⁶ Στο ίδιο, σελ. 40

¹⁹⁷ Στο ίδιο, σελ. 40

¹⁹⁸ Στο ίδιο, σελ. 40

¹⁹⁹ Στο ίδιο, σελ. 40

ικανοποίησης από την ζωή εμπλέκει πολλούς διαφορετικούς τομείς της ζωής του δρώντος, όπως η εργασία του, η γαμήλια ζωή, η οικογένεια του, οι κοινωνικές του σχέσεις²⁰⁰.

²⁰⁰Lin Nan (1999), *“Building a network theory of Social Capital”*, Connections: 22(1): 28-51 INSNA, σελ. 40

2. Κεφάλαιο Δεύτερο: Η σύνθεση μεταξύ αντικειμενικών κοινωνικών δομών, προδιαθέσεων-έξων του υποκειμένου και επιλεγόμενων μορφών δράσης όπως αποτυπώνονται στο Κόκκινο και το Μαύρο: Αρχική παρουσίαση του δρώντος στην Βεριέρ

2.1.Πρώιμες κοινωνικοποιητικές αναφορές και προδιαθέσεις- έξεις του δρώντος

Καθώς ο κεντρικός δρων παρουσιάζεται για πρώτη φορά εντός του μυθιστορήματος, δίνεται μια πρώτη, εισαγωγική εικόνα για τον ίδιο, την οικογένειά του, την κοινωνική του θέση και επιρροές. Ο πατέρας του εμφανίζεται σε σχετικά καλή οικονομική κατάσταση, ιδιοκτήτης ενός πριονιστήριου στο οποίο δουλεύει αυτός και οι γιοί του στην φανταστική πόλη της Βεριέρ. Ο Ζυλιέν Σορέλ εμφανίζεται αποκομμένος από την φυσική του οικογένεια. Δεν διαθέτει τα χαρακτηριστικά αυτά που θα του επέτρεπαν να γίνει αποδεκτός, όπως εύρωστη φυσική σωματοδομή ή ενδιαφέρον για την οικογενειακή επιχείρηση. Εμφανίζεται ως μια φιγούρα η οποία διαφοροποιείται σημαντικά από το όλο κοινωνικό περιβάλλον και προδιαθέσεις έξεις της κωμόπολης όπου ζει, όπως αναλύεται και σε άλλο κεφάλαιο²⁰¹.

Οι κύριες κοινωνικοποιητικές επιρροές του, οι οποίες εμφανίζονται ως διαμορφωτές των πρώιμων κοινωνικοποιητικών εμπειριών οι οποίες σχηματίζουν τις πρώτες ή κύριες προδιαθέσεις- έξεις του δρώντος έχουν σχέση με δύο άτομα, πρωτίστως έναν στρατιωτικό χειρουργό, υμνητή του Ναπολέοντα και της Γαλλικής Επανάστασης και δευτερευόντως και με πιο έμμεσο τρόπο, τον αβά Σελάν, κληρικό υπεύθυνο του πτωχοκομείου της κωμόπολης και γιανσενιστή. Και οι δύο εμφανίζονται εξίσου απομονωμένοι από το κοινωνικό περιβάλλον. Ο πρώτος, ως αποτέλεσμα των πολιτικό- κοινωνικών διεργασιών που ακολουθούν την πτώση του Ναπολέοντα και την Παλινόρθωση της βασιλικής δυναστείας των Βουρβόνων, θεωρείται Ιακωβίνος, δηλαδή οπαδός των πλέον ριζοσπαστικών οπαδών της Γαλλικής Επανάστασης, ζει απομονωμένος κοινωνικά και φιλοξενείται στην οικία Σορέλ. Ο δεύτερος, διευθυντής του πτωχοκομείου, επιτρέπει τον έλεγχο του από τον

²⁰¹ Βλέπε: Κεφ. 4, Κοινωνικά πεδία δράσης εντός του κόκκινου και του μαύρου

κ Απέρ²⁰² που έρχεται από το Παρίσι για να επιθεωρήσει τα ιδρύματα της κωμόπολης, γεγονός το οποίο επιφέρει την οργή του δημάρχου αλλά και άλλων ισχυρών δρώντων, όπως ο διευθυντής του ασύλου Βαλενό οι οποίοι μετέχουν σε ένα παίγνιο κατανομής ισχύος και πόρων, οι οποίοι αποσπώνται παράτυπα με διάφορους τρόπους από τις θεσμικές θέσεις τις οποίες κατέχουν. Ο Αβάς Σελάν, ο οποίος σκιαγραφείται ως αυστηρή ασκητική φιγούρα με ισχυρούς ηθικούς κώδικες, απορρίπτει αυτές τις πρακτικές και παύεται στην συνέχεια από τα καθήκοντά του. Ο χειρουργός είναι αυτός ο οποίος μαθαίνει τα πρώτα στοιχεία λατινικών και ιστορίας στον Julien Sorel και με τον θάνατό του κληροδοτεί τα βιβλία του. Στην συνέχεια, υπό την επίβλεψη του Αβά Σελάν, συνεχίζει τα μαθήματα των λατινικών και στοιχείων θεολογίας, προετοιμαζόμενος για ιερατικές σπουδές.

Όταν εμφανίζεται στην αφήγηση, καθώς ο δήμαρχος ντε Ρενάλ επιθυμεί να τον προσλάβει ως παιδαγωγό των παιδιών του, είναι περίπου 19 χρονών. Δεν εμφανίζεται να διαθέτει ουσιαστική γνώση της κοινωνικής πραγματικότητας της Παλινόρθωσης, αντιλαμβανόμενος μόνο επιφανειακά τις πολιτικές, κοινωνικές και οικονομικές διεργασίες της περιόδου, εν ολίγοις τις κοινωνικό- ιστορικές συνθήκες ύπαρξης. Παράλληλα, φαίνεται να έχει σχηματίσει μια αβαθή, ωραιοποιημένη άποψη για τις παρελθούσες κοινωνικές και ιστορικές συνθήκες, δηλαδή για τον Αιώνα των Φώτων και την περίοδο της Γαλλικής Επανάστασης αλλά ιδιαίτερα για την Ναπολεόντεια περίοδο²⁰³.

Οι αρχικές προδιαθέσεις έξεις του κεντρικού δρώντος είναι επηρεασμένες από ιστορικές κοινωνικές συνθήκες ύπαρξης οι οποίες την περίοδο που δραστηριοποιείται έχουν παρέλθει, και είναι βαθιά επηρεασμένες από την φιγούρα του Ναπολέοντα Βοναπάρτη, τον οποίο και θαυμάζει με θρησκευτική ευλάβεια. Οι προδιαθέσεις έξεις αυτές ταιριάζουν περισσότερο με ένα μαχητικό στρατιωτικό *habitus*,

²⁰² Benjamin Nicolas Marie Appert (1797-1847): Υπαρκτό πρόσωπο το οποίο δραστηριοποιήθηκε υπέρ της λήψης μεταρρυθμίσεων στο σωφρονιστικό σύστημα της Γαλλίας την περίοδο της Παλινόρθωσης, με στόχο την βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των φυλακισμένων αλλά και για την αποτελεσματικότερη κοινωνική τους επανένταξη.

²⁰³ “ Η φρίκη που ένιωθε ο Ζυλιέν στην σκέψη ότι θα έτρωγε με τους υπηρέτες δεν ήταν φυσική. (σημ. εάν προσλαμβανόταν ως παιδαγωγός των Ρενάλ) Θα έκανε πολύ πιο οδυνηρές υποχωρήσεις φτάνει να γινόταν πλούσιος. Την απέχθεια του αυτή την είχε αντλήσει διαβάζοντας τις Εξομολογήσεις του Ρουσώ. Ήταν το μόνο βιβλίο που με την βοήθειά του η φαντασία του ανάπλαθε τον κόσμο. Η Συλλογή των Ανακοινωθέντων της Μεγάλης Στρατιάς και τα Απομνημονεύματα από την Αγία Ελένη ολοκλήρωναν την Σολωμονική του. Ήταν πρόθυμος να σκοτωθεί για τα τρία αυτά βιβλία. Ποτέ δεν πίστεψε σε κανένα άλλο.”StendhalH. (2009), “Το Κόκκινο και το Μαύρο, Χρονικό του 19^{ου} αιώνα”, Πάπυρος, Αθήνα σελ. 23

προσανατολισμένο στην ανδραγαθία και στον στρατιωτικό ηρωισμό. Για τον Ζυλιέν Σορέλ όμως, ανεξάρτητα εάν η στρατιωτική καριέρα αποτελεί ένα όνειρο, κύριο ζητούμενο είναι η διάκριση η οποία επιφέρει την κοινωνική ανέλιξη. Ο Ναπολέοντας, ο οποίος είχε γεννηθεί στην Κορσική και ανήλθε ταχύτατα στην στρατιωτική ιεραρχία ως αξιωματικός πυροβολικού μέσω ανδραγαθιών, λειτουργεί πλέον, ως ένα σύμβολο κοινωνικής κινητικότητας σε μια μετεπαναστατική πολύ πιο ανοικτή κοινωνία απ' ό,τι εκείνη του Παλαιού Καθεστώτος. Θεωρεί πάραυτα, όπως προβάλλεται μέσω των εσωτερικών μονολόγων, την στρατιωτική σφαίρα με όρους κοινωνικής ανέλιξης και διάκρισης πιο κλειστή μετά την Παλινόρθωση, όπου αποκαθίστανται ορισμένα νομό κατεστημένα προνόμια των ευγενών, περιορίζοντας την πρόσβαση σε στρατιωτικά αξιώματα των ατόμων κατώτερης κοινωνικής προέλευσης. Ο Ζυλιέν Σορέλ, εισάγει τις στρατιωτικές ηρωικές και φιλελεύθερες προδιαθέσεις- έξεις στο σύγχρονο του κοινωνικό περιβάλλον, μεταθέτοντας το στοιχείο του ανδραγαθήματος, της μάχης ή της κατάκτησης από την στρατιωτική σφαίρα, στην κυρίως κοινωνική σφαίρα. Σκοπός του είναι ο πλουτισμός και μέσω αυτού η απόκτηση κοινωνικής καταξίωσης. Για να επιτύχει τον παραπάνω στόχο, φρονεί ότι η εκκλησιαστική καριέρα προσφέρει στις παρούσες κοινωνικές και ιστορικές συνθήκες τις μεγαλύτερες ευκαιρίες κοινωνικής ανέλιξης. Κατόπιν των υπολογισμών αυτών, προσεγγίζει τον Αβά Σελάν και υπό την εποπτεία του σημειώνει σημαντική πρόοδο στα λατινικά και στις θεολογικές μελέτες, υποκρινόμενος τον θρησκευόμενο και τον ευσεβή²⁰⁴. Επομένως, οι πρώιμες κοινωνικοποιητικές του εμπειρίες και προδιαθέσεις -έξεις στον πυρήνα τους αναφέρονται σε μια βαθιά επιρροή και θαυμασμό για το κοινωνικό- ιστορικό πλαίσιο της Γαλλικής

²⁰⁴ “ Από πολύ μικρός, βλέποντας μερικούς δραγόνους του 6^{ου} Συντάγματος (...) που γυρνούσαν από την Ιταλία και δέναν τα άλογά τους στο σιδερένιο καφασωτό του πατρικού σπιτιού ο Ζυλιέν ξετρελάθηκε με το στρατιωτικό επάγγελμα. (...) Στα καλά καθούμενα ο Ζυλιέν έπαψε να μιλάει για τον Ναπολέοντα. Είπε σε όλους ότι σκόπευε να γίνει παπάς, κι από τότε τον έβλεπαν να ξημεροβραδιάζεται στην πριονοκορδέλα του πατέρα του και να αποστηθίζει μια λατινική Βίβλο που του είχε δανείσει ο εφημέριος. Ο αγαθός αυτός γέροντας θαύμαζε πόσο γρήγορα πρόοδευε ο Ζυλιέν και περνούσε μαζί του ατέλειωτα βράδια για να του μάθει θεολογία. Ο Ζυλιέν όταν ήταν μαζί του έδειχνε στοχασμούς γεμάτους ευλάβεια. Ποιος θα μπορούσε να μαντέψει πως (...)έκρυβε μέσα του την ακλόνητη απόφαση να πλουτίσει, ακόμα και αν ήταν να πεθάνει χίλιες φορές. Για τον Ζυλιέν προκοπή σήμαινε πρώτα από όλα να φύγει από την Βεριέρ. Μισούσε τον τόπο του. Ότι έβλεπε γύρω του άγγωνε την φαντασία του. (...)Ονειρευόταν τότε με απόλαυση την μέρα που θα τον παρουσίαζαν στις πιο όμορφες γυναίκες του Παρισιού και που θα τις κατακτούσε με κάποια παράτολμη πράξη. «Όταν ο Βοναπάρτης έγινε ξακουστός, η Γαλλία κινδύνευε να πατηθεί από τον εχθρό. Η στρατιωτική αρετή ήταν απαραίτητη και της μόδας. Σήμερα βλέπει κανείς ιερωμένους μόλις σαράντα χρονών να έχουν σαράντα χιλιάδες φράγκα εισόδημα τον χρόνο, δηλαδή τρεις φορές πιο πολύ από τους ένδοξους στρατηγούς και μεράρχους του Ναπολέοντα. (...) Πρέπει να γίνω παπάς.» “StendhalH. (2009), “Το Κόκκινο και το Μαύρο, Χρονικό του 19^{ου} αιώνα” ,Πάπυρος, Αθήνα σελ .26-28

επανάστασης και της Ναπολεόντειας περιόδου, ενώ πιο επιφανειακά επηρεάζονται και από την επαφή του με τον αβά Σελάν. Για να αποκρύψει την απουσία θρησκευτικής πίστης και τις φιλελεύθερες βοναπαρτικές θεωρήσεις, χρησιμοποιεί εκτενώς τακτικές κοινωνικής υποκρισίας. Η επιλογή από πλευράς του της ιερατικής καριέρας κρίνεται ότι αποτελεί προϊόν προσαρμοσμένης προτίμησης μέσω εσωτερικής αιτιακής σχέσης μεταξύ επιθυμιών και πεποιθήσεων, καθώς επιθυμεί να αποκτήσει ό,τι πιστεύει ότι είναι σε θέση να αποκτήσει και ταυτόχρονα ένας μηχανισμός διαμεσολάβησης μέσω της κοινωνικής αλληλεπίδρασης αντικείμενου δευτερεύουσας επιθυμίας προς μίμηση²⁰⁵.

2.1.Η πρόσληψή του ως παιδαγωγού των παιδιών του δημάρχου ντε Ρενάλ. Πως οι παραστάσεις του νέου κοινωνικού περιβάλλοντος προκαλούν την αντίδραση των αμυντικών μηχανισμών των προδιαθέσεων-έξων του δρώντος

Ο δήμαρχος ντε Ρενάλ διαπραγματεύεται με τον πατέρα του δρώντος την πρόσληψη του τελευταίου ως προσωπικού παιδαγωγού των παιδιών του ο οποίος θα είναι στο εξής οικότροφος των ντε Ρενάλ. Ο Ζυλιέν Σορέλ, ευρισκόμενος σε μια διλημματική κατάσταση, μη γνωρίζοντας τις συνθήκες τις οποίες θα κληθεί να αντιμετωπίσει, αισθάνεται φόβο και σκέπτεται να φύγει κρυφά από την γενέτειρά του και να καταταγεί σε κάποιο στρατιωτικό σύνταγμα στην πρωτεύουσα του νομού Μπεζανσόν²⁰⁶. Στην συνέχεια όμως, ενθουμούμενος τον στόχο της κοινωνικής ανέλιξης μέσω της εκκλησιαστικής σταδιοδρομίας, για να μην εκτεθούν οι πραγματικές του πεποιθήσεις αφήνει τα βιβλία του στον φιλελεύθερων αντιλήψεων φίλο του ξυλέμπορο Φουκέ και πηγαίνει στην συνέχεια να επισκεφτεί το σπίτι των ντε Ρενάλ.

Με την είσοδό του στο νέο περιβάλλον οι δομημένες εντός του προδιαθέσεις-έξεις φαίνονται να αποπροσανατολίζονται μερικώς, αλλά και ταυτόχρονα ορισμένες πλευρές τους να ισχυροποιούνται. Κυρίως όμως ερχόμενος σε επαφή με τις στάσεις και αντιλήψεις ενός περιβάλλοντος διαφορετικού, τόσο σε επίπεδο πολιτικών και

²⁰⁵ Hedstrom Peter (2005), *"Dissecting The Social: On the Principles of Analytical Sociology"*, Cambridge University Press, Cambridge σελ 40, 52-53

²⁰⁶ "Εκεί θα καταταγώ στον στρατό (...) Μα τότε τέρμα στα όνειρα για προκοπή και στις φιλοδοξίες μου πάει και η ωραία σκέψη να γίνω παπάς, που σήμερα είναι το κλειδί που οδηγεί παντού" Stendhal H. (2009), *"Το Κόκκινο και το Μαύρο, Χρονικό του 19^{ου} αιώνα"*, Πάπυρος, Αθήνα σελ. 23

κοινωνικών πεποιθήσεων όσο και σε επίπεδο προδιαθέσεων-έξων με όρους κοινωνικής τάξης, βιώνει και εσωτερικεύει εντός του την αίσθηση της κοινωνικής διαφοράς και την δυσκολία κατανόησης των προδιαθέσεων των αριστοκρατών της επαρχίας στην οποία ανήκουν ο δήμαρχος ντε Ρενάλ και η σύζυγός του²⁰⁷. Ως προδιαθέσεις –έξεις σε επίπεδο κοινωνικής τάξης, θεωρείται ένα σύστημα κοινών σε γενικές γραμμές προδιαθέσεων, οι οποίες προκύπτουν ως αποτέλεσμα ταυτόσημων ή παρόμοιων όρων ύπαρξης στις κοινωνικές συνθήκες παραγωγής τους, και κατά συνέπεια κοινωνικοποιητικών εμπειριών. Έγκειται σε ένα παραγόμενο “*σύστημα εσωτερικευμένων δομών, κοινών σχημάτων αντίληψης, κατανόησης και δράσης*”²⁰⁸, λιγότερο ή περισσότερο ομοιογενές για τα μέλη της κοινωνικής τάξης. Ακολουθώντας, παρ’ ότι ενστικτωδώς ο δρών ανταπεξέρχεται επιτυχώς στις προκλήσεις, κερδίζει τον σεβασμό του εργοδότη του και της γυναίκας του για την αξία του ως παιδαγωγού και ενώ ο ίδιος το αγνοεί σταδιακά αυξάνει το κοινωνικό του κύρος εντός της κωμόπολης, ο ίδιος επικεντρώνεται στην απόσταση της κοινωνικής τους θέσης η οποία και του προκαλεί μίσος και περιφρόνηση²⁰⁹.

Η διαφορά των προδιαθέσεων και οι μη κατανοητοί από τον ίδιο σωματικές έξεις, συμβολικές νοηματοδοτήσεις, στάσεις, αντιλήψεις και πρακτικές που διέπουν το νέο περιβάλλον στο οποίο πλέον κατοικεί και εργάζεται, τον οδηγεί σε σειρά παρερμηνεύσεων και σε μια συνεχή αίσθηση *υστέρησης*. Ως υστέρηση ορίζεται η κατάσταση κατά την οποία το υποκείμενο βιώνει την αποτυχία των προδιαθέσεων-έξων που φέρει να προσαρμοστούν επιτυχώς στο κοινωνικό περιβάλλον στο οποίο δραστηριοποιείται²¹⁰. Στην περίπτωση του Σορέλ, κατανοώντας την κοινωνική διαφορά μεταξύ του ιδίου και των εργοδοτών του αλλά και δραματοποιώντας όσον αφορά την αίσθηση ταυτότητας εαυτού, θεωρεί ότι στην οικία ντε Ρενάλ τον

²⁰⁷ “Βρισκόταν, όπως σε όλη του τη ζωή, έτσι και στο σπίτι του δημάρχου της Βεριέρ στην ίδια ψυχολογική θέση. Κι εκεί, όπως και στο πριονιστήριο του πατέρα του, περιφρονούσε βαθιά τους ανθρώπους που ανάμεσά τους ζούσε, κι εκείνοι πάλι τον μισούσαν. Έβλεπε κάθε μέρα, μέσα από όσο διηγιόταν ο έπαρχος, ο κ Βαλενό, κι άλλοι φίλοι του σπιτιού, για ό,τι συνέβαινε γύρω τους, πόσο οι ιδέες τους ήταν μακριά από την πραγματικότητα. Μια πράξη που σε αυτόν φαινόταν υπέροχη, όλοι όσοι ζούσαν γύρω του αυτήν ακριβώς κατηγορούσαν. (...) με όλη του την αλαζονεία, συχνά δεν καταλάβαινε τίποτα απολύτως από αυτά που έλεγαν (...) Σε όλη του την ζωή, μόνο στον γέρο επίατρο είχε μιλήσει με ευλικρίνεια” στο ίδιο, σελ. 50

²⁰⁸ Bourdieu Pierre (2006), “*Η αίσθηση της Πρακτικής*”, Αλεξάνδρεια, Αθήνα σελ. 99-100

²⁰⁹ “Ήταν καλός παιδαγωγός. Αυτός ο ίδιος ένιωθε μόνο μίσος και φρίκη για την υψηλή κοινωνία που τον είχε δεχτεί, φυσικά σαν παρακατιανό, στην πιο απόμακρη γωνιά του τραπεζιού της, κι αυτό εξηγεί ίσως και το μίσος και τη φρίκη.” Stendhal H. (2009), “*Το Κόκκινο και το Μαύρο, Χρονικό του 19^{ου} αιώνα*”, Πάπυρος, Αθήνα σελ. 40

²¹⁰ Bourdieu Pierre (2006), “*Η αίσθηση της Πρακτικής*”, Αλεξάνδρεια, Αθήνα σελ. 103

αντιμετωπίζουν με περιφρόνηση, σαν χωρικό²¹¹. Αγνοεί ή και παραβλέπει ότι οι σημαντικές γνώσεις λατινικών και θεολογίας τις οποίες διαθέτει, είναι μια μορφή πολιτιστικού κεφαλαίου το οποίο λόγω της σπανιότητας του στο πρακτικό περιβάλλον της κωμόπολης, δύναται να του προσφέρει μια συνεχώς ενισχυόμενη αναγνώριση, η οποία μεταφράζεται αφενός με την απόσπαση σταδιακά μεγαλύτερης χρηματικής αμοιβής για τις υπηρεσίες του, δηλαδή οικονομικού κεφαλαίου, αλλά και κοινωνικής καταξίωσης η οποία μέσω της ύπαρξης και καλλιέργειας κοινωνικών δικτυώσεων λειτουργεί σαν κοινωνικό κεφάλαιο, το οποίο του επιτρέπει να γίνεται αποδεκτός σε κοινωνικά περιβάλλοντα με όρους κοινωνικής τάξης πολύ διαφορετικά από τις αρχικές του κοινωνικοποιητικές καταβολές²¹².

Ο αμυντικός μηχανισμός ο οποίος κινητοποιείται εντός του δρώντος μέσω των διαφοροποιητικών επιδράσεων του νέου του περιβάλλοντος, το οποίο προσβάλλει την συνεκτικότητα των κοινωνικών εμπειριών και συναναστροφών, απαραίτητο στοιχείο για την απρόσκοπτη λειτουργία των προδιαθέσεων-έξεων, του προκαλεί μια ασύμμετρη ενίσχυση των αρχικών του έξεων. Ενώ εκφράζει με ένταση εντός του τις φιλελεύθερες, βοναπαρτικές ιδέες οι οποίες προσβάλλονται από τις παραστάσεις της οικίας ντε Ρενάλ εντός της οποίας εκφράζονται ιδέες φιλοκληρικές, φιλομοναρχικές, Νομιμόφρονες, συμβατές με τις πολιτικές και κοινωνικές συνθήκες που επικρατούσαν πριν την άνοδο της δυναστείας του οίκου της Ορλεάνης (1830), ενισχύεται δυναμικά εντός του η επιθυμία οικονομικού πλουτισμού και κοινωνικής καταξίωσης. Κρίνεται ότι η παραπάνω επιθυμία αυτονομείται από τις *πεποιθήσεις* του οι οποίες φαίνονται να είναι αόριστα φιλελεύθερες και βοναπαρτικές. Παράλληλα, όπως και προαναφέρθηκε, η στρατιωτικού τύπου αίσθηση τιμής και η αναζήτηση της ανδραγαθίας και του ηρωισμού μεταφέρεται στην οπτική της προσωπικής του δράσης εντός των κοινωνικών περιβαλλόντων στα οποία δραστηριοποιείται. Η αίσθηση της προσωπικής του αξίας την οποία λογίζει ως πολύ σημαντική αλλά μη κοινωνικά αναγνωρισμένη λόγω της χαμηλής κοινωνικής του θέσης, μπορεί να γνωρίσει την

²¹¹“Θυμήθηκε την θέση που είχε στην κοινωνία και μάλιστα στα μάτια μιας αριστοκρατικής κυρίας με πλούσια κληρονομιά. Στην στιγμή το πρόσωπό του φανέρωσε αλαζονεία και θυμό ενάντια στον ίδιο τον εαυτό του” στο ίδιο, σελ. 81

²¹²“ Το βράδυ όλος ο καλός ο κόσμος της Βεριέρ έτρεξε στου κυρίου ντε Ρενάλ για να δει το φαινόμενο. Ο Ζυλιέν απαντούσε σε όλους σκυθρωπά και τους κρατούσε σε απόσταση. Η φήμη του απλώθηκε τόσο γοργά στην πόλη που, λίγες μέρες μετά, ο κύριος ντε Ρενάλ από φόβο μήπως και του τον αρπάξουν, του πρότεινε να υπογράψει ένα συμβόλαιο για δύο χρόνια” Stendhal H. (2009), “Το Κόκκινο και το Μαύρο, Χρονικό του 19^{ου} αιώνα”, Πάπυρος, Αθήνα σελ. 39

κοινωνική καταξίωση μόνο μέσω μορφών κοινωνικής δράσης στα πρότυπα μιας στρατιωτικής μάχης, αιφνίδιων και αποφασιστικών.

Ολοκληρώνοντας, κρίνεται ότι ο δρων έχει καταλήξει, με βάση τις κοινωνικοποιητικές του παραστάσεις και τις προδιαθέσεις-έξεις που απορρέουν από αυτές, σε ένα πρώιμο ορισμό των επιθυμιών (πλουτισμός και κοινωνική καταξίωση) των πεποιθήσεων (φιλελεύθερος, βοναπαρτικός) και των προκρινόμενων μοτίβων δράσης (ανδραγαθία και διάκριση με κάθε τρόπο συνδυασμένη με τακτικές κοινωνικής υποκρισίας). Στο σχήμα της παρούσας φάσης, προβληματική είναι η υποκειμενική αίσθηση της απουσίας ευκαιριών²¹³. Το παρόν σχήμα επιθυμιών, πεποιθήσεων, ευκαιριών και σχημάτων δράσης μπορεί να ειπωθεί ότι είναι αρχετυπικό για τον Julien Sorel, ένα μοτίβο και μια αρχική ταυτότητα εαυτού η οποία τείνει να επανέρχεται όποτε καλείται να αντεπεξέλθει σε πρωτοφανείς για αυτόν συνθήκες.

2.2.Η στάση του δρώντος στο ερωτικό παίγνιο με την ντε Ρενάλ ως αντανάκλαση των προδιαθέσεων-έξεων που αυτός φέρει

Το αρχέτυπο αυτό θεώρησης της κοινωνικής πραγματικότητας, επιθυμιών καταξίωσης και δράσης που αναφέρθηκε παραπάνω, σκιαγραφείται με σαφήνεια μέσω του εσωτερικού του μονολόγου και τις δράσεις του κατά την περίοδο στην οποία προκύπτει η ερωτική έλξη και εντέλει ερωτική σχέση με την γυναίκα του δημάρχου και εργοδότη του, κα ντε Ρενάλ. Επηρεασμένος αφενός από το μίσος που νιώθει για τον σύζυγό της, αποτέλεσμα της διαφοράς της κοινωνικής τους θέσης αλλά και των πολιτικών και κοινωνικών αντιλήψεων αλλά και της αίσθησης ταπείνωσης λόγω μιας πρόσφατης λογομαχίας μεταξύ τους και αφετέρου λόγω του θαυμασμού του για τον Ναπολέοντα Βοναπάρτη και τις ερωτικές του κατακτήσεις,

²¹³ “Σκέφτηκε να αφευθεί στην ηδονή να γράψει τους στοχασμούς του που όπου αλλού ήταν τόσο επικίνδυνο για αυτόν. (...) η ψυχή του φούντωνε από έξαρση γιατί η υποκρισία του τον εμπόδιζε να νιώθει ελεύθερος, ακόμη και στου Φουκέ. (...) η ψυχή του πλανιόταν σαν χαμένη, ονειροπολώντας ό,τι φανταζόταν πως θα συναντούσε μια μέρα στο Παρίσι. Πρώτα-πρώτα, μια γυναίκα πολύ πιο όμορφη και με πνεύμα πολύ πιο ανώτερο από ό,τι είχε μπορέσει να δει στην επαρχία. Την αγαπούσε με πάθος και τον αγαπούσε. Αν την αποχωριζόταν για λίγο, θα ήταν για να πάει να δοξαστεί και να είναι άξιος να τον αγαπήσει πιο πολύ. (...) Το νεαρό χωριατόπουλο δεν έβλεπε τίποτα να τον χωρίζει από τις πιο ηρωικές πράξεις, του λείπαν μόνο οι ευκαιρίες.” Stendhal H. (2009), “Το Κόκκινο και το Μαύρο, Χρονικό του 19^{ου} αιώνα”, Πάπυρος, Αθήνα σελ 84-85

παρατηρώντας σημάδια ενδιαφέροντος από πλευράς της αποφασίζει ότι πρέπει για να αυξήσει το κύρος του να γίνει εραστής της κυρίας ντε Ρενάλ²¹⁴.

Απορροφημένος όμως από την διαδικασία του εσωτερικού μονολόγου, και με άξονα αναφοράς ένα υποτιθέμενο κοινωνικό κύρος το οποίο θα αποκτήσει εάν γίνει ερωμένη του ή το κατά πόσο αυτό θα συνιστά ταπείνωση του δημάρχου²¹⁵, ουσιαστικά η σπασμωδική δράση του καθοδηγείται μόνο από την ανάγκη της ενίσχυσης της προσωπικής του αυτοεκτίμησης. Δεν δίνει ακολούθως την απαιτούμενη σημασία ούτε στην αλληλεπίδραση μεταξύ του ιδίου και της αντικειμενοποιημένης για αυτόν κας ντε Ρενάλ, ούτε στην σπουδή των μορφών της δράσης με την οποία θα επιτύχει τον στόχο του.

Αντιμέτωπος με την άγνοια των ιδιαίτερων κανόνων αλλά και των προκρινόμενων ή αποδεκτών μοτίβων δράσης ανάλογα με την εκάστοτε κοινωνική και ιστορική πραγματικότητα οι οποίοι διέπουν το ερωτικό παίγνιο, τα μόνα σχετικά σημεία αναφοράς είναι παραστάσεις και μορφές δράσης αναχρονιστικές, κυρίως προερχόμενες από την μελέτη της ζωής του πρότυπου του, Ναπολέοντα²¹⁶ ή άλλες που θυμίζουν αόριστα τις συνθήκες του Παλαιού Καθεστώτος²¹⁷. Όμως, όπως τονίζει ο Stendhal, εκτός από τον δρώντα, ούτε η κα ντε Ρενάλ διαθέτει σαφή σχετική

²¹⁴“Η γυναίκα αυτή δεν πρέπει πια να με περιφρονεί. Για αυτό (...) πρέπει να συγκινηθώ από την ομορφιά της. Έχω χρέος απέναντι στον εαυτό μου να γίνω εραστής της. (...) Έχω υποχρέωση ακόμα πιο πολύ απέναντι στον ίδιο τον εαυτό μου (...) να κερδίσω αυτή την γυναίκα. Γιατί αν μια μέρα γίνω πλούσιος και κάποιος με κατηγορήσει για το παρακατιανό επάγγελμα του παιδαγωγού, θα μπορώ να αφήνω να υπονοηθεί πως ο έρωτας με έριξε στην θέση αυτή.” στο ίδιο, σελ 91-93

²¹⁵“Με το να ονειρεύεται συνέχεια τις νίκες του Ναπολέοντα ξεχώρισε κάτι καινούργιο στην δική του νίκη. Ναι κέρδισα μια μάχη αναλογίστηκε, πρέπει όμως να την εκμεταλλευτώ, πρέπει να τσακίσω την έπαρση του περήφανου αυτού αριστοκράτη όσο βρίσκεται σε υποχώρηση. Αυτή είναι η γνήσια τακτική του Ναπολέοντα” στο ίδιο, σελ. 78

²¹⁶“Μερικά πράγματα που ο Ναπολέοντας λέει για τις γυναίκες, και πολλές στιχομυθίες για την αξία των μυθιστορημάτων που ήταν της μόδας στα χρόνια της βασιλείας του, του ξύπνησαν για πρώτη φορά μέσα του σκέψεις που οποιοδήποτε άλλος νέος της ηλικίας του θα είχε κάνει από καιρό” Stendhal H. (2009), “Το Κόκκινο και το Μαύρο, Χρονικό του 19^{ου} αιώνα”, Πάπυρος, Αθήνα σελ. 61 “με τα όσα λίγα είχε διαβάσει για τον έρωτα στην Βίβλο του, κατάστρωσε ένα λεπτομερέστατο σχέδιο εκστρατείας. Και καθώς, χωρίς να το ομολογεί ούτε στον εαυτό του, ήταν πολύ ταραγμένος, έδωσε γραπτή διατύπωση στο σχέδιο αυτό. (...) εκτελώντας αδέξια το σχέδιο αποπλάνησης. Ούτε μια φορά δεν κοίταξε την κυρία ντε Ρενάλ χωρίς η ματιά του να έχει κάποια σημασία. Όμως δεν ήταν τόσο θλάκας ώστε να μην καταλαβαίνει πως δεν τα κατάφερνε να είναι ευχάριστος, κι ακόμα λιγότερο θελκτικός” στο ίδιο, σελ 94-95

²¹⁷“Ο Ζυλιέν επιμένοντας να παίζει τον ρόλο του Δον Ζουάν, αυτός που ποτέ στην ζωή του ως τότε δεν είχε ερωμένη, ήταν βαρετός μέχρι θανάτου” Σελ 97 (σημ. ο ρόλος ο οποίος ο Ζ. Σορέλ εδώ μιμείται για να επιτύχει την ερωτική κατάκτηση της κας ντε Ρενάλ θυμίζει σημαντικά την λογοτεχνική φιγούρα του υποκόμη ντε Βαλμόν στο μυθιστόρημα του deLaclos “Οι επικίνδυνες σχέσεις” το οποίο εκδόθηκε το 1782, επί Παλαιού Καθεστώτος. Βλέπε Laclos (1989) “Οι επικίνδυνες σχέσεις”, Άγρα, Αθήνα

εικόνα. Ο συγγραφέας θεωρεί, εκφράζοντας άμεσα την άποψή του εντός του κειμένου, ότι και οι δύο δεν έχουν υπόψιν του τα μυθιστορήματα τα οποία στις κοινωνικές συνθήκες της περιόδου που αναλύεται, είναι σε θέση να προσφέρουν μιμητικά πρότυπα ταυτότητας εαυτού, στάσης και δράσης στο ερωτικό παίγνιο²¹⁸.

Το ερωτικό ενδιαφέρον της κας ντε Ρενάλ σταδιακά από την πρώτη γνωριμία της με τον δρώντα ενισχύεται. Αυτό οφείλεται πρωτίστως στην διαφοροποίησή του από τις κυρίαρχες στάσεις και προδιαθέσεις της κωμώπολης, όπως εκφράζεται άμεσα μέσω άλλων αντιζήλων. Ο Σορέλ όμως παρότι έχει ο ίδιος γοητευθεί, βιώνει μια εσωτερική άρνηση του δικού του ενδιαφέροντος αλλά και του φόβου και μεταθέτει την επιθυμία του να γίνει εραστής της στην σφαίρα της κοινωνικής αναγνωρισιμότητας. Εκτελεί αδέξιους στρατιωτικού τύπου υπολογισμούς και σχεδιασμούς οι οποίοι οδηγούν σε σπασμωδικές δράσεις οι οποίες δεν επιφέρουν κανένα επιθυμητό αποτέλεσμα. Καταφέρνει όμως να γίνει εραστής της κας ντε Ρενάλ όταν σε μια λογική ανδραγαθήματος με την έννοια της άγνοιας κινδύνου, της ανακοινώνει ότι θα έλθει το βράδυ στο υπνοδωμάτιό της, δήλωση που παρά τον τρόπο τον οποίο νιώθει πραγματοποιεί.

Κρίνεται ότι η ερωτική σχέση του δρώντος με την κα ντε Ρενάλ αξιώνεται να αναφερθεί σε αυτό το σημείο, λόγω της ιδιαίτερης σημασίας της όσον αφορά την αλλαγή της οπτικής του δρώντος, τόσο σε σχέση με το πως κατανοεί πλέον την κοινωνική πραγματικότητα, αλλά κυρίως πως τοποθετεί τον εαυτό του εντός της, σε επίπεδο επιθυμιών, πεποιθήσεων και ευκαιριών. Άξιο αναφοράς παρόλα αυτά είναι ότι ο τρόπος που ο Stendhal παρουσιάζει τις γυναικείες φιγούρες, κυρίως όσον αφορά την δράση τους, δεν θεωρείται κοινωνιολογικά ρεαλιστικός, καθώς τείνουν να εμφανίζονται πιο χειραφετημένες από την κοινωνική και ιστορική πραγματικότητα της εποχής και οι οποίες δυναμικά μαζί με τον κεντρικό δρώντα διαμορφώνουν αποφασιστικά τις συνθήκες δράσης²¹⁹.

²¹⁸“Αν ήταν στο Παρίσι, η θέση του Ζυλιέν απέναντι στην κυρία Ρενάλ θα είχε γρήγορα απλοποιηθεί. Γιατί στο Παρίσι ο έρωτας γεννιέται από τα μυθιστορήματα. Ο νεαρός παιδαγωγός και η νεαρή του κυρία θα είχαν βρει αυτό που ήθελαν σε τρία τέσσερα ρομάντζα (...) και θα είχαν αποσαφηνίσει την θέση τους. Τα μυθιστορήματα θα τους είχαν καθορίσει τον ρόλο που θα έπρεπε να παίξουν, θα τους είχαν δείξει το πρότυπο που θα έπρεπε να μιμηθούν.”StendhalH. (2009), “Το Κόκκινο και το Μαύρο, Χρονικό του 19^{ου} αιώνα”, Πάπυρος, Αθήνασελ. 44

²¹⁹ Dubois Jacques (2007) “Stendhal, une sociologie romanesque”, Editions la Découverte, Paris σελ. 15-17

2.3. Πως η κοινωνική και ερωτική αλληλεπίδραση με την κα ντε Ρενάλ επηρεάζει σημαντικά τις προδιαθέσεις του δρώντα

Η κυρία ντε Ρενάλ σε αυτό το σημείο αφενός κάνει τον δρώντα να κατανοήσει τις κοινωνικές και ιστορικές συνθήκες της Παλινόρθωσης ως είχαν, πέρα από τις εξιδανικεύσεις του παρελθόντος²²⁰ ενώ αφετέρου, νιώθοντας αποδεκτός από την ερωμένη του παρά τις διαφορές οικονομικής και κοινωνικής ισχύος, των κοινωνικοποιητικών εμπειριών και των προδιαθέσεων-έξεων που σχετίζονται με τις κοινωνικές τάξεις, παύει να νιώθει το αίσθημα υστέρησης λόγω της χαμηλότερης κοινωνικής του καταγωγής²²¹. Το παραπάνω γεγονός του επιτρέπει να μην χρησιμοποιεί τακτικές κοινωνικής υποκρισίας και εντός της ερωτικής σχέσης και σταδιακά αφήνεται να βιώσει τον έρωτα. Η απόσταση της κοινωνικής διαφοράς μεταξύ τους πάντα υφίσταται εντός της αλλά σε μια αντιστροφή, των προηγούμενων συναισθημάτων του δρώντος, από αμυντική περιφρόνηση και μίσος, του προκαλεί πλέον θαυμασμό. Τα παραπάνω στοιχεία, συμβατά με το μυθιστορηματικό πρότυπο του Bildungroman, ή μυθιστορήματος διάπλασης, στο οποίο συνήθως εξιστορείται η πορεία του μυθιστορηματικού ήρωα δοσμένη σαν ένα ταξίδι αυτογνωσίας και κατανόησης του κόσμου γύρω του²²² δεν αξιώνουν μια ακριβή ρεαλιστική αποτύπωση της κοινωνικής πραγματικότητας

²²⁰ “ Συχνά ο ανυπόκριτος θαυμασμός και τα παράφορα χάδια της ερωμένης του τον έκαναν να ξεχνάει τις άχρηστες θεωρίες του (...) Ήρθαν στιγμές που μ’ ολη την συνήθεια του να υποκρίνεται, έβρισκε μια άπειρη γλύκα να παραδέχεται, μπροστά στην κυρία αυτή του καλού κόσμου που τον θαύμαζε, την άγνοιά του για ένα σωρό μικροπράγματα στην συμπεριφορά. Η κοινωνική θέση της ερωμένης του έμοιαζε να τον υψώνει πάνω από τον ίδιο τον εαυτό του.” Stendhal H. (2009), “Το Κόκκινο και το Μαύρο, Χρονικό του 19^{ου} αιώνα”, Πάπυρος, Αθήνα σελ 106

“ Στην κυρία ντε Ρενάλ χρωστούσε που καταλάβαινε τα βιβλία με έναν εντελώς διαφορετικό τρόπο. Τόλμησε να την ρωτήσει για ένα σωρό μικροπράγματα, που η άγνοιά τους σταματά τελεσίδικα το μυαλό ενός νέου που γεννήθηκε έξω από τα πλαίσια του καλού κόσμου (...) Ο Ζυλιέν κατάφερε να δει με άμεσο τρόπο, την κοινωνία όπως είναι σήμερα. Ο νους του δεν θαμπώθηκε από τις ιστορίες τις αλλοτινές για το πως ήταν (...) πριν εξήντα χρόνια, τον καιρό του Βολταίρου και του Λουδοβίκου ΙΕ’ (...) και κατάλαβε τέλος τα γεγονότα που διαδραματίζονταν στην Βεριέρ. ”Stendhal H. (2009), “Το Κόκκινο και το Μαύρο, Χρονικό του 19^{ου} αιώνα”, Πάπυρος, Αθήνα σελ. 109-110

²²¹ “ Η χαζή ιδέα πως τον έβλεπε σαν παρακατιανό εραστή, γιατί είχε ταπεινή καταγωγή, χάθηκε και αυτή από τον νου του. (...) Ο έρωτάς του είχε ακόμα κάτι από φιλοδοξία, ήταν η χαρά να έχει δικιά του, αυτός, φτωχό, δυστυχισμένο πλάσμα και τόσο περιφρονημένο, μια γυναίκα τόσο καλής γενιάς και τόσο ωραία” στο ίδιο, σελ 104-105

“Μ’ όλο που είναι από αρχοντική γενιά, κι εγώ γιος εργάτη με αγαπάει (...) Αφού ο φόβος αυτός χάθηκε από τον νου του, ο Ζυλιέν βούτηξε ολότελα μέσα στην τρέλα του έρωτα, στην θανάσιμη αβεβαιότητά του.” Στο ίδιο, σελ. 135

²²² Sasson Sarah-J. (2012) “Longing to Belong, the parvenu in nineteenth century French and German literature”, Palgrave Macmillan, New York σελ. 9-11

Η κοινωνιολογική σημασία της όμως είναι αξιόλογη καθώς μέσω της ερωτικής σχέσης, ιδωμένης σαν μορφή κοινωνικής αλληλεπίδρασης προσφέρονται στον κεντρικό δρώντα νέες κοινωνικοποιητικές παραστάσεις οι οποίες μέσω της κατανόησης των προδιαθέσεων-έξεων των ανώτερων κοινωνικών τάξεων ενισχύει περαιτέρω την αυτονομία της επιθυμίας για απόκτηση κοινωνικής καταξίωσης και πλουτισμό ανεξάρτητα από τις φιλοβοναπαρτικές και φιλελεύθερες θεωρήσεις. Νιώθοντας μεγαλύτερη εμπιστοσύνη για τον εαυτό του, τις παρεχόμενες ευκαιρίες και την δυναμική της δράσης του, αλλά και περισσότερο απαλλαγμένος από την άμετρη αίσθηση υστέρησης απέναντι σε κοινωνικά ανώτερους ή πιο καταξιωμένους, αφήνεται να νιώσει θαυμασμό και για άλλους δρώντες.

Ο θαυμασμός του κατευθύνεται αποκλειστικά προς την αριστοκρατία, εκφραζόμενος με την μορφή ενός σεβασμού ως προς τον ντε Ρενάλ και στην σταδιακά όλο και μεγαλύτερη εξιδανίκευση της ερωμένης του. Θεωρεί ότι δικαιωματικά οι τελευταίοι διαφέρουν λόγω καταγωγής κοινωνικά από τους υπόλοιπους ισχυρούς δρώντες εντός της κωμόπολης όπως τον κύριο αντίπαλο του δημάρχου Βαλενό αλλά και ισχυρούς οικονομικά και ανερχόμενους κοινωνικά φιλελεύθερους εμπόρους οι οποίοι εμφανίζονται ως νεόπλουτοι αστοί ταπεινής κοινωνικής καταγωγής. Η επιθυμία πλέον, αμβλύνοντας τα πλέον ιδεολογικά στοιχεία των πεποιθήσεων θα ήταν δυνατό να κατανοηθεί ως επιθυμία όχι μόνο πλουτισμού και αναζήτηση της κοινωνικής αναγνώρισης μέσω αυτού, αλλά η απόκτηση του ανάλογου κοινωνικού κύρους ώστε να μπορεί να συγχρωτίζεται να είναι αποδεκτός ή να ανήκει στην τάξη των ευγενών.

2.4.Τιμητικός σωματοφύλακας στην επίσκεψη του βασιλιά στην κωμόπολη: κοινωνική παράσταση και κινητοποίηση εναντίον του ισχυρότερων δρώντων

Σε αυτό το πλαίσιο, με τις προαναφερθείσες επιθυμίες και τάσεις εκφραζόμενες σε ένα πρωτόλειο επίπεδο, ενδιαφέρων είναι ο θαυμασμός που ο δρων εκφράζει για την υψηλή αριστοκρατία του Παρισιού όταν έρχεται σε πρώτη μερική επαφή με κάποια μέλη της κατά την επίσκεψη του βασιλιά της Γαλλίας στην Βεριέρ. Η παραπάνω επίσκεψη, στην οποία ο Ζυλιέν Σορέλ συμμετέχει ως σωματοφύλακας στο τιμητικό άγημα της κωμόπολης προς τιμήν του βασιλιά είναι κομβική για την κοινωνική πορεία του, λειτουργώντας βραχυπρόθεσμα επιζήμια για τον ίδιο. Η

συμμετοχή του στο τιμητικό άγημα δεν πρόκειται για μια δράση η οποία μεθοδεύτηκε από τον ίδιο, ο οποίος την αγνοούσε μέχρι την τελευταία στιγμή, αλλά από την ερωμένη του κα ντε Ρενάλ, η οποία θεώρησε ότι η κοινωνική παράσταση αυτή θα του προσφέρει την επιθυμητή και από τον ίδιο κοινωνική αναγνώριση και κύρος²²³.

Παράλληλα με την κοσμική κοινωνική παράσταση, καλείται να συμμετάσχει ως υποδιάκονος, βοηθός του Αβά Σελάν σε μια μεγάλη θρησκευτική τελετή σε παρακείμενο μοναστήρι²²⁴. Στο σημείο αυτό της αφήγησης έρχεται σε μια πρώτη επαφή με άτομα προερχόμενα από τους ανώτατους αριστοκρατικούς κύκλους. Μέσω του αβά Σελάν συναντάει πριν την τελετή τον νεαρό επίσκοπο της Αγκντ, ανιψιό του μαρκήσιου ντε Λα Μολ ο οποίος άνηκε στα πιο διακεκριμένα μέλη της ανώτατης αυλικής αριστοκρατίας της Γαλλίας. Ο Σορέλ εντυπωσιάζεται ιδιαίτερα από την ευγένειά του και τους τρόπους του, το κομψό παρουσιαστικό του και την μεγαλοπρεπή του αμφίεση και την μικρή ηλικιακή διαφορά μεταξύ τους. Απέναντί του δεν νιώθει αμυντική υστέρηση, αλλά συστολή και ανυπόκριτο θαυμασμό²²⁵.

Όπως στοιχειοθετείται από τους συλλογισμούς του, εκτός από την ισχυροποίηση εντός του της επιθυμίας για κοινωνική άνοδο μέσω της εκκλησιαστικής σταδιοδρομίας, κατανοεί επιφανειακά μέσω αυτής της συναναστροφής την διαφορά των προδιαθέσεων-έξεων κοινωνικής τάξης μεταξύ της επαρχιώτικης αριστοκρατίας όπως οι ντε Ρενάλ και της Παρισινής ανώτατης αριστοκρατικής τάξης²²⁶. Η μεγαλοπρέπεια της θρησκευτικής τελετής και η επιρροή του επισκόπου παρά την

²²³ “Με μια επιδεξιότητα αληθινά αξιοθαύμαστη πέτυχε (...) να μπει ο Ζυλιέν στην τιμητική φρουρά κατά προτίμηση, αντί για πέντ’ έξι νεαρούς, γόνους ζαπλούτων βιοτεχνών, και που τουλάχιστον δύο από αυτούς ήταν παραδειγματικής ευσέβειας. Ο κ Βαλενό (...) δέχτηκε να δώσει ένα από τα άλογα αυτά στον Ζυλιέν, το πλάσμα που μισούσε πάνω από όλα στον κόσμο αυτόν. Ήθελε να κάνει έκπληξη και σε αυτόν και στην πόλη” Stendhal H. (2009), “Το Κόκκινο και το Μαύρο, Χρονικό του 19^{ου} αιώνα” ,Πάπυρος, Αθήνα σελ. 115

²²⁴ “Ο κ. Σελάν απαίτησε και πέτυχε μια πρόσκληση για τον Ζυλιέν, που θα τον ακολουθούσε σαν υποδιάκονος” στο ίδιο, σελ. 116

²²⁵ “Ο Ζυλιέν έμεινε άναυδος. Καθώς ο νεαρός γύριζε προς αυτόν, είδε τον επισκοπικό σταυρό στο στήθος του: ήταν ο επίσκοπος της Αγκντ. «Τόσο νέος» σκέφτηκε ο Ζυλιέν. «Το πολύ έξι-οκτώ χρόνια μεγαλύτερός μου!» Και ντράπηκε για τα σπιρούνια του. –Σεβασμιότατε απάντησε ντροπαλά, είμαι σταλμένος από τον πρεσβύτερο του επισκοπικού συμβουλίου, τον κ. Σελάν. –Α! Μου έχουν μιλήσει πολύ θερμά για αυτόν, είπε ο επίσκοπος με ευγενικό τρόπο, κι αυτό διπλασίασε το μάγεμα του Ζυλιέν.” Stendhal H. (2009), “Το Κόκκινο και το Μαύρο, Χρονικό του 19^{ου} αιώνα” ,Πάπυρος, Αθήνα σελ. 121

²²⁶ “Ο Ζυλιέν έμεινε άλαλος από θαυμασμό για την τόσο ωραία τελετή. Η φιλοδοξία του, που την ξύπνησε η νεαρή ηλικία του επισκόπου, κυρίευε την καρδιά του. Η αβρότητά του ήταν εντελώς άλλο πράγμα από τους καλούς τρόπους του κ. ντε Ρενάλ (...) Όσο πιο πολύ ανεβαίνεις προς το πιο ψηλό σκαλοπάτι της κοινωνίας, αναλογίστηκε ο Ζυλιέν, τόσο πιο συχνά βρίσκεις αυτό το γοητευτικό φέρεσιμο.” Στο ίδιο, σελ. 124

σημαντική κοινωνική παράσταση προηγούμενως με στρατιωτική τιμητική στολή, αποδυναμώνουν περαιτέρω τις στρατιωτικές προδιαθέσεις εντός του²²⁷.

Παρ' ότι η ενεργοποίηση και η συμμετοχή του στις δύο τιμητικές εκδηλώσεις δεν προκύπτει από κάποια κινητοποίηση του ίδιου του δρώντος, ο ίδιος βιώνει μεγάλη ικανοποίηση όπως είναι αναμενόμενο, ειδικά στην πρώτη, πιο συμβατή με τις στρατιωτικές προδιαθέσεις του και με την ανάγκη *κατάκτησης κοινωνικής θέσης* όπως ουσιαστικά συμβαίνει στο άγημα, όπου επιλέγεται έναντι άλλων επίδοξων συμμετεχόντων που διαθέτουν πολύ μεγαλύτερη οικονομική και κοινωνική ισχύ²²⁸. Αυτό το γεγονός, η κοινωνική παράσταση που ο δρων επιτελεί, κυρίως συνδυασμένη από την ταπεινή κοινωνική καταγωγή αλλά και την απουσία οικονομικής ισχύος από πλευράς του ικανή να την νομιμοποιήσει προκαλεί ως *σφετεριστής* της θέσης την οργή και των δύο ανταγωνιστικών κοινωνικών κατηγοριών, των ανερχόμενων κοινωνικά βιοτεχνών- αστών και των αριστοκρατικών κύκλων²²⁹. Ακολούθως, εκτός από τον ίδιο, κατηγορούνται ο δήμαρχος κος ντε Ρενάλ και κυρίως η γυναίκα του, ότι άφησαν τον κοινωνικά υποδεέστερο Σορέλ να συμμετάσχει παραγκωνίζοντας τόσο

²²⁷ “ Αλλά ο θαυμάσιος αυτός κρότος (σημ. του τιμητικού κανονιού) δεν εντυπωσίαζε πια τον Ζυλιέν, δεν συλλογιζόταν πια ούτε τον Ναπολέοντα ούτε τη στρατιωτική δόξα. Τόσο νέος, μονολογούσε, να είναι επίσκοπος της Αγκντ! (...) Και πόσα βγάζει τον χρόνο? Διακόσιες ή τριακόσιες χιλιάδες φράγκα ίσως. (...) Ο Θαυμασμός του ήρωα δεν είχε πια όρια.” Στο ίδιο, σελ. 124

²²⁸ “Τη στιγμή που γινόταν θέμα σε τόσα κουτσομπολιά, ο Ζυλιέν ήταν ο πιο ευτυχισμένος άνθρωπος του κόσμου. Από φυσικού του τολμηρός, κρατιόταν καλύτερα στην σέλα από τους πιο πολλούς νεαρούς της ορεινής αυτής πολιτείας. Έβλεπε στα μάτια των γυναικών ότι κουβέντιαζαν για αυτόν. (...) ο Ζυλιέν κάλπασε για το σπίτι των ντε Ρενάλ. Εκεί άφησε αναστενάζοντας την όμορφη ανοιχτογάλαζη στολή του, το σπαθί του, τις επωμίδες του, και ξαναφόρεσε το μαύρο τριμμένο κοστουμάκι του.” Stendhal H. (2009), “Το Κόκκινο και το Μαύρο, Χρονικό του 19^{ου} αιώνα”, Πάπυρος, Αθήνα σελ 117-18

²²⁹ “Υστερα από λίγο οι μισοί έμπηξαν τις φωνές από αγανάκτηση, κι οι υπόλοιποι σώπαιναν παραξενεμένοι: η αίσθηση ήταν γενική. Αναγνώριζαν σε αυτόν τον νεαρό, που καθαλούσε ένα από τα νορμανδικά άλογα του κ. Βαλενό, τον μικρό Σορέλ, τον γιό του μαραγκού. Η κατακραυγή κατά του δημάρχου ήταν ομόφωνη, ιδιαίτερα ανάμεσα στους φιλελεύθερους. Ακούς εκεί, επειδή ο εργατάκος αυτός, μασκαρεμένος σε αβά, ήταν παιδαγωγός στα κουτσούβελά του, είχε το θράσος να τον βάλει τιμητικό σωματοφύλακα, περιφρονώντας έτσι τους κύριους τάδε και τάδε, πλούσιους βιοτέχνες! Οι κύριοι αυτοί έλεγε μια κυρία τραπεζίτου, θα έπρεπε να τον ρεζιλέψουν αυτό το αλητόπαιδο που γεννήθηκε μες στην κοπριά. (...) Οι συζητήσεις στους αριστοκρατικούς κύκλους ήταν περισσότερο επικίνδυνες. Οι κυρίες αναρωτιόνταν αν η απρέπεια αυτή προερχόταν αποκλειστικά από τον δήμαρχο. Γενικά όμως του αναγνώριζαν πως αυτός προσωπικά περιφρονούσε όσους είχαν ταπεινή καταγωγή.” στο ίδιο, σελ. 117

“Οκτώ μέρες μετά από το πέραςμα του βασιλιά της... από τη Βεριέρ αυτό που είχε επιπλεύσει από τα αναρίθμητα ψέματα, τις χαζές ερμηνείες, τις γελοίες συζητήσεις (...) ήταν η έσχατη απρέπεια που αμόλησαν μες στην τιμητική φρουρά τον Ζυλιέν Σορέλ, γιο μαραγκού. Έπρεπε να ακούγατε σε αυτό το θέμα τους πλούσιους βιοτέχνες των χρωματιστών πανιών που, μεσημέρι βράδυ βράχνιαζαν στο καφενείο, κηρύσσοντας την ισότητα. Αυτή η αγέρωχη κυρά, η κυρία ντε Ρενάλ, ήταν ο δράστης του ανοσιουργήματος. Και γιατί παρακαλώ? Τα όμορφα μάτια και τα τόσο δροσερά μάγουλα του μικρού αβά Σορέλ τα λεγαν όλα.” Στο ίδιο, σελ. 129-130

σημαντικούς άλλους δρώντες, ενώ ορισμένοι, όπως ο κοινωνικά ανερχόμενος νεόπλουτος ανταγωνιστής του δημάρχου, Βαλενό υποψιάζονται την κρυφή ερωτική σχέση. Ο τελευταίος όταν την πληροφορείται μέσω της καμαριέρας της κας ντε Ρενάλ, καθώς και ο ίδιος φλέρταρε παλαιότερα με εκείνη, νιώθει ερωτική αντιζηλία και μίσος για τον δρώντα και προσπαθεί στέλνοντας ανώνυμα γράμματα να θέσει τέλος στην κοινωνική του άνοδο και παράλληλα να ταπεινώσει και πιθανόν, εάν η υπόθεση λάμβανε διαστάσεις, να υπονομεύσει το κοινωνικό κύρος του βασικού του πλέον αντιπάλου, ντε Ρενάλ²³⁰.

Κατόπιν υποψιών των δύο εραστών ότι ο κ. ντε Ρενάλ έχει λάβει κάποιο ανώνυμο γράμμα, αποφασίζεται ο Ζυλιέν Σορέλ να μείνει για ένα σύντομο χρονικό διάστημα στην κωμόπολη στο σπίτι του δημάρχου ώστε να μην εμφανιστεί σαν να έχει πέσει σε καθεστώς δυσμένειας και παράλληλα, μέσω μεθοδεύσεων με δημιουργία κατασκευασμένου ανώνυμου γράμματος το οποίο απευθύνεται στην ντε Ρενάλ συνδυασμένη με επίδειξη των παλαιότερων ερωτικών γραμμάτων του προς εκείνη, ο δήμαρχος πλέον υποψιάζεται τον Βαλενό ως συκοφάντη και στρέφεται εναντίον του. Ο λόγος για τον οποίο αναφέρονται οι παραπάνω ενέργειες, είναι αφενός για να τονιστεί το πως η διαδικασία απόκτησης ή κατοχύρωσης κοινωνικού κύρους από τον δρώντα, συναντάει την απρόσμενη αντίδραση άλλων ισχυρότερων δρώντων αλλά και πως, κατά την παραμονή του στην Βεριέρ ο πρώτος επιχειρεί επιτυχώς να ανασκευάσει τις αρνητικές εντυπώσεις, ερχόμενος σε επαφή με τον Βαλενό και τον κύκλο των φιλελεύθερων ανερχόμενων κοινωνικά βιοτεχνών. Παρά την αίσθηση μίσους για αυτόν ο Βαλενό βρίσκεται εγκλωβισμένος, παρακινούμενος από την γυναίκα του, η οποία με την σειρά της αποζητά την μεγέθυνση του κοινωνικού της κύρους εντός της κωμόπολης και επιθυμεί ο Σορέλ να γίνει παιδαγωγός των παιδιών της²³¹. Ο Βαλενό βολιδοσκοπεί τις προθέσεις του δρώντος

²³⁰ “Έμαθε πράγματα που πλήγωναν βαθιά τον εγωισμό του. Η γυναίκα αυτή, που ξεχώριζε απ’ όλες στον τόπο τους, που έξι χρόνια συνέχισε την είχε γεμίσει με τόσες περιποιήσεις, και για κακή του μοίρα όλος ο κόσμος το έβλεπε και το ήξερε (...) είχε διαλέξει για εραστή της έναν εργατάκο, μασκαρεμένο σε παιδαγωγό (...) Το ίδιο κι όλες βράδυ ο κύριος ντε Ρενάλ λάβαινε (...) ένα μεγάλο ανώνυμο γράμμα που τον πληροφορούσε, με κάθε δυνατή λεπτομέρεια, γι’ αυτό που συνέβαινε σπίτι του. “ Στο ίδιο, σελ. 137

²³¹ “Σε αυτό το σημείο βρίσκονταν οι πολιτικοί ελιγμοί του, όταν δεν μπόρεσε να αντισταθεί στην επιθυμία να γράψει το ανώνυμο γράμμα. Κι η αμηχανία του πολλαπλασιάστηκε όταν η γυναίκα του του δήλωσε πως ήθελε να πάρει τον Ζυλιέν σπίτι της. Η ματαιοδοξία της είχε τσιμπηθεί για τα καλά. Κάτω από αυτές τις συνθήκες, ο κύριος Βαλενό προέβλεπε μια αποφασιστική σύγκρουση με τον παλιό του συμπολεμιστή, τον κύριο ντε Ρενάλ. (...) σκέφτηκε να προσεγγίσει τους φιλελεύθερους, για αυτό και αρκετοί από δαύτους είχαν προσκληθεί στο γεύμα όπου ο Ζυλιέν είχε απαγγείλει. Έτσι θα

και ο τελευταίος προσκαλείται σε σειρά γευμάτων μαζί με φιλελεύθερων πολιτικών αντιλήψεων βιοτέχνες.

2.5. Παραμονή στην Βεριέρ: Η επίτευξη αποδοχής και κοινωνικού κύρους μέσω στρατηγικών κοινωνικής υποκρισίας από τον δρώντα συναντάει την αντίδραση των προδιαθέσεων-έξων του.

Στην διάρκεια της παραμονής του στην κωμόπολη, χρησιμοποιώντας δεξιοτεχνικά τακτικές κοινωνικής υποκρισίας ο δρών ενισχύει το κοινωνικό του κύρος, μέσω της κοινωνικής παράστασης και της παροδικής καλλιέργειας κοινωνικών δικτύων η οποία προβάλλει περαιτέρω την κατοχή πολιτιστικού κεφαλαίου από τον ίδιο, ενσωματωμένη πρακτικά και συμβολικά στο επάγγελμα του παιδαγωγού²³². Παράλληλα, μέσω της δημόσιας επίδειξης με διάφορους τρόπους της θρησκευτικής του ευσέβειας και της διακήρυξης ότι επιθυμία του αποτελεί η είσοδος του μελλοντικά σε Σεμινάριο (ιεροδιδασκαλείο) εξασφαλίζει την αποδοχή των πλέον θρησκευόμενων, στενά συνδεδεμένων με την Ιησουιτική Αδελφότητα ατόμων. Ανεξάρτητα όμως από τις επιτυχείς δράσεις του οι οποίες δημιουργούν πιθανές ευκαιρίες οι οποίες θα ήταν ήταν πολύ πιθανό να προκύψουν για τον δρώντα με την συντήρηση των παραπάνω κοινωνικών δικτύων, στην όποια εκμετάλλευσή τους εναντιώνεται ο άξονας των πεποιθήσεών του αλλά και των επιθυμιών του. Ούτε η επιθυμία του για κοινωνική καταξίωση και πλουτισμό πολύ ευρύτερη και πέραν των ορίων της κωμόπολης στην οποία ζει, ούτε οι πεποιθήσεις του και οι προδιαθέσεις-

υποστηριζόταν σθεναρά στην μάχη κατά του δημάρχου.”StendhalH. (2009), *“Το Κόκκινο και το Μαύρο, Χρονικό του 19^{ου} αιώνα”*, Πάπυρος, Αθήνα σελ. 171

²³²“Ενας βιοτέχνης χρωματιστών υφασμάτων (...) του απηύθυνε τον λόγο (...) για να τον ρωτήσει αν αυτό που έλεγαν όλοι, για τις καταπληκτικές πρόοδοι του στην μελέτη της Καινής Διαθήκης ήταν αλήθεια. Βαθιά σιγή βασίλευσε ξαφνικά. Μια Καινή Διαθήκη στα λατινικά βρέθηκε ως δια μαγείας στα χέρια του σοφού μέλους των δύο Ακαδημιών. Μετά την απάντηση του Ζυλιέν, διαβάστηκε στην τύχη μισή λατινική φράση. Κι εκείνος απήγγειλε: «η μνήμη του στάθηκε πιστή» και το φαινόμενο τούτο θαυμάστηκε (...) Ο Ζυλιέν κοίταξε τα αναψοκοκκινισμένα πρόσωπα των κυριών. (...) -Ντρέπομαι στα αλήθεια να μιλώ τόση ώρα λατινικά μπροστά σε κυρίες (...) αντί να συνεχίσω, θα δοκιμάσω να το μεταφράσω εκ του προχείρου. Αυτή η δεύτερη δοκιμασία αποκορύφωσε την φήμη του. Βρισκόταν εκεί αρκετοί πλούσιοι φιλελεύθεροι, μα και ευτυχείς πατεράδες παιδιών που θα μπορούσαν να πάρουν υποτροφίες και υπ’ αυτή την τελευταία ιδιότητα, είχαν απότομα προσηλυτιστεί στις κρατούσες ιδέες, ύστερα από την τελευταία βασιλική εξόρμηση. Παρ’ όλη την ιδιάζουσα λεπτεπίλεπτη τακτική, ποτέ ο κ. Ρενάλ δεν θέλησε να τους δεχθεί σπίτι του. Τα καλοκάγαθα αυτά ανθρωπάκια, που γνώριζαν τον Ζυλιέν μόνο εκ φήμης (...) ήταν οι πιο θορυβώδεις θαυμαστές του.”StendhalH. (2009), *“Το Κόκκινο και το Μαύρο, Χρονικό του 19^{ου} αιώνα”*, Πάπυρος, Αθήνα σελ. 163-164

“Του συγχωρούσαν τη στολή του τιμητικού σωματοφύλακα, ή μάλλον αυτή η απερισκεψία ήταν η αληθινή αιτία των επιτυχιών του. Σε λίγο μοναδικό θέμα στην Βεριέρ ήταν να δουν ποιος θα νικούσε στην μάχη, για να κερδίσει τον σοφό νέο, ο κ. ντε Ρενάλ ή ο διευθυντής του Ασύλου.” Στο ίδιο, σελ. 166

έξεις του επιτρέπουν να συνδιαλλαγεί κοινωνικά και οικονομικά με τους παραπάνω κοινωνικούς κύκλους. Η βαθιά αηδία και περιφρόνηση όπου ο δρων νιώθει απέναντί τους, εμφανίζεται ισχυρότερη από την συνειδητή χρήση τακτικών κοινωνικής υποκρισίας απέναντί τους με στόχο την προώθηση των επιθυμιών του²³³. Αυτά τα συναισθήματα απέναντί τους, παρ' ότι πιθανόν επιζήμια όσον αφορά την προώθηση-επέκταση του προσωπικού του κύρους μέσω των παραπάνω συναναστροφών, κρίνεται ότι απορρέουν άμεσα από τις προδιαθέσεις-έξεις του δρώντος.

2.6.Συμπεράσματα

Το σύνολο των πρώιμων και μετέπειτα κοινωνικοποιητικών παραστάσεων και αναφορών του Ζυλιέν Σορέλ βρίσκονται σε άμεση αντίθεση με τον κοινωνικό και πολιτικό τυχοδιωκτισμό των Βαλενό και των εμφανιζόμενων ως φιλελεύθερων πλούσιων αστών βιοτεχνών. Οι βοναπαρτικές-φιλελεύθερες ιδεαλιστικές καταβολές, το ενδοβλημένο πρότυπο του αυστηρού τίμιου κληρικού αβά Σελάν, οι παραστάσεις στο επαρχιώτικο αριστοκρατικό σπίτι των ντε Ρενάλ και η σημαντική επιρροή της φιγούρας της κας ντε Ρενάλ, τον ωθούν προς αυτή την κατεύθυνση²³⁴. Σχηματίζεται ακολούθως ένα οξύμωρο σχήμα: ο ίδιος ο δρων επιθυμεί για λογαριασμό του να δράσει ως πράκτορας κοινωνικού μετασχηματισμού, εφόσον ορέγεται να επιτύχει λαμπρή κοινωνική άνοδο και καταξίωση και να πλουτίσει επιδεικνύοντας την αξία του παρά την χαμηλή του κοινωνική καταγωγή, αλλά όταν βλέπει άλλους δρώντες με παραπλήσια κοινωνική καταγωγή να το πράττουν, τους αντιμετωπίζει ως κοινωνικούς σφετεριστές²³⁵.

²³³ “Ο Ζυλιέν πήρε πριν φύγει, τέσσερις πέντε προσκλήσεις για γεύμα. Αυτός ο νέος τιμά τον νομό μας, φώναζαν όλοι μαζί οι συνδαιτυμόνες πολύ εύθυμοι. Έφτασαν στο σημείο να συζητούν να ψηφιστεί μια υποτροφία, από το δημοτικό ταμείο, για να μπορέσει να συνεχίσει τις σπουδές του στο Παρίσι. Ενώ η επιπόλαιη σκέψη αντηχούσε στην τραπεζαρία, ο Ζυλιέν είχε φτάσει στην αυλόπορτα. Τι σκυλολόι! Τι σκυλολόι! Ξέσπασε χαμηλόφωνα, τρεις-τέσσερις φορές συνέχεια” Στο ίδιο, σελ. 165

²³⁴ “Ο Ζυλιέν συλλογιζόταν την κυρία ντε Ρενάλ. Η δυσπιστία του τον άφηνε να είναι δεκτικός μόνο σε αυτού του είδους τις αναμνήσεις, που προκαλούνται από τις αντιθέσεις (...) Η διάθεσή του αυτή μεγάλωσε βλέποντας το σπίτι του διευθυντή του Ασύλου. Όλα ήταν μεγαλόπρεπα και ολοκαίνουργια, και του έλεγαν την τιμή του κάθε επίπλου. Ωστόσο ο Ζυλιέν έβρισκε σε όλα αυτά κάτι το πρόστυχο, που βρομούσε κλεμμένα λεφτά.” Stendhal H. (2009), “Το Κόκκινο και το Μαύρο, Χρονικό του 19^{ου} αιώνα”, Πάπυρος, Αθήνα σελ. 161

²³⁵ “Εκείνη την στιγμή ένιωθε πολύ αριστοκράτης, αυτός που τόσο καιρό είχε υπέρμετρα ενοχληθεί από το περιφρονητικό χαμόγελο και την υπεροπτική ανωτερότητα που ανακάλυπτε στο βάθος όσων ευγενικών λόγων του απηύθυναν στου κ. ντε Ρενάλ. Δεν μπόρεσε να μην νιώσει την τεράστια διαφορά. (...) Ωραίο σύνολο! μονολογούσε ο Ζυλιέν. Και να μου έδιναν τα μισά από όσα κλέβουν δεν θα ήθελα να ζήσω μαζί τους. Κάποια μέρα θα προδινόμουν. Δεν θα μπορούσα να κρύψω την περιφρόνηση που μου προκαλούν. (...) Ζήλευαν τον δήμαρχο, οι φιλελεύθεροι είχαν λόγους να παραπονιούνται. Όμως στο κάτω-κάτω ήταν αριστοκράτης και φτιαγμένος να στέκεται ψηλά, ενώ ο

Εικάζεται πως η ταυτότητα εαυτού, η αίσθηση της κοινωνικής ταυτότητας και ανήκειν είναι προβληματική για τον δρώντα καθώς εμφανίζει ασυνέχειες, πιθανό αποτέλεσμα των πολύ διαφορετικών μεταξύ τους κοινωνικοποιητικών παραστάσεων και αντιλήψεων, αποτέλεσμα της έκθεσης σε πολύ διαφορετικά μεταξύ τους κοινωνικά περιβάλλοντα, έχοντας ως αποτέλεσμα την απώλεια συνεκτικότητας των προσωπικών του προδιαθέσεων-έξεων, της προσωπικής αίσθησης και αφήγησης εαυτού. Δεν συνειδητοποιεί ότι για να μπορέσει να επιτύχει τις υψηλές φιλοδοξίες του θα κληθεί να αναλάβει τον ίδιο ρόλο του σφετεριστή κοινωνικής θέσης όπως οι άνθρωποι τους οποίους περιφρονεί και ότι έχει ενσωματώσει μέσω της αλληλεπίδρασης, στοιχεία και οπτικές από τις συλλογικές-ομαδικές προδιαθέσεις-έξεις οι οποίες σχετίζονται με τις συνθήκες ύπαρξης της ανώτερης αριστοκρατικής τάξης.

Ανακεφαλαιώνοντας, στο παραπάνω κεφάλαιο, αναδεικνύεται ποιές είναι οι αρχικές προδιαθέσεις-έξεις του δρώντος, ποια άτομα και κοινωνικές παραστάσεις, με την μορφή της αλληλεπίδρασης, τις έχουν διαμορφώσει και πως αυτές τείνουν να εκφράζονται σε επίπεδο σύνδεσης πεποιθήσεων (βοναπαρτικές, φιλελεύθερες, στρατιωτικού τύπου αίσθηση τιμής), επιθυμιών (κοινωνική καταξίωση και πλουτισμός), ευκαιριών (αίσθηση απουσίας ευκαιριών λόγω χαμηλής κοινωνικής καταγωγής) και προτιμητέων μορφών δράσης (ανδραγαθία, άμεση στρατιωτικού τύπου δράση ώστε να αποδείξει την αξία του, στρατηγική χρήση κοινωνικής υποκρισίας). Πως η επιλογή της ιερατικής σταδιοδρομίας πρόκειται για μια μορφή αιτιακής σχέσης αφενός μεταξύ των επιθυμιών πεποιθήσεων και ευκαιριών με την μορφή της προσαρμόσιμης προτίμησης αλλά και της μεσολάβησης αντικειμένου δευτερεύουσας επιθυμίας μέσω της κοινωνικής αλληλόδρασης²³⁶.

πατέρας του Βαλενό δεν του είχε αφήσει ούτε εξακόσια φράγκα ετήσιο εισόδημα.” Στο ίδιο, σελ. 165-166

“Είχε ανάγκη να ξεπλύνει το μυαλό του απ’ όλους τους χυδαίους τρόπους, απ’ όλες τις δυσάρεστες σκέψεις που του είχαν πνίξει την ανάσα στην Βερίερ. Εκεί ήταν πάντα ο φόβος του στραβοπατήματος, ήταν πάντα η χλιδή με την μιζέρια που αρπάζονταν από τα μαλλιά. Οι άνθρωποι, που στο σπίτι τους γευμάτιζε, (...) έκαναν εκμυστηρεύσεις ταπεινωτικές για τους ίδιους και εμετικές για όποιον τις άκουγε. -Εσείς οι άλλοι, οι αριστοκράτες, έχετε δίκιο να περηφανεύεστε, έλεγε στην κυρία ντε Ρενάλ.” Στο ίδιο, σελ. 167

“ποτέ δεν σχεδίαζα, ούτε στιγμή να δεχτώ τις προτάσεις αυτές. Μ’ έχετε τόσο συνηθίσει στον εκλεπτυσμένο τρόπο ζωής που η χοντροκοπιά των ανθρώπων αυτών θα με σκότωνε.” Στο ίδιο, σελ. 187

²³⁶Hedstrom Peter (2005), *“Dissecting The Social: On the Principles of Analytical Sociology”*, Cambridge University Press, Cambridge σελ. 40, 52-53

Πως στην συνέχεια, η πρόσληψή του ως παιδαγωγού στο σπίτι του δημάρχου της κωμόπολης στην οποία γεννήθηκε, ντε Ρενάλ, εμφανίζεται ως αποτέλεσμα κοινωνικών δικτύσεων προτεινόμενος σε αυτή την θέση από τον προστάτη του Αβά Σελάν και βασίζεται στην κτήση από πλευράς του μορφών πολιτιστικού κεφαλαίου. Με ποιό τρόπο οι παραστάσεις στο σπίτι των ντε Ρενάλ, σε ένα πρώτο επίπεδο ενισχύουν τις αρχικές του προδιαθέσεις-έξεις οι οποίες δοκιμάζονται και βιώνει υστέρηση λόγω της ανομοιογένειας των παραστάσεων σε ένα διαφορετικό κοινωνικό περιβάλλον το οποίο και διαθέτει προδιαθέσεις-έξεις σχετιζόμενες με κοινωνικές τάξεις οι οποίες δεν είναι κατανοητές στον δρώντα αλλά και πολιτικές και θρησκευτικές πεποιθήσεις με τις οποίες διαφωνεί.

Σε ένα δεύτερο επίπεδο, πως η ερωτική αλληλεπίδραση με την κα ντε Ρενάλ, αναδομεί τις αρχικές του προδιαθέσεις, πως μέσω αυτής κατανοεί και αφομοιώνει τις προδιαθέσεις- έξεις της επαρχιώτικης αριστοκρατίας αλλά και διαμορφώνει μια πιο σαφή άποψη για τις κοινωνικές και πολιτικές συνθήκες και διεργασίες εντός της κωμόπολης. Παράλληλα, πως σε μια βασιλική επίσκεψη σε αυτήν, μέσω κοινωνικών δικτύσεων (κα ντε Ρενάλ, αβάς Σελάν) προωθείται σε τιμητικές θέσεις κατά την επίσκεψη, (τιμητικός σωματοφύλακας, βοηθός του Σελάν σε σημαντική θρησκευτική ιεροτελεστία) και πως η κατάληψη των θέσεων αυτών ενισχύει το κοινωνικό κύρος που ο δρων κατέχει, τον φέρνει σε μια πρώτη επαφή με μέλη της ανώτατης αριστοκρατίας, αλλά και παράλληλα τον εκθέτει, προκαλώντας φθόνο σε ισχυρότερους δρώντες.

Τέλος, πως η αντίδραση του ισχυρότερου δρώντος Βαλενό, αναγκάζει τον Σορέλ να παραμείνει για ένα διάστημα εντός της κωμόπολης, συγχρωτιζόμενος με αυτόν, ο οποίος ενώ τον φθονεί, επιθυμεί να γίνει παιδαγωγός των παιδιών του. Με ποιο τρόπο, οι κοινωνικές δικτύσεις τις οποίες δημιουργεί μέσω της συναναστροφής με τον Βαλενό ενισχύουν περαιτέρω την κοινωνική αναγνώριση του δρώντος και ελαχιστοποιούν τον αρνητικό αντίκτυπο της κοινωνικής παράστασης στην βασιλική επίσκεψη, αλλά και γιατί παρά την στρατηγική χρήση της κοινωνικής υποκρισίας, αλλά και πιθανά οφέλη, δεν δύναται να συσχετισθεί μαζί τους, βλέποντάς του σαν κοινωνικούς σφετεριστές. Η ταυτότητα εαυτού του δρώντος εμφανίζεται ασαφής, πιθανή συνέπεια των διαφορετικών κοινωνικοποιητικών εμπειριών που έχει λάβει και καθιστούν δύσκολη την δόμηση των προδιαθέσεων έξεων σε μια αρχή συνέχειας και σταθερότητας με βάση τις πρώτες προδιαθέσεις που δομούνται και τις υπόλοιπες που

ακολουθούν²³⁷. Ως συνέπεια της παραπάνω διαδικασίας, η επιθυμία για κοινωνική καταξίωση και άνοδο και οι αντίστοιχες δράσεις τείνουν να ανεξαρτητοποιηθούν από τις βοναπαρτικές και φιλελεύθερες πεποιθήσεις, οδηγώντας τον στον θαυμασμό της αριστοκρατικής ανώτατης κοινωνικής τάξης.

²³⁷ Bourdieu Pierre (2006), *“Η αίσθηση της Πρακτικής”*, Αλεξάνδρεια, Αθήνα σελ.100-103

3. Κεφάλαιο Τρίτο: Η φοίτηση στο Σεμινάριο της Μπεζανσόν

3.1. Είσοδος μέσω της συστατικής επιστολής του αβά Σελάν και των ιδιαίτερων δεξιοτήτων του δρώντος

Αναπάντεχα ο δρων αναγκάζεται να επιλέξει εσπευσμένα την μαθητεία στο Σεμινάριο της Μπεζανσόν, απομακρυσμένος από την Βεριέρ, καθώς η ερωτική του σχέση με την ντε Ρενάλ, κατόπιν των μεθοδεύσεων του Βαλενό κινδυνεύει πλέον να αποκτήσει χαρακτήρα δημοσίου σκανδάλου. Στην απόφαση αυτή σημαντικό ρόλο διαδραματίζει ο αβάς Σελάν ο οποίος τον διατάζει να αποχωρήσει από την κωμόπολη, πηγαίνοντας είτε στο ιεροδιδασκαλείο για να ακολουθήσει το ιερατικό επάγγελμα είτε στον φίλο του Φουκέ ώστε να γίνει συνétairos του στο εμπόριο ξυλείας. Ο Σορέλ δεδομένου του πρόσφατου θαυμασμού του για τον νεαρό επίσκοπο της Αγκντ που γνώρισε κατά την βασιλική επίσκεψη, αλλά και τις παλαιότερες σκέψεις του για την πιο πιθανή εξασφάλιση κοινωνικής κινητικότητας και πλουτισμού μέσω της εκκλησιαστικής σταδιοδρομίας, δεν διστάζει να επιλέξει την τελευταία ως την πλέον κατάλληλη μέσω της οποίας θα επιτύχει τις επιθυμίες του.

Όταν εισέρχεται στο Σεμινάριο ο ίδιος αισθάνεται απώθηση, φόβο και αηδία όταν αντικρίζει τον διευθυντή του αβά Πιράρ, όμως η συστατική επιστολή που ο Αβάς Σελάν έχει στείλει για τον δρώντα του εξασφαλίζει την είσοδο με υποτροφία στο ιεροδιδασκαλείο. Πρόκειται για μια σαφή αποτύπωση της δυναμικής των κοινωνικών δικτύσεων εντός του λογοτεχνικού έργου και πως αυτές είναι σε θέση να προωθήσουν αποτελεσματικά συγκεκριμένα υποκείμενα ειδικά, αν όπως στην περίπτωση που εξετάζεται, η επιλογή διασφαλίζεται και από την επίδειξη των σημαντικότερων γνώσεων²³⁸ λατινικών και θεολογίας σε μια σύνδεση δικτύσεων, κοινωνικού και πολιτιστικού κεφαλαίου. Παράλληλα, είναι αποκαλυπτική για το πως ο αβάς Σελάν εκφράζει εκτίμηση για τον δρώντα αλλά φαίνεται να αμφιβάλλει για

²³⁸“Έχω τριακόσιους εικοσί έναν υποψήφιους για το πλέον Άγιο Λειτουργήμα, είπε τέλος ο Αβάς Πιράρ αυστηρά (...) Εφτά ή οκτώ μόνο μου τους έχουν συστήσει άνθρωποι σαν τον Αβά Σελάν. Έτσι ανάμεσα στους τριακόσιους είκοσι έναν θα είστε ο ένατος. (...) ο Αβάς Πιράρ εξέτασε τον Ζυλιέν στην θεολογία και σάστισε με την έκταση των γνώσεών του. (...) τόση διαύγεια, ακρίβεια και σαφήνεια έβρισκε στις απαντήσεις του. «Να ένας νους τολμηρός και υγιής», έλεγε μέσα του, «αλλά *corpus debile*, η σαρξ ασθενής».”StendhalH. (2009), “Το Κόκκινο και το Μαύρο, Χρονικό του 19^{ου} αιώνα”, Πάπυρος, Αθήνασελ. 201-203

την θρησκευτική κλήση του και να αντιλαμβάνεται την στρατηγική χρήση της υποκρισίας για να επιτύχει τους πραγματικούς σκοπούς του²³⁹.

3.2. Άγνοια των απαραίτητων προδιαθέσεων-έξων, αίσθηση υστέρησης

Εισερχόμενος στο νέο περιβάλλον ο Σορέλ παλινδρομώντας το αντιμετωπίζει με γνώμονα πρωτίστως τις πρώτες προδιαθέσεις-έξεις και τις πρώιμες κοινωνικοποιητικές στάσεις και αντιλήψεις²⁴⁰. Θεωρεί ότι θα διακριθεί χρησιμοποιώντας τις ίδιες τακτικές δράσης οι οποίες του πρόσφεραν κοινωνική καταξίωση στην Βεριέρ δηλαδή την στρατηγική χρήση της κοινωνικής υποκρισίας και την διάκριση μέσω ανδραγαθιών, οι οποίες εδώ μεταφράζονται ως άριστες φοιτητικές επιδόσεις. Δεν κατανοεί την ολική διαφοροποίηση του κοινωνικού περιβάλλοντος στο οποίο ήταν και σε αυτό στο οποίο βρίσκεται τώρα δηλαδή την διαφορά μεταξύ ενός περιβάλλοντος κοσμικού και θρησκευτικού. Τα στοιχεία της κοινωνικής παράστασης και διάκρισης, της κοινωνικής καταξίωσης και πρωτοκαθεδρίας που απασχολούν τον δρώντα, νοηματοδοτούνται με πολύ διαφορετικό, αρνητικό τρόπο σε αυτό το περιβάλλον²⁴¹.

Απασχολημένος από τους εσωτερικούς του μονολόγους και υπερεκτιμώντας τις δυνάμεις και δεξιότητές του δεν παρατηρεί εις βάθος τους συμφοιτητές του, ή

²³⁹ “Σας στέλνω τον Ζυλιέν Σορέλ (...) Γιος πλούσιου ξυλουργού, μα που δεν του παρέχει τίποτα. Ο Ζυλιέν θα είναι εκλεκτός εργάτης εις την Άμπελο του Κυρίου. Η μνήμη, η ευφυΐα δεν του λείπουν. Είναι στοχαστικός. Η κλίση του θα κρατήσει για πολύ; Είναι άραγε ευλικρινής; Σας ζητώ μια υποτροφία για τον Ζυλιέν Σορέλ θα δειχτεί άξιος της δίνοντας τις απαραίτητες εξετάσεις.” Στο ίδιο, σελ. 201

²⁴⁰ “Ο Ζυλιέν από τις πρώτες κιόλας μέρες, υποσχέθηκε στον εαυτό του να έχει γρήγορες επιτυχίες.(...) Τον καιρό του Ναπολέοντα θα ήμουν λοχίας. Ανάμεσα σε αυτούς τους μέλλοντες εφημέριους θα γίνω Μέγας Βικάριος. (...) Τέτοιοι ήταν οι άνθρωποι που ανάμεσά τους έπρεπε να ξεχωρίσει. Όμως αυτό που ο Ζυλιέν δεν ήξερε, αυτό που απέφευγαν να του πουν είναι πως το να είσαι πρώτος στα διάφορα μαθήματα (...) που διδάσκονται στο Σεμινάριο, το θεωρούσαν αποκλειστικά και μόνο αμάρτημα πολυτελείας. (...) Το παν για αυτήν (σημ. Την Εκκλησία της Γαλλίας) είναι η από καρδιάς υποταγή. Να προκόβεις στις σπουδές σου έστω και θεολογικές είναι ύποπτο και δικαιολογημένα” Stendhal H. (2009), “Το Κόκκινο και το Μαύρο, Χρονικό του 19^{ου} αιώνα” ,Πάπυρος, Αθήνα σελ. 208

²⁴¹ “Έγινε στόχος γενικής περιέργειας. Συνάντησαν όμως από μέρους του επιφυλακτικότητα μόνο και σιωπή. Ακολουθώντας τα γνωμικά που ο ίδιος είχε επινοήσει, θεώρησε και τους τριακόσιους είκοσι έναν συμμαθητές του εχθρούς. Ο Αβάς Πιράρ ήταν για αυτόν ο πιο επικίνδυνος από όλους. “ Στο ίδιο, σελ. 206

“ Από την μέρα που πρωτομπήκε στο Σεμινάριο, η τακτική του Ζυλιέν δεν ήταν παρά μια σειρά λανθασμένες ενέργειες. (...) Πραγματικά όλες οι σημαντικές πράξεις της ζωής του είχαν σοφά εκτελεστεί. Όμως δεν ψιλοκοσκίνιζε την λεπτομέρεια, κι οι καπάτσοι στο Σεμινάριο αυτή μόνο πρόσεχαν. Για αυτό και οι συμμαθητές του τον θεωρούσαν αντιδογματικό πνεύμα. Είχε προδοθεί από ένα σωρό μικροπράγματα Στα μάτια τους είχε αποδειχθεί ένοχος ενός μέγιστου αμαρτήματος: σκεφτόταν, έκρινε μόνος του, αντί να ακολουθεί τυφλά την αυθεντία και το παράδειγμα.” Στο ίδιο, σελ. 211

σύμφωνα με τις στρατιωτικές προδιαθέσεις του, εχθρούς του, και όταν το κάνει περιφρονώντας τους αποδίδει σε αυτούς οπτικές και στάσεις σχετικές μόνο με τον ίδιο, θεωρώντας τους εξίσου κοινωνικά υποκριτές που επιδεικνύουν ψευδή θρησκευτική πίστη. Έχοντας παράλληλα νωπές εντός του τις κοινωνικοποιητικές παραστάσεις από την ανώτερη επαρχιακή αριστοκρατική τάξη αλλά και σύμφωνα και με τις βοναπαρτικές φιλελεύθερες πεποιθήσεις, νιώθει την κοινωνική διαφορά απέναντί τους θεωρώντας τους χωριάτες και πνευματικά άξεστους που το μόνο που τους ενδιαφέρει είναι η βασική υλική εξασφάλιση²⁴². Η αίσθηση της διαφοροποίησης του, προκαλεί στον ίδιο αλλά και στους συμφοιτητές του μια από κοινού περιφρόνηση και απώθηση. Η ασυμβατότητα των προδιαθέσεων-έξεων που φέρει με αυτών του κοινωνικού περιβάλλοντος εντός του οποίου κινείται προκαλεί στον δρώντα αίσθηση υστέρησης.

3.3.Αλλαγή μοτίβων δράσης ως αποτέλεσμα κριτικού αναστοχασμού

Σταδιακά ο δρων κατανοεί ότι η τακτική δράσης που ακολουθεί είναι προβληματική, και η χρήση της κοινωνικής υποκρισίας που χρησιμοποιεί, προσπαθώντας να συγκαλύψει την απουσία θρησκευτικής πίστης, έχει γίνει αντιληπτή από τους συμφοιτητές του. Στην συνέχεια, δίνοντας σημασία στην κοινωνική αλληλεπίδραση, παρατηρεί άλλους ιεροσπουδαστές, ώστε μιμητικά ο ίδιος να καταφέρει να αφομοιώσει εξωτερικά τις αναγκαίες προδιαθέσεις-έξεις που απαιτούνται. Παρότι δεν επιτυγχάνει σε μεγάλο βαθμό την προσαρμογή, εμφανίζεται παρά την αντίθεση με τις κυρίαρχες εντός του προδιαθέσεις, μέσω του κριτικού αναστοχασμού και της παρατήρησης να βρίσκεται από ένα σημείο και ύστερα σε θέση να κατανοήσει τις στάσεις και τις αντιλήψεις των συμφοιτητών του, τις διαφορετικές τους προδιαθέσεις-έξεις με όρους κοινωνικής τάξης και να

²⁴² “Η αμάθεια σε αυτά τα χωριατόπουλα, τους συμμαθητές μου, είναι για αυτούς τεράστιο πλεονέκτημα (...) Όταν καταφθάνουν στο Σεμινάριο, ο καθηγητής δεν έχει να τους απαλλάξει από το φοβερό πλήθος των κοσμικών αντιλήψεων που εγώ κουβαλάω μέσα μου, και που τις διαβάζουν στο πρόσωπό μου ό,τι και αν κάνω». (...) Η υπεροψία μου πόσες φορές ένωσε ικανοποίηση που ήμουν διαφορετικός από τα άλλα χωριατόπουλα! Ε, λοιπόν! Έχω ζήσει αρκετά για να ξέρω πως η διαφορά γεννά μίσος» Στο ίδιο, σελ. 214, 219

διαφοροποιηθεί από τις πρακτικές δράσης οι οποίες απορρέουν από τις προδιαθέσεις-έξεις του²⁴³.

Αναθεωρώντας τις πρακτικές του και χρησιμοποιώντας νέες, διαφοροποιημένες μορφές κοινωνικής δράσης, ως προϊόν του εσωτερικού του μονολόγου, καταδεικνύει την δυναμική του τελευταίου ως μηχανισμός ο οποίος επαναπροσδιορίζει την αυτενέργεια του δρώντος με τις εκάστοτε κοινωνικές δομές, μηχανισμούς και συνθήκες²⁴⁴. Ως κοινωνικές δομές στην προκειμένη περίπτωση θεωρούνται αφενός οι ρητοί και άρρητοι κανόνες που διέπουν το κοινωνικό περιβάλλον δράσης εντός του οποίου ο δρων δραστηριοποιείται αλλά και σε ένα σημαντικό βαθμό, οι προδιαθέσεις-έξεις που φέρει καθώς και αυτές των κοινωνικών υποκειμένων με τα οποία αλληλεπιδρά ως δομούσες δομές οι οποίες τείνουν να προκρίνουν συγκεκριμένες μορφές δράσης²⁴⁵.

3.4. Η υποστήριξη του δρώντος από τον αβά Πιράρ

Παράλληλα με την παραπάνω διαδικασία, σημαντική θεωρείται η αναγνώριση και υποστήριξη που ο δρων επιτυγχάνει από τον διευθυντή του Σεμιναρίου αβά Πιράρ. Παρότι κατανοεί εξ αρχής ότι προέρχεται από ένα συγκεκριμένο κοσμικό κοινωνικό περιβάλλον με πολύ διαφορετικές κοινωνικοποιητικές παραστάσεις από αυτές που θεωρητικά θα υποβοηθούσαν το ιερατικό λειτούργημα, οι προδιαθέσεις-έξεις του με αυτές του Ζυλιέν Σορέλ εμφανίζουν μια ιδιόμορφη εγγύτητα, και η εκτίμησή του για το διαφοροποιητικό πολιτιστικό κεφάλαιο που αυτός φέρει είναι μεγάλη.

²⁴³ “Από εδώ και εμπρός η προσοχή του Ζυλιέν αγρυπνούσε. Έπρεπε να σχεδιάσει για τον εαυτό του έναν πέρα για πέρα καινούργιο τύπο. Το αεικίνητο των ματιών του ξαφνικά τον δυσκόλεψε πολύ. Έχουν τον λόγο τους που σε τέτοιους τόπους τα κρατούν χαμηλωμένα. «Τι έπαρση που είχα στην Βεριέρ» έλεγε μέσα του ο Ζυλιέν. «Νόμιζα πως ζούσα. Απλώς προετοιμαζόμουν για τη ζωή. Να που επιτέλους μπήκα στον κόσμο, όπως θα αντιμετώπιζω μέχρι το τέλος του ρόλου μου, κυκλωμένος από αληθινούς εχθρούς. Τι τεράστια δυσκολία», συνέχιζε, «αυτή η υποκρισία της κάθε στιγμής! (...) Οι πρώτες θέσεις που πάντα πετυχαίνω, το μόνο που μου χρησίμεψαν ήταν να μου δημιουργήσουν φανατικούς εχθρούς. (...) Κρίνοντας με αυστηρότητα τον εαυτό του και προσπαθώντας να μην υπερεκτιμήσει τις ικανότητές του, ο Ζυλιέν δεν επεδίωξε (...) να κάνει πράξεις έκδηλες που να αποδείχνουν κάποιο είδος χριστιανικής τελειότητας. (...) Ο Ζυλιέν έβαλε πρώτο στόχο του να φτάσει στο non culpra, στο μη αμαρτάνειν, στην κατάσταση δηλαδή εκείνη του νεαρού ιεροσπουδαστή που η περπατησιά του, ο τρόπος που κινεί τα χέρια του, τα μάτια του κ.λπ. δεν φανερώνουν βέβαια τίποτα το κοσμικό, μα δεν δείχνουν ακόμα ότι πρόκειται για ένα πλάσμα απορροφημένο από την σκέψη της άλλης ζωής και το απόλυτο μηδέν της παρούσας. “StendhalH. (2009), “Το Κόκκινο και το Μαύρο, Χρονικό του 19^{ου} αιώνα”, Πάπυρος, Αθήνα σελ. 212-13

²⁴⁴ Archer Margaret S. (2007), “Making our way through the world, Human Reflexibility and Social Mobility”, Cambridge University Press, Cambridge σελ. 269-273

²⁴⁵ Bourdieu Pierre (2006), “Η αίσθηση της Πρακτικής”, Αλεξάνδρεια, Αθήνα, αελ. 88-89, 90

Ο μαχητικός χαρακτήρας και ο τρόπος που αντιλαμβάνεται βαθιά τις προσβολές, η κατανόηση της διαφοράς του δρώντος έναντι των υπολοίπων και οι βαθιές γνώσεις του και η αυτόνομη σκέψη του τον κάνουν να αισθανθεί μιας μορφής ταύτιση και να επιθυμεί να τον υποστηρίξει. Για τον αβά Πιράρ αυτές οι στάσεις και αντιλήψεις είναι αποτέλεσμα πιο αρνησικού θρησκευτικών προδιαθέσεων συνδεδεμένων με τον γιανσενισμό. Εκτιμά, μέσα σε ορισμένα πλαίσια, την μεγαλύτερη πνευματική αυτονομία, ενώ η κυρίαρχη τάση, της Ιησουιτικής Αδελφότητας προκρίνει μια πιο τυφλή υπακοή στην εκκλησία και τον Πάπα. Ο ίδιος διακρίνει στον Σορέλ αυτά τα χαρακτηριστικά, ενός πιο ελεύθερου, ακηδεμόνευτου πνεύματος και τον προστατεύει²⁴⁶. Παράλληλα η μαχητικότητά του, συνέπεια της αίσθησης ιερατικού θρησκευτικού καθήκοντος ταυτίζεται με την στρατιωτικού τύπου αίσθηση τιμής και μαχητικότητα την οποία έχει αναπτύξει ο δρων.

Όταν ο αβάς Πιράρ αποφασίζει να παραιτηθεί, συνέπεια της αντίθεσής του με τον ισχυρότατο Μέγα Βικάριο, αβά ντε Φριλαίρ, επικεφαλής του δικτύου της Αδελφότητας στην Μπεζανσόν, ο Σορέλ, ο οποίος έχει ήδη εκτεθεί στον ντε Φριλαίρ ως προστατευόμενος του, επιλέγεται να παραδώσει την επιστολή παραίτησής του στον επίσκοπο της πόλης. Κατά την συναναστροφή του με τον τελευταίο, ο δρων κερδίζει τον θαυμασμό και την αναγνώριση λόγω των γνώσεών του αλλά και του πολιτιστικού κεφαλαίου που φέρει συνολικά²⁴⁷. Ως συνέπεια αυτών, αποδέχεται ένα σημαντικότατο δώρο σε συμβολικό επίπεδο, τα άπαντα του Ρωμαίου συγγραφέα Τάκιτου με ιδιόχειρη αφιέρωση του επισκόπου. Παράλληλα, ο ίδιος ο Σορέλ νιώθει

²⁴⁶“Είσατε πάρα πολύ απερίσκεπτος και μάλιστα επιτόλαιο, χωρίς να φαίνεται. Ωστόσο, μέχρι τώρα, η καρδιά δείχνει καλή και μάλιστα γενναιοφρόνη. Το μυαλό ξεχωρίζει. Στο σύνολο βλέπω μέσα σας μια σπίθα που δεν πρέπει να παραμεληθεί. Ύστερα από δεκαπέντε χρόνων δουλειά, με έχουν έτοιμο να με διώξουν απ’ αυτόν τον οίκο: το έγκλημά μου είναι πως άφησα στους ιεροσπουδαστές την ελεύθερη τους βούληση, και πως ούτε προστάτεψα, ούτε έβλαψα αυτήν την μυστική εταιρεία που για αυτήν μου μιλήσατε στο δικαστήριο του εξιλασμού. Πριν φύγω, θέλω να κάνω κάτι για σας. (...) Σας βάζω επιμελητή για την Καινή και την Παλαιά Διαθήκη. (...) Η σταδιοδρομία σου θα είναι δύσκολη. Βλέπω μέσα σου κάτι που ερεθίζει τον χύδην όχλο. Η ζήλια και η συκοφαντία θα σε κατατρέχουν. Σε όποιο μέρος και αν σε ρίξει η θεία πρόνοια, οι σύντροφοί σου δεν θα σε δουν ποτέ χωρίς μίσος. Κι αν υποκρίνονται πως σε αγαπούν, θα είναι για να σε προδώσουν με μεγαλύτερη σιγουριά. (...) η συμπεριφορά σου ας είναι αγνή. Είναι η μόνη διέξοδος που βλέπω να έχεις. Αν κρατάς σφιχταγκαλιασμένη την αλήθεια, αργά ή γρήγορα οι εχθροί σου θα αποστομωθούν.”StendhalH. (2009), “Το Κόκκινο και το Μαύρο, Χρονικό του 19^{ου} αιώνα”, Πάπυρος, Αθήνα σελ. 231-32

²⁴⁷“Ο ιεράρχης δεν μπόρεσε να μην συγχάρει τον νεαρό ιεροσπουδαστή. –Είναι αδύνατον να έχει κανείς καλύτερες σπουδές. (...) Δεν το περίμενα να θρω ένα διδάκτορα στο πρόσωπο ενός μαθητή του Σεμιναρίου μου. Παρόλο που το δώρο μου δεν θα είναι πολύ «κανονικόν» θα σας χαρίσω έναν Τάκιτο.”StendhalH. (2009), “Το Κόκκινο και το Μαύρο, Χρονικό του 19^{ου} αιώνα”, Πάπυρος, Αθήνα σελ. 244-45

ανυπόκριτο θαυμασμό για τον πιο κοσμικών ενδιαφερόντων επίσκοπο όπως παλαιότερα για τον νεαρό επίσκοπο της Αγκντ.

3.5. Συμπεράσματα

Η επιθυμία κοινωνικής καταξίωσης είναι σημαντική, αλλά ο δρών αμφιβάλλει κατά πόσο είναι δυνατόν, παρά την γνώση τακτικών κοινωνικής υποκρισίας να συμβιβαστεί με το ιερατικό κοινωνικό περιβάλλον. Το Σεμινάριο δεν πρόκειται για ένα κοινωνικό περιβάλλον εντός του οποίου κινητοποιείται η σαφής, στοχευμένη έκφραση επιθυμίας στον δρώντα, παρά τις προηγούμενες εκφρασμένες επιθυμίες του για εκκλησιαστική σταδιοδρομία. Φαίνεται ότι η κλειστή μορφή της φοίτησης και ο συγκεκριμένος κοινωνικός περίγυρος με τον οποίο είναι μόνιμα σε επαφή, τον αποπροσανατολίζει στην αρχή της φοίτησής του, προκαλώντας την αντίδραση του συνόλου των κληροδοτημένων προδιαθέσεων. Στην συνέχεια, περισσότερο επιχειρεί να κατανοήσει και να προσαρμοστεί στο νέο περιβάλλον παρά να εκφράσει ρητά επιθυμία.

Η λογική δράσης στα πρότυπα γρήγορων ενστικτωδών κινήσεων και άλλα μέσα που χρησιμοποιούσε κατανόησε ότι στο Σεμινάριο αποδείχτηκε καταστροφική και εμφανίζεται πιο προσεχτικός και μεθοδικός και ακολούθως επιτυγχάνει προς το τέλος της φοίτησής του να επιτύχει και εντός του ιεροδιδασκαλείου την κοινωνική καταξίωση και αποδοχή του από τους συμφοιτητές του²⁴⁸. Στην περίπτωση της παραμονής του στο σπίτι των ντε Ρενάλ, παρά την αμυντική περιφρόνηση και αίσθηση υστέρησης την οποία βίωνε, η επιθυμία να αποδείξει την αξία του, να επιτύχει την κοινωνική καταξίωση και κοινωνική άνοδο μεγιστοποιούνταν, ανεξάρτητα από τις δυσκολίες και την υποκειμενική αίσθηση της απουσίας των κατάλληλων ευκαιριών ανέλιξης.

Στην πορεία του εντός του Σεμιναρίου κομβικό σημείο λογίζεται η κινητοποίηση εναντίον του, του πανίσχυρου μέγα βικάριου αβά ντε Φριλαίρ επειδή

²⁴⁸ “ Αυτή η προαγωγή ήταν η πρώτη που πετύχαινε. Τα πλεονεκτήματα ήταν ανυπολόγιστα. Για να τα συλλάβει κανείς, πρέπει να έχει καταδικαστεί να ζήσει μήνες ολόκληρους χωρίς μια στιγμή μοναξιάς και σε άμεση επαφή με συντρόφους τουλάχιστον ενοχλητικούς (...) Τώρα ο Ζυλιέν έτρωγε μόνος του, ή σχεδόν μόνος μια ώρα αργότερα από τους άλλους ιεροσπουδαστές. (...) Κατάπληκτος ο Ζυλιέν παρατήρησε πως τον μισούσαν λιγότερο. Περίμενε αντίθετα, πως το μίσος τους θα διπλασιαζόταν. Την κρυφή επιθυμία να μην του μιλούν, που ήταν ολοφάνερη και που του δημιούργησε τόσους εχθρούς, δεν την θεωρούσαν πια δείγμα γελοίας υπεροψίας. Στα μάτια των άξεστων πλασμάτων που τον περιτριγύριζαν, ήταν τώρα μια δίκαιη αντίληψη της αξιοπρέπειάς του. (...) Λίγο- Λίγο μάλιστα απέκτησε και οπαδούς. Έγινε κακόγουστο να τον φωνάζουν Μαρτίνο Λούθηρο.” Στο ίδιο, σελ. 232-33

τον θεωρεί προστατευόμενο του αντιπάλου του, αβά Πιράρ²⁴⁹, η οποία έχει σαν αποτέλεσμα την μεθόδευση της βαθμολογικής αποτυχίας στις ιεροσπουδαστικές εξετάσεις. Η εκτίμηση παρ' όλα αυτά για τον Σορέλ τις γνώσεις του και τον χαρακτήρα του, όπως αυτή εκδηλώνεται από τον επίσκοπο της Μπεζανσόν είναι μεγάλη. Αντικειμενοποιείται όμως ως εχθρός λόγω της υποστήριξης του στον διευθυντή του Σεμιναρίου²⁵⁰.

Από την άλλη, παρά τις έμμεσες παραινήσεις του επισκόπου, ο Σορέλ δεν φαίνεται διατεθειμένος να επιδιώξει να γίνει αρεστός και να ευνοηθεί από τον μέγα Βικάριο ντε Φριλαίρ και την Ιησουιτική Αδελφότητα, παρά την σαφή έκφραση της επιθυμίας του για καταξίωση και πλουτισμό αλλά και των πιθανών ευκαιριών. Οι φιλελεύθερες πεποιθήσεις του, η προσωπική έλλειψη πίστης, η κοινωνική υποκρισία την οποία προσάπτει στους Ιησουίτες αλλά και οι προδιαθέσεις του σε μια λογική στρατιωτικής τιμής, καθιστούν αδιανόητη την όποια συνεργασία.

Το μέλλον του εντός του Σεμιναρίου, με την έννοια των πιθανών παρεχόμενων ευκαιριών εμφανίζεται αμφίβολο λόγω της πιθανής αρνητικής παρέμβασης του ισχυρότατου αβά ντε Φριλαίρ, ενώ παράλληλα ο κύριος προστάτης του αβάς Πιράρ έχει ο ίδιος πειστεί για τον κίνδυνο τον οποίο ο Σορέλ διατρέχει στο

²⁴⁹“ Την πρώτη μέρα οι διορισμένοι από τον διαβόητο Μέγα Βικάριο ντε Φριλαίρ εξεταστές δυσφόρησαν που έπρεπε να φέρουν πρώτο, το πολύ-πολύ δεύτερο στην κατάταξή τους, αυτόν τον Ζυλιέν Σορέλ τον οποίον τους είχαν υποδείξει σαν τον Βενιαμίν του Αβά Πιράρ. Άρχισαν τα στοιχήματα στο Σεμινάριο πως στον πίνακα των γενικών εξετάσεων ο Ζυλιέν θα ερχόταν πρώτος, πράγμα που συν περιείχε την τιμή να παρακαθίσει σε γεύμα στου σεβασμιότατου επισκόπου. Στο τέλος όμως μιας εξέτασης (...) ένας επιδέξιος εξεταστής (...) κατέληξε στον Οράτιο στον Βιργίλιο και στους άλλους «εθνικούς» συγγραφείς. Κρυφά από τους συμμαθητές του ο Ζυλιέν είχε αποστηθίσει πολλά κομμάτια από τους συγγραφείς αυτούς. Παρασυρμένος από τις επιτυχίες του, ξέχασε που βρισκόταν, κι όταν ο εξεταστής του το ζήτησε επανειλημμένα, απάγγειλε και μετέφρασε ελεύθερα και με πάθος αρκετές φορές ωδές του Ορατίου. Αφού τον άφησε είκοσι ολόκληρα λεπτά (...) ο εξεταστής ξαφνικά άλλαξε όψη και τον κατέκρινε με στυφό τρόπο για τον χρόνο που είχε χάσει με τις ασεβείς αυτές σπουδές, και για τις άχρηστες, ή και εγκληματικές ιδέες που είχε χώσει στο κεφάλι του. “ StendhalH. (2009), “Το Κόκκινο και το Μαύρο, Χρονικό του 19^{ου} αιώνα” ,Πάπυρος, Αθήνα σελ. 235

“Ήταν η εποχή του κυνηγιού. Ο Φουκέ σκέφτηκε να στείλει στο Σεμινάριο ένα ελάφι και ένα αγριογούρουνο από μέρους τάχα των γονιών του Ζυλιέν. Αυτό το δώρο, που κατέτασσε την οικογένεια του Ζυλιέν στη μερίδα εκείνη της κοινωνίας που πρέπει να σέβεται κανείς, κατέφερε θανάσιμο πλήγμα στον φθόνο. Του αναγνώρισαν μια ανωτερότητα καθαγιασμένη με τον πλούτο. Ο Σαζέλ και οι πιο διακεκριμένοι από τους σπουδαστές του έκαναν φιλοφρονήσεις και μόνο που δεν του παραπονέθηκαν που δεν τους είχε μιλήσει για την περιουσία των γονιών του, και τους είχε έτσι εκθέσει και δεν σεβάστηκαν τα λεφτά.” Στο ίδιο, σελ. 233-34

²⁵⁰“Ο επίσκοπος (...) στο τέλος του είπε με σοβαρό ύφος, που παρέκλινε εντελώς από τον τόνο της συνομιλίας τους: -Νεαρέ μου, αν είσατε συνετός, θα έχετε μια μέρα την καλύτερη ενορία της επισκοπής, σε απόσταση μικρότερη από εκατό λεύγες απ' το επισκοπικό μέγαρο. Πρέπει όμως να είσατε συνετός.” Στο ίδιο, σελ. 245

συγκεκριμένο κοινωνικό περιβάλλον χωρίς την υποστήριξή του. Η εντύπωση αυτή είναι που τον οδηγεί να χρησιμοποιήσει την κοινωνική γνωριμία με τον ισχυρότατο μαρκήσιο ντε Λα Μολ ώστε να απομακρυνθεί ο δρων από το θεωρούμενο ως εχθρικό περιβάλλον του Σεμιναρίου.

Ανακεφαλαιώνοντας, στο παραπάνω κεφάλαιο αναλύεται αρχικά πως ο δρων εισέρχεται υπότροφος εντός του Σεμιναρίου της Μπεζανσόν ως αποτέλεσμα της κοινωνικής δικτύωσης μεταξύ αβά Σελάν και του διευθυντή του αβά Πιράρ, αλλά και ως αποτέλεσμα της κατοχής από τον ίδιο μορφών πολιτιστικού κεφαλαίου το οποίο εντυπωσιάζει τον τελευταίο. Ακόμη, πως οι κοσμικές προδιαθέσεις-έξεις τις οποίες φέρει και οι στρατηγικές δράσης οι οποίες απορρέουν από αυτές αποδεικνύονται ασύμβατες με αυτές που απαιτούνται εντός του Σεμιναρίου, αλλά και εξίσου ασύμβατες με τις κοσμικές προδιαθέσεις-έξεις των συμφοιτητών του.

Στην συνέχεια, πως ο δρων βιώνοντας υστέρηση, αποφασίζει ως προϊόν κριτικού αναστοχασμού, να επαναπροσδιορίσει τις πρακτικές του και μέσω της παρατήρησης των συμφοιτητών του και της αλληλεπίδρασης μαζί τους να κινηθεί προς νέες μορφές δράσης, ανεξάρτητα από τις προδιαθέσεις-έξεις που φέρει. Παράλληλα, πως σταδιακά κερδίζει την εκτίμηση, συμπάθεια και υποστήριξη του διευθυντή του Σεμιναρίου αβά Πιράρ αλλά και πως αυτή συνάμα τον εκθέτει έναντι ισχυρότερων δρώντων όπως αποδεικνύεται και από την βαθμολογική του αποτυχία, η οποία μεθοδεύεται από τον Μέγα Βικάριο αβά ντε Φριλαίρ. Επιπροσθέτως, πως οι μεθοδεύσεις εναντίον του Σορέλ οδηγούν τον αβά Πιράρ σε ολοένα πιο αποφασιστική υποστήριξή του, μέσω της απόδοσης σε αυτόν θέσης επιμελητή στο Σεμινάριο και όταν αποφασίζει να παραιτηθεί, ως εκείνος ο οποίος θα παραδώσει την επιστολή παραίτησης του στον επίσκοπο ως μια ευκαιρία να έλθει σε επαφή μαζί του.

Τέλος, το γεγονός ότι ο δρώντας, εν τέλει καταφέρνει να κερδίσει το επιθυμητό κοινωνικό κύρος και αναγνώριση εντός του Σεμιναρίου αλλά και απέναντι ιεραρχικά ανώτερων, όπως ο επίσκοπος της Μπεζανσόν, αλλά παράλληλα πως η επιθυμητή ιερατική καριέρα φαίνεται επισφαλής λόγω της συστράτευσής του με τον αβά Πιράρ.

4. Κεφάλαιο Τέταρτο: Γραμματέας και προστατευόμενος του μαρκήσιου ντε Λα Μολ

4.1.Πρόσκληση στο Παρίσι μέσω του αβά Πιράρ

Ο Ζυλιέν Σορέλ προσκαλείται στο Παρίσι, προτεινόμενος από τον αβά Πιράρ ώστε να αναλάβει δοκιμαστικά την θέση του γραμματέα του μαρκήσιου ντε Λα Μολ, σημαντικού μέλους της ανώτατης αυλικής αριστοκρατίας της Γαλλίας. Ο αβάς Πιράρ φοβάται ότι ο Σορέλ, έχοντας στιγματιστεί ως υποστηρικτής του, θα απολέσει τις ευκαιρίες ιερατικής ανέλιξης που πιστεύει ότι αξίζει μέσω των μεθοδεύσεων του αβά ντε Φριλαίρ και της Ιησουιτικής Αδελφότητας. Για αυτό τον λόγο, όταν ο μαρκήσιος ντε Λα Μολ, με τον οποίο μοιράζονται κοινή αντιπαλότητα με τον αβά ντε Φριλαίρ, του δηλώνει την επιθυμία του να γίνει γραμματέας του, αρνούμενος αντιπροτείνει στην θέση αυτή τον δρώντα ώστε και να μπορέσει να εγκαταλείψει το Σεμινάριο της Μπεζανσόν και να του δοθούν μεγαλύτερες ευκαιρίες κοινωνικής καταξίωσης.

Πριν εισέλθει στο νέο κοινωνικό περιβάλλον, ο αβάς Πιράρ αναλαμβάνει να τον πληροφορήσει, δίνοντάς του μια πρώτη εντύπωση για τις συνθήκες που θα αντιμετωπίσει, την στάση που θα έπρεπε να κρατήσει²⁵¹ και τις προδιαθέσεις-έξεις με όρους κοινωνικής τάξης με τις οποίες θα έρθει σε επαφή στην νέα του εργασία και κατοικία και πως πιθανόν να τον αντιμετωπίσουν λόγω της κοινωνικής του καταγωγής²⁵². Παράλληλα, τον συμβουλεύει να επιδιώξει τον πλουτισμό ώστε να

²⁵¹“Αν ύστερα από μερικούς μήνες δεν του χρειάζεστε, θα γυρίσετε στο Σεμινάριο, όμως τότε από την καλή την πόρτα. Θα μείνετε στου μαρκησίου, ενός από τους πιο μεγάλους άρχοντες της Γαλλίας. Θα φοράτε το μαύρο ένδυμα σαν κάποιος που έχει πένθος, κι όχι σαν ιερωμένος. Απαιτώ να εξακολουθήσετε (...) τις θεολογικές σπουδές σας σε ένα Σεμινάριο, όπου θα σας παρουσιάσω εγώ ο ίδιος. (...) Σας δίνει για πρώτο μισθό εκατό λουδοβίκεια τον χρόνο. Είναι ένας άνθρωπος που ότι κάνει το κάνει σπρωγμένος από τα καπρίτιά του, κι αυτό είναι το ελάττωμά του. (...) Αν μείνει ευχαριστημένος μαζί σας, ο μισθός σας μπορεί να φτάσει αργότερα στις οκτώ χιλιάδες φράγκα τον χρόνο. (...) Πρέπει να του είσατε χρήσιμος. Στην θέση σας εγώ θα μιλούσα πολύ λίγο και προπάντων δεν θα μιλούσα καθόλου για ό,τι δεν ξέρω. (...) Έχει δύο παιδιά, μια κόρη και έναν γιο δεκαεννιά χρόνων, πολύ κομψευόμενο. (...) Έχει πνεύμα και θάρρος. Πήρε μέρος στον Πόλεμο της Ισπανίας. Ο μαρκήσιος ελπίζει, δεν ξέρω και εγώ πως, ότι θα γίνετε φίλος με τον νεαρό κόμητα Νορμπέρ. Του είπα πως ήσατε μέγας λατινιστής. (...) Και πριν πάρω τοις μετρητοίς τις απόλυτα ευγενικές φιλοφρονήσεις του, μα που τις χαλάει κάπως η ειρωνεία, θα τον άφηνα να τις ξαναπεί πολλές φορές.” Stendhal H. (2009), “Το Κόκκινο και το Μαύρο, Χρονικό του 19^{ου} αιώνα” ,Πάπυρος, Αθήνα σελ. 280-81

²⁵²“Δεν σας κρύβω πως ο νεαρός κόμης ντε Λα Μολ θα σας περιφρονήσει στην αρχή, γιατί δεν είσατε παρά ένας μικροαστός. Ο δικός του προπάππος ήταν της Αυλής, κι είχε την τιμή να του κόψουν το κεφάλι (...) ύστερα από μια πολιτική συνωμοσία. Σεις είσατε γιος ενός ξυλουργού της Βεριέρ και επιπλέον, πληρώνεστε από τον πατέρα του. Σταθμίστε καλά αυτές τις διαφορές (...)”

είναι λιγότερο εκτεθειμένος απέναντι σε ισχυρούς δρώντες οι οποίοι μπορεί να κινητοποιηθούν εναντίον του και του προτείνει εάν ο δρων θελήσει να αποχωρήσει από την υπηρεσία του ντε Λα Μολ, την θέση του βικάριου στην ενορία του εκφράζοντας του ευγνωμοσύνη για την υποστήριξη που του παρείχε στο Σεμινάριο²⁵³.

4.2.Υποστήριξη και προστασία από τον μαρκήσιο, σταδιακή κατανόηση των αναγκαίων προδιαθέσεων-έξεων που σχετίζονται με την ανώτατη αριστοκρατική τάξη

Ο Ζυλιέν Σορέλ, κατανοώντας σε ένα βαθμό την θέση στην οποία θα βρίσκεται, όταν έρχεται σε επαφή με το νέο περιβάλλον προετοιμασμένος από τον αβά Πιράρ αλλά και τις εμπειρίες του στο Σεμινάριο, ομιλεί και δρα προσεχτικά και αναστοχαστικά, παρατηρώντας τον μαρκήσιο, την οικογένειά του και τους επισκέπτες και συνδαιτυμόνες στην οικία τους. Στο σαλόνι, την κύρια μορφή κοινωνικοποίησης, τηρεί ανάλογη στάση και παρά την αρχική περιφρόνηση, επιτυγχάνει σύντομα την αναγνώριση όσο αφορά τις φιλολογικές του γνώσεις, στα λατινικά και την αρχαία γραμματεία. Δεν διαθέτει όμως το ενσώματο πολιτιστικό κεφάλαιο, με την μορφή των τρόπων συμπεριφοράς, των τυπικών ή άτυπων μοτίβων έκφρασης, σωματικής κινησιολογίας και δεν κατανοεί τις ιδιαίτερες νοσηματοδοτήσεις, οι οποίες χαρακτηρίζουν την ανώτατη κοινωνική τάξη και οικείες, κατανοητές και

Προσοχή λοιπόν πως θα αντιμετωπίσετε τα αστεία του κόμητος κ. Νορμπέρ ντε Λα Μολ, ίλαρχου των Ουσάρων και μέλλοντος Ομοτίμου της Γαλλίας (...) Ιδέα δεν έχετε για αυτήν εδώ την περιφρόνηση. Δεν την δείχνουν παρά μόνο με παραφουσκωμένα καλοπιάσματα. Αν είσατε βλάκας, μπορεί και να την παθαίνατε. Αν θέλετε όμως να γίνετε πλούσιος, πρέπει να κάνετε πως την παθαίνατε. (...) Θα δείτε και τη μαρκησία ντε Λα Μολ. (...) θεοσεβούμενη, αλαζονική πέρα για πέρα ευγενική (...) Αυτή λοιπόν η μεγάλη κυρία συνοψίζει ανάγλυφα αυτό που αποτελεί κατά βάθος, των χαρακτήρα των γυναικών της σειράς της. Δεν το κρύβει αυτή πως το να έχεις προγόνους που πήραν μέρος στις Σταυροφορίες είναι το μόνο προσόν που εκτιμά. Το χρήμα έρχεται πολύ πιο πίσω. (...) Δεν βρισκόμαστε πια στην επαρχία φίλε μου. Θα δείτε στο σαλόνι της αρκετούς μεγάλους αρχοντάδες να μιλούν για τους πρίγκηπές μας με απίθανη επιπολαιότητα. Δεν θα σας συμβούλευα να πείτε μπροστά της πως ο Φίλιππος ο Β΄ ή ο Ερρίκος ο Η΄ ήταν τέρατα. Ήταν βασιλιάδες, πράγμα που τους δίνει απαράγραπτα δικαιώματα στον σεβασμό του καθενός και προπαντών στον σεβασμό των ταπεινής καταγωγής ατόμων σαν και σας και σαν και μένα.”StendhalH. (2009), “Το Κόκκινο και το Μαύρο, Χρονικό του 19^{ου} αιώνα”, Πάπυρος, Αθήνα σελ. 280-282

²⁵³*“Δεν υπάρχει προκοπή για εκείνον που φοράει το ράσο παρά μόνο με τη βοήθεια των μεγάλων αρχοντάδων. Με αυτό, κι εγώ δεν ξέρω πως να το πω, το απροσδιόριστο που υπάρχει στον χαρακτήρα σας, αν δεν πλουτίσετε, θα σας κατατρέξουν. Δεν υπάρχει μέσος όρος για εσάς. (...) Αν εξακολουθήσουμε να βρίσκουμε ευχαρίστηση ο ένας στον άλλον, και το σπίτι του μαρκησίου δεν σας ταιριάζει, σας προσφέρω την θέση του βικάριου της ενορίας μου και θα μοιραστούμε μισά-μισά τα τυχερά της. Σας το χρωστάω αυτό (...) για την μοναδική προσφορά που μου κάνατε στην Μπεζανσόν.” Στο ίδιο, σελ. 283-284*

αναγνωρίσιμες από τα μέλη της, λειτουργούν σαν μια μορφή ταξικής διάκρισης έναντι των υπολοίπων²⁵⁴.

Σύντομα, παρά την σχετική κοινωνική αδεξιότητά του και την χαμηλή κοινωνική του καταγωγή ο δρων κερδίζει την εκτίμηση και την εμπιστοσύνη του ισχυρότατου μαρκήσιου ντε Λα Μολ. Συνεχίζοντας να τηρεί, κατά κύριο λόγο στάση παρατηρητή εντός του σαλονιού της οικογένειας, αρχίζει να εξοικειώνεται και να σχηματίζει μια πρώτη εντύπωση σχετικά με τους τρόπους συμπεριφοράς, στάσεις και αντιλήψεις των προσώπων της ανώτατης αριστοκρατίας τα οποία συχνάζουν σε αυτό, αλλά και στις σχετικές αποχρώσεις της ευγένειας, των τύπων, της ειρωνείας και του είδους του σχολιασμού που χρησιμοποιούνται στην εκάστοτε περίπτωση, ανάλογα με την κοινωνική θέση, το αξίωμα- τίτλο ή την καταγωγή αλλά και τις πολιτικές πεποιθήσεις.

Σε χρονικό διάστημα μικρότερο του ενός χρόνου, καθώς η εκτίμηση του μαρκήσιου ως προς τις ικανότητες του δρώντος συνεχώς αυξάνεται, αναλαμβάνει την διαχείριση ορισμένων κτημάτων του ντε Λα Μολ και παράλληλα την αλληλογραφία σχετικά με την δικαστική διαμάχη του με τον αβά ντε Φριλαίρ. Ασχολούμενος φιλόδοξα και αποτελεσματικά με τις νέες αρμοδιότητες, η εμπιστοσύνη του εργοδότη του προς το πρόσωπό του ενισχύεται περαιτέρω και στην πορεία αναλαμβάνει ολοένα πιο σημαντικές και απαιτητικές ως προς τον χειρισμό τους υποθέσεις τις οποίες φέρει σε πέρας²⁵⁵. Ο μαρκήσιος μέσω της συνεχούς συναναστροφής τους, εκτιμώντας πλέον βαθιά όχι μόνο τις παρεχόμενες υπηρεσίες του, αλλά και συνολικά τον

²⁵⁴“Τον βρήκαν ευχάριστο.(...) Ο Ζυλιέν απαντούσε (...) και έχασε αρκετή από την συστολή του, όχι τόσο φυσικά για να κάνει επίδειξη πνεύματος, πράγμα αδύνατο για όποιον δεν ξέρει την γλώσσα που χρησιμοποιούν στο Παρίσι, όμως οι ιδέες του ήταν καινοφανείς, αν και παρουσιασμένες χωρίς χάρη, ούτε στην κατάλληλη στιγμή. Όλοι διαπίστωσαν πως ήξερε τα λατινικά στην εντέλεια. «Οι αδέξιοι τρόποι του νεαρού αυτού αβά κρύβουν ίσως έναν μορφωμένο άνθρωπο», είπε η μαρκησία”StendhalH. (2009), “Το Κόκκινο και το Μαύρο, Χρονικό του 19^{ου} αιώνα” ,Πάπυρος, Αθήνα σελ. 293-94

²⁵⁵“Υστερα από αρκετούς μήνες υπό δοκιμή (...) ο κ. ντε Λα Μολ τον είχε επιφορτίσει να παρακολουθεί την διαχείριση των κτημάτων του στη Βρετάνη και την Νορμανδία, κι ο Ζυλιέν έκανε προς τα εκεί συχνά ταξίδια. Ήταν επιφορτισμένος υπεύθυνα, με την αλληλογραφία την σχετική με την δίκη κατά του Αβά ντε Φριλαίρ. (...) Στην θεολογική σχολή, οι καθηγητές του παραπονιόνταν για την ελλιπή του φοίτηση, όμως παρ’ όλα αυτά τον θεωρούσαν έναν από τους πιο διακεκριμένους μαθητές τους. Οι διάφορες αυτές δουλειές που τις άδραχνε μ’ όλη την φλόγα μιας βασανιστηκής φιλοδοξίας (...) Ο μαρκήσιος τον έθρισκε βολικό, εξαιτίας της επίμονης δουλείας του, της σιωπής του, της εξυπνάδας του, και σιγά σιγά του εμπιστεύτηκε την παρακολούθηση όλων εκείνων των υποθέσεων που παρουσίαζαν δυσκολίες στο ξεμπέδεμά τους. (...) Επειδή ήταν σε θέση να έχει πληροφορίες, έπαιζε στο χρηματιστήριο με επιτυχία. Αγόραζε σπίτια, δάση. (...) Ο μαρκήσιος είχε ανάγκη από έναν επιτελάρχη, για να βάλει σε μια σειρά απλή και ευκολονόητη όλες τις περουσιακές του υποθέσεις. “ Στο ίδιο, σελ. 314-16

χαρακτήρα του δρώντος αναλαμβάνει απέναντί του έναν ρόλο παιδαγωγικό και προστατευτικό. Με βάση κάποιες φήμες οι οποίες είχαν προηγηθεί τυχαία, αφήνει να εννοηθεί ότι ο Σορέλ είναι υποτιθέμενος νόθος γιος ενός αριστοκράτη και στο πλαίσιο ενός παιδαγωγικού παιχνιδιού, όταν ο δρων φοράει ένα συγκεκριμένο ένδυμα, του ομιλεί με τον τρόπο που θα άρμοζε σε ίσο προς ίσο κοινωνικά, διαδικασία η οποία τον εξοικειώνει περαιτέρω με τις ευαίσθητες αποχρώσεις της ευγένειας η οποία χρησιμοποιείται στους ανώτατους αριστοκρατικούς κύκλους²⁵⁶. Ακόμη, ομιλεί στον μαρκήσιο με ειλικρίνεια για τον ίδιο, ελαχιστοποιώντας την στρατηγική χρήση της υποκρισίας στα όρια της απόκρυψης πληροφοριών μόνο για λόγους αυτοπροστασίας ενισχύοντας περαιτέρω την μεταξύ τους σχέση²⁵⁷.

Στην πορεία, ο Σορέλ αναχωρεί για αποστολή εκ μέρους του, ως μέλος του διπλωματικού σώματος στο Λονδίνο. Σαν αποτέλεσμα των υπηρεσιών του, λαμβάνει ένα τιμητικό παράσημο²⁵⁸ αλλά και μέσω αυτής έρχεται σε επαφή με Ρώσους αριστοκράτες, μέσω των οποίων και ιδιαίτερα με την συναναστροφή του με τον πρίγκιπα Κοραζόφ κατανοεί διαστάσεις και μορφές αριστοκρατικών προδιαθέσεων-έξεων οι οποίες ξεφεύγουν από τα όρια του κοινωνικού κύκλου με τον οποίο έρχεται σε επαφή, προσανατολισμένες στο πρότυπο του αυτάρεσκου δανδή²⁵⁹.

²⁵⁶ “Επιτρέψτε μου, αγαπητέ μου Ζυλιέν να σας κάνω δώρο ένα μπλε κοστούμι: όταν θα σας κάνει, να το φοράτε και να έρχεστε στο διαμέρισμά μου. Θα είστε για μένα ο δευτερότοκος αδερφός του κόμητα ντε Σων, δηλαδή ο γιος του φίλου μου. Ο Ζυλιέν δεν πολυκαταλάβαινε για τι πράγμα μιλούσε. (...) αποπειράθηκε μια επίσκεψη με το μπλε κοστούμι. Ο μαρκήσιος του φέρθηκε σαν σε ίσο του. Ο Ζυλιέν είχε καρδιά και ήταν ικανός να νιώσει την αληθινή ευγένεια, μα δεν είχε ιδέα από τις αποχρώσεις της.” Stendhal H. (2009), “Το Κόκκινο και το Μαύρο, Χρονικό του 19^{ου} αιώνα”, Πάπυρος, Αθήνα σελ. 325-26

²⁵⁷ “ο Ζυλιέν αποφάσισε να τα πει όλα, αποσιωπώντας ωστόσο δύο πράγματα: τον φανατικό θαυμασμό του για κάποιο όνομα που έδινε στα νεύρα του μαρκησίου και την τέλεια έλλειψη πίστης, που δεν ταίριαζε και πολύ σε έναν μέλλοντα εφημέριο. (...) Ήταν μια εποχή απόλυτης ειλικρίνειας στις σχέσεις ανάμεσα στον αφέντη και στον προστατευόμενο. Ο κ. ντε Λα Μολ ενδιαφέρθηκε για αυτόν τον παράξενο χαρακτήρα. Στις αρχές κολάκευε τις γελοιότητες του Ζυλιέν για να το γλεντάει. Σύντομα όμως βρήκε περισσότερο ενδιαφέρον στο να διορθώνει τις σφαλερές αντιλήψεις του νεαρού. (...) Μια κι ο μαρκήσιος κατάλαβε τον σταθερό χαρακτήρα του προστατευόμενου του, του ανέθετε κάθε μέρα και κάποια καινούργια υπόθεση. (...) Τα μέτρα αυτά τόσο πολύ ξεκαθάρισαν στον μαρκήσιο τις ιδίες του τις επιχειρήσεις, που μπόρεσε να προσφέρει στον ευατό του την απόλαυση να καταφέρει δυο-τρεις καινούργιες κερδοσκοπίες (...) –Κρατήστε για λογαριασμό σας τρεις χιλιάδες φράγκα, είτε μια μέρα στον νεαρό «υπουργό» του” Σελ. 326-28

²⁵⁸ “Ο Σταυρός αυτός ικανοποίησε την υπερηφάνεια του Ζυλιέν. Μιλούσε πια πιο ελεύθερα. Θεωρούσε τον εαυτό του λιγότερο συχνά προσβεβλημένο και στόχο λέξεων, που μπορείς να τους δώσεις κάποια κάθε άλλο παρά ευγενική ερμηνεία” Στο ίδιο, σελ. 332

²⁵⁹ “Στο Λονδίνο γνώρισε επιτέλους την υψηλή κενοδοξία. Συνδέθηκε με νεαρούς Ρώσους αριστοκράτες που τον μύησαν σε αυτήν. (...) –Δεν έχετε καταλάβει τον αιώνα σας, του έλεγε ο πρίγκιπας Κοραζόφ: κάντε πάντα το αντίθετο από αυτό που περιμένουν από εσάς. Να ποια είναι, λόγω τιμής η μοναδική θρησκεία της εποχής. Να μην είσατε ούτε παλαβός ούτε επιτηδευμένος” Στο ίδιο, σελ. 330

4.3.Αφομοίωση πολιτιστικού κεφαλαίου, στάσεων και αντιλήψεων της ανώτατης κοινωνικής τάξης και αίσθηση περιφρόνησης

Ως αποτέλεσμα αυτής της διαδικασίας κατανόησης και αφομοίωσης των μορφών πολιτιστικού κεφαλαίου και των αναγκαίων προδιαθέσεων-έξεων στο κοινωνικό περιβάλλον στο οποίο βρίσκεται, αλλά και της συντήρησης ορισμένων κοινωνικών δικτυώσεων και συναναστροφών²⁶⁰, ο δρών μεταμορφώνεται σταδιακά σε έναν νέο συμβατό και προσαρμοσμένο στα κοινωνικά δεδομένα της πόλης και του ανερχόμενου κοινωνικού του κύρους, γνώστη των αναγκαίων τρόπων συμπεριφοράς που απαιτούνται ανάλογα με τις περιστάσεις στο Παρίσι²⁶¹.

Ανεξάρτητα όμως από την επιτυχή εξωτερική αφομοίωση των αναγκαίων προδιαθέσεων-έξεων και των σωματικών έξεων, δεν χαίρει της αποδοχής ή της συμπάθειας από μέλη της ανώτατης αριστοκρατικής τάξης, όπως ο υιός ντε Λα Μολ και ο κύκλος του, νεαροί αξιωματικοί γόννοι σημαντικών αριστοκρατικών οικογενειών, οι οποίοι στο πρόσωπο του δρώντος βλέπουν έναν υπερβολικά εύθικτο και περήφανο άτομο χαμηλής κοινωνικής καταγωγής²⁶² που αψηφά τους κανόνες της κοινωνικής ευπρέπειας, έναν πιθανό σφετεριστή κοινωνικής θέσης, μακροπρόθεσμα επικίνδυνο για τους ίδιους. Στο πρόσωπο του Σορέλ και άλλων ανερχόμενων κοινωνικά υποκειμένων βλέπουν μια κοινωνική απειλή καθώς η στάση τους εμφανίζεται ως ιδιαίτερα αμυντική, φοβούμενοι συνεχώς την εκδήλωση μιας νέας αιματηρής επανάστασης.

4.4.Επιθυμίες, πεποιθήσεις, ευκαιρίες και δράση: Ο Ζυλιέν Σορέλ ως κοινωνικά μετέωρος τυχοδιώκτης

²⁶⁰ “Τον έβλεπαν συνέχεια στην Όπερα με τον ιππότη ντε Μπωβουαζί κι αυτός ο σύνδεσμος έκανε να ακουστεί το όνομά του” Stendhal H. (2009), “Το Κόκκινο και το Μαύρο, Χρονικό του 19^{ου} αιώνα” , Πάπυρος, Αθήνα σελ. 324

²⁶¹ “Ο Ζυλιέν ήταν τώρα ένας κομψευόμενος δανδής που ήξερε πια το στυλ της παριζιάνικης ζωής” Στο ίδιο, σελ. 334

²⁶² “Ο Ζυλιέν είχε ψυχρανθεί με τον νεαρό κόμητα. Ο Νορμπέρ είχε κρίνει πως απαντούσε πολύ έντονα στα αστεία μερικών από τους φίλους του. (...) Στο μέγαρο ντε Λα Μολ ήταν πάντοτε απόλυτα ευγενικοί απέναντί του. Όμως ένιωθε σαν έκπτωτος. (...) Μόλις σταματούσε να δουλεύει τον έτρωγε θανάσιμη πλήξη. Αυτό ήταν το αποξηραντικό αποτέλεσμα της θαυμαστής μα τόσο τέλειας διαβαθμισμένης, σύμφωνα με την κοινωνική θέση, ευγένειας η οποία διακρίνει την υψηλή κοινωνία. (...) Ποτέ στο μέγαρο ντε Λα Μολ δεν πλήγωσαν τον εγωισμό του Ζυλιέν. Όμως συχνά σαν τέλειωνε η μέρα ένιωθε την επιθυμία να κλάψει. “ Στο ίδιο, σελ. 315

Ο δρων σε αυτό το σημείο της αφήγησης, σε επίπεδο καταγραφής επιθυμιών, πεποιθήσεων, ευκαιριών και πως αυτές συναρτώνται με την λογική της δράσης του εμφανίζεται ως μετέωρος. Φαίνεται ότι η σχετική προσφορά ευκαιριών μέσω της προστασίας και καθοδήγησης του από τον μαρκήσιο ντε Λα Μολ, η ιδιαίτερη πρόσβαση μέσω αυτής σε ένα κοινωνικό περιβάλλον στο οποίο υπό άλλες συνθήκες δεν θα ήταν δυνατόν να εισέλθει, και η σταδιακή ενίσχυση της προσωπικής του αυτοεκτίμησης, του εγωισμού του, και της αίσθησης κοινωνικού κύρους, λειτουργεί διαλυτικά ως προς την προηγούμενη αίσθηση ταυτότητας εαυτού αναφορικά με τις φιλελεύθερες και βοναπαρτικές πεποιθήσεις. Ένα στοιχείο ταυτότητας εαυτού το οποίο παραμένει, διότι υπενθυμίζεται διακριτικά, αλλά εμφανώς μέσω της χρήσης των ανάλογων τύπων ευγενείας, είναι αυτό του ατόμου χαμηλής κοινωνικής καταγωγής. Παρόλα αυτά, εμφανίζεται εστιασμένος στην επιθυμία, την φιλοδοξία κοινωνικής καταξίωσης μέσω της ενεργής υποστήριξης την οποία παρέχει στον μαρκήσιο ντε Λα Μολ.

Δύο μορφές δράσεων στις οποίες ο Ζυλιέν Σορέλ προβαίνει και οι οποίες σχετίζονται με την στρατηγική παροχής υποστήριξης κρίνονται ιδιαίτερες, διότι απέχουν σημαντικά από τις προηγουμένως αποτυπωμένες φιλελεύθερες πεποιθήσεις του, αλλά και την ανάλογη θέληση απονομής κοινωνικής δικαιοσύνης κατά τα πρότυπά τους. Η πρώτη περίπτωση είναι όταν στα πλαίσια των καθηκόντων του τον επισκέπτεται ο βαρόνος πλέον, ντε Βαλενό, νέος δήμαρχος της Βεριέρ. Ο δρων εμφανίζεται αποστασιοποιημένος από το πεδίο δράσης της κωμόπολης και όταν μαθαίνει από τον Βαλενό ότι ο παλαιός κάτοχος του Πρακτορείου Λαχείων έχει πεθάνει, αποφασίζει αυθαίρετα, ενθυμούμενος ένα παλαιό παρακλητικό γράμμα που είχε βρει κατά την επίσκεψη του βασιλιά της Γαλλίας στην πόλη και απευθυνόταν στον ντε Λα Μολ, να το παραχωρήσει στον νομιμόφρονα Σολέν, αυτόν που έστειλε άλλοτε το γράμμα. Στην συνέχεια, μαθαίνει ότι η κοινοβουλευτική αντιπροσώπευση του νομού ζητούσε αυτό να παραχωρηθεί στον φιλελεύθερο γεωμέτρη κ. Γκρο έναν από τους ελάχιστους ανθρώπους που εκτιμούσε στην γενέτειρά του²⁶³.

²⁶³“αυτός ο Σταυρός (σημ. το παράσημο που έλαβε) του έφερε μια παράξενη επίσκεψη: του βαρόνου κ. ντε Βαλενό που είχε έρθει στο Παρίσι να ευχαριστήσει το υπουργείο για τη βαρονία του και να κατατοπιστεί. Θα διοριζόταν δήμαρχος της Βεριέρ, σε αντικατάσταση του κ. ντε Ρενάλ. (...) Ο κ. Ντε Βαλενό πληροφόρησε τον Ζυλιέν πως ο κάτοχος του Πρακτορείου Λαχείων είχε πεθάνει (...) ο Ζυλιέν βρήκε πολύ αστείο να δώσει αυτή τη θέση στον κ. ντε Σολέν. (...) Μόλις διορίστηκε ο κ. ντε Σολέν, ο Ζυλιέν έμαθε πως η κοινοβουλευτική αντιπροσώπευση του νομού ζητούσε αυτή τη θέση για τον κ. Γκρο τον διάσημο γεωμέτρη. Ο γεναιόδωρος αυτός άνθρωπος δεν είχε παρά μόνο χίλια τετρακόσια φράγκα ετήσιο εισόδημα και κάθε χρόνο δάνειζε τα εξακόσια φράγκα στον κάτοχο του Πρακτορείου

Κατανοώντας την ασυμβατότητα της δράσης την οποία διέπραξε σε σχέση με τις πεποιθήσεις του, προσπαθεί να την εξορθολογήσει κάνοντας επίκληση στην στρατηγική χρήση της κοινωνικής υποκρισίας και στην χρήση της κοινωνικής αδικίας αναγκαστικά, ώστε να είναι σε θέση να ανέλθει κοινωνικά. Σχετικοποιώντας, ουσιαστικά επαναπροσδιορίζει τον άξονα πεποιθήσεων και την κοινωνική δράση όπου σε μια ρευστή ταυτότητα εαυτού σχετίζεται με ό,τι προάγει τον άξονα επιθυμιών και τις ανάλογες φιλοδοξίες κοινωνικής ανόδου με βάση τις ευκαιρίες που του παρέχονται²⁶⁴. Στον παραπάνω εσωτερικό μονόλογο του, ο οποίος θεωρείται ως η πλέον ειλικρινής μορφή έκφρασης, αναφέρει ότι αυτή είναι η δράση με γνώμονα τις εντολές ή και τις αναγκαιότητες, της εξουσίας που του έδωσε το παράσημο για τις υπηρεσίες του, δηλαδή την θέληση του μαρκήσιου ντε Λα Μολ και την κρατική εξουσία.

Ένα δεύτερο περιστατικό, ακόμη πιο χαρακτηριστικό στοιχείο της ριζικής μεταβολής του άξονα πεποιθήσεων του δρώντος είναι μια αποστολή μεγάλης σημασίας, την οποία του αναθέτει ο μαρκήσιος ντε Λα Μολ. Συνοπτικά, αυτή η αποστολή τοποθετείται σαφώς το 1830²⁶⁵, πιθανότατα αμέσως πριν την Ιουλιανή Επανάσταση (26-29 Ιουλίου 1830). Ο Σορέλ καλείται από τον μαρκήσιο να παρευρεθεί ως γραμματέας κρατώντας τα πρακτικά σε μια μυστική συνάντηση στην οποία έχουν μαζευτεί ορισμένα σημαντικά πρόσωπα για να συζητήσουν για την λήψη αναγκαίων μέτρων σχετικά με τις πολιτικές και κοινωνικές εξελίξεις.

Στην συζήτηση μετέχουν μέλη της ανώτατης αριστοκρατίας, ο μαρκήσιος ντε Λα Μολ, ο επίσκοπος της Αγκντ και ανιψιός του ντε Λα Μολ, και ένας καρδινάλιος. Ο καθένας εκφράζει τις απόψεις του σχετικά με την πολιτική κατάσταση. Κύρια άποψη η οποία εκφράζεται είναι, λόγω της σοβαρότητας της κατάστασης και μια δεύτερη επανάσταση που θεωρούν ότι έρχεται, να προχωρήσουν σε δραστήρια μέτρα κατά των φιλελεύθερων, της ελευθερίας του τύπου, των μικροαστών. Προτείνεται η συγκρότηση ένοπλων πολιτοφυλακών από τον κλήρο, τους χωριάτες και τους

που πέθανε”Stendhal H. (2009), *“Το Κόκκινο και το Μαύρο, Χρονικό του 19^{ου} αιώνα”*, Πάπυρος, Αθήνα σελ. 332-34

²⁶⁴ “Ο Ζυλιέν έμεινε έκπληκτος με αυτό που είχε κάνει. Δεν βαριέσαι, είπε μέσα του. Πρέπει να διαπράξω μπόλικες αδικίες αν θέλω να πάω μπροστά, και μάλιστα να μάθω να τις καλύπτω, κάτω από ωραία συγκινητικά λόγια: Κακόμοιρε κ. Γκρο! Αυτουνού του άξιζε ο Σταυρός κι εγώ τον έχω, και πρέπει να ενεργώ σύμφωνα με την γραμμή της εξουσίας που μου τον δίνει” Στο ίδιο, σελ. 334

²⁶⁵ “Αν τα πρόσωπά σας δεν μιλούν για πολιτικά, απάντησε ο εκδότης, τότε δεν είναι πια Γάλλοι του 1830 και το βιβλίο σας δεν είναι πια ένας καθρέφτης, όπως ισχυρίζεστε” (σημ. ο Stendhal αναφέροντας την παρέμβαση του εκδότη του) Στο ίδιο, σελ. 448

κυρίαρχους ευγενείς. Παράλληλα σχολιάζεται από τους υποστηρικτές των Βουρβόνων, κατά πόσο θα ήταν δυνατόν, όταν ξεσπάσει η επανάσταση, να επιτύχουν την οικονομική και πολεμική συνδρομή της Ιερής Συμμαχίας, της Μ. Βρετανίας, της Αυστρίας, της Πρωσίας και της Ρωσίας. Τα παραπάνω, παρότι δεν αφορούν άμεσα την δράση του ήρωα, αναφέρονται ενδεικτικά, ώστε να καταστεί φανερό το πόσο οι προτάσεις αυτές βρίσκονται σε απόλυτη αντίθεση με τις αρχικές του πεποιθήσεις.

Ο Ζυλιέν Σορέλ αναλαμβάνει με μεγάλο ζήλο τον ρόλο του αγγελιοφόρου στην μετάδοση των απομνημονευμένων από τον ίδιο συνοψισμένων πρακτικών σε κάποιο ισχυρό πρόσωπο εκτός Γαλλίας. Είναι μια αποστολή μεγάλης σημασίας και διακινδύνευσης, καθώς έχει προειδοποιηθεί από τον μαρκήσιο ντε Λα Μολ ότι μέσω εσωτερικής πληροφόρησης από την παραπάνω συνάντηση, θα επιδιώξουν με κάθε τρόπο να τον σταματήσουν. Στην διαδρομή επιχειρούν όντως να τον καθυστερήσουν με τέχνασμα και αναγνωρίζει τον αβά Καστανέντ, υποδιευθυντή και μετέπειτα διευθυντή του Σεμιναρίου της Μπεζανσόν, πράκτορα του αβά ντε Φριλαίρ και υπεύθυνο του δικτύου της Ιησουιτικής Αδελφότητας στα βόρεια σύνορα της Γαλλίας, ο οποίος εισέρχεται στο δωμάτιό του ψάχνοντας μάταια για έγγραφα και νομίζοντας ότι έχουν υπνώσει τον αγγελιοφόρο. Παρότι ο δρων μισώντας τον αβά Καστανέντ, αμφιταλαντεύεται προς στιγμήν να τον πυροβολήσει και να τον σκοτώσει, η προσήλωσή του στην επιτυχή έκβαση της αποστολής που του έχουν αναθέσει τον εμποδίζει.

Είναι δυνατόν να ειπωθεί ότι νιώθει μέσω της αποστολής αυτής την ιδιαίτερη εμπιστοσύνη και σεβασμό τον οποίο έχει ο μαρκήσιος ντε Λα Μολ προς το πρόσωπό του, αισθάνεται τιμημένος και παρά τις καταγεγραμμένες παλαιότερες πεποιθήσεις, η δράση του εναρμονίζεται με την επιθυμία επιδίωξης κοινωνικού κύρους μέσω της σχέσης του με τον μαρκήσιο.

4.5. Η ερωτική σχέση με την Ματθίλδη ντε Λα Μολ ως αποπροσανατολισμός των δομημένων σχημάτων επιθυμιών, πεποιθήσεων, ευκαιριών και δράσης του δρώντος αλλά και ως απρόβλεπτος παράγοντας κοινωνικής ανόδου.

Στο τελευταίο σημείο της καταγραφής των στάσεων και πρακτικών του δρώντος, μεσολαβεί η ερωτική σχέση του με την Ματθίλδη ντε Λα Μολ. Ως προς αυτήν, κρίνεται σημαντικό να οριστούν ποια στοιχεία θεωρούνται ως σημαντικά σε

μια προσπάθεια ρεαλιστικής λογοτεχνικής αποτύπωσης της κοινωνικής πραγματικότητας και ποιά παραβλέπονται ως μη ρεαλιστικά, υπερβολικά ή σχετιζόμενα σχεδόν αποκλειστικά με την εξέλιξη της μυθιστορηματικής πλοκής.

Κομβικό σημείο για την απρόσμενη σχεδόν απόλυτη επίτευξη των μεγάλων επιθυμιών του δρώντος αλλά και την τελική του καταστροφή αποτελεί η απρόσμενη ερωτική σχέση την οποία συνάπτει με την κόρη του προστάτη του Ματθίλδη ντε Λα Μολ. Η μυθιστορηματική προσωπικότητα αυτή έχει σκόπιμα αποσιωπηθεί καθώς κρίνεται ότι δεν διαθέτει τα χαρακτηριστικά εκείνα τα οποία θα αξίωναν μια ρεαλιστική κοινωνιολογική αποτύπωση και όπως αναφέρει ρητά ο ίδιος ο Stendhal δεν είναι πρόσωπο αντιπροσωπευτικό για την κοινωνία της περιόδου αυτής και μάλιστα καταγράφει και τα στοιχεία των αντιθέσεων της με την κοινωνική πραγματικότητα²⁶⁶. Πρόκειται για μια φιγούρα με πολύ έντονα μυθοπλαστικά στοιχεία, γοητευτική, πνευματώδης και πλήρως αντισυμβατική με βάση την κοινωνική της θέση. Όπως ο δρων εξιδανικεύει την ναπολεόντεια περίοδο, έτσι η Ματθίλδη, φανταστική απόγονος του Μπονιφάς ντε Λα Μολ²⁶⁷, εξιδανικεύει την συγκεκριμένη ιστορική περίοδο των θρησκευτικών πολέμων της Γαλλίας (1562-1598) και αντίστοιχες γυναικείες φιγούρες όπως η Βασίλισσα Μαργκό.

Για αυτόν τον λόγο, θα αναλυθούν οι στάσεις, αντιλήψεις και δράσεις του δρώντος άπαξ και η ερωτική σχέση γίνεται γνωστή στο μαρκήσιο ντε Λα Μολ με έμφαση κυρίως στο πως επηρεάζεται όταν φτάνει στο σημείο να θεωρήσει ότι έχει επιτύχει την μεγάλη κοινωνική άνοδο την οποία ανέκαθεν επιθυμούσε και πως η διάψευση αυτή τον οδηγεί σε μια αίσθηση παραίτησης. Η εντύπωση αυτή κρίνεται ότι εκφράζεται σε μεγάλο βαθμό μέσω της δημόσιας απολογίας του στο δικαστήριο και της γενικής του στάσης κατά την φυλάκισή του.

²⁶⁶“Σπεύδουμε να προσθέσουμε πως το περί ου ο λόγος πρόσωπο αποτελεί εξαίρεση στα ήθη του καιρού μας” Stendhal H. (2009), *“Το Κόκκινο και το Μαύρο, Χρονικό του 19^{ου} αιώνα”*, Πάπυρος, Αθήνα σελ. 368

“Το πρόσωπο αυτό είναι πέρα για πέρα φανταστικό και μάλιστα το φαντάστηκα εντελώς έξω από τις κοινωνικές συνήθειες που, μεταξύ όλων των άλλων εποχών, θα εξασφαλίσουν στον 19^ο αιώνα μια τόσο διακεκριμένη θέση. Η σύνθεση δεν απολείπει δα από τις κοπέλες στους χορούς του φετινού χειμώνα. Ούτε και νομίζω πως μπορεί κανείς να τις καταγορεύει ότι περιφρονούν υπέρμετρα μια λαμπρή περιουσία, τα άλογα, τις γόνιμες γαίες και ότι εξασφαλίζει μια ευχάριστη θέση στην κοινωνία. Αντί να βλέπουν μόνο πλήξη σε όλα αυτά τα πλεονεκτήματα, τα θεωρούν γενικά σαν αντικείμενο των σταθερότατων επιθυμιών τους, κι αν υπάρχει κάποιο πάθος στις καρδιές τους, αυτά έχουν για στόχο.” Στο ίδιο, σελ. 425

²⁶⁷ Ο BonifacedeLaMole (1526-1574) ήταν σημαντικός Γάλλος ευγενής ο οποίος κατηγορούμενος για συνωμοσία κατά του βασιλιά Καρόλου 10^{ου} εκτελέστηκε στην πλατεία της Γκρεβ στο Παρίσι. Σύμφωνα με θρύλους, η ερωμένη του πριγκήπισσα Μαργαρίτα της Ναβάρρας, γνωστή και ως Βασίλισσα Μαργκό μετέφερε με τα ίδια της τα χέρια και έθαψε το κεφάλι του εραστή της.

Όταν η Ματθίλδη ντε Λα Μολ μένει έγκυος, αναγκάζεται να εξομολογηθεί στον πατέρα της, μαρκήσιο ντε Λα Μολ την ερωτική σχέση με τον προστατευόμενο του Ζυλιέν Σορέλ. Από τη στιγμή εκείνη, προκύπτει μια ασύμμετρη δικτύωση μεταξύ του δρώντος, της Ματθίλδης, του αβιά Πιράρ και του μαρκήσιου ντε Λα Μολ ως προς τις αποδεκτές πιθανές λύσεις. Ύστερα από μεγάλη αμφιταλάντευση και ενώ οι κύριες διαπραγματεύσεις πραγματοποιούνται μεταξύ του μαρκήσιου, της κόρης του και του Αβιά Πιράρ, ο μαρκήσιος αποφασίζει τελικώς να συναινέσει παραχωρώντας στον δρώντα ορισμένα κτήματά του, ένα συγκεκριμένο εισόδημα αλλά και εισάγοντάς τον επισήμως στην ανώτερη αριστοκρατική τάξη, ως υποτιθέμενος γιος ενός φανταστικού αριστοκράτη, και μαζί νέο όνομα και ταυτόχρονα τον στρατιωτικό βαθμό του υπολοχαγού των Ουσάρων²⁶⁸.

Ο μαρκήσιος όμως, βιώνοντας ένα αίσθημα προδοσίας από τον στενότερο συνεργάτη του και φοβούμενος ότι παρά τις περί αντιθέτου διαβεβαιώσεις από την κόρη του, ο δρων αντιμετωπίζει την ερωτική αυτή σχέση ως ένα εφιαλτήριο κοινωνικής ανόδου²⁶⁹, αποφασίζει να γράψει στην κα ντε Ρενάλ ρωτώντας την πληροφορίες για αυτόν. Η απάντηση, η οποία είναι ένα γράμμα υπό την καθοδήγηση του εξομολόγου της, το οποίο χωρίς περιστροφές κατηγορεί τον Ζυλιέν Σορέλ ως τυχοδιώκτη, επίδοξο καταπατητή κοινωνικής θέσης²⁷⁰, τον εξοργίζει και αναγγέλλει στην κόρη του ότι αναιρεί την απόφασή του, και δεν πρόκειται να συμφωνήσει στον

²⁶⁸ “Τα κτήματα του Λαγκεντόκ αποδίδουν 20.600 φράγκα τον χρόνο. Δίνω 10.600 φράγκα στην κόρη μου και 10.000 φράγκα στον κ. Ζυλιέν Σορέλ. Χαρίζω φυσικά και τα ίδια τα κτήματα. (...) Ύστερα από αυτό δεν θα υπάρξει καμία σχέση μεταξύ μας.” Stendhal H. (2009), “Το Κόκκινο και το Μαύρο, Χρονικό του 19^{ου} αιώνα”, Πάπυρος, Αθήνα σελ. 522

“Εσωκλείω ένα διοριστήριο υπολοχαγού των Ουσάρων για τον υπόπτη κ. Ζυλιέν Σορέλ ντε Λα Βερναί” Σελ. 526 “Ο κ. ντε Λα Μολ σας χαρίζει είκοσι χιλιάδες φράγκα” Στο ίδιο, σελ. 528

²⁶⁹ “Αφού ώρα πολύ συλλογίστηκε πως να σκοτώσει τον Ζυλιέν, ή ναβάλει να τον εξαφανίσουν, ονειρευόταν μετά να του στήσει μια λαμπρή περιουσία. Του έδινε με το νου του το όνομα ενός από τα κτήματά του. (...) Δεν μπορεί να αρνηθεί κανείς στον Ζυλιέν μια μοναδική ικανότητα στις διάφορες υποθέσεις, τόλμη, ακόμα και κάποια λάμψη (...) Μα στο βάθος του χαρακτήρα του ξεχωρίζω κάτι τρομακτικό (...) Αυτός πολύ διαφορετικός δεν μπορεί ούτε στιγμή να αντέξει την περιφρόνηση (...) Το θράσος του Ζυλιέν έφτασε μέχρι να επιχειρήσει να φλερτάρει την κόρη μου γιατί ξέρει πως την αγαπώ πάνω από όλα και πως έχω εκατό χιλιάδες σκούδα εισόδημα; (...) Υπήρξε τάχα έρωτας αληθινός, απροσδόκητος; Η μήπως χυδαία επιθυμία να αναρριχηθεί σε μια ωραία θέση;” Στο ίδιο, σελ. 525-26

²⁷⁰ “Φτωχός και άπληστος, βοηθούμενος από την πιο τέλεια υποκρισία, αυτός ο άνθρωπος προσπάθησε να πάει μπροστά και να γίνει κάτι, ξελογιάζοντας μια αδύναμη δύστυχη γυναίκα. Αποτελεί μέρος του θλιβερού μου καθήκοντος να προσθέσω ότι ο κ. Ζ δεν κλείνει μέσα του καμία από τις αρχές της Θρησκείας μας. Εν απολύτω συνειδήσει, είμαι υποχρεωμένη να πιστεύω ότι ένα από τα μέσα επιτυχίας που μεταχειρίζεται σε κάθε σπίτι είναι να κατακτά την γυναίκα που έχει τη μεγαλύτερη επιρροή. Καλυπτόμενος πίσω από μια φαινομενική ανιδιοτέλεια και με φράσεις παρμένες από μυθιστορήματα, ο βασικός και αποκλειστικός του στόχος είναι να καταφέρει να έχει του χεριού του τον οικοδεσπότη και την περιουσία του.” Stendhal H. (2009), “Το Κόκκινο και το Μαύρο, Χρονικό του 19^{ου} αιώνα”, Πάπυρος, Αθήνα σελ. 533

γάμο τους, προσφέροντας του ένα αξιοσέβαστο εισόδημα με την προϋπόθεση ότι θα φύγει εκτός Γαλλίας²⁷¹.

Η λογική της δράσης, η ταυτότητα εαυτού και αντίστοιχα η αποτύπωση των επιθυμιών, πεποιθήσεων και της υποκειμενικής αίσθησης των ευκαιριών του δρώντος σε πολλά σημεία στο τελευταίο μέρος της αφήγησης, από την αρχή της απροσδόκητης ερωτικής αλληλεπίδρασης με την Ματθίλδη ντε Λα Μολ, είναι δύσκολα ανιχνεύσιμη και αντιφατική. Αναφέρθηκε παραπάνω πως, όταν αυτός αισθάνεται ότι αδίκησε εν αγνοία του ένα άτομο το οποίο εκτιμούσε, αναφέρει εντός του εσωτερικού του μονολόγου ότι η επιθυμία για κοινωνική καταξίωση και οι δομημένες ευκαιρίες επιβάλλουν την πραγμάτωση αδικιών οι οποίες είναι αναγκαίο να καλύπτονται με τακτικές κοινωνικής υποκρισίας για χάριν της κοινωνικής ανόδου. Προσδιορίζει εν ολίγοις μια τακτική δράσης η οποία δεν αναφέρεται στις βοναπαρτικές ή φιλελεύθερες πεποιθήσεις του παρελθόντος αλλά καθορίζεται αποκλειστικά από την επιθυμία, σε μια εικόνα κοινωνικά ανερχόμενου τυχοδιώκτη.

Πρακτικά όμως, παρότι μέσω της έμμεσης αντιπαλότητας με τον μαρκήσιο Κρουαζενουά, μνηστήρα της Ματθίλδης και την εμφανή περιφρόνηση την οποία επιδεικνύει αυτός και ο κύκλος του για τον δρώντα, με αποτέλεσμα να ενισχύονται εντός του αισθήματα και τάσεις παραπλήσιες με αυτές που αισθανόταν για την αριστοκρατική τάξη όταν εισήλθε αρχικά στο σπίτι των ντε Ρενάλ, η ερωτική σχέση με την Ματθίλδη δεν προκύπτει ως προϊόν συνειδητής στρατηγικής μεθόδευσης κοινωνικής ανόδου. Είναι περισσότερο ένα αποτέλεσμα εγωισμού ο οποίος εκφράζεται με δύο όψεις, αφενός της ερωτικής κατάκτησης μιας φιγούρας η οποία εμφανίζεται κυρίαρχη εντός του κοινωνικού περιβάλλοντος στο οποίο κινείται, είναι ιδιαίτερα απρόβλεπτη, πνευματώδης και ποθητή και αφετέρου, είναι γόνος της πλέον καταξιωμένης μερίδας της ανώτατης αριστοκρατικής τάξης η οποία, παρότι πρόκειται να αρραβωνιαστεί τον Κρουαζενουά, γόνο εξίσου αριστοκρατικής οικογένειας, με σημαντικό εισόδημα, νεαρής ηλικίας και όμορφο αξιωματικό των Ουσάρων, αντίθετα επιλέγει τον δρώντα ο οποίος έχει χαμηλή κοινωνική καταγωγή.

Κρίνεται ότι είναι μια μορφή εγωτικής δράσης η οποία κινητοποιείται από μια έντονη αίσθηση κοινωνικής υστέρησης, και πραγματοποιείται πρωτίστως με την αλληλεπίδραση περί του τι επιθυμεί ο κοινωνικός του περίγυρος του. Σε μια

²⁷¹“Μπορούσα όλα να τα συγχωρήσω, εκτός από την πρόθεση να σας ξεμυαλίσουν γιατί είσαστε πλούσια. Αυτή είναι άμοιρη κόρη μου η φρικτή αλήθεια. Του εξασφαλίζω δέκα χιλιάδες λίβρες εισόδημα, αν θέλει να πάει να ζήσει μακριά, έξω από τα σύνορα της Γαλλίας ή ακόμη καλύτερα, στην Αμερική” Στο ίδιο, σελ. 532

μεσολάβηση της επιθυμίας, όπως αναφέρει και ο Rene Girard στο μοτίβο της τριαδικής επιθυμίας²⁷² η κοινωνική αλληλεπίδραση, οδηγεί τον Σορέλ να την επιθυμήσει ως ερωμένη του, ενώ ζηλεύει και θα επιθυμούσε να αποκτήσει τα κοινωνικά χαρακτηριστικά και θέση του αντίζηλου του. Σε επίπεδο αιτιακής σχέσης μεταξύ επιθυμιών πρόκειται για μια αντιθετικά προσαρμόσιμη προτίμηση, σύμφωνα με την οποία επιθυμεί ό,τι θεωρεί ότι είναι δύσκολο να αποκτήσει²⁷³. Παράλληλα καθίσταται μέσω της μεσολάβησης της κοινωνικής αλληλόδρασης ως μια αιτιακή σχέση μεταξύ αφενός της αλληλόδρασης ως αιτία επιθυμίας και ταυτόχρονα ως αντικείμενο της επιθυμίας προς μίμηση²⁷⁴.

Όταν η Μαθίλδη εμφανίζεται μετανιωμένη, λόγω της χαμηλής του κοινωνικής καταγωγής, ο ίδιος τότε αισθάνεται έντονο ερωτικό ενδιαφέρον, το οποίο τον ωθεί να απορρίψει δύο πιθανόν πιο ρεαλιστικές και σαφώς λιγότερο ριψοκίνδυνες παρεχόμενες ευκαιρίες κοινωνικής ανόδου, καταξίωσης και πλουτισμού. Η πρώτη είναι όταν ο φίλος του Ρώσος πρίγκιπας Κοραζόφ παρορμητικά του προτείνει να παντρευτεί μια συγγενή του, αριστοκρατικής καταγωγής και με μεγάλη περιουσία και του εγγυάται την στρατιωτική σταδιοδρομία²⁷⁵. Η δεύτερη είναι όταν ακολουθώντας τις συμβουλές που ο τελευταίος του έδωσε, ώστε να κινητοποιήσει τον εγωισμό της Μαθίλδης και να τον επαναδιεκδικήσει, στέλνει ερωτικά γράμματα στην κα ντε Φερβάκ, η οποία διαθέτει ιδιαίτερη επιρροή στην εκκλησία της Γαλλίας, λόγω των σχέσεων της με την Ιησουιτική Αδελφότητα. Ευνοϊκά διακείμενη σταδιακά υπέρ του, σκέφτεται να τον καταστήσει μέγα βικάριο, ή επίσκοπο, όμως ο δρώντας αδιαφορεί για τις προσδοκίες εκκλησιαστικής καριέρας εξασφαλισμένη είτε μέσω εκείνης είτε μέσω του μαρκήσιου ντε Λα Μολ²⁷⁶ λόγω του αδιέξοδου ερωτικού του ενδιαφέροντος για την Μαθίλδη.

²⁷² Girard Rene (1965), *“Deceit Desire and the Novel, Self and Other in Literary Structure”*, John Hopkins Press, Baltimore Σελ. 6-9, 85-86, 109

²⁷³ Hedstrom Peter (2005), *“Dissecting The Social: On the Principles of Analytical Sociology”*, Cambridge University Press, Cambridge σελ. 40

²⁷⁴ Στο ίδιο, σελ. 52-53

²⁷⁵ “Ο πρίγκιπας είχε ξετρελαθεί με τον Ζυλιέν. Μη ξέροντας πως να του αποδείξει αυτή την ξαφνική φιλία του, κατέληξε να του προτείνει γάμο με μια από τις ξαδέρφες του, πλούσια κληρονόμο της Μόσχας. (...) « από την μια η επιρροή μου και από την άλλη ο Σταυρός που φοράτε, σας κάνουν συνταγματάρχη σε δύο χρόνια». ” Stendhal H. (2009), *“Το Κόκκινο και το Μαύρο, Χρονικό του 19^{ου} αιώνα”*, Πάπυρος, Αθήνα σελ. 471

²⁷⁶ “Ο Ζυλιέν μπορούσε να ελπίζει έτσι σε μια Επισκοπή, αν ο κ. ντε Λα Μολ έμπαινε στο Υπουργικό Συμβούλιο. Μα το βλέμμα του αντίκριζε όλα αυτά, τις μεγάλες επιδιώξεις, σαν ανάμεσα από ένα πέπλο. ” Στο ίδιο, σελ. 479

Με βάση τα παραπάνω στοιχεία, μπορεί να ειπωθεί ότι η επιθυμία να γίνει η Ματθίλδη ξανά ερωμένη του και οι αντίστοιχες μεθοδεύσεις σε επίπεδο δράσεων είναι η μόνη κινητοποιητική επιθυμία δράσης του στην παρούσα χρονική περίοδο. Όταν δε αυτό πραγματοποιείται και στην συνέχεια κατανοεί ότι είναι έγκυος, με συνέπεια την κοινοποίηση της σχέσης του στον μαρκήσιο από πλευράς της, ο δρών εμφανίζεται σε ένα μη ενεργητικό ρόλο αναμονής στην όλη διαδικασία των διαπραγματεύσεων μεταξύ εκείνης και του πατέρα της, μαρκησίου ντε Λα Μολ.

4.6. Η επίτευξη της επιθυμίας κοινωνικής ανόδου, διάψευση και κατάρρευση του δρώντος

Οι συνθήκες αλλάζουν άρδην όταν ικανοποιείται για περιορισμένο χρονικό διάστημα η μεγάλη πρωταρχική του επιθυμία για στρατιωτική καριέρα ως υπολοχαγός του ιππικού αλλά και ως ευγενής, με ένα σημαντικό εισόδημα²⁷⁷. Σε αυτό το σημείο παρατηρείται μια σημαντική μεταστροφή και ενεργοποίηση του δρώντος. Εμφανίζεται να θεωρεί την νέα κοινωνική του θέση μη επισφαλής και παγιωμένη και απορροφημένος από τους εγωκεντρικούς συλλογισμούς του σχετικά με αυτήν να αδιαφορεί για οτιδήποτε άλλο²⁷⁸.

Ακολουθως, παρατηρείται η έναρξη μιας διαδικασίας σχηματισμού κοινωνικής ταυτότητας και ταυτότητας εαυτού με βάση την παγιωμένη πλέον κοινωνική θέση την οποία θεωρεί ότι κατέχει, ακόμη και με την μέσω της φαντασίας του απόδοση πιθανολογικού ρεαλιστικού περιεχόμενου στην υποτιθέμενη καταγωγή του από κάποιο μέλος της ανώτατης αριστοκρατίας μέσω της οποίας λαμβάνει τον

“Έτσι η ιδέα μιας επισκοπής συνδυαζόταν για πρώτη φορά με τη σκέψη του Ζυλιέν στο κεφάλι μιας γυναίκας που αργά ή γρήγορα θα μοίραζε τις καλύτερες θέσεις της Εκκλησίας της Γαλλίας” Στο ίδιο, σελ. 484

“Η μία από αυτές, ο Σεβασμιότατος Επίσκοπος της... θείος της στραταρχίνας, κρατούσε τον κατάλογο των εκκλησιαστικών θέσεων με πρόσοδο και καθώς έλεγαν δεν μπορούσε να αρνηθεί τίποτα στην ανειψιά του. «Τι τεράστια βήματα έκανα προς τα εμπρός», είπε μέσα του ο Ζυλιέν, χαμογελώντας μελαγχολικά, «και πόσο μου είναι αδιάφορο!» ” Στο ίδιο, σελ. 487

²⁷⁷ *“ Το βράδυ, όταν είπε στον Ζυλιέν πως ήταν υπολοχαγός των Ουσάρων, η χαρά του δεν είχε όρια. Μπορεί κανείς να το φανταστεί, αν αναλογιστεί τη φιλοδοξία όλης του της ζωής και το πάθος που τώρα είχε για τον γιο του. Η αλλαγή του ονόματος τον άφησε άναυδο.” Stendhal H. (2009), “Το Κόκκινο και το Μαύρο, Χρονικό του 19^{ου} αιώνα” , Πάπυρος, Αθήνα σελ. 528*

²⁷⁸ *“Στο κάτω κάτω», συλλογιζόταν, «το ρομάντζο μου τελείωσε, και σε μένα μόνο αξίζει κάθε έπαινος. Κατάφερα να κάνω να με αγαπήσει αυτό το τέρας της αλαζονείας» πρόσθετε μέσα του κοιτάζοντας την Ματθίλδη. «Ο πατέρας της δεν μπορεί να ζήσει χωρίς αυτήν, κι αυτή χωρίς εμένα» Η ψυχή του ήταν απορροφημένη με αυτά. Δεν απαντούσε παρά με μισόλογα στη μεγάλη τρυφερότητα που εκείνη του έδειχνε. Έμενε σιωπηλός και κατσούφης” Στο ίδιο, σελ. 528-529*

τίτλο ευγενείας²⁷⁹. Η πραγμάτωση κοινωνικής παράστασης ανάλογης της κοινωνικής του θέσης ως αριστοκράτη αξιωματικού φαίνεται στην συνέχεια να είναι το κύριο μέλημά του σε συνδυασμό με φιλόδοξες σκέψεις περί λαμπρής στρατιωτικής σταδιοδρομίας²⁸⁰. Η στάση του αυτή, παρά την επίκληση της αριστοκρατικής καταγωγής κρίνεται ότι διαθέτει στοιχεία τα οποία παραπέμπουν άμεσα σε μια λογική νεόπλουτου κατακτητή κοινωνικής θέσης, ο οποίος προβαίνει και σε επιδεικτική κατανάλωση²⁸¹. Παράλληλα όμως, έχοντας εξοικειωθεί απόλυτα με τις στάσεις, νοσηματοδοτήσεις, λεκτικούς και σωματικούς κώδικες έκφρασης της ανώτατης αριστοκρατικής τάξης, πλέον είναι σε θέση να τις μεταχειρίζεται ο ίδιος για λογαριασμό του, επισημαίνοντας διακριτικά την κοινωνική του θέση. Στην βραχύβια αυτή χρονική περίοδο, επιτυγχάνει τον σεβασμό και την κοινωνική αναγνώριση και εντός του στρατιωτικού κοινωνικού περιβάλλοντος ως άριστος γνώστης ξιφασκίας, σκοποβολής και ιππασίας και εν γένει ως κάτοχος των αναγκαίων προδιαθέσεων οι οποίες απαιτούνται στο εν λόγω πεδίο²⁸².

Η ικανοποίηση της επιθυμίας για στρατιωτική σταδιοδρομία συνδυασμένη με την κατοχή ενός τίτλου ευγενείας και ένα ικανοποιητικό εισόδημα αφήνει την ελευθερία στον δρώντα να στοχαστεί τις στρατιωτικές του φιλοδοξίες, και να έρθει ξανά σε επαφή με τις πρώτες προδιαθέσεις-έξεις τις οποίες είχε σχηματίσει. Παρόλα

²⁷⁹“ο μαρκήσιος λέει ακόμα: Ο Ζυλιέν ντε Λα Βερναί έχει λάβει αυτά τα χρήματα από τον πατέρα του, που είναι περιττό να τον προσδιορίσει με μεγαλύτερη ακρίβεια. (...) θα κρίνει ίσως σκόπιμο να κάνει κάποιο δώρο στον κ. Σορέλ, ξυλουργό της Βεριέρ, που τον φρόντισε στα παιδικά του χρόνια (...) Ο Ζυλιέν δεν μπόρεσε να συγκρατηθεί (...) έβλεπε να αναγνωρίζεται η αριστοκρατική του καταγωγή. (...) «Λες να ναι τάχα αλήθεια», έλεγε μέσα του, «να είμαι νόθος γιος κάποιου μεγάλου άρχοντα, που ο τρομερός Ναπολέοντας είχε εξορίσει στα βουνά μας;» Κάθε στιγμή που περνούσε, η ιδέα αυτή του φαινόταν λιγότερο απίθανη...” Στο ίδιο, σελ. 530

²⁸⁰“Ο Ζυλιέν ήταν κι όλες ψυχρός και αγέρωχος (...) Ο κ. υπότης ντε Λα Βερναί ίππευε το ωραιότερο άλογο της Αλσατίας, που του είχε στοιχίσει έξι χιλιάδες φράγκα. (...) Ο Ζυλιέν είχε μεθύσει από φιλοδοξία μα όχι και από ματαιοδοξία. Ωστόσο έδινε πολλή προσοχή στην εξωτερική του εμφάνιση. Τα άλογά του, οι στολές του, οι λιβρέες των υπηρετών του ήταν άψογα, και θα τιμούσαν την τυπικότητα ενός μεγάλου Αγγλου ευπατρίδη. Ακόμα μόνο υπολοχαγός, από εύνοια και μόλις δύο ημερών, λογάριαζε κιόλας πως, για να αρχιστρατηγεύσει στα τριάντα του, το αργότερο, σαν όλους τους μεγάλους στρατηλάτες, έπρεπε στα είκοσι τρία του να είναι πιο ψηλά από υπολοχαγός. Δεν σκεφτόταν παρά την δόξα και τον γιό του” Stendhal H. (2009), “Το Κόκκινο και το Μαύρο, Χρονικό του 19^{ου} αιώνα”, Πάπυρος, Αθήνα σελ. 530-31

²⁸¹Young Jee Han, Joseph C. Nunes, Xavier Drèze (2010) Signaling Status with Luxury Goods: The Role of Brand Prominence. Journal of Marketing: July 2010, Vol. 74, No. 4, pp. 15-30. Σελ. 17-18

²⁸²“Το ατάραχο ύφος του, η αυστηρή και σχεδόν κακή ματιά του, η χλομάδα του, η αναλλοίωτη ψυχραιμία τον έκαναν διάσημο από την πρώτη μέρα. Και δεν πέρασε πολύς καιρός που η άψογη και μετρημένη ευγένειά του, η επιδεξιότητά του στο πιστόλι και στην οπλασκία, την οποία έδειξε χωρίς υπερβολική επιτήδευση, έδωξαν από όλους κάθε σκέψη να αστείευτούν μεγαλόφωνα σε βάρος του. Ύστερα από πεντε έξι μέρες αμφιταλαντεύσεων, η κοινή γνώμη του συντάγματος εκδηλώθηκε φανερά ευνοϊκή γι’ αυτόν.” Stendhal H. (2009), “Το Κόκκινο και το Μαύρο, Χρονικό του 19^{ου} αιώνα”, Πάπυρος, Αθήνα σελ. 531

αυτά, δεν λησμονεί τον προστάτη του αβιά Σελάν ούτε την παλαιά του κοινωνική θέση και τον επιφορτίζει να δώσει ένα ορισμένο χρηματικό ποσό σε κατοίκους της Βεριέρ οι οποίοι θα αντιμετωπίζουν οικονομικά προβλήματα όχι σε μια λογική επώνυμης αριστοκρατικής φιλανθρωπίας, αλλά επιθυμώντας να μην αναφερθεί σαν δωρητής²⁸³.

Όταν εντέλει αιφνίδια πληροφορείται την απώλεια της κοινωνικής θέσης την οποία θεωρεί δεδομένη και μάλιστα ότι αυτή έγινε λόγω του γράμματος της κας ντε Ρενάλ και οι φιλοδοξίες του διακόπτονται βίαια, αφού το διαβάσει και βεβαιωθεί ότι το γράφει η ίδια, η μόνη επιθυμία η οποία καθοδηγεί την δράση του είναι να την εκδικηθεί σκοτώνοντάς την²⁸⁴. Πράττοντας το άμεσα, συλλαμβάνεται και εμφανίζεται καταρρακωμένος ψυχολογικά χωρίς να ενδιαφέρεται να υπερασπιστεί τον εαυτό του, παραδεχόμενος χωρίς περιστροφές την ενοχή του στον ανακριτή, αναμένοντας να εκτελεστεί το συντομότερο δυνατόν²⁸⁵. Ο εσωτερικός του μονόλογος καταδεικνύει στην συγκεκριμένη στιγμή την ψυχολογική παραίτηση στην οποία έχει υποπέσει ο δρώντας ύστερα από την ματαιώση της επιθυμίας του²⁸⁶. Στην συνέχεια, εμφανίζεται πιο ήρεμος, αλλά είναι πεπεισμένος και ολοένα περισσότερο εξοικειωμένος στην ιδέα του επικείμενου θανάτου του.

Ολοκληρώνοντας, κρίνεται σημαντική η αναφορά στην απολογία του δρώντος ο οποίος σταδιακά εμφανίζεται να επιστρέφει στις αρχικές πεποιθήσεις, ταυτότητα

²⁸³ «Θα έχετε μάθει με χαρά, είμαι σίγουρος, τα γεγονότα που ώθησαν την οικογένειά μου να με κάνει πλούσιο. Εσωκλείω πεντακόσια φράγκα, που σας παρακαλώ, να μοιράσετε αθόρυβα και χωρίς καμία μνεία του ονόματός μου, στους δύστυχους εκείνους που είναι τώρα φτωχοί, όπως εγώ ήμουν άλλοτε, και που σίγουρα θα βοηθήτε, όπως άλλοτε βοηθήσατε και κι εμένα» Στο ίδιο, σελ. 531

²⁸⁴ «Έτσι μέσα στην παραφορά της πιο ξέφρενης φιλοδοξίας αιφνιδιάστηκε (...) Αυτό το μακρότατο και μισοσβησμένο από τα δάκρυα γράμμα ήταν σίγουρα γραμμένο με το χέρι της κυρίας ντε Ρενάλ. Ήταν μάλιστα γραμμένο με περισσότερη προσοχή απ'ότι συνήθως. Δεν μπορώ να κακίσω τον κ. ντε Λα Μολ, είτε ο Ζυλιέν αφού το τελείωσε. Είναι δίκαιος και συνετός. Ποιός πατέρας θα θελε να δώσει την αγαπημένη του κόρη σ' έναν τέτοιο άνθρωπο! Αντίο! (...) Ο Ζυλιέν είχε φύγει για την Βεριέρ» Stendhal H. (2009), «Το Κόκκινο και το Μαύρο, Χρονικό του 19^{ου} αιώνα», Πάπυρος, Αθήνα σελ. 533-34

²⁸⁵ «Ένας δικαστής έκανε την εμφάνισή του στην φυλακή. –Έκανα φόνο εκ προμελέτης, του είπε ο Ζυλιέν. Αγόρασα και γέμισα τα πιστόλια στον οπλοποιό. Το άρθρο 1342 του Ποινικού Κώδικα είναι σαφέστατο, αξίζω τον θάνατο και τον περιμένω. Ο δικαστής ξαφνιασμένος από τον τρόπο που ο απαντούσε, θέλησε να του κάνει και άλλες ερωτήσεις, ώστε ο κατηγορούμενος να πέσει σε αντιφάσεις στις απαντήσεις του. –Μα δεν βλέπετε κύριε του είπε ο Ζυλιέν χαμογελώντας πως παραδέχομαι τον εαυτό μου τόσο ένοχο όσο επιθυμείτε; Μη στεναχωριέστε κύριε δεν θα σας ξεφύγει το θήραμα που κυνηγάτε. Θα έχετε την ευχαρίστηση να με καταδικάσετε. Απαλλάξτε με από την παρουσία σας.» Στο ίδιο, σελ. 537

²⁸⁶ «Ένωσε πολύ δυστυχισμένος. Καθεμία από τις ελπίδες που του είχε γεννήσει η φιλοδοξία του χρειάστηκε να ξεριζωθεί μία-μία από την καρδιά του με την πελώρια λέξη: «θα πεθάνω» (...) σκέφτηκε τις τύψεις! «και γιατί να έχω; Με πρόσβαλαν με φοβερό τρόπο. Σκότωσα, αξίζω τον θάνατο, μα τίποτα πέρα από αυτό. Πεθαίνω αφού ξόφλησα τους λογαριασμούς μου με τους ανθρώπους. (...) «Δεν έχω τίποτα πια να κάνω πάνω στη γη» Στο ίδιο, σελ. 538-39

εαυτού και προδιαθέσεις-έξεις. Σε αυτή την λογική, μη έχοντας επαφή με την κοινωνική πραγματικότητα, ούτε με τις κοινωνικές δικτυώσεις τις οποίες έχει αναπτύξει η Ματθίλδη ντε Λα Μολ ώστε να επιτύχει ευνοϊκή απόφαση στο δικαστήριο, εικάζει ότι όλοι επιθυμούν την καταδίκη του καθώς ενσαρκώνει την φιγούρα του κοινωνικά ανερχόμενου υποκειμένου, προκαλώντας φθόνο²⁸⁷. Όταν έρχεται η ώρα της δίκης, εμφανίζεται στιγμιαία να ανακτά την αίσθηση της πραγματικότητας, όμως ένα ειρωνικό βλέμμα του δήμαρχου πλέον της Βεριέρ και επικεφαλής των ενόρκων ντε Βαλενό, τον οδηγεί να χάσει την ψυχραιμία του, να θεωρήσει δεδομένη την καταδίκη του και να λειτουργήσει αυτοκαταστροφικά, λαμβάνοντας τον λόγο, επιτιθέμενος εναντίον των ενόρκων, εξαναγκάζοντας ουσιαστικά την καταδίκη του σε θάνατο²⁸⁸.

Η κοινωνική και πολιτική οπτική την οποία εκφράζει είναι Ιακωβίνικη, έχοντας παλινδρομήσει στο παλαιό μοτίβο πεποιθήσεων και αίσθησης ευκαιριών σύμφωνα με τον οποίο, η χαμηλή κοινωνική του καταγωγή προκαλεί στους ανερχόμενους αστούς και στην αριστοκρατική τάξη αίσθημα περιφρόνησης. Στο πρόσωπό του δρώντα βλέπουν ένα υποκείμενο το οποίο επιθυμεί να ανέλθει κοινωνικά, να επιθυμήσει και να επιδιώξει την κοινωνική καταξίωση ανεξάρτητα από την χαμηλή κοινωνική καταγωγή του καταστρατηγώντας τους περιορισμούς. Σύμφωνα με την λογική του, ό ίδιος τιμωρείται δευτερευόντως για το έγκλημά του απέναντι στην κα ντε Ρενάλ αλλά πρωτίστως ως μέσον παραδειγματισμού, και αποτροπής παρόμοιων κοινωνικών τροχιών καθ' ότι αποτελεί προσωποποίηση του

²⁸⁷ “Δεν θέλω να είμαι για πολύ θέαμα σ’ όλους τους εχθρούς μου. Αυτοί οι επαρχιώτες πειράχτηκαν με την γοργή άνοδο που σας οφείλω και, πιστέψτε με, ούτε ένας δεν υπάρχει που να μην επιθυμεί την καταδίκη μου (...) δεν αισθανόταν τίποτε άλλο από οίκτο για αυτόν τον συρφετό των ζηλόφθονων που, χωρίς κακία, θα χειροκροτούσαν την θανατική του καταδίκη. Ξαφνιάστηκε πολύ όταν (...) αναγκάστηκε να παραδεχτεί πως η παρουσία του ενέπνεε στο κοινό μια τρυφερή λύπη. Δεν άκουσε ούτε μια δυσάρεστη κουβέντα. «Αυτοί οι επαρχιώτες είναι λιγότερο κακοί απ’ ό,τι νόμιζα», είπε μέσα του. ” Stendhal H. (2009), “Το Κόκκινο και το Μαύρο, Χρονικό του 19^{ου} αιώνα”, Πάπυρος, Αθήνα σελ. 567-68

²⁸⁸ “Κύριοι ένορκοι. Εκείνο που με κάνει να πάρω τον λόγο είναι ότι νιώθω απέχθεια για την περιφρόνηση των άλλων. (...) Κύριοι δεν έχω την τιμή να ανήκω στην τάξη σας, σε εμένα βλέπετε τον χωριάτη που εξεγέρθηκε ενάντια στην ταπεινή του μοίρα. «Δεν ζητώ χάρη» (...) Το έγκλημα μου είναι απαίσιο κι ήταν προμελετημένο. Αξίζω λοιπόν τον θάνατο, κύριοι ένορκοι. Μα κι αν ήμουν λιγότερο ένοχος, βλέπω εδώ ανθρώπους που (...) θα θελήσουν να τιμωρήσουν σε μένα και να αποθαρρύνουν μια για πάντα, αυτή την τάξη των νέων που, αφού γεννήθηκαν μέσα σε μια κατώτερη κοινωνική τάξη και κατά κάποιο τρόπο, τους καταπίεσε η φτώχεια, έχουν την τύχη να αποκτήσουν μια καλή μόρφωση και την τόλμη να ανακατευτούν μέσα σε αυτό που η έπαρση των πλουσίων αποκαλεί καλό κόσμο. Αυτό είναι το έγκλημά μου κύριοι και θα τιμωρηθεί με πολλή μεγαλύτερη αυστηρότητα γιατί στην πραγματικότητα, δεν δικάζομαι από τους ομοίους μου. Δεν βλέπω στα έδρανα των ενόρκων έστω και έναν χωριάτη που πλούτισε, παρά αποκλειστικά αγανακτισμένους αστούς.” Στο ίδιο, σελ. 571-72

κοινωνικά ανερχόμενου υποκειμένου, το οποίο είναι σε θέση να έλθει σε επαφή και να συγχρωτιστεί με ανώτερες κοινωνικές τάξεις μέσω της μόρφωσής του αλλά και της ισχυρής επιθυμίας αλλαγής της κατάστασής του.

4.7. Συμπεράσματα

Συνοψίζοντας, στο δεύτερο μέρος του λογοτεχνικού έργου που αναλύεται κοινωνιολογικά, καταγράφεται η ταχεία άνοδος και πτώση του κοινωνικά ανερχόμενου υποκειμένου, Ζυλιέν Σορέλ. Παρουσιάζεται πως η δικτύωση και σχέση εμπιστοσύνης μεταξύ αβά Πιράρ, πρώην διευθυντή του Σεμιναρίου όπου ο δρων φοιτούσε και του μαρκήσιου ντε Λα Μολ, οδηγεί τον τελευταίο να τον επιστρατεύσει ως γραμματέα υπό δοκιμή ύστερα από τις θετικότητες συστάσεις του αβά Πιράρ για το πρόσωπό του. Με την άφιξή του στο Παρίσι, ο αβάς Πιράρ αναλαμβάνει να τον πληροφορήσει και να τον προετοιμάσει για το νέο κοινωνικό περιβάλλον στο οποίο πρόκειται να εισέλθει, ποια είναι η θέση του εντός του, τα καθήκοντά του, αλλά και να τον προϋδεάσει και για τις συλλογικές προδιαθέσεις-έξεις της ανώτατης αριστοκρατικής τάξης τις οποίες πρέπει να κατανοήσει και να αφομοιώσει.

Σταδιακά ο δρων, παρά τις δυσκολίες προσαρμογής του, που σχετίζονται με την κοινωνική του θέση, αλλά και τις διαφοροποιημένες και μη συμβατές μεταξύ τους προδιαθέσεις-έξεις που φέρει, καταφέρνει να προσαρμοστεί επιτυχώς στο νέο κοινωνικό περιβάλλον, να κερδίσει την απόλυτη εμπιστοσύνη του εργοδότη και σταδιακά προστάτη του μαρκήσιου ντε Λα Μολ όσον αφορά τις ικανότητές του, αλλά και να διακρίνει και να αφομοιώσει, μέσω της προσεκτικής παρατήρησης και σπουδής τις προδιαθέσεις-έξεις και τις σωματικές έξεις που αφορούν την ανώτατη κοινωνική τάξη. Ο παιδαγωγικός ρόλος του μαρκήσιου ντε Λα Μολ απέναντί του και η ιδιόμορφη πατρική σχέση που αυτός αναπτύσσει απέναντι στον δρώντα, τον βοηθάει σημαντικά στο να αντεπεξέλθει στις προκλήσεις, να αφομοιώσει εσωτερικά και ουσιαστικά στάσεις, προδιαθέσεις και αντιλήψεις, αλλά και μορφές πολιτιστικού κεφαλαίου οι οποίες σχετίζονται με τις συνθήκες όρων ύπαρξης της συγκεκριμένης κοινωνικής τάξης.

Η παραπάνω διαδικασία αφομοίωσης από πλευράς του δρώντος είναι καθοριστική στην, λιγότερο η περισσότερο, επιτυχή πρόσβαση και χρήση του

κοινωνικού κεφαλαίου, με την έννοια της αναγνωρισιμότητας, του κύρους και της σημαντικής θέσεως εντός κοινωνικών δικτύων που ο μαρκήσιος κατέχει, παρά την χαμηλή κοινωνική του καταγωγή. Μέσω της συγκεκριμένης διαδικασίας, αλλά και πρότερων αντιθέσεων στην κοινωνικοποιητική διαδικασία, ως αποτέλεσμα της έκθεσης σε πληροφορίες από διαφορετικά κοινωνικά περιβάλλοντα και πεδία δράσης, ο Ζυλιέν Σορέλ δεν εμφανίζεται να διαθέτει την αναγκαία συνοχή, σταθερότητα και αίσθηση συνέχειας σε επίπεδο προδιαθέσεων-έξεων η οποία μεταφράζεται στην πράξη σε μια πληθώρα αντιθετικών ή αποκλίνουσων μεταξύ τους εικόνων της κοινωνικής πραγματικότητας, νοηματοδοτήσεων, αντίληψης, κατανόησης και δράσης.

Η αίσθηση κοινωνικής ταυτότητας και ταυτότητας εαυτού συνολικά, είναι προβληματική δίνοντας την εντύπωση ενός υποκειμένου κοινωνικά μετέωρου και χωρίς σαφείς πεποιθήσεις, το οποίο όμως συνάμα προσαρμόζει την δράση σύμφωνα με την επιθυμία μέγιστης κοινωνικής καταξίωσης μέσω των ευκαιριών που θεωρεί ότι δύναται να του προσφέρει η συνεργασία του με τον μαρκήσιο ντε Λα Μολ. Πράγματι, εμφανίζεται ολόένα πιο ευνοημένος σε επίπεδο κοινωνικού κύρους μέσω αυτής της συνεργασίας, κερδίζοντας την εκτίμηση για τις δυνατότητές του ανεξάρτητα από την χαμηλή κοινωνική του καταγωγή.

Στην συνέχεια, έντονες διαφοροποιήσεις προκαλεί στον δρώντα η έναρξη ερωτικής αλληλεπίδρασης με την κόρη του μαρκήσιου, Ματθίλδη ντε Λα Μολ. Απέναντι στο αδιανόητο αυτό κοινωνικά δεδομένο, παλινδρομεί μερικώς στις πρώιμες προδιαθέσεις-έξεις, κυρίως σε σχέση με τις τακτικές δράσης, δηλαδή η αντιμετώπιση του ερωτικού παιγνίου ως μάχη στην οποία είναι αναγκαία η στρατιωτικού τύπου ανδραγαθία και ηρωισμός με στόχο την διάκριση. Ακόμη, μέσω της περιφρόνησης την οποία εξωτερικεύει εμφανώς απέναντι του ο κοινωνικός της κύκλος, αποτελούμενος από νεαρούς αριστοκράτες αξιωματικούς όσο η Ματθίλδη δείχνει να τον εκτιμά, ενισχύει την παλαιά εικόνα εαυτού. Όπως και στην οικία των ντε Ρενάλ έτσι και σε αυτό το σημείο, ο επίδοξος μνηστήρας της Κρουαζενουά, ο αδερφός της και άλλοι αντιμετωπίζονται ως εχθροί. Παράλληλα, η επιστροφή της παλαιότερης εικόνας εαυτού, εσωτερικά τον αποξενώνει από τον εργοδότη του μαρκήσιο ντε Λα Μολ, ενώ η κυρίαρχη επιθυμία και η μεθόδευση των δράσεων γίνεται ώστε η Ματθίλδη να γίνει ξανά ερωμένη του, όταν αυτή τον απορρίπτει.

Στην συγκεκριμένη χρονική περίοδο, ο δρων δεν εμφανίζεται να είναι σε θέση να καρπωθεί προς όφελός του πιθανές ευκαιρίες οι οποίες αφορούν τις κυρίαρχες επιθυμίες του κοινωνικής καταξίωσης και πλουτισμού. Οι εν λόγω ευκαιρίες αφορούν την εξασφάλιση σημαντικής εκκλησιαστικής θέσης μέσω της χρήσης των κοινωνικών διασυνδέσεων του μαρκήσιου ντε Λα Μολ ή της κας ντε Φερβάκ, είτε την καλλιέργεια της κοινωνικής σχέσης του με τον Πρίγκιπα Κοραζόφ με στόχο την εξασφάλιση του μέσω της γαμήλιας στρατηγικής που ο τελευταίος του προτείνει με μια συγγενή του, ικανή να του προσφέρει οικονομικό κεφάλαιο, αλλά και την επιθυμητή στρατιωτική σταδιοδρομία.

Όταν επιτυγχάνει να γίνει η Ματθίλδη ερωμένη του και εκείνη μένει έγκυος, είναι αναγκασμένη να ενημερώσει τον μαρκήσιο για την ερωτική της σχέση με τον δρώντα. Αρχικά εξοργισμένος, ο μαρκήσιος ντε Λα Μολ αποφασίζει εντέλει να παραχωρήσει στον Ζυλιέν Σορέλ τον τίτλο ευγενείας του ιππότη, τον στρατιωτικό βαθμό του υπολοχαγού των Ουσάρων και την πρόσβαση στην στρατιωτική σταδιοδρομία, αλλά και ένα σημαντικό εισόδημα. Φοβούμενος όμως ότι πρόκειται για ένα κοινωνικό τυχοδιώκτη ο οποίος μέσω της γαμήλιας στρατηγικής επιχειρεί να εισέλθει εντός της αριστοκρατικής τάξης, στέλνει παράλληλα γράμμα στην κα ντε Ρενάλ ζητώντας για αυτόν πληροφορίες.

Ο δρων την ίδια χρονική περίοδο, θεωρώντας δεδομένη την κοινωνική του θέση, αφοσιώνεται στην στρατιωτική σταδιοδρομία, την οποία ανέκαθεν επιθυμούσε, ενώ παράλληλα σχηματίζει μια πιο σταθερή ταυτότητα εαυτού η οποία αναφέρεται πρωτίστως στις αναγκαιότητες των προδιαθέσεων-έξεων οι οποίες έχουν να κάνουν με το στρατιωτικό πεδίο, αλλά και την νέα του κοινωνική θέση. Καθώς πληροφορείται ότι ακυρώνονται οι συνθήκες ύπαρξης τις οποίες θεωρούσε πλέον δεδομένες, με υπαιτιότητα της κας ντε Ρενάλ, λειτουργώντας αυτοκαταστροφικά την εκδικείται πυροβολώντας την.

Τέλος, έχοντας παλινδρομήσει σε μια οπτική της κοινωνικής πραγματικότητας η οποία υπαγορεύεται από τις πρώιμες προδιαθέσεις και κοινωνικοποιητικές εμπειρίες του στην Βεριέρ, παρά τις θετικές μεθοδεύσεις υπέρ του μέσω κοινωνικών δικτύσεων τις οποίες επιστρατεύει η Ματθίλδη και η κα ντε Ρενάλ, ο ίδιος λειτουργώντας και πάλι αυτοκαταστροφικά, όταν τοποθετείται στο δικαστήριο επιτίθεται στους ενόρκους, κατηγορώντας την αστική και την αριστοκρατική τάξη και θεωρώντας ότι η καταδίκη του είναι βέβαιη, καθώς παραδειγματικά στο πρόσωπό του

τιμωρείται η εικόνα του κοινωνικά ανερχόμενου υποκειμένου. Η τοποθέτησή του αυτή οδηγεί τους ενόρκους να τον καταδικάσουν σε θάνατο.

Ο δρων, στην παρούσα τοποθέτηση και σύμφωνα με την ασαφή εικόνα του γύρω από τον ίδιο του τον εαυτό, εμφανίζεται να μην κατανοεί την ιδιαίτερη ιστορική και κοινωνική συνθήκη. Τα άτομα τα οποία ψήφισαν την καταδίκη του σε θάνατο δεν αποτελούν μέλη της αριστοκρατίας, η οποία όπως έχει καταγραφεί και σε επίπεδο κοινωνικοποιητικών εμπειριών, προδιαθέσεων και πεποιθήσεων του, πράγματι στην πρώτη περίοδο της Παλινόρθωσης (1815-1830) επιχειρούσε με διάφορους τρόπους και μεθοδεύσεις να θέσει κωλύματα στο κοινωνικά ανερχόμενο υποκείμενο και αμυντικά υποστήριζε την ελαχιστοποίηση της κοινωνικής κινητικότητας στα πρότυπα του προεπαναστατικού Παλαιού Καθεστώτος. Τα κοινωνικά υποκείμενα από τα οποία κρίνεται είναι και οι ίδιοι λιγότερο ή περισσότερο προσωποποιήσεις επιτυχών αποτελεσμάτων κοινωνικής κινητικότητας, ενσαρκώνοντας διαφορετικές μορφές και διαστάσεις του κοινωνικά ανερχόμενου υποκειμένου.

Ο μέγας βικάριος αβάς ντε Φριλαίρ μέσω των κοινωνικών διασυνδέσεων του και της δύναμης της θέσης του ως επικεφαλής της Ιησουιτικής Αδελφότητας στην Μπεζανσόν, ο αντίζηλος του δρώντος δήμαρχος της Βεριέρ, μαρκήσιος και νομάρχης ντε Βαλενό, οι εύποροι αστοί βιοτέχνες οι οποίοι επιζητούν μέσω της οικονομικής συσσώρευσης την αύξηση της κοινωνικής και πολιτικής επιρροής τους αποτελούν αρχετυπικούς *parvenu* οι οποίοι μέσω της αυξανόμενης ισχύος τους στα πλαίσια των πολιτικών και κοινωνικών συνθηκών της βασιλείας του Λουδοβίκου Φίλιππου, λειτουργούν ως νεοπαγείς πόλοι εξουσίας, και στους οποίους υπόκειται ο τελικά ο δρων.

Έχοντας ολοκληρώσει την καταγραφή, εν είδει κατακλείδας, παρατίθενται δύο χαρακτηριστικά αποσπάσματα, το πρώτο στο οποίο ο συγγραφέας Η. Stendhal παρεμβαίνει, σχολιάζοντας άμεσα την κοινωνική πραγματικότητα της εποχής:

*“Και ούτε είναι ο έρωτας που κάνει να πλουτίζουν προικισμένοι και ταλαντούχοι νεαροί σαν τον Ζυλιέν. Προσδένονται με ακατάλυτα δεσμά σε κάποια κλίκα, κι όταν η κλίκα αυτή πάει μπροστά, όλα τα αγαθά του κόσμου πέφτουν βροχή πάνω τους. Αλίμονο στον σπουδαγμένο που δεν ανήκει σε κάποια κλίκα. Θα του κατηγορήσουν μέχρι και τις πιο αβέβαιες μικροεπιτυχίες του”*²⁸⁹ Το παραπάνω απόσπασμα

²⁸⁹ Stendhal H. (1999) *“Το κόκκινο και το μαύρο, Χρονικό του 19^{ου} αιώνα”* Πάπυρος, Αθήνα Σελ. 426

αναφέρεται στην περίοδο κατά την οποία ο δρων επιδίωκε να καταστεί ξανά η Μαθίλδη ντε Λα Μολ ερωμένη του. Η τελευταία, σε άλλο σημείο, κατά την περίοδο των διαπραγματεύσεων με τον μαρκήσιο ντε Λα Μολ του αναφέρει ότι:

“ Ο Ζυλιέν δεν έχει προσχωρήσει σε κανέναν όμιλο σαλονιού, σε καμία κλίκα ”

Και ο ίδιος ο μαρκήσιος αναρωτιέται: *“ Δεν έχει εξασφαλίσει καμία υποστήριξη εναντίον μου, ούτε τον παραμικρό πόρο ζωής, αν τον παρατήσω... Μα να ναι τάχα άγνοια της σημερινής κατάστασης στην κοινωνία;... Δυο-τρεις φορές του είπα ο ίδιος: Δεν υπάρχει πραγματική και επωφελής υποψηφιότητα για οτιδήποτε, παρά μόνο μέσω των σαλονιών. ”*²⁹⁰

4.8. Η σημασία του πολιτιστικού και κοινωνικού κεφαλαίου και των κοινωνικών δικτυώσεων στην πορεία του δρώντος

Ουσιαστικά, είναι δυνατόν να ειπωθεί ότι ο Ζυλιέν Σορέλ σταδιακά εναρμονίζεται ολοένα με την αρχετυπική εικόνα του τυχοδιώκτη, κοινωνικού αριθίστα και επίδοξου νεόπλουτου. Όμως ο ίδιος από την εποχή της παραμονής του στην Βεριέρ, εμφανίζεται να αποφεύγει την οικονομική εξασφάλιση αυτή καθ' αυτή παρότι υπήρξαν πιθανές ευκαιρίες να την επιτύχει. Όπως αποκαλύπτεται από τον εσωτερικό μονόλογο μετά την παλαιά πρόταση του φίλου του Φουκέ, να γίνει συνétairos του στο εμπόριο ξυλείας, όταν αυτός δούλευε ως παιδαγωγός στους ντε Ρενάλ, την έβλεπε ως ένα δεσμευτικό στοιχείο, μια επιδίωξη της μετριότητας, η οποία θα τον απομάκρυνε από τις υψηλές του φιλοδοξίες να επιτύχει κοινωνική άνοδο μακράς εμβέλειας²⁹¹.

Μέσω της καταγραφής των παλαιότερων εμπειριών και καθώς η κοινωνική του άνοδος συντελείται εν πολλοίς ως αποτέλεσμα κοινωνικών σχέσεων και ασύμμετρων δικτυώσεων, είναι πιθανόν να εμπιστεύεται περισσότερο τα θετικά

²⁹⁰ Στο ίδιο, σελ 525

²⁹¹ *Γίνε συνétairos μου. (...) -Μα σκέφτηκες πως σε κάνω συνétairo, ή αν προτιμάς πως σου δίνω τέσσερις χιλιάδες φράγκα τον χρόνο; Η πρόταση νευρίασε τον Ζυλιέν, του χαλούσε τα τρελά του σχέδια. (...) είπε μέσα του, «μπορώ να κερδίσω μερικές χιλιάδες φράγκα και μετά να ξαναμπώ με ευνοϊκότερους όρους στο επάγγελμα του στρατιωτικού ή του ιερωμένου, ανάλογα με την μόδα που θα βασιλεύει τότε στην Γαλλία. Το μικρό κομπόδεμα που θα έχω μαζέψει θα παραμερίσει όλα τα μικροεμπόδια. (...) Θα χάσω άσκοπα, από δειλία εφτά-οκτώ χρόνια! Θα φτάσω έτσι τα είκοσι οκτώ! Μα σε αυτή την ηλικία ο Βοναπάρτης είχε κάνει τα πιο μεγάλα του κατορθώματα! (...) Σαν το Ηρακλή δίσταζε, όχι ανάμεσα στην κακία και την αρετή, αλλά ανάμεσα στην μετριότητα, που θα την συνόδευε μια εξασφαλισμένη ευμάρεια και τα ηρωικά όνειρα της νιότης του.”* Stendhal H. (2009), *“Το Κόκκινο και το Μαύρο, Χρονικό του 19^{ου} αιώνα”*, Πάπυρος, Αθήνα σελ. 85-87

αποτελέσματα τα οποία προκύπτουν από την σύνδεση κοινωνικών δικτύων και του αναδεικνυόμενου πολιτιστικού και κοινωνικού του κεφαλαίου για την απόσπαση μεγαλύτερης υπεραξίας και πραγματικού, οικονομικού κεφαλαίου.

Έχοντας πρόσβαση σε κοινωνικές δικτυώσεις μέσω των οποίων ευνοείται, ιδιαίτερα αυτής μεταξύ των αβά Σελάν και αβά Πιράρ οι οποίοι λειτουργούν ως γεφυρώσεις ανάμεσα σε διαφορετικά κοινωνικά δίκτυα²⁹², έχει κατορθώσει να γίνει αποδεκτός ως παιδαγωγός στους ντε Ρενάλ, ύστερα ως υπότροφος στο Σεμινάριο και τέλος να βρεθεί στην υπηρεσία του μαρκήσιου ντε Λα Μολ. Εκτός όμως από τις ευνοϊκή λειτουργία των κοινωνικών δικτύων, όταν του προσφέρονται οι αρχικές ευκαιρίες, ο δρών εμφανίζεται έτοιμος να τις εκμεταλλευτεί αποτελεσματικά ενισχύοντας και διευρύνοντας διαρκώς το κοινωνικό και πολιτιστικό κεφάλαιο τα οποία κατέχει.

Εάν στην αρχή της λογοτεχνικής κοινωνιολογικής καταγραφής επρόκειτο για ένα άτομο το οποίο η βασική δεξιότητα του ήταν η απομνημόνευση και κατανόηση των λατινικών, αποτυπώνεται πως η συνεχής διεύρυνση των γνώσεών του αλλά και η εργασία του ως παιδαγωγού θεσμοποιεί την κατοχή πολιτιστικού κεφαλαίου από τον ίδιο και εξασφαλίζει αντίστοιχα κοινωνική αναγνώριση και οικονομικά οφέλη. Παράλληλα, μορφές κοινωνικής παράστασης όπως η παρουσία του στο τιμητικό απόσπασμα ή στην ιεροτελεστία κατά την βασιλική επίσκεψη στην Βεριέρ οφείλονται στο κοινωνικό κεφάλαιο το οποίο ο δρών κατέχει, εφόσον προκύπτει με πρωτοβουλία της κας ντε Ρενάλ και αβά Σελάν, το οποίο όμως συνδέεται άμεσα με την κατοχή από τον ίδιο μορφών ενσώματου και θεσμοποιημένου πολιτιστικού κεφαλαίου.

Στο Σεμινάριο της Μπεζανσόν, παρότι ο Σορέλ εισέρχεται ως αποτέλεσμα κοινωνικών δικτυώσεων οι οποίες εξασφαλίζονται μέσω του κοινωνικού κεφαλαίου του προστάτη του αβά Σελάν, με τον οποίο ο διευθυντής αβάς Πιράρ μοιράζεται κοινές θρησκευτικές πεποιθήσεις καθώς είναι και οι δύο γιανσενιστές αλλά και εκτιμά, η αρχική αναγνώριση προς το πρόσωπο του δρώντος έρχεται ως αποτέλεσμα της κατοχής πολιτιστικού κεφαλαίου, τόσο των ιδιαίτερων φιλολογικών και θρησκευτικών γνώσεων όσο και ενσώματων μορφών στάσης και έκφρασης σαν αποτέλεσμα της κοινωνικοποιητικής εμπειρίας του στο σπίτι των ντε Ρενάλ. Η εξασφάλιση της αναγνώρισης του δρώντος, η θέση που του δίδει ο αβάς Πιράρ ως

²⁹²Lin Nan (1999), *“Building a network theory of Social Capital”*, Connections: 22(1): 28-51 INSNAσελ.

επιμελητής της Παλαιάς και της Καινής διαθήκης, η συνάντησή του με τον επίσκοπο της Μπεζανσόν, πέρα από την λογική υποστήριξης στα πλαίσια ενός κοινωνικού πεδίου, είναι μια μορφή ανάδειξης, μια προσπάθεια λιγότερο ή περισσότερο θεσμοποίησης της κατοχής σημαντικού ενσώματου πολιτιστικού κεφαλαίου από τον δρώντα²⁹³ ικανού να του εξασφαλίσει την διάκριση και την αναγνώριση.

Η μετακίνηση του στο Παρίσι στην υπηρεσία του μαρκήσιου ντε Λα Μολ μέσω του αβά Πιράρ, είναι η ίδια αποτέλεσμα των κοινωνικών δικτυώσεων αλλά και της κατοχής πολιτιστικού και κοινωνικού κεφαλαίου από τον δρώντα. Στο νέο περιβάλλον, αποκτώντας πρόσβαση στις κοινωνικές δικτυώσεις ως αποτέλεσμα του πλουσιότατου κοινωνικού κεφαλαίου που κατέχει ο εργοδότης του μαρκήσιος ντε Λα Μολ αλλά και ο αβάς Πιράρ, δημιουργεί ένα προσωπικό κοινωνικό δίκτυο, του οποίου όμως η συντήρησή του από πλευράς του είναι μάλλον πλημμελής, επιλεκτική και καιροσκοπική. Η αναγνώριση του μεγενθύνεται περαιτέρω μέσω της ενσωμάτωσης μορφών πολιτιστικού κεφαλαίου που αναφέρεται στις ανώτατες κοινωνικές τάξεις όπως η παρουσία στην Όπερα, ο τρόπος ένδυσης, έκφρασης και κινησιολογίας, μαθήματα ιππασίας, ξιφασκίας και σκοποβολής²⁹⁴.

Οι σημαντικές υπηρεσίες και οι καινοτόμες λύσεις τις οποίες προσφέρει στον μαρκήσιο ντε Λα Μολ δημιουργεί μια ιδιαίτερη μορφή συναλλαγής κοινωνικού κεφαλαίου, μεταξύ τους. Παρότι η κοινωνική απόσταση η οποία τους χωρίζει είναι πολύ μεγάλη, εκτιμώντας τις υπηρεσίες του και τον χαρακτήρα του ο μαρκήσιος, ο ίδιος κάτοχος μορφών οικονομικού, πολιτιστικού και συμβολικού κεφαλαίου, επιχειρεί να μειώσει τον κοινωνικό χώρο ανάμεσά τους δίδοντάς του την ευκαιρία, με την έννοια της πρόσβασης, της δυνατότητας εισόδου, να σχετιστεί με μια ομάδα ατόμων με ιδιαίτερο κοινωνικό κύρος και αναγνωρισιμότητα όπως η ανώτατη αριστοκρατική τάξη αλλά και αναλαμβάνοντας ρόλο παιδαγωγικό ώστε να τον αναμορφώσει σε αυτά τα πρότυπα, εξασφαλίζοντας μέσω της αφομοίωσης τους την ομοιογένεια του συλλογικού κοινωνικού κεφαλαίου που σχετίζεται με την ανώτατη αριστοκρατική τάξη. Σε αυτή την διαδικασία, αναγνωρίζοντας την εξέλιξή του,

²⁹³ Bourdieu Pierre (1986), *"The Forms of Capital"*, Richardson, J., Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education, Westport, CT: Greenwood, pp. 241-58σελ. 17-21

²⁹⁴ "Πήγαινε και έκανε σκοποβολή με πιστόλι κάθε μέρα, κι ήταν ένας από τους καλούς μαθητές των πιο ξακουστών καθηγητών οπλασκίας. Μόλις κατάφερνε να έχει στην διάθεσή του έστω και ένα λεπτό, αντί να το χρησιμοποιεί για διάβασμα όπως άλλοτε, έτρεχε αμέσως στη σχολή ιππασίας και ζητούσε τα πιο ατίθασα άλογα" Stendhal H. (2009), *"Το Κόκκινο και το Μαύρο, Χρονικό του 19^{ου} αιώνα"*, Πάπυρος, Αθήνα σελ. 316

ιδιαίτερη τελετή διαβιβάσεως²⁹⁵ (rite of passage) αποτελεί η απονομή του τιμητικού παρασήμου, του Σταυρού τον οποίο όποτε ο δρων τον φέρει του αναφέρει ότι θα ομιλούν σαν ίσος προς ίσο²⁹⁶.

Η προστασία και η υποστήριξη του μαρκήσιου και οι προσβάσεις στην ανώτατη αριστοκρατική τάξη που ο δρων είχε κερδίσει μέσω αυτής διασαλεύεται από την αποκάλυψη της ερωτικής σχέσης μεταξύ αυτού και της κόρης του Ματθίλδης ντε Λα Μολ. Σε αυτό το σημείο αντιμετωπίζεται από τον μαρκήσιο σαν κοινωνικός σφετεριστής. Στο τέλος όμως, αναγνωρίζοντας την σημαντική αξία του και ικανότητές του, σε συνδυασμό με την ανάγκη προστασίας και εξασφάλισης της κόρης του, αποφασίζει ότι ο δρων, που προέρχεται από χαμηλή κοινωνική τάξη, θα άξιζε έναντι άλλων την επίσημη, θεσμοποιημένη είσοδο στην ανώτατη αριστοκρατική τάξη. Διαβατήρια τελετουργία εδώ είναι η αλλαγή του ονόματος, η υποτιθέμενη καταγωγή του από έναν φανταστικό αριστοκράτη και η είσοδός του, όπως οι νέοι αριστοκρατικής καταγωγής ως αξιωματικός στο ιππικό.

Η μη τελική πραγματοποίηση της μεγαλύτερης επιθυμίας του δρώντος, όπως αυτή καταγράφεται από την αρχή της λογοτεχνικής κοινωνιολογικής αποτύπωσης, είναι και αυτή αποτέλεσμα ασύμμετρων δικτυώσεων, όταν κατηγορείται από την κα ντε Ρενάλ ως επίδοξος κατακτητής κοινωνικής θέσης σε γράμμα της προς τον μαρκήσιο ντε Λα Μολ που της ζητούσε πληροφορίες και την προσωπική της άποψη για εκείνον. Όταν μαθαίνει τον λόγο της μη τελικής πραγμάτωσης της εισόδου του στην ανώτατη κοινωνική τάξη και της ματαίωσης της στρατιωτικής σταδιοδρομίας ο δρων σε μια λογική στρατιωτικής ευθιξίας, μεταβαίνει στην Βεριέρ και την πυροβολεί.

Μέσω αυτής της ενέργειας, η καταστροφή και η φυσική εξόντωσή του επιβαρύνεται μόνο δευτερευόντως από δικτυώσεις, εκ των προτέρων εχθρικά διακείμενων εναντίον του. Είναι δυνατόν όμως να ειπωθεί ότι την προηγούμενη περίοδο, επειδή ο δρων δεν μεριμνούσε για την συντήρηση των κοινωνικών δικτύων και επαφές με άτομα σε θέσεις κλειδιά στα οποία μπορούσε να έχει πρόσβαση, η

²⁹⁵ Ο όρος *rite of passage* αποδίδεται εδώ ως τελετή διαβιβάσεως, βασισμένη στην μετάφραση του συγκεκριμένου όρου στο: Bourdieu, Παναγιωτόπουλος, & Στεργίου (1991). *Μερικές Ιδιότητες των Πεδίων*. Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών, 80, 3-10 σελ. γενεαλογικά, είναι δυνατόν να αποδοθεί και ως διαβατήρια τελετουργία.

²⁹⁶ Bourdieu Pierre (1986), *"The Forms of Capital"*, Richardson, J., Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education, Westport, CT: Greenwood, pp. 241-58 σελ. 21-23

αίσθηση ματαιώσης και απελπισίας είναι μεγαλύτερη όταν η επιθυμία του δεν πραγματώνεται λόγω της απουσίας άλλων εναλλακτικών πλάνων²⁹⁷.

Στο δικαστήριο της Μπεζανσόν, στο οποίο κατηγορείται για την απόπειρα ανθρωποκτονίας κατά της κας ντε Ρενάλ, οι κοινωνικές δικτυώσεις οι οποίες επιστρατεύονται επιτυχώς μέσω του πολύ σημαντικού κοινωνικού κεφαλαίου το οποίο η Ματθίλδη ντε Λα Μολ πρωτίστως αλλά και η κα ντε Ρενάλ δευτερευόντως κατέχει, εμφανίζονται ικανές να ακυρώσουν ή να ελαχιστοποιήσουν την όποια ασύμμετρη αρνητική επιρροή φέρουν εχθρικά διακείμενα προς τον δρώντα άτομα, όπως ο ντε Βαλενό ή ο Μέγας Βικάριος αβάς ντε Φριλαίρ. Αντιθέτως μάλιστα ο τελευταίος, καθώς η παρουσία της Ματθίλδης και η επαφή της με την κα ντε Φερβάκ μπορεί να τον φέρει σε επαφή με ιδιαίτερα ισχυρά και υψηλά ιστάμενα πρόσωπα στην ιεραρχική κορυφή της Εκκλησίας της Γαλλίας, ελπίζει ότι συνεισφέροντας στην πιθανή αθώωση του Ζυλιέν Σορέλ μέσω της επιρροής του στους ενόρκους ως επικεφαλής της Ιησουιτικής Αδελφότητας στην Μπεζανσόν, θα ανταμειφθεί με μια επισκοπή²⁹⁸.

Ο δρων έχοντας καταρρακωθεί ψυχολογικά μετά την παρολίγον επιτυχή επίτευξη της μεγαλύτερης επιθυμίας του, της κοινωνικής ανόδου, πλουτισμού, εισόδου στην ανώτατη αριστοκρατική τάξη και την στρατιωτική καριέρα την οποία επιθυμούσε από τις πρώιμες κοινωνικοποιητικές του εμπειρίες, φαίνεται να έχει παλινδρομήσει σε μια οπτική κατά την οποία όλες οι κοινωνικές δικτυώσεις επιστρατεύονται εναντίον του, καθώς αυτός συμβολίζει το κοινωνικά ανερχόμενο υποκείμενο. Μέσω της καταγγελτικής επιθετικής του απολογίας και θεωρώντας τον εαυτό του εκ των προτέρων καταδικασμένο σε θάνατο επιτυγχάνει να αποξενώσει τον εαυτό του από πιθανούς υποστηρικτές, εκ των οποίων οι περισσότεροι ανήκουν στην αριστοκρατική τάξη, αλλά και να χαλυβδώσει την ήδη αρνητικά διακείμενη ως προς

²⁹⁷“Ο Ζυλιέν δεν έχει προσχωρήσει σε κανέναν όμιλο σαλονιού, σε καμία κλίκα” (...) “Δεν έχει εξασφαλίσει καμία υποστήριξη εναντίον μου, ούτε τον παραμικρό πόρο ζωής, αν τον παρατήσω...Μα να ναι τάχα άγνοια της σημερινής κατάστασης στην κοινωνία;... Δυο-τρεις φορές του είπα ο ίδιος: Δεν υπάρχει πραγματική και επωφελής υποψηφιότητα για οτιδήποτε, παρά μόνο μέσω των σαλονιών.”StendhalH. (2009), “Το Κόκκινο και το Μαύρο, Χρονικό του 19^{ου} αιώνα” ,Πάπυρος, Αθήνασελ.525

²⁹⁸“η Ματθίλδη φρόντιζε για την πραγματικότητα (...) κι είχε καταφέρει να προχωρήσει σε τέτοιο σημείο την εγκαρδιότητα της απευθείας αλληλογραφίας μεταξύ της κυρίας ντε Φερβάκ και κ. ντε Φριλαίρ, που η μεγάλη λέξη αρχιεπισκοπή είχε ήδη ειπωθεί. (...)Μόλις διάβασε αυτές τις γραμμές ο κ. ντε Φριλαίρ έγινε έξαλλος από την χαρά του. Δεν είχε καμία αμφιβολία πως θα έσωζε τον Ζυλιέν. (...)Εγγυώμαι πρώτα-πρώτα για αυτούς τους οκτώ ενόρκους, είτε στην Ματθίλδη. Οι πέντε πρώτοι είναι μηχανές. Ο Βαλενό είναι πράκτοράς μου, ο Μουαρό τα χρωστάει όλα σε μένα κι ο Σολέν είναι ένας βλάκας που φοβάται τους πάντες και τα πάντα” Στο ίδιο, σελ. 563-64

αυτόν στάση ισχυρών δρώντων οι οποίοι θα επιθυμούσαν την καταστροφή του, όπως ο ανερχόμενος κοινωνικά ντε Βαλενό²⁹⁹. Συνέπεια αυτών των ενεργειών είναι ότι ασκώντας κριτική στο σώμα των ενόρκων, πράγματι καταδικάζεται σε θάνατο ως αποτέλεσμα της ετυμηγορίας τους, επικεφαλής των οποίων είναι ο ντε Βαλενό και άλλοι παλαιοί γνώριμοι στον δρόντα από την Βεριέρ και σύντομα εκτελείται.

4.9.Συνοπτική αποτύπωση των κοινωνικών δικτυώσεων εντός του λογοτεχνικού έργου

Στις παραπάνω ομαδοποιήσεις οι μονάδες μέτρησης του κατά πόσο ισχυρές είναι οι κοινωνικές σχέσεις μεταξύ τους δηλαδή η συναισθηματική εγγύτητα, (emotional closeness) η συχνότητα (frequency) , και η διάρκεια (duration)³⁰⁰, δεν είναι εύκολα ανιχνεύσιμες, διότι πέρα από την σύνδεση μεταξύ του δρώντος, του αβά Πιράρ και του μαρκήσιου ντε Λα Μολ δεν μπορεί να ειπωθεί με σαφήνεια στο πλαίσιο της κοινωνιολογικής ανάλυσης του λογοτεχνικού έργου κατά πόσο τα δίκτυα που αναφέρονται πληρούν τις παραπάνω προϋποθέσεις και σε ποιόν βαθμό. Με αυτό το δεδομένο, θα επιχειρηθεί μια προσπάθεια σύντομης καταγραφή τους και ταξινόμησή τους με βάση τον χώρο, το είδος της σύνδεσης και την θέση του δρώντος.

Στην Βεριέρ, την φανταστική κωμόπολη καταγωγής του δρώντος, κύρια καταγεγραμμένη και επίσημη μορφή δικτύωσης είναι αυτή κατά την οποία ο δήμαρχος κ. ντε Ρενάλ βρίσκεται στο επίκεντρο, και συνδέεται με τον διευθυντή του Ασύλου Βαλενό, τον έπαρχο ντε Μωζιρόν, τον διευθυντή του πτωχοκομείου αβά Σελάν και τον μετέπειτα αντικαταστάτη του αβά Μαλόν. Από κοινού με την εξαίρεση του αβά Σελάν, νέμονται την εξουσία εντός του κοινωνικού πεδίου της κωμόπολης, ενώ σε μικρότερης σημασίας θέση εντός του δικτύου βρίσκεται ο αντιδήμαρχος Μουαρό. Στην κορυφή της δικτύωσης εμφανίζεται ο δήμαρχος ντε Ρενάλ, παράλληλα όμως υπάρχει ένα επιμέρους δίκτυο διαμεσολαβητών οι οποίοι αναλαμβάνουν να

²⁹⁹“του διηγήθηκε πως τη μέρα της δίκης ο κ. ντε Βαλενό, έχοντας στην τσέπη τον διορισμό του σαν νομάρχη, τόλμησε να κοροϊδέψει τον κ. ντε Φριλαίρ και να χαρίσει στον εαυτό του την αγαλλίαση να τον καταδικάσει σε θάνατο. «Τι σόι ιδέα είχε ο φίλος σας», μου είπε πριν λίγο ο κ. ντε Φριλαίρ, «να ξυπνήσει και να χτυπήσει την μωροφιλοδοξία της μπουρζουάδικης αριστοκρατίας! Γιατί να μιλήσει για κάστα; Τους υπέδειξε τι έπρεπε να κάνουν για το πολιτικό τους συμφέρον. Αυτοί οι χαζοί ούτε το σκέφτονταν και ήταν έτοιμοι να κλάψουν. Αυτό το συμφέρον της κάστας έκρυψε από τα μάτια τους την φρίκη της θανατικής καταδίκης. (...) ο θάνατός του θα είναι ένα είδος αυτοκτονίας...»”StendhalH. (2009), “Το Κόκκινο και το Μαύρο, Χρονικό του 19^{ου} αιώνα” ,Πάπυρος, Αθήνα σελ. 585-86

αναπαράγουν τις δεδομένες εξουσιαστικές σχέσεις στα επιμέρους μικροπεδία στα πλαίσια ενός συστήματος διανομής και διαχείρισης προνομίων³⁰¹.

Οι παραπάνω κοινωνικές δικτυώσεις διαθέτουν άτυπα ή τυπικά ιεραρχικά χαρακτηριστικά. Παράλληλα, σχετίζεται εξωτερικά με κοινές πολιτικές και κοινωνικές οπτικές. Στο ίδιο μοτίβο καταγράφεται η σύνδεση μεταξύ Βαλενό και των φιλελεύθερων με στόχο την υποστήριξή του στον αγώνα διεκδίκησης της θέσης του δημάρχου. Εντός της ιεραρχικής διάταξης, ασυμμετρία καταγράφεται στην σημασία του μέγα βικάριου αβά ντε Φριλαίρ, ο οποίος εμφανίζεται να είναι σε θέση λόγω της δύναμης του εντός της Ιησουιτικής Αδελφότητας να παρέμβει άμεσα εάν θελήσει στα τεκταινόμενα στην Βεριέρ, τόσο απέναντι στον ντε Ρενάλ όσο και στον Βαλενό και αντίστοιχα να δύναται να ενισχύσει ή να υποσκάψει την θέση τους.

Όσον αφορά τον δρώντα, κρίσιμη είναι εξ αρχής η δικτύωση μεταξύ αυτού και του αβά Σελάν. Η θετική γνώμη του για αυτόν, οδηγεί στην επιλογή του ως παιδαγωγού από τον ντε Ρενάλ. Η επιτυχής του εργασία ως παιδαγωγού αλλά και η ερωτική του σχέση με την κα ντε Ρενάλ δημιουργεί τα εξής σχήματα τριαδικότητας: Ένα σχήμα μεταξύ Σορέλ, ντε Ρενάλ και Βαλενό ως προς την διεκδίκησή του ως παιδαγωγού, ένα δεύτερο μεταξύ του Σορέλ, της Ελίζας, καμαριέρας της ντε Ρενάλ η οποία ενδιαφέρεται να τον παντρευτεί και της κας ντε Ρενάλ για την οποία ενδιαφέρεται ο Σορέλ, και τέλος ένα ακόμα τρίγωνο μεταξύ κας ντε Ρενάλ, Σορέλ και Βαλενό, όταν η Ελίζα σε μια ασύμμετρη δικτύωση πληροφορεί τον τελευταίο για την ερωτική σχέση της με τον Σορέλ. Μια ακόμη τριαδικότητα δημιουργείται όταν η ντε Ρενάλ εξομολογείται την ερωτική της σχέση στον αβά Σελάν και ο τελευταίος διατάζει τον δρώντα να αποχωρήσει από την Βεριέρ και να μεταβεί στο Σεμινάριο της Μπεζανσόν.

Η είσοδος του δρώντος στο Σεμινάριο όπως έχει προαναφερθεί είναι αποτέλεσμα της γιανσενικής θρησκευτικής δικτύωσης μεταξύ του αβά Σελάν και του διευθυντή του, αβά Πιράρ. Εντός του Σεμιναρίου όμως υφίστανται και οι δικτυώσεις μεταξύ αβά Καστανέντ, του υποδιευθυντή και ανταγωνιστή του, υποστηριζόμενου από τον μέγα βικάριο αβά ντε Φριλαίρ, σχετιζόμενη με την Ιησουιτική Αδελφότητα. Στο θρησκευτικό ιεραρχικό επίκεντρο σε αυτό το δίκτυο βρίσκεται όμως ο γηραιός επίσκοπος της Μπεζανσόν, προστάτης του Αβά ντε Φριλαίρ. Σε μια ασύμμετρη

³⁰¹ Κύρσης Αλέξανδρος- Ανδρέας (2014) “Δικτύωση και Διακινδύνευση: Μικροπολιτική των προνομίων και πολιτισμός της έντρομης καθημερινότητας”, Επιστήμη και Κοινωνία τομ. 31, 29-70 σελ. 36-37

δικτύωση, ο αβάζ Πιράρ στηρίζει τον Σορέλ ο οποίος θεωρούμενος προστατευόμενος του, στοχοποιείται από το ασύμμετρο δίκτυο το οποίο ελέγχει ο ντε Φριλαίρ. Η διαμάχη του Σορέλ και του αβάζ Πιράρ με τον Μέγα Βικάριο είναι αυτή όμως η οποία ενεργοποιεί μια άλλη σημαντική για την πορεία του δρώντος δικτύωση, την υποστήριξή τους από τον μαρκήσιο ντε Λα Μολ με τον οποίο έχει δικαστική αντιδικία.

Στο Παρίσι, στο επίκεντρο του δικτύου εντός του οποίου κινείται ο δρων βρίσκεται ο μαρκήσιος ντε Λα Μολ. Αυτός τον φέρει σε επαφή με επιμέρους άτομα, ενώ η μόνη αυτόνομη συναναστροφή, εκτός του κύκλου του μαρκήσιου, εμφανίζεται η σχέση του με τον αβάζ Πιράρ, ο οποίος τον φέρει επαφή με άλλους γιανσενιστές και τον φιλελεύθερο κόμη Αλταμίρα, αλλά και οι σχέσεις του Σορέλ με τον ιππότη Μπωβουαζί και τον πρίγκιπα Κοραζόφ. Σε επίπεδο ατόμων τα οποία συχνάζουν στα πλαίσια κοινωνικών σχέσεων στο σαλόνι της οικογένειας ντε Λα Μολ, χρήζουν σημασίας ο άτυπος κλειστός όμιλος των νεαρών αξιωματικών Νορμπέρ ντε Λα Μολ, μαρκήσιου Κρουαζενουά και μνηστήρα της Μαθθίλδης ντε Λα Μολ, οι ντε Καιλύς και ντε Λυζ. Σε αυτόν τον κύκλο την κυρίαρχη, με άτυπους ιεραρχικούς όρους θέση έχει η Μαθθίλδη ντε Λα Μολ, ενώ κοινό συνδετικό στοιχείο των συμμετεχόντων είναι η κοινωνική καταγωγή, καθώς πρόκειται για γόνους της ανώτατης αριστοκρατικής τάξης. Το μόνο συνδετικό στοιχείο του δρώντος με αυτόν τον κύκλο, είναι η εκτίμηση, το ερωτικό ενδιαφέρον και μετέπειτα η ερωτική σχέση με την Μαθθίλδη ντε Λα Μολ, το οποίο δημιουργεί ένα ακόμη τριγωνικό σχήμα, αυτό μεταξύ Μαθθίλδης, Σορέλ και Κρουαζενουά.

5. Κεφάλαιο Πέμπτο: Κοινωνικά πεδία δράσης εντός του Κόκκινου και του Μαύρου

5.1. Η οπτική της Βεριέρ ως κοινωνικό πεδίο δράσης

Εντός της λογοτεχνικής καταγραφής παρατηρούνται αναφορές οι οποίες με όρους κοινωνιολογικής ανάλυσης, κρίνεται ότι έχουν άμεση σχέση με την έννοια των κοινωνικών πεδίων όπως ορίζονται από τον κοινωνιολόγο Pierre Bourdieu. Ως κοινωνικά πεδία θεωρούνται οι δομημένοι χώροι θέσεων των οποίων οι ιδιότητες εξαρτώνται από την θέση τους εντός αυτών των χώρων και αναλύονται ανεξάρτητα από τα χαρακτηριστικά των κατόχων τους³⁰²

Στο παρόν πόνημα θα επιχειρηθεί μια κοινωνιολογική αποτύπωση των διαφορετικών πεδίων στα οποία ο δρων έρχεται σε επαφή. Η παρουσίαση της Βεριέρ αλλά και του Ιεροδιδασκαλείου της Μπεζανσόν κρίνεται ότι πληρεί τα κριτήρια ώστε να αποδοθούν οι συσχετισμοί ισχύος, οι κυρίαρχοι και οι κύριοι διεκδικητές εντός των πεδίων. Σε αυτό το πλαίσιο, καταγράφονται τα κοινωνιολογικά πεδία δράσης που παρουσιάζονται, οι σχέσεις και οι διαφορές μεταξύ των προδιαθέσεων-έξεων που αναφέρονται σε αυτά, το ειδολογικό κεφάλαιο (specific capital), τα διακυβεύματα και τα συμφέροντα στα οποία αναφέρεται το κάθε πεδίο, τους συσχετισμούς ισχύος και τις στρατηγικές των κυριάρχων και άλλων δρώντων σε συνδυασμό με την δραστηριοποίηση του κοινωνικά ανερχόμενου υποκειμένου, Ζυλιέν Σορέλ εντός τους³⁰³.

Το πρώτο πεδίο δράσης, το οποίο παρουσιάζεται με την αρχή του μυθιστορήματος είναι η φανταστική, επινοημένη από τον συγγραφέα κωμόπολη Βεριέρ. Πρόκειται για ένα τόπο στον οποίο πολλές βιοτεχνίες λειτουργούν, ορισμένοι βιοτέχνες πλουτίζουν σημαντικά και ακολούθως στην κοινή γνώμη της κυριαρχεί το πρακτικό πνεύμα, τι δύναται να αποφέρει κέρδος. **Κυρίαρχος** του κοινωνικού πεδίου

³⁰² Bourdieu, Παναγιωτόπουλος & Στεργίου (1991). Μερικές ιδιότητες των πεδίων. Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών, 80, 3-4

³⁰³ Στο ίδιο, σελ. 4

της κωμόπολης Βεριέρ είναι θεσμικά-τυπικά ο δήμαρχος της, ντε Ρενάλ (de Rênal). Ήταν ο πρώτος ο οποίος κέρδισε σημαντικά ποσά από μια βιοτεχνία, η οποία βρίσκεται σε δεσπόζοντα χώρο, στην είσοδο της, ενώ ο δήμαρχος έχει ανέλθει σε αυτή την θέση μετά την πτώση του Ναπολέοντα, αλλά την περίοδο στην οποία ξεκινάει η λογοτεχνική καταγραφή δεν είναι πλέον ο πλουσιότερος βιοτέχνης. Ο μόνος τρόπος για να διατηρεί την κυρίαρχη επιρροή και θέση του εντός του πεδίου της Βεριέρ είναι ο συνδυασμός της διατήρησης της θεσμικής του θέσης ως δημάρχου αλλά και η εμφανής διάκρισή του από τους λοιπούς, κοινωνικά ανερχόμενους βιοτέχνες.

5.2.Η μορφή της πάλης εντός του κοινωνικού πεδίου- στρατηγικές δράσης

Στο πρώτο επίπεδο της διατήρησης της θέσης του δημάρχου, αναγκαία είναι η απόδειξη από πλευράς του ντε Ρενάλ, ενός πρακτικού πνεύματος, μιας επιχειρηματικής ευφυΐας η οποία να μεταφράζεται άμεσα και εμφανώς σε όρους κέρδους στα πρότυπα της κοινής γνώμης της κωμόπολης. Ακόμη, με βάση τις πολιτικές και κοινωνικές εξελίξεις της ιστορικής περιόδου της Παλινόρθωσης ιδιαίτερα σημαντικό είναι να εμφανίζεται πλήρως εναρμονισμένος και να είναι αρεστός από την ανώτατη κεντρική εξουσία, δηλαδή τον Βασιλιά της Γαλλίας και το υπουργικό συμβούλιο. Για αυτό, στα πλαίσια της διαμάχης των Νομιμοφρόνων (υποστηρικτών της Παλινόρθωσης) και των Φιλελευθέρων πρέπει να εμφανίζεται άκρως αντίθετος σε οτιδήποτε θεωρείται γενικά φιλελεύθερο, αναφέρεται στην Γαλλική Επανάσταση και την Ναπολεόντεια Περίοδο, ή στρέφεται άμεσα ή έμμεσα κατά της χριστιανικής πίστης.

Η μορφή της πάλης μεταξύ των διεκδικητών και των κυρίαρχων για κοινωνικό στάτους εντός του κοινωνικού πεδίου της Βεριέρ σε ένα πρώτο επίπεδο έχει να κάνει με την πολιτική ταυτότητα, την νομιμοφροσύνη. Σε μια στρατηγική αίρεσης συνδεδεμένη με την ετεροδοξία, οι φιλελεύθερων φρονημάτων ανερχόμενοι βιοτέχνες επιχειρούν μέσω της οικονομικής τους δύναμης να αυξήσουν την κοινωνική και πολιτική τους επιρροή και κύρος προβάλλοντας τις διαφορετικές κοινωνικό-πολιτικές τους οπτικές ³⁰⁴. Από την άλλη βρίσκονται ορισμένοι

³⁰⁴ Όπως αναφέρει ο ίδιος ο δήμαρχος Ντε Ρενάλ: “Στην ευτυχή αυτή πόλη οι βιοτεχνίες ανθούν, το φιλελεύθερο κόμμα μεταβάλλεται σε κόμμα εκατομμυριούχων, επιδιώκει να καταλάβει την εξουσία, θα χρησιμοποιήσει δε όλα τα μέσα. Ας συμβουλευθώμεν το συμφέρον του Βασιλέως, το συμφέρον

ανερχόμενοι διεκδικητές, όπως ο διευθυντής του Ασύλου και μετέπειτα δήμαρχος Βαλενό (Valenod), ο επικεφαλής του τιμητικού αγήματος στην επίσκεψη του Βασιλιά και αντιδήμαρχος Μουαρό κ.α. οι οποίοι στα πλαίσια της στρατηγικής διεκδίκησης περισσότερης επιρροής εντός του πεδίου δράσης εμφανίζονται και αυτοί εξίσου νομιμόφρονες, βασιλικοί, θρησκευόμενοι. Με έμμεσες στρατηγικές ανατροπής προσπαθούν να εμφανιστούν ως πιο ένθερμοι υπερασπιστές της ορθοδοξίας. Στην περίπτωση του Βαλενό³⁰⁵, οι οποίος προσβλέπει σε μια πιο άμεση στρατηγική ανατροπής και στην κυριαρχία του στο πεδίο και προσπαθεί να μειώσει το κύρος του κυρίαρχου με κάθε τρόπο.

Ο αγώνας του δημάρχου που βασίζεται στην στρατηγική της διατήρησης³⁰⁶ της κυρίαρχης θέσης του εντός του πεδίου στοχεύει σε μια διπλή διάκριση-διαφοροποίηση. Στους πρώτους, τους φιλελεύθερους επιχειρεί να εμφανίζεται εμφανώς αντίθετος, αδιάλλακτος, εκ των προτέρων καχύποπτος και επιθετικός. Στην δεύτερη κατηγορία, επίσης Νομιμόφρονες και ως προς τον Βαλενό ιδιαίτερα, τον πλέον απειλητικό εκ των διεκδικητών, ο οποίος εμφανίζεται σαν μια φιγούρα ανερχόμενου *parvenu*, επιχειρεί με κάθε τρόπο να φαίνεται ότι διαφέρουν με όρους κοινωνικής τάξης και καταγωγής. Σε αυτά τα πλαίσια, ο δήμαρχος επιθυμεί, εκτός από την πραγμάτωση δημοσίων έργων στην κωμόπολη τα οποία τον προβάλλουν, να εμφανίζεται με όρους κοινωνικής παράστασης διαφορετικός έναντι των υπολοίπων, ως γόνος οικογένειας παλαιών ευγενών της επαρχίας ως μια *στρατηγική διατήρησης* της ηγεμονικής του θέσης

Η ανάγκη αυτή για περαιτέρω κοινωνική καταξίωση (status) ως μέσο διαφοροποίησης και κυριαρχίας απέναντι στους διεκδικητές του ειδολογικού κεφαλαίου του πεδίου είναι αυτή η οποία εισάγει στην αφήγηση τον Ζυλιέν Σορέλ, τον κεντρικό δρώντα της λογοτεχνικής καταγραφής. Ενθυμούμενος ότι προ της

της μοναρχίας και προπάντων το συμφέρον της αγίας ημών θρησκείας”StendhalH. (2009), “Το Κόκκινο και το Μαύρο, Χρονικό του 19^{ου} αιώνα” ,Πάπυρος, Αθήνα σελ. 123

³⁰⁵ “Ο κύριος Βαλενό ήταν όπως το λένε (...) έξω απ’ το Παρίσι, ένας μάγκας. Πρόκειται για μια συνομοταξία με θρασύ και χοντροκομμένο φυσικό. Η θριαμβευτική του άνοδος, από το 1815, είχε ενισχύσει την ωραία αυτή προδιάθεσή του. Βασίλευε κατά κάποιο τρόπο στην Βερριέρ υπό τις διαταγές του κυρίου ντε Ρενάλ. Όμως επειδή ήταν πιο δραστήριος (...) ξεχνούσε τις ταπεινώσεις, δεν είχε καμία προσωπική οίηση, κατέληξε να έρθει σε ίση μοίρα με τον δήμαρχο στα μάτια της εκκλησιαστικής εξουσίας. (...) ο κύριος Βαλενό προέβλεπε μια αποφασιστική σύγκρουση με τον παλιό του συμπολεμιστή, τον κύριο ντε Ρενάλ. (...)σκέφτηκε να προσεγγίσει τους φιλελεύθερους (...) Έτσι θα υποστηριζόταν σθεναρά στην μάχη κατά του δημάρχου.”Το Κόκκινο και το Μαύρο, Χρονικό του 19^{ου} αιώνα” ,Πάπυρος, Αθήνα σελ 169-71

Επανάστασης του 1789 ο παππούς του είχε παιδαγωγό, αναφέρει ότι επιθυμεί τα παιδιά του να διαθέτουν και αυτά παιδαγωγό ως διαφοροποίηση από τα παιδιά του Βαλενό στα μάτια της κοινής γνώμης της κωμόπολης³⁰⁷.

5.3. Η δραστηριοποίηση του δρώντος εντός του πεδίου

Ο Ζυλιέν Σορέλ εισέρχεται εντός του κοινωνικού πεδίου όταν προτείνεται από τον κληρικό αβά Σελάν και εντέλει προσλαμβάνεται ως παιδαγωγός των παιδιών του δημάρχου ντε Ρενάλ. Ενώ στην Βεριέρ, όπως προαναφέραμε, το πρακτικό πνεύμα και η οικονομιστική λογική είναι η κυρίαρχη³⁰⁸ ο ίδιος εισέρχεται εντός του παιγνίου απόκτησης κύρους και επιρροής αντιστρόφως, λόγω της καλής γνώσης λατινικών, πολιτιστικό κεφάλαιο το οποίο λόγω της σπανιότητας μετατρέπεται σε συμβολικό κεφάλαιο και τον ωθεί να ξεχωρίσει και να αναδειχθεί μέσω της καλλιέργειας των ανάλογων κοινωνικών δικτύων σε αυτό ακριβώς το πρακτικό περιβάλλον, προσανατολισμένο σε ένα εξίσου πρακτικό σκέπτεσθαι και πράττειν μέσω των καλλιεργούμενων προδιαθέσεων-έξεων.

Όπως προαναφέρθηκε, ως αποτέλεσμα των κοινωνικοποιητικών του εμπειριών ο δρων δεν διαθέτει τις αναγκαίες προδιαθέσεις-έξεις σχετικές με το πεδίο δράσης και όταν προσλαμβάνεται ως παιδαγωγός στο σπίτι του ντε Ρενάλ δεν διαθέτει καμία αίσθηση του παιγνίου και των διακυβευμάτων του. Εκτός από αυτό, φαίνεται να αγνοεί σε μεγάλο βαθμό και τις πραγματικές κοινωνικές συνθήκες και διεργασίες της κοινωνίας της Παλινόρθωσης, καθώς οι προδιαθέσεις-έξεις με τις οποίες είναι εφοδιασμένος φαίνεται να είναι παρωχημένες και ακατάλληλες για την κατανόηση του.

Η φύση του παιγνίου, η κατανόηση των κανόνων, των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του και των πραγματικών διακυβευμάτων γίνονται κατανοητοί στον

³⁰⁷ “Μας κυκλώνουν από παντού φιλελεύθεροι. Όλοι αυτοί οι έμποροι με ζηλεύουν (...) Δύο τρεις από δαύτους έχουν γίνει ζάπλουτοι. Ε λοιπόν, πολύ θα το θελα να βλέπουν τα παιδιά του κ Ντε Ρενάλ να περνούν και να πηγαίνουν περίπατο υπό την εποπτεία του παιδαγωγού τους. Αυτό θα κάνει μεγάλη εντύπωση. Ο παππούς μου μας διηγιόταν κάθε τόσο πως, στα νιάτα του, είχε παιδαγωγό. Μπορεί να μου στοιχίσει και εκατό σκούδα, μα θα πρέπει να το λογαριάσουμε σαν ένα έξοδο αναγκαίο για να κρατήσουμε την σειρά μας” Το Κόκκινο και το Μαύρο, Χρονικό του 19^{ου} αιώνα”, Πάπυρος, Αθήνα σελ. 15

³⁰⁸ “Μέγας λόγος λοιπόν διαφεντεύει τα πάντα στην Βεριέρ: Να δίνει εισόδημα. Οι πίο πολλοί από τους κατοίκους της αυτό έχουν για μοναδικό τους στοχασμό” Στο ίδιο, σελ. 9

δρώντα μέσω της ερωτικής σχέσης του με την κα ντε Ρενάλ. Η τελευταία αναλαμβάνει έναν παιδαγωγικό ρόλο ώστε να κατανοήσει και εντέλει να ενσωματώσει ο βασικός δρων τις αναγκαίες προδιαθέσεις και έξεις για το συγκεκριμένο πεδίο, αλλά και τις προδιαθέσεις-έξεις που αναφέρονται στην ανώτερη κοινωνική τάξη³⁰⁹.

Παράλληλα, επιθυμεί ο Ζυλιέν Σορέλ να αποκτήσει μεγαλύτερο κοινωνικό κύρος στα μάτια της κοινότητας. Το ήδη σημαντικό για την ανέλιξή του τόσο την αρχική όσο και στην συνέχεια συμβολικό πολιτιστικό κεφάλαιο ως ιδιαίτερα καταρτισμένου λατινομαθή παιδαγωγού των παιδιών του κυρίαρχου του πεδίου επιδιώκει να αποκτήσει μια ακόμη μεγαλύτερη προβολή και ο Σορέλ να ενταχθεί εντός των πλέον επιφανών στο πεδίο.

Σε αυτά τα πλαίσια, μεθοδεύει να εμφανιστεί ως σωματοφύλακας στο τιμητικό απόσπασμα προς τιμήν του Βασιλιά στην επίσκεψή του στην Βεριέρ, θέση η οποία προκαλεί την αντίδραση ισχυρών δρώντων, αφενός ισχυρών αστών βιοτεχνών οι οποίοι λόγω φιλελεύθερων πολιτικών πεποιθήσεων, παρά την ισχυρή οικονομική τους δύναμη δεν συμμετέχουν, και αφετέρου του Βαλενό, ο οποίος υπονιάζεται την ερωτική σχέση μεταξύ του Σορέλ και της κας ντε Ρενάλ και όταν την πληροφορείται, στέλνει ανώνυμα γράμματα, με απώτερο σκοπό να μειώσει το κύρος του κυρίαρχου ανταγωνιστή του. Καθώς τα ανώνυμα γράμματα, αλλά και οι φήμες αρχίζουν και λαμβάνουν διαστάσεις μελλοντικά επιζήμιες για το κύρος της κας ντε Ρενάλ και αυτομάτως του κυρίαρχου του πεδίου, δημάρχου κ. ντε Ρενάλ, ο Σορέλ με την επιτακτική παραίνεση του αρχικού μέντορά του αβά Σελάν μεταβαίνει στο Σεμινάριο της Μπεζανσόν, το οποίο θα είναι και το δεύτερο πεδίο στο οποίο θα εισέλθει.

Αξιοσημείωτο είναι, ότι ο δρων παρότι εισέρχεται στο παίγνιο με μακροπρόθεσμες στρατηγικές ανατροπής των ισχυόντων συσχετισμών δύναμης με στόχο την απόκτηση μεγαλύτερου κοινωνικού κύρους και αναγνώρισης για τον ίδιο, εμφανίζεται να θέλγεται και να εφαρμόζει τουλάχιστον μέχρι ένα σημείο στρατηγική υποστήριξης στους κυρίαρχους και των πεδίων στα οποία κινείται. Η αντίθεση όπου βιώνει με τους άλλους διεκδικητές όπως εκφράζεται στους εσωτερικούς του

³⁰⁹“Τόλμησε να την ρωτήσει για ένα σωρό μικροπράγματα, που η άγνοιά τους σταματά τελεσίδικα το μυαλό ενός νέου που γεννήθηκε έξω από τα πλαίσια του καλού κόσμου, με όση φυσική ευφυΐα και αν τον φανταστούμε προικισμένο (...) Ο Ζυλιέν κατάφερε να δει με άμεσο τρόπο, την κοινωνία όπως είναι σήμερα. (...) και κατάλαβε τέλος τα γεγονότα που διαδραματιζόταν στην Βεριέρ. Το Κόκκινο και το Μαύρο, Χρονικό του 19^{ου} αιώνα”, Πάπυρος, Αθήνα σελ.109-110

μονολόγους τον απωθεί από την όποια συνδυασμένη στρατηγική ανατροπής, παρότι τουλάχιστον στο φανταστικό επίπεδο φαίνεται να επιθυμεί να βρεθεί και ο ίδιος στην θέση του κυρίαρχου.

Σε αντίθεση με τους επιδιώκοντες στρατηγικής ανατροπής, παρά την όποια προσωπική του επιθυμία, τείνει να βλέπει στους κυρίαρχους των πεδίων με θαυμασμό και να επιδοκιμάζει την στρατηγική διατήρησης που οι τελευταίοι ασκούν, όπως και ο κ. ντε Ρενάλ, καθώς τους θεωρεί πιο άξιους, διαφορετικούς, πιο δικαιωματικά κυρίαρχους σε σχέση με τους ανταγωνιστές τους.

Η στάση του αυτή γίνεται έκδηλη όταν ο Βαλενό φαίνεται να επιδιώκει, στα πλαίσια του ανταγωνισμού του με τον δήμαρχο, να γίνει ο Σορέλ παιδαγωγός των παιδιών του. Στον ίδιο, στην σύζυγό του και τα παιδιά του, αλλά και τους καλεσμένους τους, στους τρόπους τους και στην επίδειξη οικονομικής ισχύος βιώνει την έντονη διαφορά με τις αντίστοιχες παραστάσεις από το σπίτι των Ρενάλ³¹⁰. Στους ανταγωνιστές, οι οποίοι με όρους αρχικής κοινωνικής θέσης και διαδρομής την οποίας διανύουν εμφανίζονται ραγδαία κοινωνικά ανερχόμενοι, όπως και ο ίδιος ο κεντρικός δρώντας επιθυμεί για τον εαυτό του, διαβλέπει κάτι το κενό, το ματαιόδοξο ή το χυδαίο.

5.4.Παρουσίαση του Σεμιναρίου της Μπεζανσόν ως κοινωνικού πεδίου δράσης

³¹⁰ Εσωτερικός μονόλογος του Σορέλ όταν επισκέπτεται την οικία του Βαλενό: “Ο Ζυλιέν συλλογιζόταν την κυρία ντε Ρενάλ. (...) η διάθεσή του αυτή μεγάλωσε βλέποντας το σπίτι του διευθυντή του Ασύλου. Τον ξενάγησαν. Όλα ήταν μεγαλόπρεπα κι ολοκαίνουργια και του έλεγαν την τιμή κάθε επίπλου. Ωστόσο ο Ζυλιέν έβρισκε σε όλα αυτά κάτι το πρόστυχο, που βρομούσε κλεμμένα λεφτά. Όλοι τους, ακόμα και οι υπηρέτες, φαίνονταν να θέλουν να δείξουν σιγουριά απέναντι σε ενδεχόμενη περιφρόνηση (...) Η συνείδηση του Ζυλιέν μονολογούσε: Αυτή είναι η βρωμοπεριουσία που θ’ αποκτήσεις και δεν θα τη χαρείς παρά με τέτοιους όρους και με τέτοια παρέα!” Stendhal H. (2009), “Το Κόκκινο και το Μαύρο, Χρονικό του 19^{ου} αιώνα” , Πάπυρος, Αθήνα σελ. 161/163
Η διαφοροποίηση των παραστάσεων και των προδιαθέσεων-έξων κοινωνικής τάξης μεταξύ Βαλενό και ντε Ρενάλ:

“Εκείνη την στιγμή ένιωθε πολύ αριστοκράτης, αυτός που τόσο καιρό είχε υπέρμετρα ενοχληθεί από το περιφρονητικό χαμόγελο και την υπεροπτική ανωτερότητα που ανακάλυπτε στο βάθος όσων ευγενικών λόγων του απήνθυναν στου κ ντε Ρενάλ. Δεν μπορούσε να μην νιώσει την τεράστια διαφορά (...) «Ο κ. ντε Ρενάλ διανοήθηκε ποτέ να πει στους καλεσμένους του πόσο στοιχίζει κάθε μπουκάλι κρασί που τους προσφέρει;» (...) Ζήλευαν τον δήμαρχο, οι φιλελεύθεροι είχαν λόγους να παραπονούνται. Όμως στο κάτω κάτω ήταν αριστοκράτης και φτιαγμένος να στέκεται ψηλά, ενώ ο πατέρας του Βαλενό δεν του είχε αφήσει ούτε εξακόσια φράγκα ετήσιο εισόδημα.” Σελ 165-66
Αναγνώριση και θαυμασμός της κοινωνικής διαφοράς με όρους καταγωγής και προδιαθέσεων έξων των δύο βασικών αντιπάλων για την κυριαρχία του πεδίου.
“Εσείς οι άλλοι, οι αριστοκράτες, έχετε δίκιο να περηφανεύεστε, έλεγε στην κυρία ντε Ρενάλ” στο ίδιο, σελ.167

Το δεύτερο κοινωνικό πεδίο το οποίο συναντάται στο βιβλίο είναι το Σεμινάριο στην Μπεζανσόν, ενώ στο εν λόγω κοινωνικό πεδίο δράσης αναδεικνύεται πρωτίστως η μεγάλη σημασία της βιωμένης γνώσης των απαραίτητων προδιαθέσεων-έξεων του πεδίου, των τυπικών και άτυπων νόμων και νοηματοδοτήσεων που το διέπουν ώστε να μπορεί να δραστηριοποιηθεί αποτελεσματικά εντός του ο κοινωνικός δρών.

Οι προδιαθέσεις-έξεις οι οποίες αναφέρονται στο συγκεκριμένο πεδίο είναι σημαντικά διαφοροποιημένες σε σχέση με το προηγούμενο, ιερατικές προδιαθέσεις-έξεις οι οποίες σχετίζονται άμεσα με την εκκλησιαστική καθολική δομή και ιεραρχίες.

Το ειδολογικό κεφάλαιο του πεδίου, και η νομή της εξουσίας σχετίζονται με την ορθότητα της θρησκευτικής πίστης και ακολούθως την αναγνώριση της από τους συμμετέχοντες στο παίγνιο. Επομένως, για την αποτελεσματική ενεργοποίηση εντός πεδίου αναγκαίο είναι να θεωρείται ο δρών πιστός, η δε ενσώματη γνώση των προδιαθέσεων-έξεων του πεδίου είναι εξίσου αναγκαία καθώς ενισχύει αυτή την εξωτερικευμένη εντύπωση. Ο τρόπος έκφρασης, η σωματική κινησιολογία ή ο τρόπος με τον οποίο το υποκείμενο παρατηρεί είναι καθοριστικός, όπως συμβαίνει και με προδιαθέσεις έξεις σε άλλα πλαίσια όπως αυτές οι οποίες είναι συνδεδεμένες με όρους κοινωνικής τάξης.

5.5.Η πάλη εντός του πεδίου: Διαμάχη με βάση την ορθοδοξία και την ετεροδοξία

Ως πεδίο δράσης, το Σεμινάριο είναι σαφώς συνδεδεμένο με την ορθοδοξία την οποία στην προκειμένη περίπτωση θεωρούμε την πίστη κατά το επίσημα πρότυπα του καθολικού δόγματος, της Εκκλησίας της Γαλλίας και του Πάπα της Ρώμης. Η ετεροδοξία εντός του πεδίου έχει να κάνει με ό,τι θεωρείται ότι διαφοροποιείται από την επίσημη θέση του δόγματος. Όπως και στην περίπτωση του αβά Σελάν στην Βεριέρ έτσι και ο κυρίαρχος του πεδίου επικεφαλής του Σεμιναρίου αβάζ Πιράρ θεωρείται Γιανσενιστής, μια θρησκευτική οπτική του Καθολικισμού η οποία λογίζεται ως αποκλίνουσα από την επίσημη ορθόδοξη θεώρηση.

Σε αυτό το πλαίσιο εντός του πεδίου η υπάρχουσα πάλη για την νομή του ειδολογικού του κεφαλαίου του βασίζεται στην αντίθεση ορθοδοξίας-ετεροδοξίας. Σε

αυτήν επεμβαίνει ένας ισχυρότατος δρώντας εκτός του πεδίου, ο μέγας βικάριος της Μπεζανσόν αβάς ντε Φριλαίρ. Επιδιώκει σε μια στρατηγική ανατροπής να επιτύχει την παραίτηση του αβά Πιράρ και την αντικατάστασή του από τον υποδιευθυντή αβά Καστανέντ ³¹¹. Ο αβάς Πιράρ, έχοντας κατανοήσει την συνθήκη, η μόνη αποτελεσματική στρατηγική διατήρησης της κυρίαρχης θέσης του στο πεδίο είναι η πεισματική μη παραίτησή του ³¹², σε συνδυασμό με μια **στρατηγική υποστήριξης** ενός άλλου ισχυρότατου δρώντα εκτός πεδίου, του μαρκησίου ντε Μολ ο οποίος βρίσκεται σε δικαστική χρόνια διαμάχη με τον αβά ντε Φριλαίρ.

Παράλληλα, από ένα σημείο και ύστερα υποστηρίζει έμμεσα και άμεσα τον Ζυλιέν Σορέλ για την ενίσχυσή του κύρους του εντός του πεδίου, δράση η οποία όμως εκθέτει τον τελευταίο. Καθώς θεωρείται προστατευόμενος του, προσπαθεί να ανακοπεί η πρόοδος του αρχικά με μια προσπάθεια έκθεσής του μέσω ανώνυμων καταγγελιών όσον αφορά την ηθική του στον κυρίαρχο του πεδίου αβά Πιράρ, οι οποίες μεθοδεύονται από προσκείμενους στον αβά Καστανέντ και κυρίως σε επίπεδο βαθμολογίας των ιερατικών του σπουδών, μέσω εξεταστών οι οποίοι πρόσκεινται στον μέγα βικάριο αβά ντε Φριλαίρ. Με τέχνασμα αποδεικνύεται η ετεροδοξία του και κατατάσσεται σε πολύ χαμηλή θέση στις γενικές εξετάσεις ³¹³.

³¹¹“ Ο Αβάς Καστανέντ είναι εχθρός του κ. Πιράρ που τον υποψιάζονται πως ρέπει προς τον γιανσενισμό” σελ 207 “ Τον Αβά κ. ντε Φριλαίρ- αυτόν τον επιτήδειο άνθρωπο που τόσο σοφά είχε οργανώσει το μυστικό δίκτυο της Αδελφότητας στην Μπεζανσόν και που τα μηνύματά του στο Παρίσι έκαναν να τρέμουν οι δικαστές, ο Νομάρχης, ακόμα και οι ανώτεροι αξιωματικοί της φρουράς (...) Ένιωθε χαρά ταπεινώνοντας έτσι τον εχθρό του, τον γιανσενιστή Πιράρ. Εδώ και δέκα χρόνια, βασικός του στόχος ήταν να του πάρει από τα χέρια του την διεύθυνση του Σεμιναρίου.”StendhalH. (2009), “Το Κόκκινο και το Μαύρο, Χρονικό του 19^{ου} αιώνα” ,Πάπυρος, Αθήνα σελ. 235- 236

³¹²“Χίλιες φορές θα είχε δώσει την παραίτησή του, όμως θεωρούσε τον εαυτό του χρήσιμο στο πόστο όπου η Θεία Πρόνοια τον είχε τάξει. Εμποδίζω την πρόοδο του ιησουιτισμού και της ειδωλολατρίας, έλεγε μέσα του” Στο ίδιο, σελ. 236

³¹³“ Την πρώτη μέρα οι διορισμένοι από τον διαβόητο Μέγα Βικάριο ντε Φριλαίρ εξεταστές δυσφόρησαν που έπρεπε να φέρουν πρώτο, το πολύ-πολύ δεύτερο στην κατάταξή τους, αυτόν τον Ζυλιέν Σορέλ τον οποίον τους είχαν υποδείξει σαν τον Βενιαμίν του Αβά Πιράρ. Αρχισαν τα στοιχήματα στο Σεμινάριο πως στον πίνακα των γενικών εξετάσεων ο Ζυλιέν θα ερχόταν πρώτος, πράγμα που συμπεριείχε την τιμή να παρακαθίσει σε γεύμα στου σεβασμιότατου επισκόπου. Στο τέλος όμως μιας εξέτασης (...) ένας επιδέξιος εξεταστής (...) κατέληξε στον Οράτιο στον Βιργίλιο και στους άλλους «εθνικούς» συγγραφείς. Κρυφά από τους συμμαθητές του ο Ζυλιέν είχε αποστηθίσει πολλά κομμάτια από τους συγγραφείς αυτούς. Παρασυρμένος από τις επιτυχίες του, ξέχασε που βρισκόταν, κι όταν ο εξεταστής του το ζήτησε επανειλημμένα, απάγγειλε και μετέφρασε ελεύθερα και με πάθος αρκετές φορές ωδές του Ορατίου. Αφού τον άφησε είκοσι ολόκληρα λεπτά (...) ο εξεταστής ξαφνικά άλλαξε όψη και τον κατέκρινε με στυφό τρόπο για τον χρόνο που είχε χάσει με τις ασεβείς αυτές σπουδές, και για τις άχρηστες, ή και εγκληματικές ιδέες που είχε χώσει στο κεφάλι του. “ StendhalH. (2009), “Το Κόκκινο και το Μαύρο, Χρονικό του 19^{ου} αιώνα” ,Πάπυρος, Αθήνα σελ. 235

Η δράση όμως αυτή προκαλεί και αντίστροφα αποτελέσματα, αφενός διευρύνει την αρχικά προβληματική κοινωνική αποδοχή από τους συμμετέχοντες σπουδαστές στο πεδίο και κυρίως αφετέρου μέσω της δικτύωσης μεταξύ του αβά Πιράρ και μαρκήσιου ντε Λα Μολ επιδιώκεται από τον τελευταίο η απομάκρυνσή τους από το Ιεροδιδασκαλείο της Μπεζανσόν και η προστασία τους μέσω της αποκατάστασης του Αβά Πιράρ σε ενορία στο Παρίσι και της πρόσληψης του Ζυλιέν Σορέλ δοκιμαστικά ως γραμματέα του μαρκήσιου. Επομένως η στρατηγική ανατροπής του αβά ντε Φριλαίρ επιτυγχάνει την παραίτηση και αντικατάσταση του αβά Πιράρ, με την προσβολή του δρώντος ο οποίος παρέχει στρατηγική υποστήριξης στον κυρίαρχο του πεδίου.

5.6.Ο κεντρικός δρων εντός του πεδίου

Ο Ζυλιέν Σορέλ, παρότι διαθέτει για να εισέλθει εντός του πεδίου την συστατική επιστολή του αβά Σελάν και πολύ σημαντικές θρησκευτικές γνώσεις, τα απαραίτητα δηλαδή εφόδια, παραταύτα βιώνει την έντονη ασυμβατότητα των αναγκαίων προδιαθέσεων-έξεων, προσανατολισμένες στο συγκεκριμένο πεδίο σε σχέση με εκείνες στις οποίες έχει εντρυφήσει στην Βεριέρ. Πρακτικές οι οποίες ήταν σε θέση στο προηγούμενο πεδίο να αποφέρουν στον δρώντα κοινωνική αναγνώριση ή δημοφιλία, παρατηρεί ότι εδώ νοηματοδοτούνται με τελείως διαφορετικό τρόπο, αποφέροντας τα αντίστροφα αποτελέσματα³¹⁴. Ακολουθως, μη όντας κατάλληλα προετοιμασμένος, χωρίς τις αναγκαίες προδιαθέσεις που αναφέρονται στο πεδίο ενεργοποίησής του, βιώνει με την είσοδό του επανειλημμένα την *υστέρηση*³¹⁵.

Όταν ο Ζυλιέν Σορέλ εισέρχεται στο Ιεροδιδασκαλείο, κατά τα πρότυπα των οπτικών προερχομένων από τις αρχικές του προδιαθέσεις, αντιμετωπίζει τους συμφοιτητές του καθώς και τους διδάσκοντες σαν αντιπάλους του. Η στάση του απέναντί τους είναι επιφυλακτική και λογίζει ότι με μια στρατηγική χρήση της

³¹⁴“ Ο Ζυλιέν από τις πρώτες κιόλας μέρες, υποσχέθηκε στον εαυτό του να έχει γρήγορες επιτυχίες.(...) Τον καιρό του Ναπολέοντα θα ήμουν λοχίας. Ανάμεσα σε αυτούς τους μέλλοντες εφημέριους θα γίνω Μέγας Βικάριος. (...) Τέτοιιοι ήταν οι άνθρωποι που ανάμεσά τους έπρεπε να ξεχωρίσει. Όμως αυτό που ο Ζυλιέν δεν ήξερε, αυτό που απέφευγαν να του πουν είναι πως το να είσαι πρώτος στα διάφορα μαθήματα (...) που διδάσκονται στο Σεμινάριο, το θεωρούσαν αποκλειστικά και μόνο αμάρτημα πολυτελείας. (...) Το παν για αυτήν(σημ. Την Εκκλησία της Γαλλίας) είναι η από καρδιάς υποταγή. Να προκόβεις στις σπουδές σου έστω και θεολογικές είναι ύποπτο και δικαιολογημένα”StendhalH. (2009), “Το Κόκκινο και το Μαύρο, Χρονικό του 19^{ου} αιώνα” ,Πάπυρος, Αθήνα σελ. 208

³¹⁵BourdieuPierre (2006), “Η αίσθηση της Πρακτικής”, Αλεξάνδρεια, Αθήνα σελ. 102-103

κοινωνικής υποκρισίας αφενός θα θεωρηθεί ευσεβής και αποδεκτός και αφετέρου σε μια στρατηγική διάκρισης μέσω των επιδόσεών του στα ιερατικά μαθήματα θα επιτύχει τον διαχωρισμό του από τους λοιπούς συμφοιτητές τους οποίους και θεωρεί υποκριτικά ευσεβείς και κατά πολύ κατώτερους του σε αξία³¹⁶. Η λογική δράσης την οποία υιοθετεί, μη συμβατή με τις θρησκευτικές προδιαθέσεις-έξεις οι οποίες είναι κυρίαρχες στο πεδίο τον οδηγεί όμως όπως προαναφέραμε σε απομόνωση και στιγματισμό³¹⁷.

5.7.Υστέρηση και προσπάθεια εκμάθησης και ενσωμάτωσης των αναγκαίων έξεων του πεδίου, εμφανής διαφοροποίηση προδιαθέσεων κοινωνικών τάξεων

Στην πορεία, κατανοώντας την φύση της υστέρησης³¹⁸, επιχειρεί, μελετώντας τους συμφοιτητές του να κατανοήσει και να ενσωματώσει τις αναγκαίες προδιαθέσεις-έξεις για το πεδίο, έστω και επιφανειακά σε μια λογική κοινωνικής υποκρισίας, σύμφωνα με την οποίαν καλείται να υποδυθεί τον αναγκαίο αυτόν ρόλο. Παρόλα αυτά δεν είναι ποτέ δυνατόν για αυτόν να κατανοήσει και να ενσωματώσει απολύτως αποτελεσματικά τις προδιαθέσεις-έξεις του πεδίου καθώς όπως συνειδητοποιεί και ο ίδιος στον εσωτερικό του μονόλογο, η κοινωνικοποιητική

³¹⁶“Έγινε στόχος γενικής περιέργειας. Συνάντησαν όμως από μέρους του επιφυλακτικότητα μόνο και σιωπή. Ακολουθώντας τα γνωμικά που ο ίδιος είχε επινοήσει, θεώρησε και τους τριακόσιους είκοσι έναν συμμαθητές του εχθρούς. Ο Αβάς Πιράρ ήταν για αυτόν ο πιο επικίνδυνος από όλους.” Σελ. 206

³¹⁷ “Από την μέρα που πρωτοπήκε στο Σεμινάριο, η τακτική του Ζυλιέν δεν ήταν παρά μια σειρά λανθασμένες ενέργειες. (...) Πραγματικά όλες οι σημαντικές πράξεις της ζωής του είχαν σοφά εκτελεστεί. Όμως δεν ψιλοκοσκίνιζε την λεπτομέρεια, κι οι καπάτσοι στο Σεμινάριο αυτή μόνο πρόσεχαν. Για αυτό και οι συμμαθητές του τον θεωρούσαν αντιδογματικό πνεύμα. Είχε προδοθεί από ένα σωρό μικροπράγματα. Στα μάτια τους είχε αποδειχθεί ένοχος ενός μέγιστου αμαρτήματος: σκεφτόταν, έκρινε μόνος του, αντί να ακολουθεί τυφλά την αυθεντία και το παράδειγμα.” Στο ίδιο, σελ. 211

³¹⁸“Από εδώ και εμπρός η προσοχή του Ζυλιέν αγγυπνούσε. Έπρεπε να σχεδιάσει για τον εαυτό του έναν πέρα για πέρα καινούργιο τύπο. Το αεικίνητο των ματιών του ξαφνικά τον δυσκόλεψε πολύ. Έχουν τον λόγο τους που σε τέτοιους τόπους τα κρατούν χαμηλωμένα. «Τι έπαρση που είχα στην Βεριέρ» έλεγε μέσα του ο Ζυλιέν. «Νόμιζα πως ζούσα. Απλώς προετοιμαζόμουν για τη ζωή. Να που επιτέλους μπήκα στον κόσμο, όπως θα αντιμετώπιζω μέχρι το τέλος του ρόλου μου, κυκλωμένος από αληθινούς εχθρούς. Τι τεράστια δυσκολία», συνέχιζε, «αυτή η υποκρισία της κάθε στιγμής! (...) Οι πρώτες θέσεις που πάντα πετυχαίνω, το μόνο που μου χρησίμεψαν ήταν να μου δημιουργήσουν φανατικούς εθρούς. (...) Κρίνοντας με αυστηρότητα τον εαυτό του και προσπαθώντας να μην υπερεκτιμήσει τις ικανότητες του, ο Ζυλιέν δεν επεδίωξε (...) να κάνει πράξεις έκδηλες που να αποδείχνουν κάποιο είδος χριστιανικής τελειότητας. (...) Ο Ζυλιέν έβαλε πρώτο στόχο του να φτάσει στο *nonculpa*, στο μη αμαρτάνειν, στην κατάσταση δηλαδή εκείνη του νεαρού ιεροσπουδαστή που η περπατησιά του, ο τρόπος που κινεί τα χέρια του, τα μάτια του κ.λπ. δεν φανερώνουν βέβαια τίποτα το κοσμικό, μα δεν δείχνουν ακόμα ότι πρόκειται για ένα πλάσμα απορροφημένο από την σκέψη της άλλης ζωής και το απόλυτο μηδέν της παρούσας. “StendhalH. (2009), “Το Κόκκινο και το Μαύρο, Χρονικό του 19^{ου} αιώνα”, Πάπυρος, Αθήνα σελ. 212-13

σημασία των κοσμικών προδιαθέσεων-έξεων που έχει ενσωματώσει στην γενέτειρά του είναι πιο ισχυρές³¹⁹. Παράλληλα, κινητοποιείται εντός του μια αίσθηση διαφοροποίησης, από τους συμφοιτητές του που έχει να κάνει με την κοσμική κοινωνική καταγωγή, εκτός του πεδίου. Κατά κύριο λόγο οι συμφοιτητές του είναι γιοι χωρικών που έρχονται στο Σεμινάριο με στόχο τον βιοπορισμό. Οι κοσμικές προδιαθέσεις-έξεις που φέρουν με την είσοδό τους στο πεδίο διαφέρουν ιδιαίτερα από τις αντίστοιχες του Ζυλιέν Σορέλ με όρους έξεων που αναφέρονται σε κοινωνικές τάξεις³²⁰.

Η κοινωνική διαφορά, με την μορφή διαφορετικών έξεων οι οποίες είναι προσανατολισμένες προς διαφορετικές κοινωνικές τάξεις, παρότι δεν αφορά το πεδίο αυτό καθ' αυτό, ενυπάρχει και εντός του. Ο δρων και οι συμφοιτητές του, παρότι καλούνται να λειτουργήσουν εντός του πεδίου, πρωτίστως με γνώμονα ένα διαφορετικό *habitus*, εκείνο το οποίο είναι προσανατολισμένο για το συγκεκριμένο πεδίο, δεν παύουν να εκτιμούν άτομα και συνθήκες με βάση και αυτές τις προδιαθέσεις. Η ομοιογένεια των παραστάσεων του περιβάλλοντος με την μορφή της σταθερότητας και της συνέχειας όσον αφορά την επιλογή των προσώπων προς συναναστροφή, τόπων και δράσεων την οποία αποζητούν οι προδιαθέσεις-έξεις, εξασφαλίζοντας την προσαρμογή και την ενίσχυσή τους³²¹ και δυσκολεύουν την αλληλεπίδραση μεταξύ έντονα αποκλινόντων προδιαθέσεων-έξεων³²².

³¹⁹ «Μετά από αρκετούς μήνες προσπάθειας, σε κάθε στιγμή, ο Ζυλιέν έδινε ακόμα την εντύπωση ότι σκέπτεται. Ο τρόπος που κινούσε τα μάτια του και κρατούσε το στόμα του δεν πρόδινε την οίκοθεν νοούμενη πίστη, την έτοιμη να πιστέψει όλα και να τα υποστηρίξει όλα, ακόμα και με το μαρτύριο. (...) Πόσο δεν κόπιαζε να αποκτήσει αυτή την όψη θερμής και τυφλής πίστης, έτοιμη να πιστέψει τα πάντα και να υποφέρει τα πάντα (...) «Αλοιμόνο! Η αμάθεια σε αυτά τα χωριατόπουλα, τους συμμαθητές μου, είναι για αυτούς τεράστιο πλεονέκτημα (...) Όταν καταφθάνουν στο Σεμινάριο, ο καθηγητής δεν έχει να τους απαλλάξει από το φοβερό πλήθος των κοσμικών αντιλήψεων που εγώ κουβαλάω μέσα μου, και που τις διαβάζουν στο πρόσωπό μου ό,τι και αν κάνω». Στο ίδιο, σελ. 213-14

³²⁰ «Η υπεροψία μου πόσες φορές ένιωσα ικανοποίηση που ήμουν διαφορετικός από τα άλλα χωριατόπουλα! Ε, λοιπόν! Έχω ζήσει αρκετά για να ξέρω πως η διαφορά γεννά μίσος» Stendhal H. (2009), «Το Κόκκινο και το Μαύρο, Χρονικό του 19^{ου} αιώνα», Πάπυρος, Αθήνα σελ. 219

³²¹ Bourdieu Pierre (2006), «Η αίσθηση της Πρακτικής», Αλεξάνδρεια, Αθήνα σελ. 101-103

³²² Για τις καλλιεργημένες προδιαθέσεις-έξεις των Ιεροσπουδαστών ως αποτέλεσμα των κοινωνικοποιητικών τους εμπειριών: «Ως τη στιγμή που τους έβγαζαν το χοντρό μάλλινο σακάκι τους για να τους φορέσουν το μαύρο ράσο, η διαπαιδαγώγησή τους περιοριζόταν σε έναν απέραντο, χωρίς όρια, σεβασμό για το σκληρό και ρευστό χρήμα (...) Ο Ζυλιέν ανακάλυπτε σ' όλους σχεδόν έναν έμφυτο σεβασμό για τον άνθρωπο που φοράει ρούχα από εκλεκτή τσόχα. Ενώ τον πρώτο καιρό το αίσθημα της περιφρόνησης ήταν τόσο έντονο που σαν να του κοβόταν κι η ανάσα, Ο Ζυλιέν κατάντησε να νιώθει οίκο (...) «αν ευτυχισμένος άνθρωπος λογίζεται για αυτούς, πρώτα εκείνος που έφαγε καλά κι ύστερα εκείνος που έχει στην κατοχή του ένα καλό ρούχο! Οι συμμαθητές μου έχουν

Οι παραστάσεις και οι εντυπώσεις, όπως έχουν δομηθεί εντός της κοινωνικοποιητικής διαδικασίας των περισσότερων μαθητών στο Σεμινάριο είναι ριζικά διαφορετικές σε σχέση με αυτές του Ζυλιέν Σορέλ. Όσον αφορά την φιλοδοξία, την επιθυμία, με βάση τις προδιαθέσεις-έξεις τους, πρωτίστως βρίσκεται σε ένα πρώτο επίπεδο στην αναζήτηση εξασφάλιση της διατροφής και ενός βασικού εισοδήματος. Ο αβάς Καστανέντ, που επιδιώκει με στρατηγικές ανατροπής την κυριαρχία στο κοινωνικό πεδίο του Σεμιναρίου, για να αυξήσει την αναγνωρισιμότητα του επιδιώκει την ενίσχυση των προδιαθέσεων αυτών. Ο δρων αντίθετα, με βάση τις προσωπικές του προδιαθέσεις-έξεις και τον άξονα επιθυμιών-πεποιθήσεων και υποκειμενικής αίσθησης των ευκαιριών επιθυμεί και επιζητεί σε κάθε πλαίσιο, σε κάθε πεδίο στο οποίο κινείται την κοινωνική διάκριση. Η εν λόγω διαφοροποίηση γίνεται κατανοητή και συναντάει την αντίσταση και των δύο μορφών προδιαθέσεων-έξεων, της ιερατικής και της κοσμικής, των λοιπών ιεροσπουδαστών.

5.8.Η παροχή στρατηγικής υποστήριξης στον κυρίαρχο του πεδίου, τελική επίτευξη της κοινωνικής αναγνώρισης και διακινδύνευση του δρώντος

Παρά ταύτα, η διαφορά του κεντρικού δρώντος έναντι των υπολοίπων απρόσμενα συναντάει την συμπάθεια και υποστήριξη, πάντα όμως στα πλαίσια μιας

ατράνταχτη Κλήση, δηλαδή βλέπουν στο εκκλησιαστικό μια μακρόχρονη παράταση της ευτυχίας αυτής: να τρώνε καλά και να φορούν ένα ζεστό ρούχο τον χειμώνα» Στο ίδιο, σελ. 215

“Στα χωριατόπουλα αυτά, που τόσο τα φόβιζε η κοπιαστική δουλειά κι η φτώχεια των πατεράδων τους, ο Αβάς Καστανέντ δίδασκε εκείνη τη μέρα ότι η κυβέρνηση που τόσο τρομερή φαινόταν στα μάτια τους δεν είχε ουσιαστική και νόμιμη εξουσία παρά κατ’ εξουσιοδότηση του εκπροσώπου του Θεού έπι της γης. «Γίνετε άξιοι της ευνοίας του Πάπα (...) και θα αποκτήσετε μια υπέροχη θέση που θα διατάζετε σαν αρχηγοί χωρίς κανένα έλεγχο. (...) Οι ιεροσπουδαστές σαν όλους τους νέους σε κάθε καριέρα παραφούσκωναν τα αποτελέσματα που έχουν τα μικρά αυτά μέσα όταν βγαίνουν από το συνηθισμένο και εντυπωσιάζουν. «Πρέπει» μονολογούσε ο Ζυλιέν, «να συνηθίσω σε αυτό το κουβεντολόι» Όταν δεν μιλούσαν για λουκάνικα ή για καλές ενορίες συζητούσαν για την κοσμική πλευρά των εκκλησιαστικών δογμάτων. (...) Ο Ζυλιέν έβλεπε να φανερώνεται η ιδέα ενός δεύτερου Θεού (...) Αυτός ο δεύτερος Θεός ήταν ο Πάπας. Εκείνη περίπου την εποχή ο Ζυλιέν νόμιζε ότι θα μπορούσε να εκμεταλλευτεί για να στεριώσει η φήμη του, το βιβλίο του κ. Ντε Μαίστρ Περί Πάπα. Για να πούμε την αλήθεια ξάφνιασε τους συμμαθητές του. Μα πάλι του ήρθαν ανάποδα. Τους δυσaráεστησε γιατί εξέθετε, καλύτερα κι από τους ίδιους τις δικές τους γνώμες. Ο κ. Σελάν είχε σταθεί απερίσκεπτος για τον Ζυλιέν, όπως και για τον ίδιο τον εαυτό του. Αφού του έδωσε την συνήθεια να κάνει σωστούς συλλογισμούς και να μην τον ξεγελούν τα κούφια λόγια, παρέλειψε να του πει πως η συνήθεια αυτή, σε έναν άνθρωπο παρακατιανό, θεωρείται έγκλημα. Η καλλιέργεια του Ζυλιέν ήταν λοιπόν το καινούργιο του έγκλημα. Οι συμμαθητές του με το να τον μελετούν ολοένα, κατάφεραν στο τέλος να εκφράσουν με μια μόνο λέξη όλη τη φρίκη που τους προξενούσε: Τον έβγαλαν Μαρτήνο Λούθηρο. Κυρίως έλεγαν για την σατανική λογική του, που τον κάνει τόσο περήφανο. (...) Μ’όλο που ο Ζυλιέν γινόταν όσο μπορούσε, ταπεινός και χαζός δεν τα κατάφερνε να αρέσει. Ήταν πάρα πολύ διαφορετικός.” Στο ίδιο, σελ. 219-222

λογικής δοκιμασίας του κυρίαρχου του πεδίου αβά Πιράρ³²³, ο οποίος τον ορίζει επιμελητή της Παλαιάς και Καινής Διαθήκης.

Η προαγωγή του στην θέση αυτή, εξασφαλίζει στον σε αυτόν την επιθυμητή διαφοροποίηση, σε συνδυασμό με μεγαλύτερο κύρος και αυτονομία εντός του πεδίου³²⁴. Η παραπάνω θέση σε συνδυασμό με μια τυχαία ενέργεια, όπου ο φίλος του Φουκέ αποστέλλει στο Σεμινάριο υποτίθεται εκ μέρους της οικογένειας του Σορέλ, άγρια ζώα, προϊόντα κυνηγιού, θεσμοθετεί την διαφορά του κεντρικού δρώντα από τους άλλους σπουδαστές. Η διαφοροποίηση των προδιαθέσεων- έξεων και η τάση απομόνωσης του μέχρι πρότινος αποδίδονταν στον υπέρμετρο εγωισμό του καθώς θεωρούσαν ότι οι κοινωνικοποιητικές παραστάσεις και οι κοινωνικές τους θέσεις ήταν ταυτόσημες ή παραπλήσιες. Με αυτήν την ενέργεια, θεωρείται κοινωνικά

³²³ (Ο Αβάς Πιράρ μιλώντας στον Σορέλ) “Είσατε πάρα πολύ απερίσκεπτος και μάλιστα επιπόλαιο, χωρίς να φαίνεται. Ωστόσο, μέχρι τώρα, η καρδιά δείχνει καλή και μάλιστα γενναιόφρονη. Το μυαλό ξεχωρίζει. Στο σύνολο βλέπω μέσα σας μια σπίθα που δεν πρέπει να παραμεληθεί. Ύστερα από δεκαπέντε χρόνων δουλειά, με έχουν έτοιμο να με διώξουν απ’ αυτόν τον οίκο: το έγκλημά μου είναι πως άφησα στους ιεροσπουδαστές την ελεύθερη τους βούληση, και πως ούτε προστάτεψα, ούτε έβλαψα αυτήν την μουσική εταιρεία που για αυτήν μου μιλήσατε στο δικαστήριο του εξιλασμού. Πριν φύγω, θέλω να κάνω κάτι για σας. (...) Σας βάζω επιμελητή για την Καινή και την Παλαιά Διαθήκη. (...) Η σταδιοδρομία σου θα είναι δύσκολη. Βλέπω μέσα σου κάτι που ερεθίζει τον χύδην όχλο. Η ζήλια και η συκοφαντία θα σε κατατρέχουν. Σε όποιο μέρος και αν σε ρίξει η θεία πρόνοια, οι σύντροφοί σου δεν θα σε δουν ποτέ χωρίς μίσος. Κι αν υποκρίνονται πως σε αγαπούν, θα είναι για να σε προδώσουν με μεγαλύτερη σιγουριά. (...) η συμπεριφορά σου ας είναι αγνή. Είναι η μόνη διέξοδος που βλέπω να έχεις. Αν κρατάς σφιχταγκαλιασμένη την αλήθεια, αργά ή γρήγορα οι εχθροί σου θα αποστομωθούν.” Stendhal H. (2009), “Το Κόκκινο και το Μαύρο, Χρονικό του 19^{ου} αιώνα” , Πάπυρος, Αθήνα σελ. 231-32

Πως οι δομημένες προδιαθέσεις-έξεις του Αβά Πιράρ οδηγούν σε μια λογική υποστήριξης και δοκιμασίας του Ζ. Σορέλ : “Ύστερα από το καινούργιο αξίωμα του Ζυλιέν, ο διευθυντής του Σεμιναρίου απέφυγε με κάθε τρόπο να του μιλάει χωρίς μάρτυρες. Αυτή η συμπεριφορά ήταν φρόνιμη και για τον δάσκαλο και για τον μαθητή. Όμως ήταν κυρίως μια δοκιμασία. Η αμετάθετη αρχή του αυστηρού γιανσενιστή Πιράρ ήταν: Νομίζετε πως ένας άνθρωπος έχει αξία? Στήστε εμπόδια σ’ ό,τι επιθυμεί σε ότι επιχειρήσει. Αν η αξία του είναι πραγματική, θα καταφέρει να ανατρέψει ή να υπερκεράσει τα εμπόδια.” Στο ίδιο, σελ. 233

³²⁴ “ Αυτή η προαγωγή ήταν η πρώτη που πετύχαινε. Τα πλεονεκτήματα ήταν ανυπολόγιστα. Για να τα συλλάβει κανείς, πρέπει να έχει καταδικαστεί να ζήσει μήνες ολόκληρους χωρίς μια στιγμή μοναξιάς και σε άμεση επαφή με συντρόφους τουλάχιστον ενοχλητικούς (...) Τώρα ο Ζυλιέν έτρωγε μόνος του, ή σχεδόν μόνος μια ώρα αργότερα από τους άλλους ιεροσπουδαστές. (...) Κατάπληκτος ο Ζυλιέν παρατήρησε πως τον μισούσαν λιγότερο. Περίμενε αντίθετα, πως το μίσος τους θα διπλασιαζόταν. Την κρυφή επιθυμία να μην του μιλούν, που ήταν ολοφάνερη και που του δημιούργησε τόσους εχθρούς, δεν την θεωρούσαν πια δείγμα γελοίας υπεροψίας. Στα μάτια των άξεστων πλασμάτων που τον περιτριγύριζαν, ήταν τώρα μια δίκαιη αντίληψη της αξιοπρέπειάς του. (...) Λίγο- Λίγο μάλιστα απέκτησε και οπαδούς. Έγινε κακόγουστο να τον φωνάζουν Μαρτίνο Λούθηρο.” Stendhal H. (2009), “Το Κόκκινο και το Μαύρο, Χρονικό του 19^{ου} αιώνα” , Πάπυρος, Αθήνα σελ. 232-33

ανώτερος αποκτάει περαιτέρω κοινωνικό κύρος εντός του πεδίου και γίνεται αντικείμενο θαυμασμού³²⁵.

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, η αυξανόμενη στρατηγική υποστήριξης του κυρίαρχου του πεδίου αβά Πιράρ από τον Ζυλιέν Σορέλ επιφέρει την αντίδραση του ισχυρότερου δρώντα αβά ντε Φριλαίρ η οποία πραγματώνεται με την μεθόδευση κωλυμάτων ώστε να αποτραπεί η απόκτηση από πλευράς του περαιτέρω κοινωνικής καταξίωσης εντός και εκτός πεδίου. Το συγκεκριμένο σημείο αναδεικνύει πως η διαμάχη για το ειδολογικό κεφάλαιο και τους συσχετισμούς ισχύος εντός του πεδίου είναι σε θέση να παράξει ασύμμετρες δικτυώσεις με την ενεργοποίηση άλλων εξωτερικών δρώντων προς τελικό όφελος του δρώντος μέσω της στρατηγικής υποστήριξης την οποία παρέχει στον κυρίαρχο του πεδίου αβά Πιράρ. Ο τελευταίος, λόγω της κοινής αντίθεσής τους, έχει προ πολλού συνταχθεί με τον μαρκήσιο ντε Λα Μολ στην δικαστική του διαμάχη εναντίον του αβά ντε Φριλαίρ, ο οποίος προβάλλει παράλληλα ως φιγούρα ανερχόμενου κοινωνικά υποκειμένου³²⁶.

³²⁵ “Ήταν η εποχή του κυνηγιού. Ο Φουκέ σκέφτηκε να στείλει στο Σεμινάριο ένα ελάφι και ένα αγριογούρουνο από μέρους τάχα των γονιών του Ζυλιέν. Αυτό το δώρο, που κατέτασσε την οικογένεια του Ζυλιέν στη μερίδα εκείνη της κοινωνίας που πρέπει να σέβεται κανείς, κατέφερε θανάσιμο πλήγμα στον φθόνο. Του αναγνώρισαν μια ανωτερότητα καθαγιασμένη με τον πλούτο. Ο Σαζέλ και οι πιο διακεκριμένοι από τους σπουδαστές του έκαναν φιλοφρονήσεις και μόνο που δεν του παραπονέθηκαν που δεν τους είχε μιλήσει για την περιουσία των γονιών του, και τους είχε έτσι εκθέσει και δεν σεβάστηκαν τα λεφτά.” Στο ίδιο, σελ. 233-34

³²⁶ “Δώδεκα χρόνια πρωύτερα, ο αβάς κ. ντε Φριλαίρ είχε φτάσει στην Μπεζανσόν με μια μικροσκοπική βαλιτσούλα που, λένε οι κακές γλώσσες, περιείχε όλη του την περιουσία. Τώρα ήταν ένας από τους πλουσιότερους γαιοκτήμονες του νομού. Τον καιρό της οικονομικής του ανόδου, είχε αγοράσει τα μισά ενός κτήματος, που το υπόλοιπο έτυχε, από κληρονομιά, να πέσει στα χέρια του κ. ντε Λα Μολ. Από εκεί ξεκίνησε μια μεγάλη δίκη ανάμεσα στις δύο προσωπικότητες. Παρ’ όλη την λαμπρή ζωή του στο Παρίσι και τις θέσεις που κατείχε στην Αυλή, ο μαρκήσιος ντε Λα Μολ κατάλαβε πως ήταν επικίνδυνο να μάχεται στην Μπεζανσόν ενάντια σε έναν Μέγα Βικάριο που όλο τον θεωρούσαν πως διόριζε και έπαυε τους νομάρχες.” Stendhal H. (2009), “Το Κόκκινο και το Μαύρο, Χρονικό του 19^{ου} αιώνα”, Πάπυρος, Αθήνα σελ. 237

“Ο κ. ντε Λα Μολ (...) ζήτησε την συμβουλή του Αβά Σελάν, που τον έφερε σε επαφή με τον κ. Πιράρ. Αυτές οι σχέσεις χρονολογούνται αρκετά χρόνια, από την αρχή της ιστορίας μας. Ο Αβάς Πιράρ έβαλε όλη την παραφορά του χαρακτήρα του σε αυτήν την υπόθεση. Σε αδιάκοπη επαφή με τους δικηγόρους του μαρκησίου, μελέτησε την υπόθεση του, και βρίσκοντάς την δίκαιη, έγινε ανοικτά ο υποστηρικτής του μαρκησίου ντε Λα Μολ ενάντια στον παντοδύναμο Μέγα Βικάριο. Αυτός φρένιασε μ’ αυτό το θράσος και μάλιστα από έναν γιανσενιστή μισή μερίδα!

Αλληλογραφώντας συνεχώς με τον αβά Πιράρ (...) ο μαρκήσιος κατέληξε να αρέσκεται στο ιδιόμορφο πνεύμα του αβά. Λίγο-λίγο, παρά την τεράστια διαφορά της κοινωνικής τους θέσης, η αλληλογραφία τους πήρε φιλικό τόνο. Ο Αβάς Πιράρ έγραφε στον μαρκήσιο πως ήθελαν να τον εξαναγκάσουν, κάνοντάς του αδιάκοπες προσβολές δημόσια, να δώσει την παραίτησή του. Μεσ στον θυμό που του προκάλεσε το άτιμο, κατά την γνώμη του κόλπο που χρησιμοποίησαν εις βάρος του Ζυλιέν, διηγήθηκε την ιστορία του στον μαρκήσιο. “Stendhal H. (2009), “Το Κόκκινο και το Μαύρο, Χρονικό του 19^{ου} αιώνα”, Πάπυρος, Αθήνα, σελ. 238-39

Μέσω της σταδιακής αίσθησης εγγύτητας και ενίσχυσης αυτής της ιδιόμορφης κοινωνικής δικτύωσης, ο μαρκήσιος ντε Λα Μολ προτείνει στον αβά Πιράρ να αποχωρήσει από την διεύθυνση του Σεμιναρίου και να έλθει στο Παρίσι όπου θα λάβει την ενορία, εντός των ορίων της οποίας ο ίδιος υπάγεται. Καθώς βρίσκεται μέσω αυτής της πρότασης σε μια διλημματική κατάσταση, ο αβάς Πιράρ αποφασίζει να αποχωρήσει από την θέση κυριαρχίας στο πεδίο και συνολικά, όντας σίγουρος ότι οι συσχετισμοί ισχύος είναι αρνητικοί για τον ίδιο³²⁷.

Σύμφωνα με την στρατηγική υποστήριξης που ακολουθεί, αποφασίζει ο Σορέλ να παραδώσει το γράμμα το οποίο κοινοποιεί στον επίσκοπο της Μπεζανσόν τους λόγους της παραίτησής του και άμεσα και έμμεσα εκθέτει τον ντε Φριλαίρ με στόχο αφενός την ακριβή μεταφορά των όσων θα παρατηρούσε και λέγονταν και αφετέρου την πιθανή προβολή και προστασία του μόνου προστατευόμενου και υποστηρικτή του εντός του πεδίου. Η συνάντηση και το γεύμα του Σορέλ με τον μέγα βικάριο και τον επίσκοπο αποφέρει στον Σορέλ ένα δώρο εκ μέρους του επισκόπου, τα άπαντα του Τάκιτου με ιδιόχειρη αφιέρωση του επισκόπου. Το συγκεκριμένο δώρο τον προστατεύει εντός του πεδίου μετά την αποχώρηση του Αβά Πιράρ, καθώς αυξάνει περαιτέρω το κύρος του και την κατοχή ειδολογικού κεφαλαίου, με την άμεση αναγνώριση του από εκείνον στον οποίο υπάγεται ιεραρχικά όλο το πεδίο.

³²⁷ “Χωρίς να το υποψιάζεται, ο αυστηρός αβάς Πιράρ αγαπούσε αυτό το Σεμινάριο, που ήταν γεμάτο από εχθρούς και πού, δεκαπέντε χρόνια τώρα, του είχε αφιερώσει κάθε του σκέψη. Το γράμμα του κ. ντε Λα Μολ ήταν για αυτόν σαν την εμφάνιση του χειρουργού που του έχει ανατεθεί να κάνει μια οδυνηρή αλλά αναγκαία επέμβαση. Η καθαίρεσή του ήταν σίγουρη. (...) Σαραντα οκτώ ολόκληρες ώρες ταλαντευόταν μέσα στον πυρετό της αβεβαιότητας. (...) Συνέταξε για τον Σεβασμιότατο επίσκοπο, μια επιστολή, αριστούργημα εκκλησιαστικού ύφους (...) Αυτό το γράμμα προορισμένο να κάνει τον κ. ντε Φριλαίρ να περάσει μια δύσκολη ώρα, αντίκρυ στον προϊστάμενό του, απαριθμούσε ένα ένα τα σοβαρά παράπονά του (...) που ανάγκαζαν τον Αβά Πιράρ να εγκαταλείψει την επισκοπική αυτή περιφέρεια” Στο ίδιο, σελ. 240

6. Κεφάλαιο Έκτο: Η σύνθεση μεταξύ αντικειμενικών κοινωνικών δομών, προδιαθέσεων-έξεων του υποκειμένου και επιλεγόμενων μορφών δράσης όπως αποτυπώνονται στο Μπαρμπα- Γκοριό: Η περίπτωση του Ευγένιου ντε Ραστινιάκ

6.1. Παρουσίαση του δρώντος, πρώιμες προδιαθέσεις –έξεις και στρατηγικές δράσης

Στα παραπάνω κεφάλαια, επιχειρήθηκε η κοινωνιολογική αποτύπωση της δράσης του κεντρικού δρώντα, Ζυλιέν Σορέλ στο λογοτεχνικό έργο το *Κόκκινο και το Μαύρο* του Henri Stendhal. Στο παρόν κεφάλαιο, κρίνεται σημαντικό να καταγραφεί η στρατηγική της δράσης του Eugene de Rastignac όπως παρουσιάζεται στο *Μπαρμπα-Γκοριό* του Honore de Balzac, ώστε μέσω αυτής να αποδοθεί πληρέστερα η κοινωνιολογία του κοινωνικά ανερχόμενου υποκειμένου μέσω της παράθεσης δύο διαφορετικών μοτίβων στοχεύσεων και δράσης.

Όταν ο Μπαλζάκ περιγράφει τον Ευγένιο ντε Ραστινιάκ, τον αναφέρει ως νεαρό, είκοσι χρονών, φοιτητή της νομικής σχολής, γεννημένο στην επαρχία, από οικογένεια της έκπτωτης επαρχιώτικης μικρό-αριστοκρατίας οι οποία πλέον δεν διαθέτει σημαντικούς οικονομικούς πόρους. Όμως παρά τις οικονομικές δυσκολίες τις οποίες συναντά, οι προδιαθέσεις-έξεις τις οποίες φέρει σχετίζονται με την επαρχιώτικη αριστοκρατική τάξη³²⁸. Η απουσία οικονομικής ευμάρειας από πλευράς της οικογένειάς του, ενισχύει υπέρμετρα την ήδη σχηματισμένη επιθυμία για οικονομική επιτυχία και κοινωνική καταξίωση³²⁹, η οποία σε πρώτο στάδιο λογίζει

³²⁸ “Η όλη του συμπεριφορά, οι τρόποι του, φανέρωναν γόνιμο καλή οικογενείας που τον είχε προικίσει με παραδόσεις καλού γούστου. Μπορεί να φρόντιζε μόνος του τα ρούχα του, μπορεί τις καθημερινές να φορούσε ρούχα περασμένης μόδας, ωστόσο υπήρχαν φορές που έβγαине ντυμένος όπως κάθε κομψός νεαρός.” Ονορέ ντε Μπαλζάκ (2009), “Ο Μπαρμπα Γκοριό”, Σ.Ι. Ζαχαρόπουλος, Αθήνα σελ. 106

³²⁹ “Η συνειδητοποίηση αυτής της μόνιμης αγωνίας (...) πολλαπλασίασαν την επιθυμία του για επιτυχία και την δίψα του για διακρίσεις. Όπως συμβαίνει με τις υψηλόφρονες ψυχές, ήθελε να τα καταφέρει με την αξία του. Παρόλο που στην αρχή θέλησε να πέσει με τα μούτρα στην δουλειά, παρασυρμένος σύντομα από την ανάγκη να δημιουργήσει γνωριμίες, παρατήρησε πόση επιρροή ασκούν οι γυναίκες στην κοινωνική ζωή και αιφνίδια προσανατολίστηκε στην ιδέα να στραφεί στους κοσμικούς κύκλους, με σκοπό να αποκτήσει προστάτιδες.” Στο ίδιο, σελ 130

να πραγματοποιηθεί μέσω της επαγγελματικής προόδου του σχετική με τις νομικές επιστήμες.

Άμεσα, παρατηρώντας την κοινωνική πραγματικότητα της εποχής, κρίνει ότι η κατοχή και η χρήση κοινωνικού κεφαλαίου και η πρόσβαση σε κοινωνικές δικτυώσεις προσδίδει περισσότερες ευκαιρίες για την επιθυμία του κοινωνικής καταξίωσης και πλουτισμού. Συγκεκριμενοποιεί περαιτέρω την λογική της δράσης του, καθώς κρίνει ότι είναι σημαντικό να χαίρει την προστασίας κάποιας γυναίκας η οποία να κατέχει μεγάλο κοινωνικό κύρος και επιρροή. Ο μηχανισμός αιτιακής σχέσης μεταξύ πεποιθήσεων και επιθυμιών του δρώντος έχει σχηματίσει αυτό που ο Hedstromονομάζει ευσεβή πόθο δηλαδή όταν η επιθυμία επηρεάζουν σε τέτοιο βαθμό τις πεποιθήσεις, ώστε αυτές εντέλει σχηματίζονται περισσότερο σχετικά με το τι θα επιθυμούσαν να συμβεί³³⁰.

Ωστε να αποκτήσει τα απαιτούμενα κοινωνικά διαπιστευτήρια μεθοδεύει ώστε η θεία του κυρία ντε Μαρσιγιάκ, η οποία παλαιότερα είχε γίνει δεκτή στην βασιλική αυλή, να τον φέρει σε επαφή με άλλους συγγενείς τους, μέλη της ανώτερης και ανώτατης αριστοκρατικής τάξης³³¹. Η κα ντε Μαρσιγιάκ του υποδεικνύει την υποκόμισσα ντε Μποζεάν ως την πλέον κατάλληλη και του παραδίδει ένα γράμμα προς αυτήν, που όταν της το παραδίδει δέχεται μια πρόσκληση στην προσεχή χοροεσπερίδα που εκείνη διοργανώνει³³². Η εν λόγω συγγενής του αποδεικνύεται ότι πρόκειται για μια από τις πιο επιφανείς της ανώτατης αριστοκρατικής τάξης³³³. Η

³³⁰Hedstrom Peter (2005), *Dissecting The Social: On the Principles of Analytical Sociology*, Cambridge University Press, Cambridge σελ. 40

³³¹“Η θεία του, η κυρία ντε Μαρσιγιάκ, που παλαιότερα είχε γίνει δεκτή στην Αυλή, είχε γνωρίσει εκεί την αφρόκρεμα της αριστοκρατίας. Αμέσως ο φιλόδοξος νεαρός αναγνώρισε στις αναμνήσεις (...) στοιχεία πολλών κοινωνικών κατακτήσεων τουλάχιστον εξίσου σημαντικών με αυτές στις οποίες τον οδηγούσαν οι σπουδές του στην Νομική. Τη ρώτησε για ενδεχόμενους συγγενικούς δεσμούς που θα μπορούσαν να συσφιχθούν ξανά. Η γηραιά κυρία (...) έκρινε ότι από όλα τα πρόσωπα που θα μπορούσαν να φανούν χρήσιμα από την αλαζόνα ράτσα των πλούσιων συγγενών, η υποκόμισσα του Μποζεάν θα ήταν η λιγότερο δύστροπη. Έγραψε σε αυτή τη γυναίκα ένα γράμμα (...) και το έδωσε στον ανιψιό της λέγοντας του πως, αν τα κατάφερνε μ’ αυτήν την υποκόμισσα, θα τον έφερνε σε επαφή και με τους άλλους συγγενείς της.” Στο ίδιο, σελ. 131

³³²“Λίγες ημέρες μετά την άφιξή του, έστειλε το γράμμα της θείας του στην κυρία ντε Μποζεάν. Η υποκόμισσα απάντησε με μια πρόσκληση σε χορό την επόμενη.” Ονορέ ντε Μπαλζάκ (2009), *Ο Μπαρμπα Γκοριό*, Σ.Ι. Ζαχαρόπουλος, Αθήνα σελ. 131

³³³“Στο πρόσωπο της υποκόμισσας ντε Μποζεάν είχε αναγνωρίσει μια από τις βασίλισσες της μόδας στο Παρίσι, της οποίας το σπίτι θεωρούνταν ως το πιο ευχάριστο της συνοικίας Σεν Ζερμαίν. Ανήκε άλλωστε και λόγω του ονόματος αλλά και της περιουσίας της στην αφρόκρεμα της αριστοκρατίας. Χάρη στη θεία του ντε Μαρσιγιάκ, ο καημένος ο φοιτητής είχε γίνει δεκτός σ’ αυτό το σπίτι χωρίς να γνωρίζει που θα έφτανε αυτή η εύνοια. Το να γίνει δεκτός στα χρυσοποίκιλτα σαλόνια του, ισοδυναμούσε με την απόκτηση υψηλού τίτλου ευγενείας.” Στο ίδιο, σελ. 132-33

ιδιόμορφη πρόσβαση εισόδου στην χοροεσπερίδα, στην οποία παρευρίσκονται τα πλέον διακεκριμένα μέλη της αριστοκρατικής τάξης αυξάνει την επιθυμία του δρώντος για την επίτευξη της κοινωνικής καταξίωσης.

6.2.Αποτυχία των στρατηγικών δράσης και επαναπροσαρμογή τους μέσω της αλληλόδρασης και της υποστήριξης που του παρέχει η υποκόμισσα ντε Μποζεάν

Σύμφωνα με το σχέδιο του, διαθέτοντας ελλιπή πληροφόρηση, στο πρόσωπο της κόμισσας Ανασταζί ντε Ρεστό αισθάνεται ότι έχει ανακαλύψει την μελλοντική ερωμένη του, η οποία μέσω των κοινωνικών δικτύσεων θα διευκολύνει την πρόσβασή του στην ανώτατη αριστοκρατική κοινωνική τάξη. Λόγω της άγνοιας όμως από πλευράς του των κατάλληλων προδιαθέσεων-έξων, νοσηματοδοτήσεων, συμβολισμών και τύπων ευγενείας οι οποίες σχετίζονται με την εν λόγω κοινωνική τάξη αλλά και αναγκαίων πληροφοριών σχετικά την κόμισσα, οι ενέργειές του δεν αποφέρουν το επιθυμητό αποτέλεσμα.

Όταν την επισκέπτεται αγνοεί τον δέοντα τρόπο συμπεριφοράς ώστε να μην φανεί μη τυπικός, αγενής ή αδιάκριτος. Δεν γνωρίζει ακόμη, ότι έχει εραστή τον κόμη Μαξίμ ντε Τράιγι, λογοτεχνικής φιγούρας σύμφωνης με την κοινωνική εικόνα του κομψευόμενου δανδή. Ο Ευγένιος ντε Ραστινιάκ τον θεωρεί ως αντίζηλο και επιδιώκει να τον οργίσει, κίνηση η οποία όμως σύμφωνα με τον συγγραφέα εν αγνοία του κινδυνεύει να τον θέσει σε συνθήκες ιδιαίτερης διακινδύνευσης καθώς ο Τράιγι μεθοδεύει να τον προσβάλλουν, προκαλώντας σε μονομαχία και σκοτώνοντας τον αντίπαλο. Αναφέροντας όμως ότι είναι εξάδελφος της υποκόμισσας ντε Μποζεάν, η οποία διαθέτει ιδιαίτερο κοινωνικό κύρος εντός της ανώτατης αριστοκρατικής τάξης, καταφέρνει, υπερβάλλοντας ως προς την εγγύτητα της συγγενικής σχέσης να αποκτήσει πρόσβαση στο κοινωνικό κεφάλαιο το οποίο αυτή κατέχει και να επιτύχει έναν ορισμένο σεβασμό από τους παρευρισκόμενους.

Αναπάντεχα, ως συνέπεια της άγνοιας κρίσιμης πληροφόρησης³³⁴ σχετικά με την κόμισσα ντε Ρεστό κάνει το σφάλμα να αναφέρει ότι γνωρίζει τονμπάρμπα-Γκοριό, ο οποίος είναι ο πατέρας της κόμισσας και μένει στο ίδιο ξενώνα με τον

³³⁴“Ο Ευγένιος αγνοούσε ότι δεν πρέπει ποτέ να παρουσιάζεται σε οποιονδήποτε στο Παρίσι χωρίς να έχει ενημερωθεί από τους φίλους του σπιτιού για την ιστορία του συζύγου, της γυναίκας του ή των παιδιών, έτσι ώστε να μην υποπέσει σε καμία από εκείνες τις γκάφες”Ονορέ ντε Μπαλζάκ (2009), “Ο Μπαρμπα Γκοριό”, Σ.Ι. Ζαχαρόπουλος, Αθήνα σελ. 180

δρώντα. Ο Γκοριό υπήρξε δραστήριος και πάρα πολύ πλούσιος επιχειρηματίας, ο οποίος προίκισε με όλη την περιουσία που κατείχε τις δύο κόρες του, χωρίς να εξασφαλίσει κάποιο βιοποριστικό μέσο ή κεφάλαιο για τον ίδιο. Επειδή η περιουσία του δημιουργήθηκε κατά την διάρκεια της Γαλλικής επανάστασης και μάλιστα κατά την περίοδο της Βασιλείας του Τρόμου, (1793-94) αλλά και είναι άτομο ταπεινής κοινωνικής καταγωγής³³⁵, με την Παλινόρθωση της δυναστείας των Βουρβόνων, οι σύζυγοι των κορών του, στο πλαίσιο επίδειξης βασιλικών φρονημάτων αποφεύγουν την όποια αναφορά στο όνομά του ή την κοινωνική συναναστροφή μαζί του. Η αναφορά του ονόματός του από τον Ραστινιάκ αποτελεί μια ενέργεια η οποία προκαλεί τον εντονότατο θυμό του κόμη ντε Ρεστό, την αποπομπή του από το μέγαρο ντε Ρεστό μέσω της εμφανούς επίδειξης δυσaráεσκειας αλλά και την διαταγή μη διαθεσιμότητας των οικοδεσποτών σε τυχόν μελλοντική επίσκεψή του.

Ο Ευγένιος ντε Ραστινιάκ καθώς κατανοεί ότι έχει υποπέσει σε ένα σημαντικό σφάλμα και χωρίς να γνωρίζει τα ακριβή αίτια της ξαφνικής επίδειξης δυσμένειας, αποφασίζει να επισκεφτεί την συγγενή του, υποκόμισσα ντε Μποζεάν και χωρίς υπεκφυγές να της εκθέσει τις εμπειρίες του και τους συλλογισμούς του, ζητώντας την βοήθειά της. Έχει ακόμη συνειδητοποιήσει την ιδιαίτερη εντύπωση την οποία προκαλεί η αναφορά της συγγένειάς του με εκείνη και επαναπροσδιορίζει την στρατηγική του ώστε να γίνει αυτή το πρόσωπο το οποίο θα τον στηρίξει με το κοινωνικό κεφάλαιο που φέρει στην διαδικασία καλλιέργειας κοινωνικών δικτυώσεων εντός της ανώτατης αριστοκρατικής τάξης.

Όταν την επισκέπτεται, εκείνη βρίσκεται σε μια ιδιαίτερη κατάσταση έντονης συναισθηματικής φόρτισης. Ο δρων εκφράζοντας τις εμπειρίες του από την προηγούμενη επίσκεψη αλλά και τις επιθυμίες του αυθόρμητα με μια σχετική αφέλεια αλλά και σαφήνεια κερδίζει την υποστήριξή της³³⁶. Αναγνωρίζοντας την φιλοδοξία του αλλά και την άγνοια του στις απαιτούμενες προδιαθέσεις –έξεις, στους αναγκαίους κώδικες επικοινωνίας αλλά και τις βέλτιστες μορφές δράσης και

³³⁵ Σχετικά με τον μπαρμπα- Γκοριό και την περιγραφή της οικονομικής του ανόδου κατά την περίοδο της Γαλλικής επανάστασης και της Αυτοκρατορίας, βλέπε στο ίδιο, σελ 206-211

³³⁶ “Το να συνδέομαι μαζί σας μ’ ένα συγγενικό δεσμό, νεφελώδη έστω, αποτελεί ήδη για μένα εξαιρετική τύχη. (...) Είστε το μόνο πρόσωπο που γνωρίζω στο Παρίσι. Αχ πως θα ήθελα να σας συμβουλευόμαι και να σας ζητήσω να με δεχθείτε δίπλα σας σαν ένα αφοσιωμένο φτωχόπαιδο που θα μπορούσε να πεθάνει για χαρη σας. (...) Η φιλόδοξη απάντηση του φοιτητή έκανε την υποκόμισσα να ενδιαφερθεί ζωηρά για αυτόν. Ο επαρχιώτης είχε κατορθώσει να πετύχει στον πρώτο υπολογισμό της ζωής του.” Ονορέ ντε Μπαλζάκ (2009), “Ο Μπαρμπα Γκοριό”, Σ.Ι. Ζαχαρόπουλος, Αθήνα σελ 184

αναλαμβάνει παιδαγωγικό ρόλο επεξηγώντας του τις πραγματικές κοινωνικές συνθήκες ώστε να αποκτήσει μια πιο σαφή αντίληψη του κοινωνικού περιβάλλοντος στο οποίο πρόκειται να κινηθεί, αλλά και τις στρατηγικές δράσης τις οποίες πρέπει να ακολουθήσει³³⁷.

Παράλληλα σε μια συμβολική κίνηση υποστήριξης, ως μια ιδιότυπη διαβατήρια τελετουργία³³⁸ του δίνει την δυνατότητα να δηλώνει ότι είναι εξάδελφος της, αποκτώντας ακολούθως δικαίωμα πρόσβασης στο σημαντικότερο κοινωνικό κεφάλαιο το οποίο η υποκόμισσα ντε Μποζεάν διαθέτει το οποίο εξασφαλίζει το δικαίωμα πρόσβασης και την εκτίμηση εντός των ανώτατων αριστοκρατικών κοινωνικών κύκλων. Λειτουργεί για τον Ραστινιάκ ως η πλέον κρίσιμη γέφυρα ανάμεσα σε αυτόν και ένα σημαντικότατο και ισχυρότατο από πλευράς εσωτερικευμένων πόρων κοινωνικό δίκτυο στο οποίο όμως αυτομάτως, διαθέτει και ο ίδιος κομβικό ρόλο ως στενός συγγενής και φίλος της υποκόμισσας. Άμεσα έχει την δυνατότητα λόγω των πολιτικών, με την έννοια της θέσης στην ιεραρχική δομή, και κοινωνικών κερδών με την έννοια θετικής φήμης και αναγνωρισιμότητας, από την εκτελεστική μορφή δράσης³³⁹ στην οποία τον υποστήριξε η κα ντε Μποζεάν, να αποτελέσει σταδιακά έναν σημαντικό κόμβο εντός δικτύων και μια γέφυρα μεταξύ διαφορετικών δικτύων³⁴⁰. Τέλος, του υποδεικνύει τον αναγκαίο τρόπο δράσης για την επίτευξη των επιθυμιών του. Πληροφορεί λοιπόν τον δρώντα ότι η άλλη κόρη του Γκοριό, η βαρόνη Ντελφίν ντε Νισενγκέν, παντρεμένη με έναν πολύ πλούσιο τραπεζίτη, καθώς ανήκει στην νεόπλουτη ανώτερη αριστοκρατική τάξη, είναι ιδιαίτερα ζηλόφθονη για την πρόσβαση την οποία απολαμβάνει η αδελφή της στους

³³⁷ "Λοιπόν κύριε Ραστινιάκ φερθείτε σ' αυτόν τον κόσμο όπως του αξίζει. Θέλετε να πετύχετε θα σας βοηθήσω. Θα διαπιστώσετε το βάθος της διαφθοράς στις γυναίκες, θα μετρήσετε το μέγεθος της θλιβερής ματαιοδοξίας στους άνδρες. (...) Όσο πιο ψυχρός υπολογιστής γίνετε, τόσο πιο μπροστά θα πάτε... Χτυπήστε χωρίς έλεος. Έτσι θα σας φοβούνται. Να χρησιμοποιήσετε τους άνδρες και τις γυναίκες σαν άλογα ταχυδρομικής άμαξας, που θα τα αφήνετε να ψοφάνε σε κάθε σταθμό. Έτσι θα φτάσετε να πραγματοποιήσετε όλες τις επιθυμίες σας. Εδώ βλέπετε δεν θα είστε τίποτα χωρίς μια γυναίκα που να ενδιαφέρεται για σάς. Σας χρειάζεται μια νέα, πλούσια, κομψή. (...) Στο Παρίσι, η επιτυχία είναι το παν, είναι το κλειδί της εξουσίας. Αν οι γυναίκες σας βρουν έξυπνο και ταλαντούχο, οι άνδρες θα το πιστέψουν, αν δεν τους διαψεύσετε ο ίδιος. Θα μπορείτε τότε να θέλετε τα πάντα. Θα έχετε πρόσβαση παντού. Τότε θα μάθετε ότι ο κόσμος είναι ένα συνοθύλευμα από κορόιδα και απατεώνες. Φροντίστε να μη βρεθείτε ούτε ανάμεσα στους πρώτους ούτε ανάμεσα στους δεύτερους. Σας προσφέρω το όνομά μου σαν ένα μίτο της Αριάδνης για να μπορέσετε να μπειτε σε αυτόν τον λαβύρινθο. " στο ίδιο,σελ. 195, 197

³³⁸ Bourdieu Pierre (1986), *"The Forms of Capital"*, Richardson, J., Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education, Westport, CT: Greenwood, pp. 241-58σελ.

³³⁹ Lin Nan (1999), *"Building a network theory of Social Capital"*, Connections: 22(1): 28-51 INSNAσελ.

40

³⁴⁰ Στο ίδιο,σελ. 34

ανώτατους αριστοκρατικούς κύκλους λόγω του τίτλου του συζύγου της. Χρησιμοποιώντας την συγγενική του σχέση με την υποκόμισσα ως αρχικό κοινωνικό κεφάλαιο το οποίο δύναται να τον διευκολύνει στην δημιουργία του δικού του κοινωνικού δικτύου, ο Ευγένιος ντε Ραστινιάκ είναι σε θέση να αποκτήσει σημαντική επιρροή και να γίνει ευνοούμενος της Ντελφίν Νισεγκέν εάν μέσω αυτού διασφαλίζεται η πρόσβαση στους ανώτατους αριστοκρατικούς κύκλους, μέλος των οποίων είναι η υποκόμισσα ντε Μποζεάν³⁴¹.

6.3. Κατανόηση και σταδιακή αφομοίωση των αναγκαίων προδιαθέσεων-έξεων της ανώτατης κοινωνικής τάξης και πρόσβαση σε κοινωνικό και πολιτιστικό κεφάλαιο

Έχοντας αυτές τις πληροφορίες και στρατηγικές δράσεις υπόψιν του, στα πρότυπα του Bildungroman, και μιας συμβολικής ενηλικίωσης, ο Ευγένιος ντε Ραστινιάκ, όπως πιστοποιείται και από τον εσωτερικό του μονόλογο, κατανοεί ρεαλιστικά την κοινωνική πραγματικότητα, τα διακυβεύματα, τους συσχετισμούς ισχύος και το είδος του ειδολογικού κεφαλαίου³⁴² που αφορά τις ανώτατες κοινωνικές τάξεις³⁴³.

Μέσω της γνώσης την οποία αποκόμισε, των ιδιαίτερων κοινωνικών παραστάσεων στην οικία της κόμισσας ντε Ρεστό και της υποκόμισσας ντε Μποζεάν,

³⁴¹ «Ο Ρεστό είναι ευγενούς καταγωγής η γυναίκα του απόκτησε τον τίτλο εκ των υστέρων, έγινε δεκτή και στα ανάκτορα. Η πλούσια αδελφή της, η ωραία Ντελφίν ντε Νισεγκέν, γυναίκα ενός απλώς πλούσιου ανθρώπου πεθαίνει από τον καημό της. Την τρώει η ζήλια. (...) προκειμένου να γίνει δεκτή στο σαλόνι μου. (...) Αν μου την παρουσιάσετε εσείς, θα γίνετε ο ευνοούμενός της. Θα σας λατρέψει. Κατόπιν, αν μπορείτε αγαπήστε την, αλλιώς χρησιμοποιείστε την. Θα τη δω μια-δυο φορές σε κάποια επίσημη βραδιά, μαζί με ένα πλήθος άλλων καλεσμένων μου. Δε θα την δεχτώ όμως ποτέ το πρωί. Θα τη χαιρετίσω και αυτό θα είναι όλο. (...) Η ωραία κυρία Νισεγκέν θ' αποτελέσει το οικοδόμημά σας. Να γίνετε εκλεκτός της, οι γυναίκες θα ξετρελαθούν μαζί σας. Υπάρχουν γυναίκες που επιθυμούν τον άνδρα που έχει ήδη διαλέξει μια άλλη, όπως υπάρχουν φτωχές αστές που, παίρνοντας τα ίδια καπέλα μ' εμάς ελπίζουν ότι θα αποκτήσουν και τους τρόπους μας. Θα έχετε επιτυχίες. "Ονορέ ντε Μπαλζάκ (2009), "Ο Μπαρμπα Γκοριό", Σ.Ι. Ζαχαρόπουλος, Αθήνα σελ. 196-97

³⁴² Bourdieu, Παναγιωτόπουλος & Στεργίου (1991), "Μερικές Ιδιότητες των Πεδίων".

Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών, 80, 3-10 σελ. 3-4

³⁴³ «Και τα λεφτά;», του φώναξε η συνείδησή του, «που θα τα βρεις;». Ξαφνικά, ο διάσπαρτος πλούτος στο σπίτι της κόμισσας ντε Ρεστό έλαμψε μπροστά στα μάτια του. Είχε δει εκεί όλη τη χλιδή (...) χρυσοποίκιλτες διακοσμήσεις, αντικείμενα αξίας σε περίοπτες θέσεις, όλη την ανόητη πολυτέλεια του νεόπλουτου. Αυτή η θελκτική εικόνα έσθθη μεμιάς μπροστά στη μεγαλοπρέπεια του μεγάρου των Μποζεάν. Η φαντασία του τον ανέβασε κιόλας στα σκαλιά της υψηλής παρισινής κοινωνίας και του γέννησε ένα σωρό άσχημες σκέψεις ανοίγοντάς του τα μάτια και το μυαλό. Είδε τον κόσμο έτσι όπως είναι: τους νόμους και την ηθική να μην ισχύουν στους κόλπους των πλουσίων και τον πλούτο να αποτελεί έσχατο επιχείρημα του κόσμου. «Ο Βοτρέν έχει δίκιο, το χρήμα είναι η μόνη αρετή!», σκέφτηκε. Στο ίδιο, σελ. 198

αλλά και την συναίσθηση της παροντικής του δεινής οικονομικής κατάστασης σχεδιάζει και θέτει σε εφαρμογή την προσωπική του στρατηγική³⁴⁴. Αφενός επιχειρεί να συνδυάσει την πρόοδο στις νομικές σπουδές, με την παράλληλη αναζήτηση του πλουτισμού μέσω των κοινωνικών δικτυώσεων τις οποίες θα είναι σε θέση να του προσφέρει η μελλοντική ερωτική σχέση με την Ντελφίν ντε Νισενγκέν. Αφετέρου, αποστέλλει γράμματα στην οικογένειά του για να του στείλουν τις επιπλέον οικονομίες τους, προϊόντα αποταμίευσης, ώστε επενδύοντας χρήματα στην εμφάνισή του να μπορέσει να επιτύχει κοινωνική παράσταση ικανή να εκπληρώσει τους στόχους των επιθυμιών του, υιοθετώντας αποτελεσματικά το ενδυματολογικό πρότυπο του κομψευόμενου δανδή³⁴⁵

Στην ενδιάμεση περίοδο ο δρων κινούμενος προσεχτικά και μεθοδικά φροντίζει να συντηρήσει και να ενισχύσει περαιτέρω την σχέση του με την συγγενή του υποκόμισσα ντε Μποζεάν, προσφέροντάς της υποστήριξη σε μια δύσκολη για την ίδια προσωπική στιγμή κατά την οποία εκείνη βιώνει την επικείμενη εγκατάλειψη από τον εραστή της³⁴⁶. Επαναπροσδιορίζοντας πλήρως τις δράσεις του χάρη στις γνώσεις τις οποίες αποκόμισε αλλά και μέσω της ανάλυσης των προηγούμενων

³⁴⁴ “Η αλλαγή του σκηνικού υπήρξε τόσο απότομη, η αντίθεση τόσο έντονη, ώστε πράγμα αναπόφευκτο, άρχισαν να γεννιούνται μέσα του υπέρμετρες φιλοδοξίες. Από τη μια, οι δροσερές και γοητευτικές εικόνες της πιο φίνας κοινωνικής ζωής, μορφές νεανικές, γεμάτες ζωντάνια, παισιωμένες από τα θαύματα της τέχνης και της πολυτέλειας, πνεύματα παθιασμένα, ποιητικά. Από την άλλη, θλιβερές σκηνές που διαδραματίζονται μέσα στον θόρβορο, και πρόσωπα που πάνω τους τα πάθη έχουν αφήσει τα ίχνη της διάβρωσης. Τα μαθήματα που είχε πάρει (...) ξανάρθαν στην μνήμη του μέσα από το πρίσμα αυτής της αθλιότητας τώρα. Ο Ραστινιάν αποφάσισε να ανοίξει δυο παράλληλες διόδους για να φτάσει στην επιτυχία. Να στηριχτεί στην επιστήμη και στον έρωτα. Να γίνει ένας καλός επιστήμονας και ένας μοντέρνος άνδρας.” Ονορέ ντε Μπαλζάκ (2009), “Ο Μπαρμπα Γκοριό”, Σ.Ι. Ζαχαρόπουλος, Αθήνα σελ. 199

³⁴⁵ “Ήθελε να επωφεληθεί από τις συμβουλές της κυρίας ντε Μποζεάν κι αναρωτιόταν πού και πώς θα έβρισκε λεφτά.” Στο ίδιο, σελ. 201

“Ο κόσμος ήταν στα πόδια του. Είχε ήδη καλέσει τον ράφτη και τον είχε βολιδοσκοπήσει, στο τέλος τον είχε κατακτήσει. Βλέποντας τον κύριο ντε Τράιγι ο Ραστινιάν είχε συνειδητοποιήσει το ρόλο που παίζουν οι ράφτες στην ζωή των νέων. (...) Ο Ευγένιος βρήκε στο πρόσωπο του δικού του έναν άνθρωπο (...) που θεωρούσε τον εαυτό του συνδετικό κρίκο ανάμεσα στο παρόν και το παρελθόν των νέων. Χίλια πεντακόσια φράγκα και ενδύματα όσα ήθελε! Εκείνη τη στιγμή, το καημένο επαρχιωτόπουλο αισθάνθηκε απόλυτη σιγουριά.” Στο ίδιο, σελ. 219

“Αφού δοκίμασε το βραδινό του ένδυμα, ξαναφόρεσε το κανούριο του πρωινό κοστούμι, που τον μεταμόρφωνε εντελώς. «Είμαι τόσο καλός όσο και ο κύριος ντε Τράιγι», σκέφτηκε. «Επιτέλους, έχω αποκτήσει τον αέρα του αριστοκράτη!» (...) Ο Ευγένιος σκεφτόταν με κρυφή χαρά ότι θα εμφανιζόταν στο σπίτι της υποκόμισσας με την εμφάνιση που θα είχε στο εξής. (...) Αντικρίζοντας τον εαυτό του καλοντυμένο, με ωραία γάντια, ωραίες μπότες” Στο ίδιο, σελ. 246-47

³⁴⁶ “Ωστόσο αυτές οι τελευταίες αναλαμπές κράτησαν αρκετά, κι έτσι η υποκόμισσα έμεινε στο Παρίσι και μπόρεσε να εξυπηρετήσει το νεαρό συγγενή της, για τον οποίο ένιωθε μια αλλόκοτη συμπάθεια. Ο Ευγένιος, από την πλευρά του, της είχε δείξει μεγάλη αφοσίωση κι ευαισθησία σε μια στιγμή όπου οι γυναίκες δεν συναντούν ούτε συμπάθεια ούτε ειλικρινή παρηγοριά σε κανένα βλέμμα. Κι αν κάποιος άνδρας τους πει γλυκόλογα, θα το κάνει μόνο από υπολογισμό.” Στο ίδιο, σελ. 206

λαθών του λαμβάνει πλέον υπόψιν του την κρίσιμη σημασία της αποτελεσματικής πληροφόρησης και πριν πλησιάσει την Ντελφίν ντε Νισενγκέν φροντίζει προηγουμένως να ενημερωθεί σχετικά με τον μπαρμπα-Γκοριό³⁴⁷.

Την ίδια περίοδο κατανοεί ότι δεν είναι δυνατόν να επιτύχει ταυτόχρονα σημαντικά αποτελέσματα και στην πρόοδο των νομικών σπουδών αλλά και στην δημιουργία και καλλιέργεια κοινωνικών δικτυώσεων μέσω της κοινωνικής παράστασης για αυτό και αποφασίζει να αναβάλει την μελέτη των νομικών επιστημών ώστε να αφοσιωθεί πλήρως στην καλλιέργεια επικερδών για τον ίδιο κοινωνικών σχέσεων.

Παράλληλα, καταγράφεται η σταδιακή σύσφιξη των φιλικών του σχέσεων με τον μπαρμπα-Γκοριό αλλά και η ιδιόμορφη αλληλεπίδρασή του με τον Βοτρέν, ο οποίος και αυτός κατοικεί στον ίδιο ξενώνα με τον δρώντα. Ο Βοτρέν είναι ένας πρώην κατάδικος ο οποίος έχει αποδράσει από τις φυλακές και παρουσιάζεται ως ιδιαίτερα επιδέξιος και με στέρεα αίσθηση της κοινωνικής πραγματικότητας.

Κατανοώντας τις επιθυμίες και τις τακτικές δράσης που σχεδιάζονται από τον δρώντα και εκθέτοντας του τις συνοπτικά³⁴⁸, νιώθοντας συμπάθεια για αυτόν αλλά και θεωρώντας τον χρήσιμο για τα σχέδια και τους υπολογισμούς του, επιχειρεί μέσω της αλληλεπίδρασής του να του γνωστοποιήσει νέους τρόπους πλουτισμού. Αρχικά, του τονίζει ποιο θα είναι το κόστος διαβίωσης για αυτόν εάν θέλει να μπορεί να

³⁴⁷ “Επιθυμώντας να γνωρίσει καλά την σκακιέρα, προτού επιχειρήσει να προσεγγίσει την οικία του Νισενγκέν, ο Ραστινιάκ θέλησε να μάθει για το παρελθόν του μπαρμπα- Γκοριό. Έτσι φρόντισε και πήρε καλά εξακριβωμένες πληροφορίες” Ονορέ ντε Μπαλζάκ (2009), “Ο Μπαρμπα Γκοριό”, Σ.Ι. Ζαχαρόπουλος, Αθήνα σελ. 206

³⁴⁸ “Όσο για μας έχουμε φιλοδοξίες, έχουμε την βοήθεια των Μποζεάν αλλά κυκλοφορούμε με τα πόδια, θέλουμε περιουσία αλλά δεν έχουμε πεντάρα. Τρώμε τις σαβούρες της θείας Βοκέ, ενώ μας αρέσουν τα ωραία δείπνα στο Σεν Ζερμέν. Κοιμόμαστε σε ένα παλιοκρέβατο, ενώ ονειρευόμαστε ένα μεγάλο! Δεν σας κατακρίνω για τις επιθυμίες σας, Δεν έχουν όλοι το χάρισμα της φιλοδοξίας. (...) Έχετε όμως ήδη διαλέξει: πήγατε στην εξαδέλφη ντε Μποζεάν και μυριστήκατε την οσμή της πολυτέλειας. Επισκεφτήκατε και την κυρία ντε Ρεστό, την κόρη του μπαρμπα- Γκοριό, και πήρρατε μια γεύση τι σημαίνει Παριζιάνα. Εκείνη την ημέρα γυρίσατε με μια λέξη γραμμένη στο μέτωπό σας, που διάβασα πολύ καθαρά: Επιτυχία! Μπράβο είπα μέσα μου, να ένας λεβέντης που μου ταιριάζει. Σας χρειάστηκαν λεφτά. Που να τα βρείτε; Κάνετε αφαίμαξη στις αδερφές σας. (...) Τα χίλια πεντακόσια φράγκα σας (...) θα πετάξουν σαν στρατιώτες σε πλιάτσικο. Μετά τι θα κάνετε; Θα εργαστείτε; (...) Πως θα πλουτίσουν γρήγορα αυτό είναι το πρόβλημα που προσπαθούν να λύσουν αυτή τη στιγμή πενήντα χιλιάδες νέοι που όλοι βρίσκονται στην ίδια θέση μ’ εσάς. Είστε ένα νούμερο μέσα στο πλήθος. Αναλογιστείτε τι προσπάθειες πρέπει να καταβάλετε και με πόση λύσα πρέπει να παλέψετε (...) Ξέρετε πως ανοίγει κανείς το δρόμο του εδώ; Ή με την λάμψη του μυαλού του ή με την επιτηδειότητα της διαφθοράς. (...) Αν λοιπόν θέλετε να πετύχετε γρήγορα, πρέπει ή να είστε ήδη πλούσιος ή να φαίνεστε ότι είστε. (...) Να ξέρεις μόνο να ξεπλένεσαι καλά, σ’ αυτό έγκειται η ηθική της εποχής μας.” Στο ίδιο, σελ. 230, 233-34, 236

επιτελέσει μια ικανοποιητική κοινωνική παράσταση. Στην συνέχεια, του υποδεικνύει πως, το ποσό των είκοσι πέντε χιλιάδων φράγκων ετήσιου εισοδήματος τα οποία υπολογίζει ότι θα χρειάζεται, δεν θα είναι δυνατόν να τα αποκτήσει μέσω της εργασίας του, είτε εάν εργαστεί ως δικηγόρος, είτε ως δικαστής³⁴⁹.

Σε ένα μοτίβο διαμεσολάβησης επιθυμίας και δράσης μέσω της κοινωνικής αλληλεπίδρασης, του προτείνει να επιδιώξει να γίνει ερωμένη του η Βικτορίν Ταγιεφέ, αναγνωρισμένη αλλά αποκληρωμένη κόρη ενός πολύ πλούσιου τραπεζίτη, η οποία επίσης διαμένει στον ξενώνα. Η τελευταία είναι δυνατόν να γίνει η μόνη κληρονόμος της ανυπολόγιστης περιουσίας του πατέρα της εάν ένας έμπιστος φίλος του Βοτρέν σκοτώσει τον αδερφό της σε μονομαχία. Τότε, με την προϋπόθεση ότι ο Ευγένιος ντε Ραστινιάκ θα έχει ήδη συνδεθεί ερωτικά μαζί της, θα μπορεί να την παντρευτεί και να αποκτήσει και ο ίδιος με αυτόν τον τρόπο πολύ μεγάλη περιουσία και θα δώσει ένα μέρος της στον Βοτρέν³⁵⁰. Παρά την θελκτικότητα της πρότασης, καθώς η Βικτορίν παρουσιάζεται ως όμορφη ο δρών απορρίπτει την πρόταση του Βοτρέν³⁵¹ εμμένοντας στο αρχικό του σχέδιο και τις συμβουλές της υποκόμισσας ντε Μποζεάν να μην εμπλακεί με απατεώνες, αλλά και αισθανόμενος απώθηση για την

³⁴⁹ Για μια πιο συγκεκριμένη εικόνα “Του διλήμματος του Βοτρέν” ως προς τις κοινωνικο-οικονομικές προεκτάσεις του λόγου εισοδήματος κληρονομημένου κεφαλαίου και εισοδήματος από την εργασία στην Γαλλία την περίοδο της Παλινόρθωσης βλ. Picketty T. (2014), “Το κεφάλαιο τον 21^ο αιώνα”, Πόλις, Αθήνα σελ. 508-515

³⁵⁰ “Με δύο λόγια, αν σας προμηθεύσω μια προίκα ενός εκατομμυρίου, θα μου δώσετε διακόσιες χιλιάδες φράγκα; (...) –Τι πρέπει να κάνω; είπε με λαχτάρα ο Ραστινιάκ διακόπτοντας τον Βοτρέν. (...) Σχεδόν τίποτα απάντησε αυτός (...) Να φλερτάρει κανείς μια νεαρή κοπέλα που ζει στην μοναξιά, τη φτώχεια και την απελπισία χωρίς να υποψιάζεται την περιουσία που την περιμένει (...) Όσα εκατομμύρια κι αν αποκτήσει αυτή η κοπέλα, θα τα πετάει στα πόδια σας σαν να ταν χαλίκια.” Ονορέ ντε Μπαλζάκ (2009), “Ο Μπαρμπα Γκοριό”, Σ.Ι. Ζαχαρόπουλος, Αθήνα σελ. 238-39

³⁵¹ “Έχει έναν μοναχογιό στον οποίο θέλει να τα αφήσει όλα, αδικώντας έτσι την Βικτορίν. Εμένα δεν μου αρέσουν αυτές οι αδικίες. Είμαι σαν τον Δον Κιχώτη, μ’ αρέσει να υπερασπίζομαι τον αδύνατο εναντίον του δυνατού. Αν ήταν θέλημα Θεού να στερηθεί το γιό του, ο Ταγιεφέ θα ξανάπαιρνε κοντά του την κόρη του. Θα ήθελε να έχει κληρονόμο οπωσδήποτε (...) Η Βικτορίν είναι γλυκιά και ευγενική θα τον τυλίξει γρήγορα τον πατέρα της με τον καταιγισμό των αισθημάτων της και θα τον τρελάνει. Αλλά και η ίδια θα είναι ξετρελαμένη μαζί σας, θα της είναι αδύνατον να σας ξεχάσει και έτσι θα παντρευτείτε. Όσο για μένα θα αναλάβω τον ρόλο της Θείας Πρόνοιας. Έχω έναν φίλο για τον οποίο έχω κάνει πολλά, έναν συνταγματάρχη της στρατιάς του Λίγηρα, που τώρα υπηρετεί στην βασιλική φρουρά. Ακούει τις συμβουλές μου και τώρα έχει γίνει φανατικός βασιλικός. Δεν είναι σαν και αυτούς τους ηλίθιους που μένουν σταθεροί στις πεποιθήσεις τους. (...) Με μια λέξη του μπαρμπα Βοτρέν θα θρει αφορμή να τσακωθεί μ’ αυτόν τον γελοίο, που δεν στέλνει φράγκο στην αδελφή του (...) Και, πάρ’ τον κάτω!, πρόσθεσε. “στο ίδιο, σελ. 241-43

εύστοχη ωμότητα των λεγόμενων του Βοτρέν και το πλάνο της έμμεσης δολοφονίας του υιού του Ταγιεφέ μέσω της μονομαχίας³⁵².

Εντέλει, η τακτική δράσης του δρώντος που είναι προσανατολισμένη στην σύνδεσή του με την Ντελφίν ντε Νισενγκέν πραγματοποιείται, όταν παρουσιάζοντας εικόνα νεαρού δανδή συνοδεύει την υποκόμισσα ντε Μποζεάν στο ιταλικό θέατρο. Η εντυπωσιακή εξωτερική του εμφάνισή και το γεγονός ότι συνοδεύει στο θεωρείο της ένα άτομο το οποίο κατέχει τόσο μεγάλο κοινωνικό κύρος, πολιτιστικό και κοινωνικό κεφάλαιο και σωματικές έξεις σχετικές με την ανώτατη αριστοκρατική τάξη προκαλεί την προσοχή και το ενδιαφέρον των άλλων παρευρισκομένων³⁵³. Καθώς η υποκόμισσα εντοπίζει την Ντελφίν ντε Νισενγκέν και του την υποδεικνύει, ο Ευγένιος ντε Ραστινιάκ την θεωρεί όμορφη και την παρατηρεί έντονα, ενώ συγχρόνως η ίδια κολακεύεται από το ενδιαφέρον του³⁵⁴. Όταν ο δρων εκφράζει το ενδιαφέρον του για εκείνη στην συγγενή του, ο εραστής της μαρκήσιος ντ' Αγιούδα αναλαμβάνει να τον φέρει σε επαφή μαζί της πηγαίνοντας στο θεωρείο της και κάνοντας τις απαραίτητες συστάσεις γνωριμίας. Στην συνέχεια, χρησιμοποιώντας τις κατάλληλες εκφράσεις και τρόπους και εκφράζοντας αυθόρμητα αλλά με χάρη το ερωτικό του ενδιαφέρον, καταφέρνει να γοητεύσει την κα ντε Νισενγκέν η οποία όμως παράλληλα είναι απορροφημένη καθώς μόλις έχει εγκαταλειφθεί από τον εραστή της.

Παρά την αβεβαιότητα της πρώτης αυτής συνάντησης, στο σημείο αυτό το σχήμα των επιθυμιών και προκρινόμενων μορφών δράσης του δρώντος γίνεται πιο συγκεκριμένο, αποκρυσταλλώνεται και παραμένει αμετάβλητο στην συνέχεια. Η κυρίαρχη επιθυμία πλουτισμού σχετίζεται άμεσα με την δράση η οποία και αποτελεί μια δευτερεύουσα επιθυμία του, να γίνει εραστής της κας Νισενγκέν, ώστε να

³⁵²“Μου επανέλαβε ωμά ό,τι η κυρία ντε Μποζεάν μου είχε πει τηρώντας τους τύπους. (...) Για ποιο λόγο θέλω να επισκεφτώ την κυρία ντε Νισενγκέν; Μπήκε στην σκέψη μου και διάβασε τα κίνητρά μου. Με λίγα λόγια, αυτός ο λωποδύτης μου είπε πιο πολλά πράγματα για την αρετή απ’ όσα μου έχουν μάθει οι άνθρωποι και τα βιβλία. Αν η αρετή δεν δέχεται εκπτώσεις, τότε εγώ έκλεψα τις αδελφές μου (...) Θέλω να εργαστώ τίμια με αξιοπρέπεια. Θέλω να εργαστώ μέρα-νύχτα, να μην οφείλω την εργασία μου παρά στον μόχθο μου” Στο ίδιο, σελ. 245-46

³⁵³“Λίγο αργότερα, μ’ ένα γρήγορο αμάξι μεταφέρθηκε στο πλευρό της κυρίας ντε Μποζεάν στο θέατρο της μόδας και πίστεψε πως ονειρευόταν όταν μπήκε μέσα σ’ ένα από τα κεντρικά θεωρεία και είδε όλα τα κιάλια στραμμένα επάνω του, καθώς και στην υποκόμισσα, που φορούσε μια υπέροχη τουαλέτα. Βάδιζε από μαγεία σε μαγεία.” Στο ίδιο, σελ. 256

³⁵⁴“Η Ντελφίν ντε Νισενγκέν αισθάνθηκε κολακευμένη βλέποντας να μονοπωλεί το ενδιαφέρον του νεαρού, όμορφου και κομψού εξαδέλφου της κυρίας ντε Μποζεάν. Δεν κοίταζε παρά μόνο αυτήν.” Ονορέ ντε Μπαλζάκ (2009), “Ο Μπαρμπα Γκοριό”, Σ.Ι. Ζαχαρόπουλος, Αθήνα σελ. 257

δραστηριοποιηθεί στις χρηματοπιστωτικές εργασίες του τραπεζίτη συζύγου της και να επιτύχει την οικονομική εξασφάλιση³⁵⁵.

Τέλος, η άφιξή του στο Ιταλικό Θέατρο ως συνοδός της υποκόμισσας ντε Μποζεάν μπορεί να θεωρηθεί σαν μια συμβολική ανεπίσημη είσοδος-εισαγωγή του στο κοινωνικό περιβάλλον και πεδίο δράσης της ανώτατης αριστοκρατικής τάξης. Στην επιτυχή κοινωνική παράσταση συμβάλλει καθοριστικά ότι εμφανίζεται να είναι σε θέση να προσαρμοστεί τόσο σε επίπεδο αφομοίωσης των απαιτούμενων προδιαθέσεων-έξων³⁵⁶ αλλά και επειδή εισάγεται από ένα άτομο το οποίο κατέχει τόσο σημαντικό συμβολικό, πολιτιστικό και κοινωνικό κεφάλαιο που αναγνωρίζεται από τα άλλα μέλη.

6.4. Η επίτευξη της ερωτικής σχέσης με την Ντελφίν ντε Νισενγκέν ως μια αφετηρία στην πορεία οικονομικής εξασφάλισης και κοινωνικής καταξίωσης του δρώοντος

Ο Ευγένιος ντε Ραστινιάκ, έχοντας αναπτύξει ειλικρινείς στενές σχέσεις με τον μπαρμπα-Γκοριό του έχει εκφράσει το ερωτικό του ενδιαφέρον για την κόρη του Ντελφίν. Καθώς έχει υποστεί την περιφρονητική συμπεριφορά των γαμπρών του, ο τελευταίος αντιμετωπίζει ευνοϊκά την πιθανότητα ο δρών να συνδεθεί ερωτικά με την κόρη του, καθώς εικάζει ότι δεν θα είναι το ίδιο περιφρονητικός απέναντί του και λειτουργεί ακολούθως στην πορεία ως μια ασύμμετρη κοινωνική δικτύωση η οποία αναλαμβάνει την προώθηση των συμφερόντων του.

Σε αυτό το πλαίσιο ο μπαρμπα- Γκοριό του παραδίδει ένα γράμμα της Ντελφίν στο οποίο τον προσκαλεί να δειπνήσει στην οικία των Νισενγκέν και να την

³⁵⁵ “Χωρίς να καθίσει να καλοξετάσει τον τρόπο, μάντευε εκ των προτέρων πως στο πολύπλοκο παιχνίδι των συμφερόντων αυτού του κόσμου, αν ήθελε να βρεθεί ψηλά στη μηχανή, έπρεπε να αρπαχτεί από ένα γρανάζι (...) «Αν η κυρία ντε Νισενγκέν ενδιαφερθεί για μένα, θα της μάθω πως να κουμαντάρει τον σύζυγό της. Ο σύγγυζος αυτός κάνει δουλειές εκατομμυρίων, θα μπορέσει να με βοηθήσει να κάνω περιουσία με το πρώτο». Δεν τα σκεφτόταν τόσο ωμά όλα αυτά, δεν είχε αποκτήσει ακόμη την ευελιξία να σταθμίζει μια κατάσταση, να την εκτιμά και να την υπολογίζει.” Στο ίδιο, σελ. 265

³⁵⁶ “Ο ξάδερφός σας έγινε αγνώριστος, είπε ο Πορτογάλος (σημ. μαρκήσιος Αγιούδα) γελώντας στην υποκόμισσα, όταν ο Ευγένιος τους άφησε. Θα κάνει «μπαμ» με τις επιτυχίες του. Ξέρει να ελίσσεται σαν χέλι και πιστεύω θα πάει μπροστά.” Στο ίδιο, σελ. 264

συνοδέψει ο ίδιος στο Ιταλικό Θέατρο. Ο Ραστινιάκ είναι καχύποπτος απέναντι στο γράμμα, καθώς πιστεύει ότι η αποστολή του γίνεται υπολογιστικά, με στόχο να επανασυνδεθεί με τον παλιό εραστή της. Όμως όπως αποτυπώνεται, το πραγματικό κίνητρο είναι το κοινωνικό κεφάλαιο το οποίο φέρει ο δρων λόγω της συγγενικής του σχέσης με την υποκόμισσα ντε Μποζεάν καθώς διαθέτει πρόσβαση μέσω αυτής στο πιο κλειστό κύκλο της ανώτατης αριστοκρατίας, στον οποίο η κα Νισενγκέν ευελπιστεί να εισχωρήσει.

Όταν την επισκέπτεται, την βρίσκει σε δεινή ψυχολογική κατάσταση. Σε μια ρεαλιστική κοινωνική αποτύπωση ο Μπαλζάκ σχολιάζει μέσω της λογοτεχνικής αποτύπωσης την ανισότητα των έμφυλων σχέσεων στις σχέσεις μεταξύ των συζύγων την εποχή της Παλινόρθωσης. Η ίδια αποκαλύπτει στον Ραστινιάκ ότι ο άνδρας της, βαρόνος ντε Νισενγκέν, ενώ πληρώνει σημαντικά χρηματικά ποσά για την κοινωνική παράσταση την οποία αυτός και η σύζυγός του επιτελούν, η ίδια λαμβάνει πενιχρά ποσά για τα προσωπικά της έξοδα παρότι διαθέτει προίκα ύψους επτακοσίων χιλιάδων φράγκων. Απελπισμένη, καθώς οφείλει ένα χρηματικό ποσό στο πρώην εραστή της, μετά από επίμονες ερωτήσεις του δρώντος του αποκαλύπτει την κατάσταση στην οποία βρίσκεται και του δίνει τα ελάχιστα χρήματα που διαθέτει για να επιχειρήσει να κερδίσει περισσότερα μέσω του τζόγου.

Ο Ευγένιος ντε Ραστινιάκ εκτελώντας με τόλμη το σχέδιο της επιτυγχάνει να κερδίσει το απαιτούμενο ποσό, κερδίζοντας την εμπιστοσύνη της και την ευγνωμοσύνη της. Στην συνέχεια παρουσιάζονται μαζί στην ιταλική όπερα, δημιουργώντας θετικές εντυπώσεις και ενισχύοντας από κοινού το κοινωνικό τους κεφάλαιο και την αναγνωρισιμότητα.

Στο προσεχές χρονικό διάστημα, ο δρων εμφανίζεται καταπονημένος και εντός μιας διλημματικής κατάστασης. Αφενός ενισχύονται οι επιτυχείς κοινωνικοί δεσμοί και η κοινωνική παράσταση την οποία επιτελεί αποτελεσματικά στους αριστοκρατικούς κύκλους, η απόλυτη εξοικείωσή του με τις ανάλογες προδιαθέσεις έξεις, μορφές σωματικών έξεων και πολιτιστικών αγαθών τα οποία είναι συμβατά με αυτές αλλά και τον τρόπο ζωής και διασκέδασης που σχετίζεται με αυτήν την τάξη.

Έχει προηγηθεί η επίσημη κοινωνική παράσταση του Ευγένιου ντε Ραστινιάκ σε χορό στον οποίο παρευρίσκεται μαζί με την Ντελφίν ντε Νισενγκέν. Σε αυτό το

σημείο ιδωμένο ως μια διαβατήρια τελετουργία³⁵⁷ (rite of passage), κατανοεί την σημασία του κοινωνικού κεφαλαίου που κατοχυρώνει ο ίδιος μέσω της συγγενικής του σχέσης με την υποκόμισσα ντε Μποζεάν αλλά και την σημαντική θετική εντύπωση την οποία προκαλεί η σχέση του με την Ντελφίν Νισενγκέν. Οι κοινωνικές δικτύσεις και οι ευκαιρίες στις οποίες διαθέτει πρόσβαση μέσω του κοινωνικού κεφαλαίου της κας ντε Μποζεάν, σε συνδυασμό με την επιτυχή συντήρηση και ενίσχυση των κοινωνικών σχέσεων και δικτύσεων έχει ως αποτέλεσμα την ταχύτατη συσσώρευση κοινωνικού κεφαλαίου από πλευράς του³⁵⁸.

Αφετέρου όμως, η καθημερινή αντιθετική εικόνα του ξενώνα στο οποίον μένει, των υπόλοιπων ενοίκων του και η δυσχερής οικονομική κατάσταση στην οποία βρίσκεται η οποία εμποδίζει την αποχώρησή του, τον οδηγεί σε ένα αδιέξοδο καθώς κατανοεί ότι δεν είναι σε θέση να ακολουθήσει τον τρόπο ζωής εντός του κοινωνικού περιβάλλοντος στο οποίο επιθυμεί να ανήκει, χωρίς να διαθέτει ένα αξιόλογο οικονομικό κεφάλαιο. Οι σκέψεις αυτές τον εισάγουν στην διλημματική κατάσταση, μεταξύ του έντονου ερωτικού ενδιαφέροντος που νιώθει και της προοπτικής μια μακροπρόθεσμης κοινωνικής και οικονομικής ανέλιξης που προδιαγράφεται μέσω της ερωτικής σχέσης του με την Ντελφίν ντε Νισενγκέν και μεταξύ των προηγούμενων προτάσεων του Βοτρέν.

Όσο ο δρων βρίσκεται σε καθεστώς οικονομικής επισφάλειας η απελπισία η οποία νιώθει συνδυασμένη με ανασφάλεια για τις ερωτικές προθέσεις της κας Νισενγκέν απέναντί του, τον οδηγεί να σκέφτεται όλο και περισσότερο την επίλυση των οικονομικών του δυσκολιών μέσω ερωτικής σχέσης και γάμου με την Βικτορίν Ταγιεφέ, γεγονός που όπως προαναφέρθηκε απαιτεί την μεθοδευμένη από τον Βοτρέν δολοφονία σε μονομαχία του κληρονόμου, αδελφού της.

³⁵⁷ Bourdieu Pierre (1986), *"The Forms of Capital"*, Richardson, J., Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education, Westport, CT: Greenwood, pp. 241-58 σελ. 21-23

³⁵⁸ "Στη διάρκεια αυτής της γιορτής, ο φοιτητής συνειδητοποίησε ξαφνικά ποια ήταν η θέση του και κατάλαβε ότι, χάρη στη γνωστή πια συγγενεία του με την κυρία ντε Μποζεάν, ήταν κι αυτός κάποιος σε αυτόν τον κόσμο. Η κατάκτηση της βαρόνης ντε Νισενγκέν, που όλοι ήδη θεωρούσαν δεδομένη, τον τοποθετούσε σε περίοπτη θέση, ώστε όλοι οι νεαροί άνδρες του έριχναν βλέμματα γεμάτα φθόνο. Και, καθώς ο Ευγένιος το πήρε είδηση, ένωσε για πρώτη φορά την ηδονή της ματαιοδοξίας. (...) τους άκουγε όλους να τον μακαρίζουν για την καλή του τύχη. Οι γυναίκες προέβλεπαν μεγάλη επιτυχία στην ζωή του. (...) Σε εκείνο τον χορό ο Ραστινιάκ έλαβε πολλές προσκλήσεις. Η εξαδέλφη του τον σύστησε σε μερικές γυναίκες που διακρίνονταν για την κομψότητα και τα πολύ ωραία σπίτια τους. Είδε τον εαυτό του να εκτινάσσεται μεμιάς στους σπουδαιότερους και ωραιότερους κοινωνικούς κύκλους του Παρισιού. Εκείνη η βραδιά είχε λοιπόν την γοητεία ενός λαμπρού ντεμπούτου." Ονορέ ντε Μπαλζάκ (2009), *"Ο Μπαρμπα Γκοριό"*, Σ.Ι. Ζαχαρόπουλος, Αθήνα σελ. 296

Τέλος, στην κρίσιμη στιγμή κατά την οποία ο δρων εμφανίζεται σχεδόν έτοιμος να συναινέσει στο σχέδιο του Βοτρέν, ο μπαρμπα-Γκοριό, τον ενημερώνει ότι με τις τελευταίες οικονομίες του έχει φροντίσει να αγοράσει και να επιπλώσει πολυτελώς ένα διαμέρισμα σε αριστοκρατική περιοχή, συμβατό με τη ανερχόμενη νέα κοινωνική θέση του Ραστινιάκ. Με την δράση του αυτή πραγματοποιείται η επιθυμία του ήρωα για έναν τρόπο ζωής, μια κατοικία και κοινωνική παράσταση συμβατή πλέον με τις απαιτήσεις του κοινωνικού περιβάλλοντος και της κοινωνικής τάξης όπου φιλοδοξεί να αποτελεί μέρος.

Παράλληλα, αποκαλύπτεται ότι ο σύζυγός της, από τον οποίο ύστερα από μεθοδεύσεις του Γκοριό η κα Νισενγκέν απαιτεί απόδοση της περιουσίας της, ασχολούμενος στον χρηματοπιστωτικό τομέα έχει επενδύσει τα χρήματά της σε αμφίβολης νομιμότητας επικερδείς επιχειρήσεις. Προκειμένου να την πείσει να μην αποσύρει το κεφάλαιό της σε μια κρίσιμη όπως διατείνεται στιγμή, δηλώνει στην σύζυγό του ότι μπορεί να απολαμβάνει ελευθερία κινήσεων, αρκεί να τον υποστηρίξει. Στο σημείο αυτό κρίνεται ότι υπονοείται ότι στο πλαίσιο αυτής της ελευθερίας κινήσεων η Ντελφίν ντε Νισενγκέν με τους κατάλληλους χειρισμούς θα είναι σε θέση να προωθήσει την επιθυμία του δρώντος για οικονομική εξασφάλιση μέσω συνεργασίας του με τον σύζυγό της.

Ο δρων πλέον έχει σχηματίσει μια στέρεη αίσθηση της κοινωνικής πραγματικότητας και με μέσον τις επιτυχείς κοινωνικές δικτυώσεις και το σημαντικό κοινωνικό κεφάλαιο το οποίο διαθέτει, έχοντας εκπληρώσει τις πρώτες του επιθυμίες, εμφανίζεται σε θέση να μπορεί να εκμεταλλευτεί αποτελεσματικά τις πιθανές παρεχόμενες ευκαιρίες. Θεωρείται επομένως, ένα παράδειγμα ενός επιτυχώς ανερχόμενου κοινωνικά υποκειμένου με ιδιαίτερη φιλοδοξία, επιμονή και συνέπεια στην λογική της δράσης του.

7. Κεφάλαιο Έβδομο: Γενικά Συμπεράσματα- Συζήτηση

7.1. Η πορεία του δρώντος στο Κόκκινο και το Μαύρο

Από την παραπάνω ανάλυση γίνεται κατανοητό ότι μέσω των προσωπικών πορειών των δρώντων καταγράφονται δύο διαφορετικές κοινωνικές τροχιές στην ίδια χρονική περίοδο, με πολλά κοινά στοιχεία αλλά και ορισμένες σημαντικές διαφοροποιήσεις τόσο σε επίπεδο κοινωνικοποιητικών εμπειριών και προδιαθέσεων-έξεων όσο και σε επίπεδο μορφών δράσης οι οποίες επιλέγονται. Σε αυτό το πλαίσιο είναι αναπόφευκτο να εξεταστούν οι πορείες των δυο δρώντων και σε ένα επίπεδο αξιολογικό, προσπαθώντας να γίνει κατανοητό ποιες τακτικές δράσης ή μη μπορεί να σχετίζονται σχετικά με το πως μια κοινωνική πορεία μπορεί να στεφθεί με τελική επιτυχία, όπως στην περίπτωση του Ραστινιάκ ή από αποτυχία όπως στην περίπτωση του Σορέλ.

Ο Ζυλιέν Σορέλ ο οποίος παρουσιάζεται εξ αρχής κοινωνικά μετέωρος, έχει λάβει από την πρώιμη κοινωνικοποιητική του εμπειρία ερεθίσματα αντιφατικά και σε σύγκρουση μεταξύ τους. Οι προδιαθέσεις- έξεις οι οποίες σχηματίζονται εμφανίζουν ασυνέχειες, είναι ασταθείς με αποτέλεσμα η αίσθηση εαυτού και ανήκειν να είναι προβληματική και ασαφής, ενώ οι ταυτίσεις του είναι κατά κύριο λόγο φαντασιακές και δεν αναφέρονται σε υπαρκτές συνθήκες ύπαρξης. Το πρακτικό πνεύμα και η απόδοση σημασίας σε ό,τι αποφέρει εισόδημα, κύριο κομμάτι των κυρίαρχων προδιαθέσεων που επικρατούν στην Βεριέρ του προκαλεί απώθηση και άρνηση. Παρ' όλα αυτά, τοποθετεί την ανάγκη πλουτισμού και την απόκτηση κοινωνικής καταξίωσης ως κυρίαρχη έκφραση επιθυμίας είτε λόγω μη συνειδητού ετεροπροσδιορισμού είτε λόγω της περιφρόνησης την οποία αισθάνεται ότι λαμβάνει από το κοινωνικό περιβάλλον στο οποίο βρίσκεται λόγω της διαφοροποίησης των προδιαθέσεων-έξεων και επιθυμεί να αποδείξει την αξία του. Η κοινωνική κινητικότητα και η παρουσία του εντός σημαντικών κοινωνικών πεδίων, περιβαλλόντων και δικτυώσεων, έχει άμεση σχέση με δύο ευνοϊκές για αυτόν

γεφυρώσεις ανάμεσα σε διαφορετικά κοινωνικά δίκτυα, του αβιά Σελάν και του αβιά Πιράρ.

Όσο αυτός κινείται σε νέα περιβάλλοντα και οι κοινωνικές παραστάσεις οι οποίες λαμβάνει είναι συνεχώς διαφορετικές αυτή η αίσθηση σύγχυσης και απώλειας του προσωπικού σημείου αναφοράς ενισχύεται. Αφενός, οι προδιαθέσεις-έξεις του προσαρμόζονται και αναφέρονται ολοένα και περισσότερο στην αριστοκρατική τάξη, είτε είναι σχετικές με την ανώτερη επαρχιακή αριστοκρατία, όπως οι ντε Ρενάλ, είτε σε σχέση με την ανώτατη παρισινή αριστοκρατία. Αφετέρου, παντού αντιμετωπίζεται και εντέλει ετεροπροσδιορίζεται ως άτομο χαμηλής κοινωνικής καταγωγής. Το ψυχολογικό κόστος αυτής της διαδικασίας είναι δυσβάσταχτο και απορροφημένος από τον εσωτερικό μονόλογο του κρίνεται ότι δεν είναι σε θέση, σε πολλά σημεία της λογοτεχνικής καταγραφής να κατανοήσει με σαφήνεια τα σημεία στα οποία υστερεί ή διαθέτει συγκριτικά πλεονεκτήματα απέναντι σε τρίτους και συνεπώς να εκμεταλλευτεί πάντα τις πιθανές ευκαιρίες.

Εξετάζοντας την κοινωνική τροχιά του από την αρχή της καταγραφής μέχρι την καταστροφή του, θεωρείται ότι το ισχυρό πλεονέκτημα το οποίο αυτός διαθέτει είναι πρωτίστως μια αναγνωρίσιμη από όσους έρχεται σε επαφή κατοχή πλούσιου πολιτιστικού κεφαλαίου και μια μεγάλη δυνατότητα αφομοίωσης. Αυτό αναγνωρίζεται σε όποιο κοινωνικό περιβάλλον ή κοινωνικό πεδίο βρεθεί, είτε πρόκειται για την Βεριέρ, είτε για την Μπεζανσόν ή το Παρίσι. Δεν είναι όμως πάντα σαφές κατά πόσο αυτό είναι κατανοητό στον δρώντα και εάν μεριμνά για την συντήρηση ή την επέκτασή του συνειδητά ως μέσο το οποίο δύναται να του προσφέρει την κοινωνική καταξίωση την οποία επιθυμεί. Είναι σαφές παρόλα αυτά ότι όταν βρίσκεται πλέον στο Παρίσι, στον ελεύθερό του χρόνο είναι τόσο απορροφημένος από την άσκηση δραστηριοτήτων οι οποίες σχετίζονται με τις ανώτατες αριστοκρατικές τάξεις που επενδύει τον προσωπικό του χρόνο μόνο στην ενίσχυση μορφών σωματικών έξεων και την κατανάλωση πολιτιστικών αγαθών που σχετίζονται με αυτές. Πιο συγκεκριμένα, σωματικές έξεις της ανώτατης αριστοκρατικής τάξης όπως ο θεμιτός τρόπος έκφρασης και στάσης του σώματος, η ανάλογη χρήση της ευγένειας, αλλά και η κατανάλωση μορφών αντικειμενοποιημένης κατάστασης πολιτιστικού κεφαλαίου όπως η ιταλική Όπερα και άλλα θεάματα.

Η εντύπωση που σχηματίζεται είναι ότι για τον δρώντα το πολιτιστικό κεφάλαιο είναι αναπόσπαστα συνδεδεμένο με το κοινωνικό κεφάλαιο και τις κοινωνικές δικτυώσεις, μια στρατηγική προσωπικής προώθησης μέσω αυτού και πρόσβασης σε ιδιαίτερους κοινωνικούς χώρους, ενώ η ενσωμάτωσή του γίνεται δε πρωτίστως με γνώμονα την αποδοχή, όπως πράττει και με τις προδιαθέσεις έξεις των περιβαλλόντων στα οποία κινείται.

Το στοιχείο της παρορμητικότητας και μιας αίσθησης ρευστότητας απέναντι στα νέα δεδομένα τα οποία καλείται συνεχώς να αντιμετωπίσει είναι επίσης έκδηλο, πιθανό αποτέλεσμα της απώλειας της συνεκτικότητας των προδιαθέσεων-έξεων που φέρει. Παρά την λιγότερο ή περισσότερο σαφή έκφραση της επιθυμίας, οι συνεχείς αλλαγές παραστάσεων, ρεπερτορίου δράσης αλλά και πιθανών ευκαιριών αποτρέπουν τον σχηματισμό ενός πιο λεπτομερούς, σταθερού σχεδίου με πιο συγκεκριμένες μορφές δράσης, προσανατολισμένο στην επίτευξη του φιλόδοξου στόχου της κοινωνικής καταξίωσης και του πλουτισμού.

Πιστεύεται ότι η χρήση από πλευράς του των κοινωνικών δικτύων και εν γένει των ανθρώπινων συναναστροφών και αντίληψη των κερδών που μπορεί να προκύπτουν από αυτές είναι προβληματική, καθώς εμφανίζεται να μην μεριμνά καθόλου για την συντήρηση ή την ενίσχυση των κοινωνικών του σχέσεων και συναναστροφών. Έχοντας δεχτεί την εύνοια πολλών άλλων δρώντων, οι οποίοι τον προώθησαν σε άλλα κοινωνικά δίκτυα ή τον υποστήριξαν σε εκτελεστικές μορφές δράσης από τις οποίες αποκόμισε σημαντικά οφέλη, δεν φαίνεται να αισθάνεται κάποια σχετική αίσθηση υποχρέωσης ικανή να τον ωθήσει να συντηρήσει την μεταξύ τους σχέση. Όταν αυτό γίνεται, είναι συνήθως με γνώμονα άμεσες συγκεκριμένες απολαβές στις οποίες στοχεύει, όπως την παροχή πληροφόρησης, είτε κάποιες κοινωνικές σχέσεις οι οποίες λόγω της χωροταξικής εγγύτητας συντηρούνται και ενισχύονται όπως με τον μαρκήσιο ντε Λα Μολ, τον αβά Πιράρ αλλά και με τις ερωμένες του και είναι οι μόνες οι οποίες διαθέτουν στοιχεία οικειότητας/εγγύτητας (intimacy) και είναι ενεργές ώστε να μπορέσει να επιτύχει ανταλλάγματα³⁵⁹

Εμφανίζεται κατά κάποιο τρόπο, σαν ένας λαθρεπιβάτης ο οποίος αποκτά πρόσβαση σε συγκεκριμένα δίκτυα μέσω του κοινωνικού κεφαλαίου άλλων δρώντων

³⁵⁹ Burt Ronald S. (1997), "A note on social capital and network content", Social Networks 19, pp. 355-373 σελ. 367-71

που τον υποστηρίζουν και δεν επενδύει στην δημιουργία προσωπικού κοινωνικού κεφαλαίου. Η απουσία ουσιώδους στρατηγικής στόχευσης στην χρήση των κοινωνικών δικτύων κρίνεται ότι αποτυπώνεται και μέσω της παραμονής του για σύντομο χρονικό διάστημα στον κοινωνικό κύκλο της κας ντε Φερβάκ, κοινωνικής δικτύωσης ικανής να του προσφέρει σημαντική θέση εντός της Εκκλησίας της Γαλλίας και κυρίως η μη δραστηριοποίηση του σε κανένα κοινωνικό κύκλο αναμένοντας την απόφαση του μαρκήσιου ντε Λα Μολ σχετικά με το γάμο του με την Ματθίλδη.

Όπως αποδεικνύεται από το περιβάλλον του λογοτεχνικού έργου το οποίο βρίθει κοινωνικών δικτυώσεων, πολλές φορές ιδιαίτερα ασύμμετρων, η απουσία υποστήριξης από τρίτους αφήνει αναπόφευκτα ένα κοινωνικά ανερχόμενο υποκείμενο, όπως ο Ζυλιέν Σορέλ, έκθετο απέναντι σε ισχυρότερους δρώντες στοιχείο το οποίο τονίζεται και από τον συγγραφέα³⁶⁰. Επομένως, η απουσία της συγκεκριμένης μέριμνας, εφόσον οι συσχετισμοί ισχύος δεν ήταν ευνοϊκοί υπέρ του από την στιγμή που οι σχέσεις του διαταράχθηκαν με τον μαρκήσιο ντε Λα Μολ, στον οποίο ήταν ήδη κοινωνικά υπόχρεος λόγω της υποστήριξης που του παρείχε στις εκτελεστικές του δράσεις εντός της ανώτατης αριστοκρατικής τάξης, μπορεί να ειπωθεί ότι είναι ένα από τα κυριότερα στοιχεία τα οποία οδήγησαν στην καταστροφή του.

7.2. Η πορεία του δρώντος στο *Μπαρμπα Γκοριό*

Αφετηρία της κοινωνικής πορείας του κεντρικού δρώντα Ευγένιου ντε Ραστινιάκ στο *Μπαρμπα Γκοριό* είναι η άφιξη του στο Παρίσι και η φοίτησή του στην Νομική σχολή. Ύστερα, παρατηρώντας τις νέες κοινωνικές παραστάσεις τις οποίες του προσφέρει η πρωτεύουσα, νιώθει σταδιακά θαυμασμό για την ανώτατη αριστοκρατική τάξη και σχηματίζει την κυρίαρχη επιθυμία του, η οποία είναι να γίνει δεκτός εντός της και να επιτύχει, μέσω της υποστήριξης κάποιας σημαντικής ερωμένης η οποία να διαθέτει ισχυρή κοινωνική επιρροή και δικτυώσεις, την κοινωνική καταξίωση και τον πλουτισμό.

³⁶⁰ Βλέπε κεφάλαιο 3.7

Το πρώτο σημείο διαφοροποίησής σε σχέση με τον Ζυλιέν Σορέλ έγκειται ακριβώς σε αυτό το σημείο και αφορά πρωτίστως την σταθερότητα του σχεδίου δράσης και της αίσθησης των ευκαιριών για την ικανοποίηση της κύριας επιθυμίας του. Είτε ως προϊόν τυχαιότητας είτε λόγω εμμονής στο αρχικό πλάνο λόγω της ορθής εκτίμησης των αντικειμενικών συνθηκών και των παρεχόμενων ευκαιριών, το σχέδιο δράσης το οποίο εκπονεί για να επιτύχει όσα φιλοδοξεί δεν μεταβάλλεται μέχρι το τέλος του έργου παρά της διλημματικές καταστάσεις τις οποίες κατά τόπους βιώνει.

Αναγκαίο παρ' όλα αυτά είναι να τονιστεί η σημαντική διαφοροποίηση της κοινωνικής θέσης μεταξύ τους, κυρίως όχι σε σχέση με την οικονομική κατάσταση όσο σε σχέση με το κοινωνικό κύρος και τις κληροδοτημένες προδιαθέσεις-έξεις. Ο Ευγένιος ντε Ραστινιάκ ανήκει στην κατώτερη επαρχιακή αριστοκρατία και παρά την δεινή οικονομική κατάσταση στην οποία βρίσκεται η οικογένειά του, οι κοινωνικοποιητικές του παραστάσεις σε επίπεδο προδιαθέσεων-έξεων και σωματικών έξεων δεν διαφοροποιούνται σε τέτοιο βαθμό με αυτές τις ανώτερης αριστοκρατικής τάξης όσο στην περίπτωση του Σορέλ. Πρόκειται για μια περίπτωση βιωμένης καθοδικής κοινωνικής κινητικότητας³⁶¹ στην οποία το οικογενειακό κοινωνικό κύρος, καθώς φέρουν τον τίτλο του βαρόνου, είναι πολύ ισχυρότερο από την οικονομική κατάσταση.

Επιχειρώντας να αποκτήσει πρόσβαση εντός της ανώτατης παρισινής αριστοκρατίας ο δρων αντιλαμβάνεται την δυναμική των κοινωνικών δικτύων και επιστρατεύει κάθε διαθέσιμη μέσω του κοινωνικού κεφαλαίου της θείας του, ερχόμενος εντέλει σε επαφή με την συγγενή του υποκόμισσα ντε Μποζεάν. Η απόκλιση μεταξύ τους είναι πολύ μεγάλη. Οι προδιαθέσεις-έξεις, το μέγεθος οικονομικού, πολιτιστικού, κοινωνικού και συμβολικού κεφαλαίου και η ανάλογη δυνατότητα πρόσβασης σε κοινωνικά δίκτυα που η τελευταία διαθέτει δεν είναι με κανένα τρόπο συγκρίσιμη.

Παρ' όλα αυτά, ασχέτως με τα στοιχεία τυχαιότητας, τα οποία ευνοούν την καλλιέργεια και την ενίσχυση της μεταξύ τους επαφής δεν μπορεί να παραβλεφθεί ότι ο Ραστινιάκ παρότι δεν είναι εξοικειωμένος με τις προδιαθέσεις-έξεις οι οποίες

³⁶¹Dogan Mattei (2011), *"Status Incongruence in Advanced Societies"*, Societa Mutamento Politica, vol 2, n. 3, pp 285-294 σελ. 290-292

σχετίζονται με την ανώτατη αριστοκρατική τάξη, ούτε κατανοεί τα ιδιαίτερα διακυβεύματα και τις ιεραρχήσεις εντός της δεν είναι απόλυτα ξένος με αυτές. Η ειλικρίνεια με την οποία εκθέτει τους προβληματισμούς του, την υστέρηση την οποία βιώνει και τις επιθυμίες του όταν ζητάει την προστασία της κας ντε Μποζεάν καθώς και η στρατηγική υποστήριξης την οποία της παρέχει με ειλικρίνεια στην συνέχεια, την ωθεί να του προσφέρει αφειδώς υποστήριξη στους σχεδιασμούς του αναλαμβάνοντας συνάμα και ρόλο παιδαγωγικό ώστε να προσαρμοστεί αποτελεσματικά στο νέο κοινωνικό περιβάλλον. Παράλληλα σε επίπεδο κοινωνικών δικτύων, λειτουργεί υπέρ του αφενός ως κομβική γεφύρωση μεταξύ διαφορετικών κοινωνικών δικτυώσεων και αφετέρου ως κρίσιμη υποστηρικτής στην εκτελεστική του δράση για να καταφέρει να αποκτήσει ο δρων πρόσβαση στην ανώτατη αριστοκρατική τάξη και αποδίδοντας του σημαντικά κέρδη.

Επομένως, ένα δεύτερο σημείο διαφοροποίησης μεταξύ Ραστινιάκ και Σορέλ έγκειται στην ειλικρίνεια με την οποία εκθέτει ο πρώτος τις προθέσεις του, είτε πρόκειται για παροχή υποστήριξης όπως με την κα ντε Μποζεάν, είτε για φιλική σχέση, όπως στην περίπτωση του μπαρμπα-Γκοριό, είτε για έκφραση ερωτικού ενδιαφέροντος, όπως στην περίπτωση της Ντελφίν ντε Νισενγκέν. Ο Ζυλιέν Σορέλ αντιθέτως, εμφανίζεται πιο εσωστρεφής και χρησιμοποιεί στρατηγικά αλλά και αμυντικά την κοινωνική υποκρισία ως μέσο μη έκθεσης των πραγματικών του προβληματισμών, της αίσθησης υστέρησης, του μίσους ή της αηδίας που νιώθει όταν τον περιφρονούν.

Στην συνέχεια, όταν ο Ευγένιος ντε Ραστινιάκ κερδίζει την υποστήριξη της κας ντε Μποζεάν και εμφανίζεται πλέον στην ανώτατη αριστοκρατική τάξη ως εξάδελφός της, αποκτώντας με αυτόν τον τρόπο πρόσβαση στο σημαντικότερο κοινωνικό κεφάλαιο και κοινωνικές δικτυώσεις που εκείνη διαθέτει, έχει φροντίσει προτού εμφανιστεί στον νέο κοινωνικό περιβάλλον να αφομοιώσει αποτελεσματικά τις ανάλογες προδιαθέσεις- έξεις, τις μορφές πολιτιστικού κεφαλαίου, των σωματικών έξεων, να διορθώσει αβλεψίες του παρελθόντος αποκτώντας πρώτα την ανάλογη πληροφόρηση, αλλά κυρίως να συντηρεί και να ενισχύει τις νέες κοινωνικές επαφές τις οποίες έχει σχηματίσει, και κυρίως αυτή με την κα ντε Μποζεάν.

Αυτό είναι ένα μοτίβο το οποίο ακολουθεί σε όλη την διάρκεια της λογοτεχνικής καταγραφής και είναι η τρίτη κύρια διαφοροποίησή του σε σχέση με

τον Ζυλιέν Σορέλ. Σχηματίζει έτσι σταδιακά έναν προσωπικό κύκλο κοινωνικών επαφών και δικτύσεων, ο οποίος αυτονομείται πλέον από την υποστήριξη της κας ντε Μποζεάν, ένα πιο εξατομικευμένο κοινωνικό κεφάλαιο, λιγότερο ιδωμένο ως συλλογική επένδυση-περυσιακό αγαθό (collective asset) και περισσότερο ως μια από πλευράς του επένδυση σε κοινωνικές σχέσεις ικανής να προσφέρει πρόσβαση σε ενσωματωμένους πόρους ώστε να μεγενθύνει τις πιθανές ανταμοιβές-προσόδους³⁶².

7.3.Συζήτηση: Η σύνθεση λογοτεχνικής καταγραφής και κοινωνιολογικής θεωρίας

Καθώς η ανάλυση των λογοτεχνικών κειμένων έχει ολοκληρωθεί, θα επιχειρηθεί η σύνοψη της προσωπικής θέσης του ερευνητή για το ποιες πιστεύεται ότι είναι οι προκλήσεις της λογοτεχνικής καταγραφής σε σχέση με την κοινωνιολογική θεωρία.

Καταρχάς θεωρείται δεδομένο ότι και οι δύο συγγραφείς οι οποίοι αναλύθηκαν αξιούνουν για το έργο τους ένα ρόλο ευρύτερο από αυτόν μιας ιστορίας-πλοκής η οποία δεν συμπλέκεται με υπαρκτές ιστορικές κοινωνικές οικονομικές και πολιτικές συνθήκες και αναφέρεται αποκλειστικά σε ένα λογοτεχνικό σύμπαν. Κρίνεται ότι ακριβώς επειδή επιλέγουν να τοποθετήσουν την λογοτεχνική πλοκή σε μια ιστορική περίοδο η οποία βρίσκεται σε μικρή χρονική απόσταση από την έκδοση των έργων, η επιλογή τους αυτή αποτελεί ένα ρεαλιστικό λογοτεχνικό διακύβευμα το οποίο επιθυμεί να αποτυπώσει την κοινωνία της Παλινόρθωσης. Πρόκειται για μια μαρτυρία σχετικά με τις αντικειμενικές και υποκειμενικές κοινωνικές δομές και κοινωνική διαστρωμάτωση, τις οικονομικές σχέσεις, τις έμφυλες σχέσεις, την πολιτική ατζέντα και κύρια διακυβεύματα της περιόδου, τις άτυπες και τυπικές ιεραρχίες, ιδιαίτερες νοηματοδοτήσεις και κύριες μορφές πάλης εντός του κοινωνικού πεδίου.

Το λογοτεχνικό αυτό κοινωνικό περιβάλλον κρίνεται ότι δεν είναι αποκομμένο από την υπαρκτή κοινωνία της εποχής, την οποία έχει ενδοβάλλει ο ίδιος

³⁶²Lin Nan (1999), *"Building a network theory of Social Capital"*, Connections: 22(1): 28-51 INSNAσελ. 39-41

ο συγγραφέας. Το λογοτεχνικό φανταστικό πεδίο είναι σε θέση να έχει ένα βαθμό αυτονομίας, αλλά δεν πρόκειται για μια ανεξάρτητη συνθήκη ύπαρξης και βρίσκεται σε άμεση σύνδεση και σύνθεση με τις συνθήκες ύπαρξης αφενός της κοινωνίας την οποία ο συγγραφέας περιγράφει και αφετέρου της κοινωνίας στην οποία ζει, την στιγμή στην οποία συγγράφει την λογοτεχνική καταγραφή.

Ένα λογοτεχνικό έργο, όπως και αυτά τα οποία εξετάστηκαν, είναι αναμενόμενο να διαθέτει στοιχεία μυθοπλασίας, δραματοποίησης, στοιχεία συνειδητής ή ασυνειδητής μη αντικειμενικής απόδοσης της κοινωνικής πραγματικότητας, είτε αποσκοπώντας στην εξυπηρέτηση της μυθιστορηματικής πλοκής, είτε απηχώντας τις απόψεις του συγγραφέα, σχετικά με τις κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές όψεις της ιστορικής περιόδου η οποία περιγράφεται.

Για να ελαχιστοποιηθεί αυτή η επίδραση επιλέχθηκαν δύο λογοτεχνικά έργα τα οποία αξιούνουν όπως προαναφέραμε για τον εαυτό τους στοιχεία κοινωνιολογικής καταγραφής, πέραν της μυθιστορηματικής πλοκής. Οι παραπάνω λογοτεχνικές καταγραφές κατά την άποψή μας προσφέρουν με αυτόν τον τρόπο μια απεικόνιση της εποχής στην οποία αναφέρεται, μια σκιαγράφηση των ιδιαίτερων συνθηκών ύπαρξης και το πως τα κοινωνικά υποκείμενα που υπάγονταν στις συγκεκριμένες αντικειμενικές δομές μπορεί να αισθάνονταν προσωπικά απέναντι στις αναφερόμενες κοινωνικές, οικονομικές ή πολιτικές διεργασίες και μεταβολές. Επιτυγχάνουν να απεικονίσουν παράλληλα σε βάθος κοινωνιολογικές διεργασίες, τρόπους σκέψης, λογικές δράσης, προδιαθέσεις, στερεοτυπικές οπτικές γύρω από τον κόσμο μελών των κοινωνικών ομάδων-τάξεων, πως σκέπτεται δηλαδή το υποκείμενο εντός της συγκεκριμένης ιστορικό-κοινωνικής συνθήκης με βάση την ιεραρχική θέση του εντός της κοινωνίας, τι θεωρεί λογικό να πράξει ή αδιανόητο. Ακόμη, αποδίδεται ο τρόπος ζωής, η καθημερινότητα, οι μικροϊστορίες, οι συνήθειες, οι καταναλωτικές προτιμήσεις, ο πολιτισμός της περιόδου.

Σχηματίζουν επομένως με αυτόν τον τρόπο μια προσωποποιημένη εικόνα, μια παραγωγή παραδειγμάτων ή αρχετύπων τα οποία υπάγονται εντός των κοινωνιολογικών θεωρητικών σχημάτων. Σε αυτή την ενσάρκωση των κοινωνιολογικών θεωριών σε άτομα τα οποία απαντώνται εντός των λογοτεχνικών καταγραφών και τα οποία τείνουν να συμπεριφέρονται και να δρουν με βάση αυτές κρίνεται ότι είναι η πλέον κρίσιμη λειτουργία και πρόκληση της λογοτεχνικής

απεικόνισης σχετικά με την κοινωνιολογική θεωρία. Πρόκειται επομένως για μια προσωποποίηση κοινωνικών τροχιών.

Βιβλιογραφία

Archer Margaret S. (2003), *“Structure, Agency and the Internal Conversation”*, Cambridge University Press, Cambridge

Archer Margaret S. (2007), *“Making our way through the world, Human Reflexibility and Social Mobility”*, Cambridge University Press, Cambridge

Bourdieu Pierre (1986), *“The Forms of Capital”*, Richardson, J., Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education, Westport, CT: Greenwood, pp. 241-58

Bourdieu Pierre (1987) *“Outline of a Theory of Practice”*, Cambridge University Press, Cambridge

Bourdieu Pierre (2002), *“Η διάκριση, κοινωνική κριτική της καλαισθητικής κρίσης”*, Πατάκης, Αθήνα

Bourdieu Pierre (2006), *“Η αίσθηση της Πρακτικής”*, Αλεξάνδρεια, Αθήνα

Bourdieu, Παναγιωτόπουλος & Στεργίου (1991), *“Μερικές Ιδιότητες των Πεδίων”*. Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών, 80, 3-10

Burt Ronald S. (1992), *“Structural Holes: The Social Structure of Competition”*, Harvard University Press, Cambridge Massachussets, and London England

Burt Ronald S. (1997), *“A note on social capital and network content”*, Social Networks 19, pp. 355-373

Dogan Mattei (2011), *“Status Incongruence in Advanced Societies”*, SocietaMutamentoPolitica, vol 2, n. 3, pp 285-294

Dubois Jacques (2007) *“Stendhal, une sociologie romanesque”*, Editions laDécouverte, Paris

Hedstrom Peter (2005) *“Dissecting the Social: On the principles of Analytical Sociology”*, Cambridge University Press, Cambridge

Giddens Anthony (2001), *“Οι συνέπειες της νεωτερικότητας”*, Κριτική, Αθήνα

Girard Rene (1965), *“Deceit Desire and the Novel, Self and Other in Literary Structure”*, John Hopkins Press, Baltimore

Κύρτσης Αλέξανδρος Ανδρέας (1994) “Ιχνη μιας Θεωρίας της Εγκλωβισμένης Δράσης” 96-112, επιμ. Δημάκη-Λαμπίρη Ιωάννα, Παναγιωτόπουλος Νίκος
“PierreBourdieu Κοινωνιολογία της Παιδείας, 10 Ανακοινώσεις” Καρδαμίτσας, Αθήνα

Κύρτσης Αλέξανδρος- Ανδρέας (2014) *“Δικτύωση και Διακινδύνευση: Μικροπολιτική των προνομίων και πολιτισμός της έντρομης καθημερινότητας”*, Επιστήμη και Κοινωνία τομ. 31, 29-70

Lin Nan (1999), *“Building a network theory of Social Capital”*, Connections: 22(1): 28-51 INSNA

Mutch Alistair (2004), *“Constraints on the Internal Conversation: Margaret Archer and the Structural Shaping of Thought”*, Journal for the Theory of Social Behaviour 34: (4) 429-445

Μπαλζάκ Ονορέ ντε (2009), *“Ο Μπαρμπα Γκοριό”*, Σ.Ι. Ζαχαρόπουλος, Αθήνα

PikettyThomas (2014), *“Το κεφάλαιο τον 21^ο αιώνα”*, Πόλις, Αθήνα

Sasson Sarah-J. (2012) *“Longing to Belong, the parvenu in nineteenth century French and German literature”*, Palgrave Macmillan, New York

StendhalH. (2009), *“Το Κόκκινο και το Μαύρο, Χρονικό του 19^{ου} αιώνα”*, Πάπυρος, Αθήνα

Tudesq A-J, (1999) *“La France Romantique et Bourgeoise 1815-1848”* 586-588, ed. Duby Georges, *“Histoire de la France, des origines a nos jours”*, Larousse, Paris

Young Jee Han, Joseph C. Nunes, Xavier Drèze (2010) *“Signaling Status with Luxury Goods: The Role of Brand Prominence”*. Journal of Marketing: July 2010, Vol. 74, No. 4, pp. 15-30.

